

INFORMACJA

o działalności Rzecznika Praw Obywatelskich

październik – grudzień 2024 r.

Spis treści

Część 1	3
I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków.....	3
II. Wystąpienia o charakterze generalnym.....	21
III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi.....	114
IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego	134
V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji	138
VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Skargi konstytucyjne, wnioski oraz pytania prawne, do których przystąpił Rzecznik:	144
VII. Wystąpienia legislacyjne	149
VIII. Opinie i stanowiska	165
IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi.....	167
X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	168
Część 2	184
Wybór spraw indywidualnych	184

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne za IV kwartał 2024 r.

Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich

Wpływ do Biura RPO	IV kwartał 2024 r.
Wpływ ogółem	19 429
Sprawy nowe	7 370
Odpowiedzi w sprawach podjętych przez RPO	4 583

W IV kwartale 2024 roku w Biurze RPO przyjęto **556** interesantów oraz przeprowadzono **6824** rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad.

Tabela 2. Wystąpienia generalne w IV kwartale 2024 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:	IV kwartał 2024 r.	2024
wystąpień problemowych	61	269
- w tym o podjęcie inicjatywy prawodawczej	36	144
zawiadomień do TK o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	2	7
zawiadomień do TK o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytań prawnych	1	4
zawiadomień do TK o przystąpieniu do postępowania w sprawie wniosku	1	4
zawiadomień do SN o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego	0	1
skarg nadzwyczajnych do SN	3	77
kasacji w sprawach karnych	25	92
skarg kasacyjnych do NSA	1	2
zawiadomień do NSA o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego	1	1

wniosków do NSA o wykładnię przepisów	1	1
skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	2	8
przystąpień do postępowania sądowego	3	20
przystąpień do postępowania administracyjnego	1	2
żądań wszczęcia postępowania administracyjnego	0	5
żądań wszczęcia postępowania cywilnego	3	5
przystąpień do postępowań przed sądami międzynarodowymi	0	1
Razem	105	499

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w IV kwartale 2024 r.

Efekty	Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	Udział procentowy
Podjęto do prowadzenia	Razem	2877	31,8
	podjęto do prowadzenia	2622	29,0
	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	255	2,8
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	Razem	4684	51,8
	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	4684	51,8
Inne	Razem	1487	16,4
	przekazano wniosek wg. właściwości	127	1,4
	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	506	5,6

	nie podjęto ¹	854	9,4
Razem		9048	100

Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w IV kwartale 2024 r.

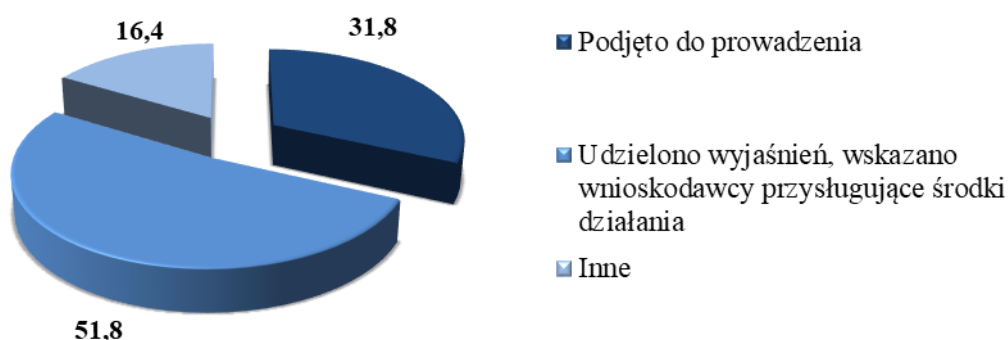

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w IV kwartale 2024 r.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania	Liczba	Udział procentowy
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę i Rzecznika Praw Obywatelskich	Razem	809	32,1
	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	641	25,4
	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	168	6,7
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	Razem	358	14,2
	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	188	7,5
	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	170	6,7
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez	Razem	1355	53,7
	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1195	47,4

¹ Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

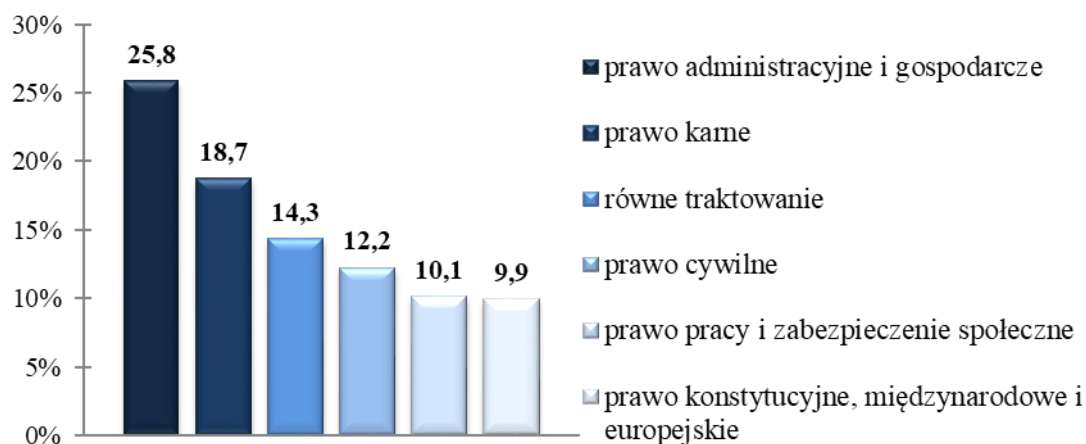
wnioskodawcę	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	119	4,7
	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	41	1,6
Razem		2522	100

Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia

Tabela 4. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w IV kwartale 2024 r.

Problematyka spraw nowych	Liczba	Udział procentowy
prawo karne	1380	18,7
prawo karne wykonawcze	478	6,5
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	747	10,1
prawo cywilne	898	12,2
prawo administracyjne i gospodarcze	1903	25,8
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	726	9,9
równe traktowanie	1052	14,3
Krajowy Mechanizm Prewencji	34	0,4
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	72	1,0
zespół do spraw sygnalistów	9	0,1
inne	71	1,0

Razem**7 370****100****Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych****Tabela 5. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych).**

Problematyka	IV kwartał 2024 r.
prawo karne	272
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	44
prawo cywilne	124
prawo administracyjne i gospodarcze	66
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	7
równe traktowanie	1
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	6
inne	1
Razem	521

Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych

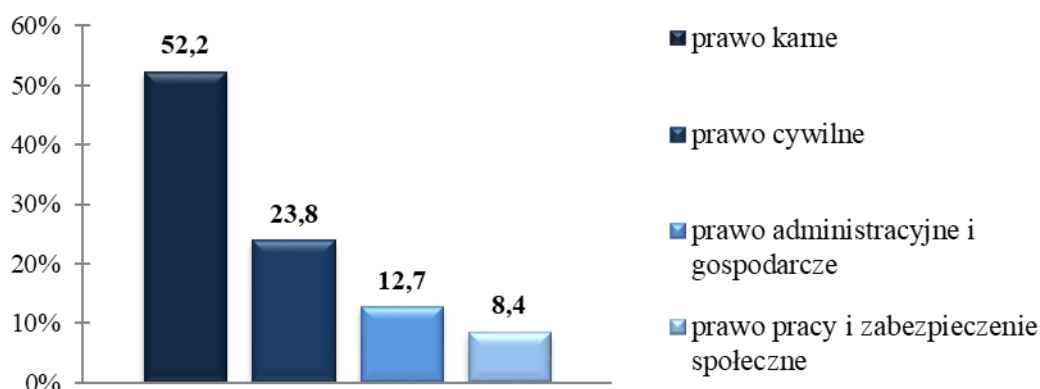
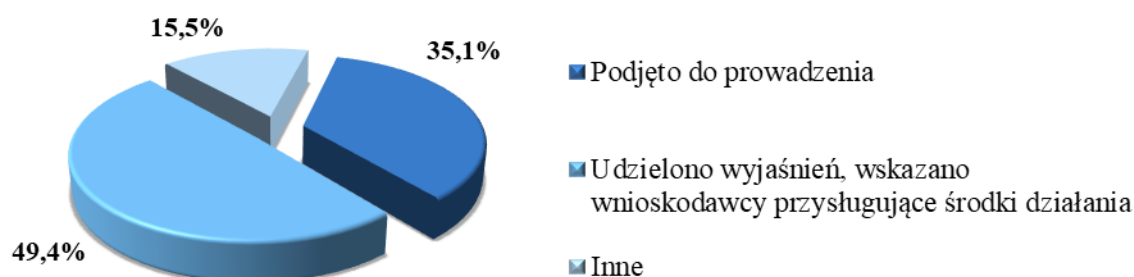

Tabela 6. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych

Sposób rozpatrzenia	Liczba	Udział procentowy
podjęto do prowadzenia	471	35,1
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	662	49,4
przekazano wniosek wg właściwości	11	0,8
zwrócono się o uzupełnienie wniosku	77	5,7
nie podjęto*	119	8,9

Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO

* Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Tabela 7. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych

Problematyka	Liczba	Udział procentowy
prawo karne	134	14,0
prawo karne wykonawcze	72	7,5
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	93	9,7
prawo cywilne	217	22,7
prawo administracyjne i gospodarcze	129	13,5
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	30	3,1
równe traktowanie	272	28,4
Krajowy Mechanizm Prewencji	1	0,1
inne	9	0,9
Razem	1081	100

Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych

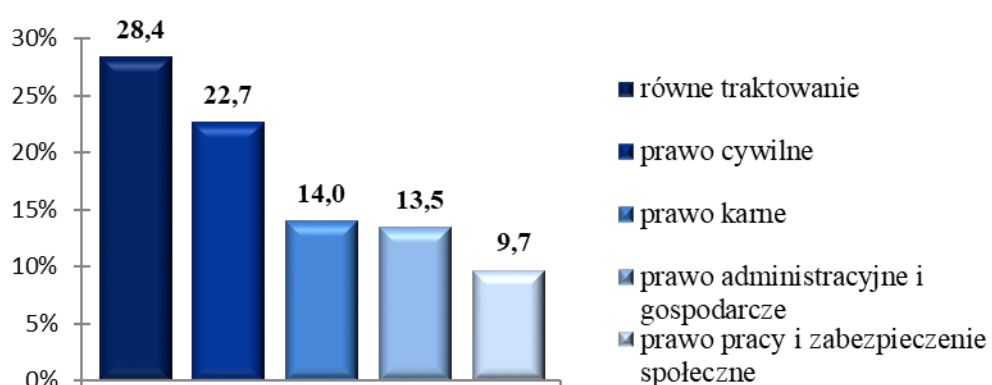

Tabela 8. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w IV kwartale 2024 r.

1.	Spotkanie Zastępcy RPO Valer'ego Vachev'a z przedstawicielami i przedstawicielkami Zespołu Ochrona Środowiska/Klimat	2.10.2024 r.
----	--	--------------

	Inicjatywy „Nasz Rzecznik”. Głównym tematem rozmowy były problemy związane z powstawaniem i funkcjonowaniem ferm przemysłowych. Biuro RPO. Warszawa.	
2.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	3.10.2024 r.
3.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Katowicach.	3.10.2024 r.
4.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	3.10.2024 r.
5.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	3.10.2024 r.
6.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu.	3.10.2024 r.
7.	Wizytacja przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich Placówki Straży Granicznej w Terespolu, w tym jedyne obecnie dostępne dla ruchu osobowego przejścia granicznego z Białorusią.	3.10.2024 r.
8.	Udział ZRPO Wojciecha Brzozowskiego we wręczeniu listu gratulacyjnego od RPO w ramach jubileuszu 70 urodzin prof. Dr. Hab. Krzysztofa Skotnickiego. Łódź.	4.10.2024 r.
9.	Spotkanie ZRPO Wojciecha Brzozowskiego z przedstawicielami związku wyznaniowego Świadkowie Jehowy. Biuro RPO. Warszawa.	11.10.2024 r.
10.	Spotkanie Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego z delegacją Europejskiej Komisji na rzecz Demokracji przez Prawo (Komisji Weneckiej). Spotkanie dotyczyło nowych ustaw regulujących funkcjonowanie Trybunału Konstytucyjnego. Biuro RPO. Warszawa.	14.10.2024 r.
11.	Rzecznik praw obywatelskich prof. Marcin Wiącek uhonorował odznaką "Za Zasługi dla Ochrony Praw Człowieka" prof. Aleksandra Lichorowicza, wieloletniego kierownika Katedry Prawa Rolnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Przewodniczącego Zarządu Polskiego Stowarzyszenia Prawników Agrarystów. Kraków.	14.10.2024 r.
12.	Spotkanie Dyrektora Generalnego Michała Szwašta z Marszałkiem Województwa Podlaskiego w sprawie otwarcia Punktu Przyjęć Interesantów w Białymstoku.	18.10.2024 r.

13.	Udział RPO Marcina Wiącka w obchodach jubileuszu 15-lecia działalności urzędu Rzecznika Praw Pacjenta. W trakcie uroczystości zostały wręczone Statuetki 15-lecia RPP dla Osób i Instytucji zasłużonych dla ochrony praw pacjenta. Warszawa.	22.10.2024 r.
14.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z przedstawicielkami Polskiego Towarzystwa Psychologicznego. Głównym tematem rozmowy były prace legislacyjne nad projektem ustawy o zawodzie psychologa oraz możliwość ewentualnej współpracy w tym zakresie. Biuro RPO. Warszawa.	23.10.2024 r.
15.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z prezesem fundacji Court Watch Polska Bartoszem Pilitowskim. Głównym tematem spotkania była jawność postępowań sądowych. W spotkaniu wzięła udział również adw. Weronika Mazurkiewicz-Opielińska z Fundacji Court Watch Polska. Biuro RPO. Warszawa.	23.10.2024 r.
16.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z wiceministrą edukacji narodowej Pauliną Pięchną-Więckiewicz. Biuro RPO. Warszawa.	25.10.2024 r.
17.	Udział przedstawiciela BRPO w premierze 3. Edycji raportu ""Ocena potrzeb w zakresie wsparcia dla seniorów w Polsce". Łódź.	29.10.2024 r.
18.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	7.11.2024 r.
19.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Katowicach.	7.11.2024 r.
20.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	7.11.2024 r.
21.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	7.11.2024 r.
22.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu.	7.11.2024 r.
23.	Udział RPO Marcina Wiącka w obchodach Narodowego Święta Niepodległości. Warszawa.	11.11.2024 r.
24.	Udział ZRPO Stanisława Trociuka oraz przedstawicieli BRPO w Posiedzeniu KE ds. Przeciwdziałania Bezdomności - sytuacja Polaków w kryzysie bezdomności za granicą i dostępu do świadczeń leczniczych. Biuro RPO. Warszawa.	15.11.2024 r.

25.	Udział RPO Marcina Wiącka oraz ZRPO Stanisława Trociuka w obchodach XX-lecia Biura RPO we Wrocławiu wraz z wręczeniem Nagrody im. Macieja Lisa. Wrocław.	17 -18.11.2024r.
26.	Spotkanie RPO Marcina Wiącka z niezależnym ekspertem ONZ ds. orientacji seksualnej i tożsamości płciowej Graemem Reidem oraz Brianem Griffey z Biura Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka. Biuro RPO. Warszawa.	19.11.2024 r.
27.	Spotkanie ZRPO Wojciecha Brzozowskiego z delegacją Komisji ds. wypełniania obowiązków i zobowiązań przez państwa członkowskie Rady Europy (Komisji Monitoringowej) Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy (ZPRE). Biuro RPO. Warszawa.	19.11.2024 r.
28.	Spotkanie przedstawicieli RPO z lek. Tomaszem Skajsterem i mec. Bartłomiejem Kachniarzem, którego tematem był dostęp do leczenia osób z obywatelstwem polskim, będących w kryzysie bezdomności, zarówno w kraju, jak i za granicą. Biur RPO. Warszawa.	28.11.2024 r.
29.	Udział RPO Marcina Wiącka, Zastępcy RPO Valer'ego Vachev'a, dyrektora generalnego Biura RPO Michała Szwasta w uroczystym otwarciu punktu przyjęć Interesantów. Białystok.	4.12.2024 r.
30.	Udział RPO Marcina Wiącka, Zastępcy RPO Valer'ego Vachev'a, dyrektora generalnego Biura RPO Michała Szwasta oraz Przedstawiciela BRPO w zorganizowanych przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku obchodów Międzynarodowego Dnia Praw Człowieka. Białystok.	4.12.2024 r.
31.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	5.12.2024 r.
32.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Katowicach.	5.12.2024 r.
33.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	5.12.2024 r.
34.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu.	5.12.2024 r.
35.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	5.12.2024 r.
36.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Białymstoku przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	5.12.2024 r.

37.	RPO Marcin Wiącek wręczył Nagrodę RPO im. Pawła Włodkowica Urszuli Jaworskiej. Biuro RPO. Warszawa.	10.12.2024 r.
38.	Spotkanie RPO Marcina Wiącka z wiceminister edukacji narodowej Katarzyną Lubnauer. Biuro RPO. Warszawa.	11.12.2024 r.
39.	Spotkanie zastępcy RPO dr Valer'ego Vachev'a z przedstawicielkami i przedstawicielami Zespołów Edukacja Włączająca oraz Praw Osób z Niepełnosprawnościami i Praw Opiekunek/ów Inicjatywy „Nasz Rzecznik”. Spotkanie skupiało się wokół problemu przemocy wobec osób z niepełnosprawnościami, w szczególności w środowisku szkolnym. Biuro RPO. Warszawa.	11.12.2024 r.
40.	Spotkanie ZRPO Valer'ego Vachev'a z Komisją Ekspertów ds. Zdrowia, którego tematem było prawo do godnej śmierci. Biuro RPO. Warszawa.	12.12.2024 r.
41.	Spotkanie Rzecznika praw obywatelskich Marcina Wiącka z przedstawicielami Konwentu Dyrektorów Ośrodków Interwencji Kryzysowej z Katarzyną Wiśniewską, prezeską Konwentu oraz Michałem Pihowiczem, członkiem Zarządu Powiatu Pruszkowskiego. Biuro RPO. Warszawa.	18.12.2024 r.

Tabela 9. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w IV kwartale 2024 r.

1.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Sopocie – badanie prewencyjne.	3.10.2024 r.
2.	Okręgowy Ośrodek Wychowawczy w Pszczynie-Łące – rewizycja.	3-4.10.2024 r.
3.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Człuchowie – badanie prewencyjne.	8.10.2024 r.
4.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych Straży Granicznej w Kołobrzegu – badanie prewencyjne.	9.10.2024 r.
5.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Parczewie – badanie prewencyjne.	9.10.2024 r.
6.	Izba Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej w Ustce – badanie prewencyjne.	10.10.20024 r.
7.	Schronisko dla Nieletnich w Dominowie – rewizycja.	10-11.10.2024 r.
8.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Zespole Placówek Oświatowych nr 3 we Wrocławiu – badanie prewencyjne.	14-15.10.2024 r.

9.	Zakład Karny nr 1 w Łodzi – rewizytacja.	14-16.10.2024 r.
10.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych (PdOZ) Komendy Miejskiej Policji we Wrocławiu – badanie prewencyjne.	16.10.2024 r.
11.	Areszt Śledczy w Krakowie – badanie prewencyjne.	21-24.10.2024 r.
12.	Dom Pomocy Społecznej w Zielonej Górze – badanie prewencyjne.	29-31.10.2024 r.
13.	Okręgowy Ośrodek Wychowawczy w Warszawie-Falenicy – badanie prewencyjne.	4-7.11.2024 r.
14.	Zakład Karny w Krzywańcu – badanie prewencyjne.	4-8.11.2024 r.
15.	Komenda Rejonowa Policji w Warszawie, Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych Komendy Stołecznej Policji, Policyjna Izba Dziecka – badania prewencyjne.	11.11.2024 r.
16.	Zakład Karny w Krzywańcu – badanie prewencyjne.	14.11.2024 r.
17.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej w Przemyślu (dwa odrębne PdOZ), Horyńcu-Zdroju, Krowicy Samej (PSG Lubaczów) i Medyce – badanie prewencyjne.	26-29.11.2024 r.
18.	Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy Centrum Medycyny Paliatywnej „MAXMED 1” w Koninie – badanie prewencyjne.	27-29.11.2024 r.
19.	Okręgowy Ośrodek Wychowawczy w Studzieńcu – badanie prewencyjne.	4-6.12.2024 r.
20.	Prywatny Dom Opieki „GRAŻYNA” w Warszawie – badanie prewencyjne.	10-12.12.2024 r.

Tabela 10. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w IV kwartale 2024 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w konferencji zorganizowanej z okazji jubileuszu 30-lecia aplikacji legislacyjnej. Warszawa.	2.10.2024 r.
2.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji „Ageizmowi STOP” – XVII Dolnośląskie Forum Uniwersytetów Trzeciego Wieku w Zgorzelcu.	2.10.2024 r.
3.	Konferencja „Społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne” Biuro RPO. Warszawa.	4.10.2024 r.

4.	Udział zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego w jubileuszowej konferencji prof. Krzysztofa Skotnickiego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego. Podczas uroczystości zastępca RPO prof. Wojciech Brzozowski wręczył prof. Skotnickiemu dyplom Rzecznika Praw Obywatelskich za zasługi w zakresie upowszechniania i ochrony praw człowieka w Polsce oraz list gratulacyjny. Tematem przewodnim wydarzenia było „Prawo wyborcze: Wczoraj - Dziś – Jutro”. Łódź.	4.10.2024 r.
5.	Udział przedstawiciela RPO w XXII Samorządowym Forum Kapitału i Finansów. Katowice.	7-8.10.2024 r.
6.	Udział zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego i przedstawiciela BRPO w Seminarium z okazji 20-lecia działalności Systemu Ochrony Praw Człowieka w Policji. Wydarzenie współorganizowało Biuro Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach wraz ze Szkołą Policji w Katowicach, Komendą Wojewódzką Policji w Katowicach oraz Muzeum Zamkowym w Pszczynie. Pszczyna.	7.10.2024 r.
7.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w międzynarodowej konferencji naukowej pt. „Standard ochrony konstytucyjnych wolności i praw jednostki w regulacjach prawnorodnych”. Wydarzenie było współorganizowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich, Polskie Stowarzyszenie Prawników Agrarystów oraz Ośrodek Badań Prawa Rolnego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków.	13-15.10.2024 r.
8.	Udział przedstawiciela BRPO w 9. Dolnośląskim Konwencie Regionalnym Osób z Niepełnosprawnościami "Chcemy domu a nie instytucji". Wrocław.	14 - 15.10.2024 r.
9.	Udział RPO Marcina Wiącka w konferencji V4. Zwardoń.	16.10.2024
10.	Udział przedstawiciela RPO w finałowej gali konkursu Lodołamacze 2024. Warszawa.	17.10.2024 r.
11.	Udział RPO Marcina Wiącka w konferencji V5. Zwardoń.	18.10.2024 r.
12.	Udział Przedstawiciela BRPO w 9. Podlaskim Konwencie Osób z Niepełnosprawnością, w trakcie którego odbył się panel dyskusyjny "Głos młodych - przyszłość ruchu na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami". Augustów	18-19.10.2024 r.
13.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji "Quo vadis, democraia? Zasada równości i zakaz dyskryminacji jako fundament porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej". Bielsko-Biała.	20 - 21.10.2024 r.
14.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji VIII Pomorskie Forum Samopomocy osób z doświadczeniem kryzysu	21 - 23.10.2024 r.

	psychicznego. Gdynia.	
15.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w XI edycji gali Złoty Laur „Super Biznesu”. Warszawa.	22.10.2024 r.
16.	Udział Przedstawiciela BRPO w konferencji "Prawo do dostępności" w trakcie Targów Dostępności. Opole.	22.10.2024 r.
17.	Udział przedstawiciela RPO w panelu poświęconym granicy polsko-białoruskiej w Giżyckim Centrum Kultury.	24 - 25.10.2024 r.
18.	Udział przedstawiciela BRPO w Konferencji "Sześć lat minęło jak..." organizowanej przez Stowarzyszenie Centrów Zdrowia Psychicznego. Mikołajki.	25 - 27.10.2024 r.
19.	Udział Zastępcy BRPO Valer'ego Vachev'a Międzynarodowych Targach Poznańskich GREENPACT European ESG Summit. Poznań.	29 - 30.10.2024 r.
20.	Udział RPO Marcina Wiącka w X Kongresie Osób z Niepełnosprawnościami pod hasłem „Kto potrzebuje Konwencji? Bilans na 10-lecie Kongresu”. Warszawa.	30.10.2024 r.
21.	Udział Przedstawiciela RPO w XIV edycji Konkursu Pracodawca Godny Zaufania. Wydarzenie odbyło się pod patronatem honorowym Rzecznika Praw Obywatelskich. Warszawa.	6.11.2024 r.
22.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w Forum Innowatorów ESG (Environmental, Social, Corporate Governance), Warszawa.	13 - 14.11.2024 r.
23.	Konferencja "RPO na straży praw osób wykluczonych" z okazji 20-lecia Pełnomocnika Terenowego RPO we Wrocławiu. Wrocław.	18.11.2024 r.
24.	Udział przedstawiciela BRPO w IV Zjeździe Pracowników Pionów Ochrony Informacji Niejawnych. Bukowina Tatrzańska.	18-20.11.2024 r.
25.	Udział przedstawiciela BRPO w Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej "Polskie prawo karne-diagnoza i perspektywy". Wrocław.	22.11.2024 r.
26.	Konferencja "Rola interwencji kryzysowej w środowisku lokalnym", organizowana przez Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Konwent Dyrektorów Ośrodków Interwencji Kryzysowej w Polsce i Zespół Ośrodków Wsparcia w Piastowie we współpracy z Starostwem Powiatowym w Pruszkowie. Biuro RPO. Warszawa.	25.11.2024 r.
27.	Udział przedstawiciela BRPO W Konwencie Przewodniczących Sejmików Województw RP. Szczecin.	26-27.11.2024 r.
28.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji "Think Tank Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji (LOWE). Kraków.	2.12.2024 r.
29.	Debata organizowana przez Biuro Rzecznika Praw	4.12.2024 r.

	Obywatelskich pod tytułem "Praca dla seniorów. Czy to możliwe?". Przedmiotem debaty będą praktyczne doświadczenia w zakresie aktywizacji zawodowej i zatrudnianiu osób starszych. Biuro RPO. Warszawa.	
30.	Udział przedstawiciela BRPO w Nadzwyczajnym Kongresie Zdrowia Psychicznego. Warszawa.	5.12.2024 r.
31.	Udział zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich dr Valer'ego Vachev'a w 13. Kongresie Prawa Medycznego, zorganizowanym na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie przez Polskie Towarzystwo Prawa Medycznego we współpracy z Medycznym Centrum Kształcenia Podyplomowego Collegium Medicum UJ. Kraków.	5.12.2024 r.
32.	Udział przedstawiciela RPO w konferencji w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury pt. "Przemoc wobec dzieci z doświadczeniem uchodźczym: przyczyny, zapobieganie, reagowanie". Konferencja, zorganizowana przez Ministerstwo Sprawiedliwości, Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury (KSSiP) oraz Fundusz Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (UNICEF). Ośrodek KSSiP. Lublin.	5 - 6.12.2024 r.
33.	Udział przedstawiciela BRPO w VIII Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej "Od stereotypów do nienawiści. Hejt w perspektywie interdyscyplinarnej". Gorzów Wielkopolski.	6 - 7.12.2024 r.
34.	Udział przedstawiciela BRPO w XVIII Krakowskim Seminarium Terytorialnym "Dwuinstancyjność postępowania administracyjnego gwarancją dobrej administracji samorządowej". Wieliczka.	10 - 12.12.2024 r.
35.	Udział przedstawiciela BRPO w uroczystej gali w Europejskim Centrum Solidarności, który wręczył w imieniu RPO Nagrodę Specjalną RPO dla Fundacji Pokolenia. Rzecznik wybrał Fundację Pokolenia spośród dwunastu organizacji pozarządowych nominowanych w ramach NBM do Nagrody RPO w kategorii "Społeczeństwo Obywatelskie". Gdańsk.	10.12.2024 r.
36.	Udział Przedstawiciela BRPO w "7 Krakowskim Forum Karnistycznym". Kraków.	13.12.2024 r.
37.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji XLI Dni Praw Człowieka nt. Praca socjalna w perspektywie praw człowieka organizowanej przez Katedrę Praw Człowieka i Pracy Socjalnej Instytutu Nauk Socjologicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego wraz z Oddziałem Lubelskim Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. Lublin.	18.12.2024 r.

Tabela 11. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w IV kwartale 2024 r.

1.	Spotkanie przedstawiciela BRPO z delegacją sędziów i prokuratorów z państw członkowskich UE w ramach programu wymiany organizowanego przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury w Krakowie. Biuro RPO. Warszawa.	2.10.2024 r.
2.	Udział przedstawiciela RPO w konferencji organizowanej przez ERA. Barcelona. Hiszpania	2-4.10.2024 r.
3.	Spotkanie przedstawiciela BRPO z delegacją Departamentu Wykonywania Wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka Sekretariatu Rady Europy (DWW) w Polsce w celu przeprowadzenia konsultacji ws. wykonywania wybranych wyroków ETPC, znajdujących się pod długotrwałym nadzorem Komitetu Ministrów RE (powyżej 5 lat) w tzw. standardowej procedurze oraz wyroków Al Nashiri i Abu Zubaydah, dot. tajnych więzień CIA. Biuro RPO. Warszawa.	3.10.2024 r.
4.	Udział przedstawiciela RPO w warsztatach pt.: „Study visit of the applicants’ Representatives” wizyta studyjna dla przedstawicieli jednostek dot. postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (roszczenia z tytułu słusznego zadośćuczynienia, pisma procesowe skarżących, przedłużanie terminów). Strasburg. Francja	3-4.10.2024 r.
5.	Udział przedstawiciela BRPO w organizowanym przez Akademię Prawa Europejskiego (ERA) cyklicznym szkoleniu dot. unijnych przepisów o równości płci. Tegoroczna edycja odbywa się pt. „Current Reflections on EU Gender Equality Law”. Lisbona. Portugalia.	9 - 11.10.2024 r.
6.	Udział Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego w panelu dyskusyjnym Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie na temat roli mężczyzn we wspieraniu równości płci (<i>Engaging men to support gender equality: from awareness to action</i>). Warszawa.	10.10.2024 r.
7.	Spotkanie ZRPO Wojciecha Brzozowskiego z delegacją Komisji Weneckiej. Biuro RPO. Warszawa.	14.10.2024 r.
8.	Udział przedstawiciela BRPO w seminarium przeznaczonym dla instytucji ombudsmanskich, pt. „Sztuczna inteligencja i procesy decyzyjne w zgodzie z prawami osób fizycznych” organizowanym przez Międzynarodowy Instytut Ombudsmana (IOI) i Urząd Kanclerza Sprawiedliwości Estonii we współpracy z Akademią e-Governance. Tallinn / Estonia.	14 - 16.10.2024 r.
9.	Spotkanie przedstawiciela BRPO z 6-osobową delegacją	15.10.2024 r.

	urzędników państwowych z Czarnogóry. Wizyta odbywała się w ramach programu Civil Servants Mobility. Celem spotkania była prezentacja działań na rzecz ochrony praworządności i praw człowieka podejmowanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich. Biuro RPO. Warszawa.	
10.	Udział w dorocznym Zgromadzeniu Ogólnym Equinet oraz obradach okrągłego stołu wysokiego szczebla dot. przyjętych w maju br. dyrektyw ustanawiających standardy dla organów ds. równości pt. „Razem na rzecz różności, silniejsi dla wszystkich”.	15 – 16.10.2024 r.
11.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w dorocznym spotkaniu Ombudsmanów państw Grupy Wyszehradzkiej. Smolenice. Słowacja.	17-18.10.2024 r.
12.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z delegacją Biura Praw Podstawowych Europejskiej Agencji Straży Granicznej i Przybrzeżnej (Frontex). Biuro RPO. Warszawa.	22.10.2024 r.
13.	Udział przedstawiciela RPO w konferencji naukowej dot. praw sportowców pt. „Empowering athletes’ human rights: Global research conference on athletes’ rights”. Haga. Holandia.	22-24.10.2024 r.
14.	Spotkanie przedstawicieli BRPO z delegacją Kongresu Władz Lokalnych i Regionalnych. Na mocy rozdziału XVIII Regulaminu Kongresu Rady Europy, przeprowadza regularne wizyty w celu monitorowania zobowiązań podjętych przez państwa członkowskie Rady Europy, które podpisały i ratyfikowały Europejską Kartę Samorządu Lokalnego. Biuro RPO. Warszawa.	23.10.2024 r.
15.	Udział RPO Marcina Wiącka w zgromadzeniu ogólnym Europejskiej Sieci Krajowych Instytucji Praw Człowieka (European Network of National Human Rights Institutions, ENNHRI), Bruksela. Belgia	27-29.10.2024 r.
16.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji pt. „Game Changer: Sport’s role in fighting discrimination” - organizowanej przez Equinet oraz Ufficio Nazionale Antidiscriminazioni Razziali (UNAR), tj. Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Dyskryminacji Rasowej. Jest to włoski organ państwowy, którego zadaniem jest promowanie równego traktowania i usuwanie dyskryminacji ze względu na rasę lub pochodzenie etniczne. Rzym. Włochy.	6-8.11.2024 r.
17.	Udział przedstawiciela BRPO w corocznym spotkaniu dla członków międzynarodowej organizacji IPCAN (Independent Police Complaints Authorities’ Network) do której BRPO przystąpiło w 2021 roku. Paryż. Francja.	7-9.11.2024 r.
18.	Spotkanie ZRPO Wojciecha Brzozowskiego z delegacją Komisji	19.11.2024 r.

	Monitoringowej Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy. Biuro RPO. Warszawa.	
19.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Graemem Reidem, niezależnym ekspertem ds. ochrony przed przemocą i dyskryminacją ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową (IE SOGI) oraz Brianem Griffey, specjalistą ds. praw człowieka w Biurze Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka. Biuro RPO. Warszawa.	19.11.2024 r.
20.	Spotkanie przedstawiciela RPO ze studentami z Indonezji. Biuro RPO. Warszawa.	20.11.2024 r.
21.	Udział przedstawiciela BRPO w warsztatach organizowanych przez Agencję Praw Podstawowych (FRA) związanych z respektowaniem Karty Praw Podstawowych w procesie wdrażania funduszy unijnych. Wiedeń. Austria.	25-27.11.2024 r.
22.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji organizowanej przez Komisję Europejską z okazji Europejskiego Dnia Osób Niepełnosprawnych (EDPD). Konferencja ma na celu określenie nowych priorytetów politycznych w dziedzinie niepełnosprawności. Bruksela. Belgia.	27-29.11.2024 r.
23.	Spotkanie przedstawiciela RPO ze studentami Kolegium Europejskiego w Natolinie. Biuro RPO. Warszawa.	28.11.2024 r.
24.	Udział RPO Marcina Wiącka w posiedzeniu Komitetu Monitorującego Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy poświęconemu zagadnieniom związanym z praworządnością w Polsce. Tirana. Albania.	1-3.12.2024 r.
25.	Spotkanie RPO Marcina Wiącka z Prezesem ETPC Marko Bošnjakiem. Biuro RPO. Warszawa.	9.12.2024 r.
26.	Udział przedstawiciela BRPO w międzynarodowej konferencji zatytułowanej: „Zbudujmy zrównoważoną przyszłość: Ochrona praw człowieka i środowiska” oraz w warsztatach organizowanych przez Ombudsmans Węgier, które mają na celu wspieranie wymiany doświadczeń krajowych i zwiększenie wymiany wiedzy między instytucjami ombudsmanskimi. Budapeszt. Węgry.	16-17.12.2024 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia o charakterze generalnym do:

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7065.375.2024 z 3 października 2024 r.) – w sprawie potrzeby nowelizacji ustawie o pomocy społecznej w zakresie interwencji kryzysowej.

Jednym z problemów sygnalizowanych Rzecznikowi Praw Obywatelskich w ostatnim czasie były kwestie związane z funkcjonowaniem ośrodków interwencji kryzysowej i niedostatki legislacyjne w obszarze interwencji kryzysowej.

Zgodnie z treścią art. 47 ustawy o pomocy społecznej (dalej jako: „u.p.s.”) interwencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb - poradnictwa socjalnego lub prawnego, w sytuacjach uzasadnionych - schronienia do 3 miesięcy.

Interwencja kryzysowa zaliczana jest do świadczeń niepieniężnych z pomocy społecznej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się osobom potrzebującym wsparcia niezależnie od sytuacji dochodowej i bez wydawania decyzji. Istota tego świadczenia to udzielenie adekwatnej do potrzeb pomocy, która umożliwi osobie powrót do stanu sprzed kryzysu, ewentualnie do stanu umożliwiającego samodzielne funkcjonowanie. Jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej realizującymi działania interwencyjne są ośrodki interwencji kryzysowej.

Na gruncie obowiązującego prawa udzielanie pomocy w formie interwencji kryzysowej jako zadanie własne powinny wykonywać powiaty, gdyż to te jednostki samorządu zobowiązane są do prowadzenia ośrodków interwencji kryzysowej. Szczegółowy status i standard funkcjonowania ośrodków interwencji kryzysowej nie został jednak unormowany ustawowo ani też na poziomie aktów wykonawczych do u.p.s. Analiza u.p.s. daje podstawę do twierdzenia, że przepisy obowiązujące w zakresie interwencji kryzysowej są niedoprecyzowane i nie określają m.in. szczegółowych zasad i norm funkcjonowania jednostek realizujących to zadanie, minimalnego zakresu zapewnianych usług, kwalifikacji osób wykonujących usługi. Ośrodki interwencji kryzysowej często same określają reguły swojej działalności, jak m.in. zasady przyjmowania osób potrzebujących do placówek w aktach wewnętrznych – statuty i regulaminy, korzystając jedynie z rozwiązań przyjętych w innych jednostkach. Powoduje to po stronie ośrodków uzasadniony stan braku oparcia

realizowanych zadań na wyraźnie określonej podstawie prawnej. Stąd też uregulowanie standardów i doprecyzowanie przepisów w zakresie interwencji kryzysowej jest, w ocenie Rzecznika, niezbędne.

Zasadne jest, w opinii RPO, m.in. dokonanie zmiany w art. 47 ust. 3 u.p.s. poprzez wprowadzenie możliwości przedłużenia 3 - miesięcznego okresu schronienia osoby lub rodziny w ośrodku interwencji kryzysowej. Ponadto przeglądu wymaga także obszar współdziałania instytucji szeroko rozumianego systemu wsparcia. Wobec licznych przypadków kryzysów zdrowia psychicznego, bezdomności, doświadczania przemocy, klęsk żywiołowych, problemów uchodźców wojennych, to ośrodki interwencji kryzysowej stanowią bowiem ważne ogniwo w systemie oparcia społecznego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 16 października 2024 r. wyjaśnia, iż do realizacji działań w zakresie interwencji kryzysowej wyznaczone zostały powiaty, do zadań których należy prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej. Decyzja w zakresie sposobu realizacji tego zadania należy do samorządu. Jeżeli powiat nie prowadzi samodzielnie tego typu placówek, może zlecić ich prowadzenie podmiotowi niepublicznemu, który działa w tym zakresie. W opinii Ministerstwa samorządy powinny być organizacyjnie przygotowane na wystąpienie potrzeb w tym zakresie, bowiem osobom znajdującym się w stanie kryzysu przysługuje prawo do uzyskania schronienia w wyspecjalizowanej placówce. Ministerstwo występowało do starostów powiatów zwracając uwagę na potrzebę zabezpieczenia w wystarczającym stopniu realizacji przedmiotowych zadań publicznych, przypominając o konieczności realizacji wsparcia w formie interwencji kryzysowej w takim wymiarze i zakresie, aby każda osoba dotknięta zdarzeniem losowym lub inną sytuacją kryzysową miała możliwość wsparcia w formie schronienia, świadczonego przez dedykowane do tych zadań specjalistyczne placówki, jakimi są ośrodki interwencji kryzysowej, a tym samym wywiązywanie się przez samorządy powiatowe z realizacji ustawowo im przypisanych zadań. Ministerstwo zwracało się również do wszystkich wojewodów, aby w planach kontroli jednostek pomocy społecznej szczebla powiatowego uwzględniano zagadnienia dotyczące sposobu zapewnienia usług dla osób w kryzysie. Obecne przepisy ustawy o pomocy społecznej nie delegują na Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej obowiązku wydania rozporządzenia w zakresie standardów funkcjonowania ośrodków interwencji kryzysowej. Niemniej jednak Ministerstwo zdecydowało się na podjęcie prac nad opracowaniem standardów udzielania wsparcia w formie interwencji kryzysowej w ramach jednego z projektów niekonkurencyjnych realizowanych przez Ministerstwo w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027. Jednym z zadań będzie opracowanie standardu kształcenia kadr udzielających wsparcia w ramach interwencji kryzysowej, w tym: wypracowanie modelowych procedur wsparcia osób w kryzysie oraz wypracowanie procedur funkcjonowania

ośrodków interwencji kryzysowej w zakresie standardu usług świadczonych przez te ośrodki. Wypracowane w ramach projektu standardy posłużą do dalszych analiz regulacji prawnych w tym obszarze. Odnosząc się do kwestii wynagrodzeń pracowników ośrodków interwencji kryzysowej Ministerstwo wyjaśniło, iż wprowadzono zmiany zakładające możliwość przyjmowania programów rządowych, które umożliwiają dofinansowanie samorządom wynagrodzeń pracowników zatrudnionych na umowę o pracę w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej. Na tej podstawie przyjęto rządowy program „Dofinansowania wynagrodzeń pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w postaci dodatku motywacyjnego na lata 2024–2027”. W ramach Programu zatrudnieni na podstawie umowy o pracę pracownicy ośrodków interwencji kryzysowej nabyli prawo do dodatku motywacyjnego w wysokości 1000 zł brutto miesięcznie w okresie od dnia 1 lipca 2024 r. do dnia 31 grudnia 2027 r. Powołany został Zespół do spraw reformy systemu pomocy społecznej jako organ opiniodawczo-doradczy Ministra Rodziny.

Minister Edukacji (VII.7037.30.2023 z 3 października 2024 r.) - w sprawie odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, iż z informacji zawartej w odpowiedzi MEN z dnia 13 września 2024 r., w sprawie uregulowań dotyczących postępowania dyscyplinarnego wobec nauczycieli wynika, że obecnie trwają prace Zespołu do spraw pragmatyki zawodowej nauczycieli, będącego organem pomocniczym Ministra Edukacji. Wśród zagadnień rozpatrywanych przez Zespół znajdują się kwestie odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli, określone w ustawie - Karta Nauczyciela (dalej jako: "KN").

W 2023 r. tematem wystąpienia RPO do Ministra Edukacji i Nauki była kwestia powierzania kuratorom oświaty, na mocy porozumienia zawartego z wojewodą, zadań związanych z prowadzeniem postępowań wyjaśniających i dyscyplinarnych wobec nauczycieli, w tym uprawnień do powołania rzeczników dyscyplinarnych, ich zastępców oraz członków komisji dyscyplinarnych. Powierzanie zadań następowało w oparciu o art. 20 ust. 1 ustawy o wojewodzie i administracji rządowej w województwie. Rozwiązanie to budziło wątpliwości Rzecznika, ponieważ dochodziło do częstej sytuacji, gdy rzecznicy dyscyplinarni, ich zastępcy i członkowie komisji dyscyplinarnych byli powoływani przez kuratora oświaty spośród osób zatrudnionych w kuratoriach oświaty i podlegających mu służbowo. Do Biura RPO wpływały w związku z tym sygnały od dyrektorów szkół i nauczycieli, którzy obawiali się, że postępowania dyscyplinarne będą wszczynane w szczególności wobec osób, których światopogląd i związane z nim metody pracy nie były akceptowane przez danego kuratora oświaty, w celu ich zastraszenia lub zdyskredytowania. Obawy te były wzmacniane przez fakt ścisłej współpracy między kuratorem oświaty a

powołanym przez niego rzecznikiem dyscyplinarnym lub członkiem komisji dyscyplinarnej.

W swoim wystąpieniu Rzecznik wskazał, że zamierzeniem ustawodawcy było oddzielenie funkcji nadzoru pedagogicznego, obejmującego udzielanie pomocy szkołom i nauczycielom, od funkcji represyjnej. Zgodnie z dosłownym brzmieniem przepisów, komisje dyscyplinarne pierwszej instancji powinny być usytuowane przy wojewodzie oraz ministrze właściwym do spraw oświaty i wychowania. Zdaniem RPO istniały zatem podstawy dla uznania, że przekazanie całości kompetencji określonych w rozdziale 10 ustawy - Karta Nauczyciela oraz w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 maja 2016 r. w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego wobec nauczycieli oraz wznawiania postępowania dyscyplinarnego, dokonane na mocy porozumienia między wojewodą a kuratorem oświaty, mogło stanowić przekroczenie kompetencji zawartych w art. 20 ust. 3 ustawy o wojewodzie i administracji rządowej w województwie oraz niezgodne z prawem przyznanie dodatkowych kompetencji kuratorom oświaty.

Mając na względzie przedstawione różnice w ocenie sytuacji i obowiązujących uregulowań, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o wskazanie, jaka jest obecna praktyka powoływania rzeczników dyscyplinarnych i ich zastępców oraz członków komisji dyscyplinarnych.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.101.2024 z 3 października 2024 r.) - w sprawie potrzeby nowelizacji ustawy o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka w zakresie nieuwzględnienia sytuacji osób, wobec których zastosowanie ma ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich znajduje się problematyka dotycząca przepisów ustawy o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (dalej jako: „u.o.p.p.ś.”). Konieczność podjęcia inicjatywy w tym zakresie wyłoniła się na tle spraw, które docierają do Biura RPO, w których podnosi się zarówno niekonsekwencje ustawodawcy związaną z brakiem ochrony poszczególnych kategorii pokrzywdzonych i świadków oraz osób im najbliższych oraz związaną z tym konieczność rozszerzenia zakresu stosowania środków ochrony i pomocy na dodatkowe postępowania i osoby uprawnione, jak również zauważa się niedopatrzania procesowe, których modyfikacja mogłaby uczynić procedurę udzielenia ochrony i pomocy bardziej efektywną, przejrzystą i rzetelną.

Regulacja wprowadzona w u.o.p.p.ś. stanowi niewątpliwie ważny krok w stronę podniesienia poziomu bezpieczeństwa ofiar przestępstw, poprzez eliminowanie przejawów dalszej wiktymizacji, w tym zastraszania i odwetu, a nadto stanowi pierwszy, jednolity akt normatywny określający środki i sposoby pomocy, które mogą być udzielone ofiarom przestępstw przez państwo. Ta

sama jednak regulacja od początku rodziła wątpliwości odnoszące się zarówno do podmiotowego, jak i przedmiotowego zakresu jej zastosowania, a także do poszczególnych elementów dotyczących procedury rozpoznawania wniosku o udzielenie środków ochrony i pomocy pokrzywdzonym, świadkom i ich osobom najbliższym.

Wobec stwierdzenia, że aktualne regulacje naruszają prawa i wolności człowieka i obywatela, na których straży stoi Rzecznik Praw Obywatelskich i wymagają działań systemowych, pozwalających wyposażyć służby w dodatkowe narzędzia ochrony życia i zdrowia ofiar przestępstw, a przy tym przeciwdziałania przemocy, dyskryminacji, cyberprzemocy i mobbingowi, w opinii RPO należałoby zaproponować poniższe zmiany: rozszerzenie zakresu regulacji u.o.p.p.ś. również na postępowanie uregulowane w ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich oraz w sprawach o wykroczenia; rozszerzenie zakresu udzielanych środków ochrony, zwłaszcza wobec nieletnich poprzez utajnienie miejsca nauki dla zapewnienia bezpieczeństwa pokrzywdzonym oraz świadkom i ich bliskim jeszcze uczącym się; rozszerzenie katalogu osób legitymowanych do objęcia ochrony i pomocy na gruncie art. 3 ust. 2 u.o.p.p.ś. poprzez uwzględnienie również osób pozostających na utrzymaniu pokrzywdzonego czy świadka, zwłaszcza wspólnie zamieszkujących; przyznanie osobom najbliższym autonomii procesowej, zarówno na etapie inicjowania procedury, wyrażania zgody na złożenie wniosku przez organ procesowy, rozpoznawania wniosku (w tym ustalania właściwości organu) i utrzymania ochrony i pomocy po ustaniu tej, udzielonej świadkowi i pokrzywdzonemu; doprecyzowanie przesłanek oceny stopnia zagrożenia dla życia lub zdrowia poprzez rozbudowanie tego katalogu o postawę sprawcy wobec pokrzywdzonego, świadka i osób najbliższych, zarówno przed popełnieniem czynu oraz po jego popełnieniu; doprecyzowanie treści art. 5 u.o.p.p.ś. poprzez zdefiniowanie na gruncie ustawy pojęcia „długotrwałej ochrony”, którego wykładnia determinuje ocenę, czy należy zastosować ochronę osobistą czy ochronę niższego rzędu w postaci ochrony na czas czynności procesowej; rozszerzenie katalogu przestępstw, których popełnienie przemawia za wdrożeniem środka w postaci ochrony osobistej o czyny określone w art. 190 § 1 k.k., art. 190a § 1 k.k. czy art. 193 § 1 k.k.; rozbudowanie art. 1 ust. 3 u.o.p.p.ś. o odesłanie do osób tymczasowo aresztowanych poprzez uwzględnienie podstawy z art. 212ba k.k.w.; związanie komendanta wojewódzkiego poleceniem wydanym przez sąd lub prokuratora w zakresie wniosku o udzielenie ochrony i pomocy na gruncie u.o.p.p.ś.; wprowadzenie w art. 12 ust. 1 u.o.p.p.ś., wymogu rozpoznania wniosku niezwłocznie oraz możliwości interwencyjnego trybu udzielania ochrony z możliwością zatwierdzenia tej decyzji przez właściwego komendanta Policji w późniejszym, wyznaczonym przez ustawę terminie; nałożenie na komendanta Policji obowiązku sporządzenia uzasadnienia zarządzenia w przedmiocie odmowy udzielenia środków ochrony lub pomocy, odmowy przedłużenia ochrony na czas

oznaczony czy uchylenia środków ochrony i pomocy wprowadzenie kontroli zażaleniowej dla: decyzji o odmowie udzielenia środków ochrony lub pomocy, odmowy przedłużenia ochrony na czas oznaczony, czy uchylenia jej definitywnie, a także zobowiązania do zwrotu równowartości otrzymanej pomocy finansowej po uchyleniu ochrony realizowanej albo w drodze administracyjnej przez organ wyższego rzędu, albo przez powierzenie tej kontroli w trybie nadzorczym prokuratorowi; wprowadzenie obowiązku wysłuchania i wyrażenia zgody na zmianę rodzaju środka ochrony i pomocy, względnie jej zatwierdzenie przez objętego ochroną w wyznaczonym terminie; wprowadzenie końcowego odesłania do odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego w sprawach nieuregulowanych w u.o.p.p.ś.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o dokonanie analizy przedstawionych w wystąpieniu problemów i rozważenie zainicjowania działań legislacyjnych w tym zakresie.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.999.2024 z 3 października 2024 r.) – w sprawie potrzeby uregulowania kwestii kwalifikacji biegłych sądowych w sprawach przestępstw seksualnych.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problematyka dotycząca kwalifikacji biegłych sądowych w sprawach przestępstw seksualnych, gdyż dotychczasowa analiza opinii sporządzanych przez biegłych sądowych psychologów w sprawach karnych w zakresie dotyczącym przestępstw seksualnych skłania do krytycznych refleksji związanych zarówno z wyborem biegłych, ich kwalifikacjami i brakiem precyzyjnego określenia warunków, jakie powinny być spełnione, aby dana osoba, posiadająca wiadomości specjalne mogła wydawać ekspertyzy w tego typu sprawach.

Niewątpliwie, kompleksowe uregulowanie kwestii kwalifikacji biegłych sądowych, także w sprawach przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności jest zagadnieniem o szczególnej doniosłości, powiązaniem ze skutkami materialno – procesowymi w zakresie oceny poczytalności sprawców najpoważniejszych przestępstw i możliwości ponoszenia przez nich odpowiedzialności karnej, decydowania w przedmiocie zastosowania środków zabezpieczających, czasu i warunków odbywania kary przy zastosowaniu określonego systemu terapeutycznego, czy w końcu oceny ryzyka powrotności do przestępstwa i możliwości umieszczenia w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym. Jest to również zagadnienie kluczowe dla zapewnienia sprawnego i rzetelnego postępowania, gwarantującego dostęp do najlepiej wykwalifikowanych biegłych, co znajduje żywe zainteresowanie w opinii publicznej, wstrząsanej brutalnymi czynami o podłożu seksualnym, w tym pedofilskim.

Mając na uwadze, że przestępstwa godzące w wolność seksualną człowieka zawsze wywołują wyjątkowo negatywne odczucia, opiniowanie w tym zakresie

powinno być staranne, aby zmniejszać ryzyko niezachowania bezstronności przez biegłego, a także skuteczne, dla zapewnienia bezpieczeństwa społecznego pod kątem dotkliwego w tym obszarze zjawiska recydywy seksualnej.

W sądach utrwałała się praktyka korzystania z ekspertyz psychologów bez odpowiedniego wykształcenia seksuologicznego oraz doświadczenia zawodowego w pracy z osobami, które dopuściły się przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. Powtarzają się przypadki, gdy biegli opiniujący w tej kategorii spraw legitymują się tygodniowym lub dwutygodniowym stażem odbywanym podczas studiów podyplomowych z seksuologii klinicznej, co nie jest równoznaczne z pracą z takimi pacjentami, a jedynie nauką przez obserwację, zbyt krótką by zdobyć odpowiedni warsztat zawodowy. Często są to magistrowie psychologii lub osoby po studiach podyplomowych z zakresu seksuologii klinicznej, którzy nie posiadają certyfikatu seksuologa sądowego. Biegłymi zaś w sprawach o przestępstwa seksualne powinni być wyłącznie lekarze seksuolodzy lub psychologowie z uprawnieniami seksuologa sądowego, co wymagałoby stworzenia ośrodka, potwierdzającego kwalifikacje lub prowadzącego szkolenia oraz egzaminy w tym zakresie, zarówno dla lekarzy, jak i psychologów.

Zdaniem RPO, aktualne regulacje naruszają prawa i wolności człowieka i obywatela i wymagają działań systemowych, pozwalających proces opiniowania w zakresie zaburzeń preferencji seksualnych uczynić sprawniejszym i rzetelniejszym. W tym celu należałoby zaproponować następujące działania: ujednoczenie nomenklatury w odniesieniu do wymaganej specjalizacji biegłych opiniujących w zakresie zaburzeń preferencji seksualnych w procesie karnym, w szczególności na gruncie art. 202 i 354a k.p.k. poprzez konsekwentne wskazywanie zarówno: lekarza seksuologa, jak i psychologa seksuologa, z czego co do tego ostatniego należy w drodze rozporządzenia ustalić proces certyfikacji jego uprawnień na potrzeby opiniowania w procesie karnym; wprowadzenie na gruncie § 12 rozporządzenia, wydanego na podstawie art. 157 u.o.s.p. dodatkowego warunku wpisu na listę biegłych sądowych, dotyczącego legitymowania się odpowiednim stażem pracy, np. wynoszącym minimum 5 lat i wymogu braku karalności za umyślne przestępstwo i przestępstwo skarbowe; stworzenia scentralizowanego ośrodka, potwierdzającego kwalifikacje biegłych do wpisu na listę sądową, prowadzącego szkolenia dla organów procesowych oraz egzaminy w tym zakresie, zarówno dla lekarzy, jak i psychologów; wprowadzenie ustandaryzowanej, okresowej (po upływie 5 lat) weryfikacji wiedzy, umiejętności, stosowanych metod badawczych; także pod kątem nadzoru nad terminowością i rzetelnością pracy; wprowadzenie centralnego narzędzia ewidencyjnego biegłych, z wyszczególnieniem poszczególnych specjalności, wraz z rejestrem ich opinii, co pozwoli na efektywny ich dobór, także w zakresie terminowości i jakości pracy; zwiększenie miejsc na specjalizacji medycznej z seksuologii, zrównanie kosztów specjalizacji

psychoseksuologicznej w stosunku do pozostałych specjalizacji; wprowadzenie obligatoryjnego opiniowania seksuologicznego i psychiatrycznego sprawców wykorzystywania seksualnego osób poniżej 15. roku życia.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o dokonanie analizy przedstawionych w wystąpieniu problemów i rozważenie zainicjowania działań legislacyjnych w tym zakresie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 22 października 2024 r. poinformował, że na mocy zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2023 r. ustanowiono Pełnomocnika Ministra Sprawiedliwości do spraw biegłych sądowych. Wśród zadań Pełnomocnika wskazano m.in. opracowywanie propozycji i koordynację prac dotyczących statusu i działalności biegłych sądowych oraz przygotowanie wstępnych założeń do ustawy o biegłych sądowych. Zarządzeniem z dnia 17 kwietnia 2024 r. w Ministerstwie Sprawiedliwości powołano natomiast zespół roboczy do spraw przygotowania założeń ustawy o biegłych sądowych. Wstępne założenia do projektu ustawy zostały ogłoszone w dniu 11 lipca 2024 r. W chwili obecnej w resorcie trwają prace nad kompleksowym uregulowaniem ustawowym problematyki ustanawiania i wynagradzania biegłych sądowych w sposób zapewniający dostęp do wysoko kwalifikowanego korpusu ekspertów, co w konsekwencji winno przyczynić się do usprawnienia toku postępowań sądowych oraz postępowań przygotowawczych.

Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (VII.520.8.2022 z 3 października 2024 r.) - w sprawie potrzeby uregulowania przepisów w zakresie ochrony tajemnicy radcowskiej, adwokackiej i Prokuraturii Generalnej.

W nawiązaniu do dotychczasowej korespondencji Rzecznik Praw Obywatelskich zaapelował o ponowne rozważenie zmian także w zakresie ochrony tajemnicy radcowskiej, adwokackiej i Prokuraturii Generalnej.

W opinii resortu sprawiedliwości, w zakresie tajemnicy zawodowej adwokata i radcy prawnego oraz radcy Prokuraturii Generalnej RP, wskazanie na potrzeby udziału w konkursie na urząd sędziego sygnatur 50 spraw sądowych różnej kategorii nie narusza tejże tajemnicy. Z ustaleń RPO wynika, że do KRS przekazywane są nie tylko sygnatury spraw, ale niekiedy także i akta z danymi osobowymi: adresami stron, informacjami o sytuacji majątkowej, o umowach, zadłużeniu, relacjach rodzinnych czy intymnych itd. Nie istnieje zaś przepis prawa, który wskazywałby, że „sprawy sądowe nie są objęte tajemnicą zawodową”.

Nawet przy przyjęciu, że tajemnica adwokacko-radcowska nie obowiązuje w sprawach sądowych, nie oznacza to automatycznie, że nie obowiązuje ona także w relacjach pełnomocnika z KRS i że pełnomocnik może swobodnie dysponować danymi z pism procesowych w celu wspierania swojej kariery zawodowej.

W przekonaniu Rzecznika w obecnym stanie prawnym brakuje zatem przepisów zabezpieczających dane osób występujących w sprawach sądowych prowadzonych przez ubiegających się o urząd sędziego radców i adwokatów. W praktyce z aktami spraw, których sygnatury wskazał kandydujący adwokat lub radca prawny, mogą zapoznawać się pracownicy Biura KRS i wszyscy członkowie KRS, także posłowie i senatorowie, Minister Sprawiedliwości i przedstawiciel Prezydenta RP. Z punktu widzenia standardów ochrony danych osobowych, nie ma potrzeby, aby te osoby miały nieograniczony dostęp do akt spraw.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o uwzględnienie postulatu uregulowania zasad udostępniania akt spraw prowadzonych przez kandydatów Krajowej Radzie Sądownictwa.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 16 listopada 2024 r. poinformował, że aktualne pozostaje poprzednie stanowisko resortu przedstawione w piśmie z dnia 30 sierpnia 2024 r. W ocenie Ministra, przyjmując przedstawione w piśmie RPO zapatrywania na absolutny charakter tajemnicy zawodowej wskazanych grup zawodowych, ewentualne udzielanie pomocy prawnej, współdziałanie w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa, ograniczałoby się wyłącznie do udzielania porad prawnych i sporządzania opinii prawnych w przedmiocie stanowienia lub stosowania prawa. Dlatego sformułowany w konkluzji wystąpienia Rzecznika wniosek o podjęcie przez Ministerstwo Sprawiedliwości inicjatywy ustawodawczej w zakresie ochrony tajemnicy radcowskiej, adwokackiej, i radcy Prokuratury Generalnej RP nie zasługuje na uwzględnienie.

Przewodniczącej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP oraz Przewodniczącej Komisji Rodziny, Polityki Senioralnej i Społecznej Senatu RP (VII.600.32.2021 z 10 października 2024 r.) - w sprawie umożliwienia nadania statusu osoby represjonowanej nieletnim opozycjonistom w PRL.

Od kilku lat przedmiotem uwagi Rzecznika Praw Obywatelskich jest umożliwienie przyznania statusu osoby represjonowanej z powodów politycznych w rozumieniu ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (dalej jako: „ustawa”) osobie, która prowadząc działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego zagrożoną odpowiedzialnością karną w okresie od dnia 1 stycznia 1956 r. do dnia 31 lipca 1990 r., była osobą niepełnoletnią, w związku z czym nie zostały na nią nałożone sankcje karne, ale w drodze postanowienia sądowego została objęta środkami wychowawczymi, które miały wpływ na jej życie osobiste.

W ocenie RPO fakt, że powyższy problem dotyczy małej liczby osób, nie może stanowić uzasadnienia dla bierności państwa. Obywatele, których dotyczy sprawa, mogą mieć poczucie niesprawiedliwości, nierównego traktowania i

krzywdy ze strony władz publicznych, co powinno skłonić ustawodawcę do przyjęcia odpowiednich regulacji prawnych.

Uznając słuszność argumentów przedstawianych przez instytucje oraz obywateli zainteresowanych tematem, w 2022 r. posłowie IX kadencji Sejmu przedstawili projekt ustawy o zmianie ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych. Miała ona umożliwić przyznanie statusu osoby represjonowanej osobom, wobec których wydano postanowienie sądu dla nieletnich o zastosowaniu środków wychowawczych. W dniu 28 października 2022 r., w piśmie do Przewodniczącej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny, Rzecznik wyraził poparcie dla tego projektu.

RPO stoi na stanowisku, że państwo powinno docenić wyjątkową postawę, jaką była działalność opozycyjna dzieci i młodzieży. Nie ulega wątpliwości, że środki wychowawcze nakładane na osoby nieletnie stanowiły dolegliwość, podobnie jak sankcje karne nakładane na osoby pełnoletnie. Nierzadko prowadziły one do pogorszenia się sytuacji życiowej całej rodziny oraz ograniczenia możliwości nauki i rozwoju dziecka. Zasadne wydaje się zatem rozszerzenie ustawowych przesłanek nadawania statusu osoby represjonowanej, tak aby objęły wszystkie osoby - bez względu na ich wiek - które uległy represjom ze strony państwa komunistycznego. Z punktu widzenia zasady równości, wyrażonej w art. 32 ust. 1 Konstytucji, osoby te charakteryzują się tą samą cechą relewantną co osoby, na które nałożono sankcje karne za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania politycznych praw człowieka w Polsce.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Przewodniczących z prośbą o rozważenie podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu wprowadzenia odpowiednich zmian w ustawie.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (II.511.276.2023 z 10 października 2024 r.) - w sprawie niekorzystnego różnicowania sytuacji kierowców ukaranych mandatem.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają wnioski opisujące sytuację kierowców ukaranych mandatem i z zaewidencjonowanymi punktami karnymi, którzy ze względu na sytuację materialną wnioskuje o rozłożenie należności z mandatu na raty. Wnioskodawcy wskazują, iż tacy kierowcy są w sytuacji gorszej od kierowców ukaranych za takie samo wykroczenie, którzy jednak o rozłożenie należności z mandatu na raty nie wnioskowali, a „od razu” dysponowali środkami na jej uregulowanie.

Sprawcom wykroczenia drogowego dysponującym środkami finansowymi na uiszczenie grzywny, punkty karne zostaną wykreślone z ewidencji po roku od jej uiszczenia, zaś w stosunku do sprawców wykroczeń, którym „mandat rozłożono

na raty”, wykreślenie takie nastąpi po odpowiednio dłuższym okresie, tj. po okresie 12 miesięcy od płatności ostatniej raty.

W opinii Rzecznika rozważenia wymaga, czy wobec skorzystania przez ukaranego mandatem z przysługującego mu prawa o zawnioskowanie do uprawnionych organów państwowych o rozłożenie mandatu na raty (co jest decyzją władczą), „otwarcie się” terminu rocznego do usunięcia punktów karnych z ewidencji nie powinno być powiązane z datą wystawienia mandatu, datą upływu terminu płatności w mandacie wskazanej, czy datą zawnioskowania o rozłożenie na raty mandatu. Takie rozwiązanie pozwalałoby na zredukowanie zróżnicowania obywateli i ich praw ze względu na właściwą dla nich sytuację majątkową.

Konsekwencją aktualnie obowiązującego unormowania jest obarczenie dodatkową dolegliwością tych sprawców wykroczeń drogowych, którzy chcą dobrowolnie uiścić nałożoną grzywnę, przy czym decydują się na skorzystanie z prawa podmiotowego do rozłożenia jej na raty z uwagi na jej znaczną dolegliwość. W tym więc zakresie przyjęte rozwiązania naruszają art. 2 oraz art. 32 Konstytucji oraz wymagają ich dostosowania poprzez ujednoczenie i zrównanie momentu rozpoczęcia biegu terminu „wygaszania” punktów karnych tych osób, które ze względu na gorszą sytuację majątkową dobrowolnie podjęły się spłaty rozłożonej ratalnie, jak i osób, które ze względu na lepszą sytuację majątkową mogły uiścić zobowiązanie na miejscu lub w terminie wskazanym w mandacie karnym kredytowanym.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie podjęcia inicjatywy ustawodawczej nakierowanej na rozwiązanie zgłoszonego problemu prawnego.

Prezesa Rady Ministrów (XI.504.1.2024 z 10 października 2024 r.) - w sprawie konieczności wykonania wyroków ETPC dotyczących zapewnienia szczególnych ram prawnych przewidujących uznanie i ochronę związków osób tej samej płci.

W wyrokach z 12 grudnia 2023 r. w sprawie Przybyszewska i inni przeciwko Polsce (skarga nr 11454/17 i 9 innych) oraz z 19 września 2024 r. w sprawie Formela i inni przeciwko Polsce (skarga nr 58828/12 i 4 inne) Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC) orzekł naruszenie przez Rzeczpospolitą Polską art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (EKPC), poprzez niewywiązanie się z pozytywnego obowiązku zapewnienia szczególnych ram prawnych przewidujących uznanie i ochronę związków osób tej samej płci. Powyższe skutkuje niemożnością prawnego uregulowania podstawowych aspektów życia przez osoby pozostające w związkach jedнопłciowych, a tym samym naruszenie ich prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego.

Zgodnie z art. 46 ust. 1 EKPC, w związku z art. 9 Konstytucji, Rzeczpospolita Polska jest zobowiązana do wykonania ostatecznego wyroku ETPC. Obowiązek

wykonania orzeczenia ETPC ciąży na wszystkich organach państwa, w szczególności zaś na Rządzie RP. W wyrokach stanowiących przedmiot niniejszego pisma ETPC potwierdził, że zgodnie z pozytywnymi obowiązkami wynikającymi z art. 8 Konwencji, państwa członkowskie Rady Europy są zobowiązane do zapewnienia ram prawnych umożliwiających parom tej samej płci odpowiednie uznanie i ochronę ich związku. Trybunał wskazał na aspekty materialne, w tym opodatkowanie, dziedziczenie, czy obowiązek alimentacji, jak i „moralne”, takie jak prawa i obowiązki w zakresie wzajemnej pomocy, które są integralną częścią życia każdej pary i należy je unormować w ramach prawnych dostępnych dla par tej samej płci. Jednocześnie uznał aktualnie istniejące w polskim porządku prawnym możliwości uregulowania pewnych dziedzin życia przy pomocy umów prawa prywatnego, pełnomocnictw i upoważnień za niespełniające wymagań z art. 8 Konwencji i niezapewniające podstawowych potrzeb uznania i ochrony par tej samej płci w stabilnym i stałym związku. Tym samym osoby pozostające w związkach jedнопłciowych w Polsce pozostają „w prawnym zawieszeniu, pozbawione jakiegokolwiek ochrony prawnej”, co przekłada się na znaczne trudności w funkcjonowaniu w życiu codziennym.

Jednocześnie żaden z interesów publicznych przedstawionych przez rząd w postępowaniach przed ETPC nie przeważał, w ocenie Trybunału, nad interesem skarżących do prawnego uznania i ochrony ich relacji. W ocenie Trybunału, państwa-strony Konwencji mają szeroki margines oceny w zakresie charakteru reżimu prawnego dla par jedнопłciowych. Istotne jest jednak, aby ochrona przyznana przez państwo parom jedнопłciowym była odpowiednia – Konwencja ma bowiem gwarantować nie iluzoryczne lub teoretyczne uprawnienia, ale takie, które będą praktycznie i efektywnie zapewniane. Jednocześnie podkreślenia wymaga, że prawna instytucjonalizacja związków osób tej samej płci ma służyć nie tylko ułatwieniu im wspólnego, codziennego życia, ale przede wszystkim stanowić państwowe uznanie ich relacji.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o powiadomienie, jakie kroki i w ramach jakiego harmonogramu zamierza podjąć Rząd RP w celu wykonania wskazanych w niniejszym wystąpieniu wyroków ETPC.

Ministra Nauki (VII.7033.4.2023 z 10 października 2024 r.) - w sprawie potrzeby uregulowania kwestii wznowienia postępowania awansowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż przed wejściem w życie ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (dalej jako: „PSWN”), podstawą wznowienia postępowania o nadanie stopni doktora i doktora habilitowanego albo tytułu profesora mogły być – obok przesłanek wskazanych w ustawie - Kodeks postępowania administracyjnego – ujawnione okoliczności wskazujące na to, że stopień doktora lub doktora habilitowanego albo tytuł profesora został nadany na podstawie dorobku powstałego z naruszeniem prawa, w tym praw autorskich, lub dobrych obyczajów w nauce (art. 29 ust. 2 ustawy o stopniach

naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, dalej jako: „USN”).

W sytuacji, gdy wznowienie następowało z uwagi na zaktualizowanie się jednej z przesłanek wznowieniowych wskazanych w KPA, zastosowanie miał art. 146 § 1 KPA, zgodnie z którym uchylenie decyzji w sytuacji, gdy dowody, na których podstawie ustalono istotne dla sprawy okoliczności faktyczne, okazały się fałszywe bądź decyzja wydana została w wyniku przestępstwa, nie może nastąpić, jeżeli od dnia doręczenia lub ogłoszenia decyzji upłynęło dziesięć lat, zaś z przyczyn określonych w art. 145 § 1 pkt 3-8 oraz w art. 145a-145b KPA, jeżeli od dnia doręczenia lub ogłoszenia decyzji upłynęło pięć lat. Jednak w sytuacji, gdy ujawnione okoliczności wskazywały na to, że stopień doktora lub doktora habilitowanego albo tytuł profesora został nadany na podstawie dorobku powstałego z naruszeniem prawa, w tym praw autorskich, lub dobrych obyczajów w nauce, ograniczenie czasowe wynikające z art. 146 § 1 KPA nie miało zastosowania.

Sprawa braku ustawowego ograniczenia czasowego dotyczącego możliwości uchylenia decyzji w wyniku wznowienia postępowania awansowego na tej szczególnej podstawie była też w przeszłości przedmiotem korespondencji RPO z resortem szkolnictwa wyższego. Wówczas Ministerstwo argumentowało, że brak ograniczenia czasowego w zakresie wznowiania postępowań na podstawie art. 29 ust. 2 USN związany jest z brakiem tolerancji dla wszelkich przejawów nieuczciwości naukowej.

Obecnie, zgodnie z art. 194 PSWN, w przypadku zaistnienia określonych w KPA przyczyn wznowienia postępowania administracyjnego w sprawie nadania stopnia doktora albo rażącego naruszenia prawa przez podmiot doktoryzujący, Rada Doskonałości Naukowej wydaje postanowienie o wznowieniu postępowania i wskazuje podmiot doktoryzujący, który prowadzi postępowanie. Przepis ten, zgodnie z art. 225 PSWN, znajduje odpowiednie zastosowanie do wznowienia postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego. Z kolei zgodnie z art. 145 § 1 KPA, w sprawie zakończonej decyzją ostateczną wznowia się postępowanie, jeżeli: dowody, na których podstawie ustalono istotne dla sprawy okoliczności faktyczne, okazały się fałszywe; decyzja wydana została w wyniku przestępstwa; decyzja wydana została przez pracownika lub organ administracji publicznej, który podlega wyłączeniu stosownie do art. 24, 25 i 27 KPA; strona bez własnej winy nie brała udziału w postępowaniu; wyjdą na jaw istotne dla sprawy nowe okoliczności faktyczne lub nowe dowody istniejące w dniu wydania decyzji, nieznane organowi, który wydał decyzję; decyzja wydana została bez uzyskania wymaganego prawem stanowiska innego organu; zagadnienie wstępne zostało rozstrzygnięte przez właściwy organ lub sąd odmiennie od oceny przyjętej przy wydaniu decyzji; decyzja została wydana w oparciu o inną decyzję lub orzeczenie sądu, które zostało następnie uchylone

lub zmienione. Szczególne podstawy wznowieniowe wskazane są także art. 145a-145b KPA.

W obecnym stanie prawnym wskazanego wyżej ograniczenia nie stosuje się w sytuacji, gdy wznowienie następuje na podstawie przesłanki dodatkowej, wynikającej z art. 194 PSWN, tj. z uwagi na rażące naruszenie prawa przez podmiot doktoryzujący. Przyjęte rozwiązanie w praktyce różnicuje pozycję osób, które uzyskały stopień doktora lub doktora habilitowanego na podstawie dorobku powstałego z naruszeniem prawa, w tym praw autorskich, lub dobrych obyczajów w nauce, w ten sposób, że jeśli postępowanie, w ramach którego nadano im ten stopień toczyło się w oparciu o USN, to decyzja o nadaniu go może zostać uchylona, nawet jeśli do naruszenia doszło wiele lat temu, z tym zastrzeżeniem, że postępowanie wznowieniowe zostało wszczęte najpóźniej do dnia 31 grudnia 2020 r., zaś w przypadku osób, które dopuściły się podobnego naruszenia, ale stopień nadano im na podstawie obecnie obowiązujących przepisów lub na podstawie przepisów uprzednio obowiązujących, pod warunkiem, że postępowanie wznowieniowe wszczęto po 31 grudnia 2020 r., uchylenie decyzji jest ograniczone czasowo ze względu na art. 146 § 1 KPA. Jak się wydaje, obecnie także możliwość uchylenia decyzji w ramach wznowienia postępowania w sprawie nadania tytułu profesora doznaje podobnych ograniczeń, a uchylenie decyzji nie jest ograniczone żadnym terminem jedynie w odniesieniu do sytuacji, gdy doszło do naruszenia praw autorskich, ale już np. nie wtedy, kiedy tytuł został uzyskany na podstawie dorobku uzyskanego z naruszeniem dobrych obyczajów w nauce.

Mając to na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą rozważenie podjęcia inicjatywy legislacyjnej zmierzającej do wprowadzenia zmian prawnych, które w sposób jednolity regulowałyby kwestię dopuszczalności uchylenia decyzji nadającej stopień lub tytuł naukowy względem osób, które uzyskały stopień doktora, doktora habilitowanego lub tytuł profesora na podstawie dorobku powstałego z naruszeniem prawa, w tym praw autorskich, lub dobrych obyczajów w nauce.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Nauki w piśmie z 22 listopada 2024 r. poinformował, że Ministerstwo dostrzega i poddaje analizie kwestię dopuszczalności uchylenia decyzji nadającej stopnie naukowe i stopnie w zakresie sztuki lub tytuł profesora względem osób, które uzyskały stopień doktora, doktora habilitowanego lub tytuł profesora na podstawie dorobku powstałego z naruszeniem prawa, w tym praw autorskich, lub dobrych obyczajów w nauce. Z drugiej strony, rozwiązania wprowadzone w ustawie w tym zakresie wydają się być co do zasady rozwiązaniami dobrymi. Z powyższych względów Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego weźmie pod uwagę sugestię Rzecznika przy przygotowaniu najbliższej kompleksowej nowelizacji przepisów.

Ministra Sprawiedliwości (VII.520.6.2024 z 10 października 2024 r.) - w sprawie udostępniania materiałów zespołu sądowych specjalistów ds. rodzinnych, opiekuńczych i nieletnich.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na niezgodność pkt 9.3 załącznika do zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 lutego 2016 r. w sprawie ustalenia standardów metodologii opiniowania w opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów z art. 51 ust. 3 Konstytucji. Postanowienia pkt 9.3 wspomnianego zarządzenia zakazują bowiem udostępniania materiałów z badań przeprowadzanych przez sądowych specjalistów ds. rodzinnych, opiekuńczych i małoletnich osobom badanym. Tymczasem art. 51 ust. 3 Konstytucji gwarantuje każdemu prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych, a ograniczenia tego prawa może określić jedynie ustawa.

Zasady udostępniania materiałów z badań przeprowadzanych przez sądowych specjalistów ds. rodzinnych, opiekuńczych i małoletnich nie zostały w ogóle uregulowane w ustawie, a więc brak jest podstaw prawnych do udostępniania ich osobom, których one dotyczą. Omawiane zarządzenie od lat pozostaje niezmienione.

Zdaniem RPO, rozwiązanie problemu nie powinno się jednak ograniczać do przeniesienia regulacji z zarządzenia do ustawy, lecz należy wyważyć między koniecznością ochrony rzetelności postępowania przed instrumentalnym wykorzystywaniem przez osoby badane surowych materiałów z badań, a konstytucyjnym prawem jednostki do dostępu do dotyczących go dokumentów i zbiorów danych. Nie wydaje się, aby całkowity zakaz udostępniania jakichkolwiek materiałów mógł być uznane za ograniczenie proporcjonalne w świetle art. 31 ust. 3 Konstytucji.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o: uchylenie pkt 9.3 załącznika do zarządzenia z 1 lutego 2016 r. w sprawie ustalenia standardów metodologii opiniowania w opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów; uregulowanie zasad udostępniania materiałów pochodzących z badania w ustawie i precyzyjne wskazanie, które z nich podlegają udostępnieniu, a które nie.

Prezydenta RP, Prezesa Rady Ministrów, Marszałka Sejmu RP oraz Marszałkini Senatu RP (VII.516.2.2021 z 10 października 2024 r.) - w sprawie trybu wypowiedzenia traktatów unijnych oraz zabezpieczenia członkostwa Polski w Unii Europejskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich kolejny raz zwrócił uwagę, iż tryb wypowiedzenia traktatów unijnych powinien być analogiczny do ich ratyfikacji, tj. zgoda na ich wypowiedzenie powinna być wyrażona w drodze ustawy przyjętej większością 2/3 głosów w obu izbach parlamentu, względnie w drodze referendum ogólnokrajowego.

Od dnia 1 maja 2004 r. Rzeczpospolita Polska jest państwem członkowskim Unii Europejskiej. Po przeprowadzeniu referendum ogólnokrajowego, na podstawie art. 90 ust. 3 Konstytucji w związku z art. 125 Konstytucji, w którym Polacy zdecydowaną większością głosów (77,45% głosów za przy frekwencji 58,85%) opowiedzieli się za przystąpieniem do Unii Europejskiej, Polska ratyfikowała traktat akcesyjny. Ratyfikacja tego traktatu nastąpiła na podstawie art. 90 ust. 1 Konstytucji, który stanowi, że Rzeczpospolita Polska może na podstawie umowy międzynarodowej przekazać organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach.

Członkostwo w Unii Europejskiej jest źródłem wielu korzyści dla Rzeczypospolitej Polskiej i jej obywateli, które trudno ująć w krótkim wystąpieniu. Z perspektywy RPO niezwykle ważne jest, że prawo Unii Europejskiej – zarówno prawo pierwotne, traktaty i posiadająca taką samą moc prawną Karta Praw Podstawowych UE, jak i prawo pochodne, stanowiące przez organy i instytucje unijne – zawiera szerokie gwarancje praw i wolności obywateli polskich, będących jednocześnie obywatelami Unii Europejskiej. Z tego względu Rzecznik wskazał, że wymagania proceduralne – przewidziane aktualnie w polskim prawie dla wypowiedzenia umowy międzynarodowej dotyczącej członkostwa Polski w Unii Europejskiej – są niezgodne z Konstytucją.

RPO podkreślił, że opuszczenie Unii Europejskiej wiązałoby się m.in. z utratą przez polskich obywatelskich statusu obywateli UE, utratą możliwości swobodnego podróżowania bez kontroli paszportowych (wystąpienie ze strefy Schengen), utratą możliwości swobodnego wyboru miejsca zamieszkania, pracy czy studiowania w państwach członkowskich. Polscy obywatele utraciliby ochronę prawną wynikającą z możliwości powoływania się na Kartę Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz korzystania z podstawowych swobód jednolitego rynku europejskiego: przepływu towarów, osób, usług i kapitału. Możliwość korzystania z tych swobód straciliby w pierwszym rzędzie przedsiębiorcy, eksporterzy i importerzy, którzy musieliby się liczyć z przywróceniem na polskich granicach ceł i innych przeszkód w handlu z państwami unijnymi. Po wystąpieniu z Unii ustałoby wiele korzyści finansowych uzyskiwanych z budżetu unijnego, np. płatności bezpośrednio dla rolników, środki z europejskich funduszy strukturalnych. Wydaje się, że utraty tych środków nie zrekompensowałoby zaprzestanie płacenia składki do budżetu UE. Jeszcze trudniejsze do ustalenia są konsekwencje wynikające z opuszczenia przez Polskę europejskiej Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa, czy też uczestnictwa w różnego rodzaju programach współpracy naukowej. Pewne jest jedynie to, że wystąpienie Polski z Unii Europejskiej wiązałoby się z ogromną skalą zmian w sytuacji polskich obywateli i całej Rzeczypospolitej Polskiej.

W tym kontekście należy zwrócić uwagę, że istniejące braki regulacji prawnej w zakresie ewentualnego wystąpienia z Unii wymagają zdecydowanie pilnej

interwencji ustawodawczej. Procedurę wystąpienia z Unii Europejskiej reguluje obecnie art. 22a ustawy o umowach międzynarodowych. W szczególności przepis art. 22a ust. 2 ustawy o umowach międzynarodowych stanowi, że przedłożenie Prezydentowi RP projektu decyzji o wystąpieniu z Unii Europejskiej jest dokonywane po uzyskaniu zgody wyrażonej w ustawie. Ustawa o umowach międzynarodowych określa też tryb podejmowania decyzji o przedłużeniu okresu prowadzenia negocjacji.

Rzecznik zauważył, że – w przeciwieństwie do wysokich wymagań proceduralnych wiążących się z przystąpieniem do UE – ustawodawca uznał, że zarówno dla przyjęcia ustawy wyrażającej zgodę na wystąpienie z Unii Europejskiej, jak i dla przedłożenia Prezydentowi RP wniosku dotyczącego przedłużenia okresu, o którym mowa w art. 50 ust. 3 TUE, wystarczające będą zwykłe reguły stanowienia ustaw, tj. zwykła większość głosów w Sejmie RP zgodnie z art. 120 Konstytucji. W ocenie RPO rozwiązanie to, zważywszy na niezwykle poważne, wskazane wyżej konsekwencje dla praw i wolności człowieka i obywatela wiążące się z opuszczeniem Unii Europejskiej, jest co najmniej niewystarczające, nie docenia wagi członkostwa Polski w UE i z tych względów wymaga podjęcia inicjatywy ustawodawczej.

Zdaniem Rzecznika ewentualna zgoda na podjęcie decyzji o wystąpieniu z Unii Europejskiej powinna być wyrażona w trybie kwalifikowanym, tj. analogicznym do tego, jaki został przewidziany w art. 90 ust. 2 i 3 Konstytucji dla przyjęcia traktatu akcesyjnego przy wstępowaniu do Unii. Z przedstawionych wyżej względów konieczne jest – w celu zagwarantowania praw podstawowych obywateli – dokonanie zmiany ustawy o umowach międzynarodowych w celu jej dostosowania do polskiej ustawy zasadniczej oraz uwzględnienia wagi polskiego członkostwa w Unii Europejskiej.

Rzecznik przekazał powyższe uwagi z prośbą o rozważenie podjęcia stosownej inicjatywy ustawodawczej.

Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Prezes Zarządu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (VII.7033.54.2024 z 10 października 2024 r.) - w sprawie sytuacji studentów byłego Collegium Humanum.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają liczne wnioski studentów Uczelni Biznesu i Nauk Stosowanych „Varsovia” (dawniej: Collegium Humanum – Szkoła Główna Menadżerska). Z treści wniosków wynika przede wszystkim, że po zatrzymaniu przez Centralne Biuro Antykorupcyjne rektora, po stronie uczelni, w której ustanowiony został Zarządca Przymusowy, wdrożone zostały procedury weryfikacyjne prowadzące do wstrzymania wydawania kart przebiegu studiów, wstrzymania wyznaczania terminu obrony prac dyplomowych, czy wstrzymania wydawania dyplomów już po egzaminie dyplomowym.

W celu wyjaśnienia tej kwestii oraz oceny proporcjonalności zastosowanych środków prawnych, Rzecznik wystąpił do Prokuratury Krajowej oraz Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego o ponowne zbadanie sprawy oraz o poinformowanie o zajęтым stanowisku i planowanych działaniach, które mogą przyczynić się do instytucjonalnego wsparcia uczelni w przeprowadzeniu weryfikacji ocen studentów i związanych z tym dalszych procedur umożliwiających kontynuowanie nauki, bądź jej zakończenie. Niestety, sytuacja faktyczna i prawna studentów nie uległa poprawie. W ocenie RPO, pilna staje się potrzeba podjęcia działań zmierzających do ograniczenia tego stanu niepewności prawnej oraz ryzyka dalszych potencjalnych naruszeń.

We wnioskach wpływających do Biura RPO uwagę zwracają przede wszystkim dwie powtarzające się kwestie. Wydaje się, że Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów dysponuje najbardziej odpowiednimi środkami do zbadania rzeczywistego kształtu oraz skali podejmowanych przez uczelnię działań oraz mających stanowić ich podstawę postanowień umownych, a następnie jednoznacznej oceny ich zgodności z prawem. Działania te mają polegać na: nakładaniu i domaganiu się od studentów opłaty administracyjnej w z tytułu rezygnacji ze studiów w wysokości miesięcznego czesnego, niezależnie od przyczyn, dla których doszło do rezygnacji; domaganiu się od studentów uiszczenia czesnego za okres, w którym doszło do rezygnacji ze studiów, z konkretnych wskazanych przez studentów przyczyn mających swoje źródło w sytuacji faktycznej i prawnej uczelni, włącznie do dnia złożenia rezygnacji, z uwzględnieniem pełnego miesiąca kalendarzowego.

Rzecznik wskazał, iż cechą wspólną niedozwolonych postanowień umownych jest nierównomierne rozłożenie praw, obowiązków oraz ryzyk pomiędzy stronami stosunku prawnego, w sposób który prowadzi do zachwiania równowagi kontraktowej. Klauzule te, ze względu na sztywność i oderwanie od konkretnych okoliczności, w sposób niekorzystny kształtują sytuację prawną strony słabszej kontraktowo.

Wypowiadając umowę o świadczenie usług edukacyjnych, studenci niemal jednogłośnie wskazują, że w okresie objętym monitami o rozliczenie z tytułu świadczenia usług edukacyjnych - zasady te uległy jednostronnej zmianie z przyczyn faktycznych i prawnych leżących po stronie uczelni. Ze strony uczelni miało bowiem dojść m.in. do: zmiany zasad realizacji zajęć w toku realizacji studiów on line; braku realizacji zajęć zgodnie z programem studiów; braku rozliczenia poszczególnych semestrów; braku możliwości podejścia do egzaminu dyplomowego; niewydania dyplomów po złożonym egzaminie dyplomowym; braku wydania karty przebiegu studiów.

W świetle licznych wniosków i skarg od studentów RPO nie może wykluczyć jeszcze innych działań uczelni, które mogą budzić dalsze wątpliwości wymagające wyjaśnienia. Część studentów podejmuje bowiem decyzje w stosunkach prawnych z uczelnią przy ograniczonej transparentności

komunikacyjnej, w stanie przewlekłego stresu, ryzyka pogorszenia sytuacji zawodowej, zagrożenia utratą pracy i dobrostanu psychicznego. W tej sytuacji decyzje dotyczące transakcji, o których wykonanie uczelnia monituje studentów, mogą istotnie ograniczać zdolność studentów do świadomej decyzji w rozumieniu art. 2 lit. j) dyrektywy 2005/29 WE.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Prezesa UOKiK z prośbą o wszczęcie postępowania wyjaśniającego oraz o wydanych tej sprawie postanowieniach i decyzjach.

W wystąpieniu do Prezes PFRON RPO zwrócił natomiast uwagę na sytuację części studentów, którzy na kształcenie w tej uczelni otrzymali dofinansowanie ze środków PFRON. Studenci ci są zagrożeni koniecznością zwrotu środków z uwagi na fakt, że uczelnia przestała odpowiadać na kierowane do niej wnioski studentów w przedmiocie rozliczenia programu. W tej sytuacji, nie tylko nie jest możliwe uzyskanie zaświadczenia o ukończeniu studiów, lecz także uzyskanie jakiegokolwiek zaświadczenia umożliwiającego rozliczenie dofinansowania.

Rzecznik wskazał zatem na celowość wprowadzenia odpowiednich rozwiązań, na których podstawie studenci Collegium Humanum uzyskają możliwość przedłożenia zaświadczeń wymaganych do rozliczenia dofinansowania w późniejszym terminie. Termin ukończenia weryfikacji ocen nie jest możliwy do przewidzenia ani tym bardziej zależny od beneficjentów. Dlatego zasadne jest, aby studenci objęci programem dofinansowanym ze środków PFRON nie ponosili negatywnych konsekwencji wynikających z działań uczelni oraz organów państwa.

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w piśmie z 5 grudnia 2024 r. poinformował, że aktualnie prowadzi postępowanie wyjaśniające w celu wstępnego ustalenia, czy w związku z działalnością prowadzoną przez Uczelnię Biznesu i Nauk Stosowanych „Varsovia” nastąpiło naruszenie uzasadniające wszczęcie postępowania w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów lub czy miało miejsce naruszenie chronionych prawem interesów konsumentów uzasadniające podjęcie działań określonych w odrębnych ustawach. W jego ramach badane są zagadnienia należące do kompetencji Prezesa Urzędu, w tym stosowanie przez ww. Uczelnię wzorce umowy. Ponadto, dokonana do tej pory analiza zgromadzonego materiału dowodowego wskazała na szerszy zakres nieprawidłowości w działaniu Uczelni, które w opinii Prezesa Urzędu należą do kompetencji Ministra Nauki. W związku z tym, pismem z dnia 6 listopada 2024 r., Prezes Urzędu przedstawił Ministrowi Nauki opisywane przez studentów oraz byłych studentów Uczelni naruszenia w zakresie sprzecznych z ustawą - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, a także niezgodne z postanowieniami umów zawartych pomiędzy Uczelnią a studentami.

Zastępczyni Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.1584.2024 z 14 października 2024 r.) - w sprawie zasad obiegu korespondencji osób tymczasowo aresztowanych z obrońcami wyznaczonymi lub ustanowionymi w sprawie.

W toku badania prowadzonych w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich spraw zdiagnozowano problem z realizacją dyspozycji art. 217b § 1a Kodeksu karnego wykonawczego.

Przepis ten został znowelizowany ustawą o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw. Zawężono wówczas zakres jego stosowania w takim zakresie, że jedynie korespondencja tymczasowo aresztowanego z obrońcą ustanowionym lub wyznaczonym w sprawie, w której zastosowano tymczasowe aresztowanie, jest przesyłana bezpośrednio do adresata, chyba że organ, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, w szczególnie uzasadnionych wypadkach zarządzi inaczej. Jak się wkrótce okazało, implikuje to niekiedy poważne problemy w realizacji prawa do obrony. Obieg terminowej dokumentacji między obrońcą a tymczasowo aresztowanym może bowiem trwać wiele tygodni, utrudniając tym samym, a w niektórych przypadkach nawet uniemożliwiając przeprowadzenie skutecznej interwencji przez obrońcę.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Dyrektora z prośbą o wskazanie, czy Centralny Zarząd Służby Więziennej dostrzegł problem z diagnozowaniem stosunku obrończego w sprawie, w której zastosowano tymczasowe aresztowanie. Poprosił również o poinformowanie, jak w praktyce wygląda procedura weryfikacji obrońcy ze względu na przedmiot sprawy, do której został umocowany.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej w piśmie z 13 listopada 2024 r. poinformował, że do Centralnego Zarządu Służby Więziennej nie docierały informacje wskazujące na problemy ze stosowaniem przepisu art. 217b § 1a ustawy - Kodeks karny wykonawczy. Zauważenia wymaga, że przepisy nie określają sposobu ustalania, czy wskazany adwokat lub radca prawny jest obrońcą ustanowionym lub wyznaczonym w sprawie, w której stosowane jest tymczasowe aresztowanie. Centralny Zarząd Służby Więziennej nie opracował procedur wewnętrznych w zakresie weryfikacji obrońcy ze względu na przedmiot sprawy, do której został umocowany. W przypadku braku informacji o ustanowionym lub wyznaczonym obrońcy w sprawie, w której zastosowano tymczasowe aresztowanie, korespondencja w myśl art. 217b § 1 Kkw jest przesyłana za pośrednictwem organu dysponującego. Warto zauważyć, że przywołany przepis ma charakter bezwzględnie obligujący administrację jednostki do konkretnego działania. Co istotne, obowiązujące przepisy nie określają terminów do dokonania czynności związanych z cenzurą korespondencji.

Dyrektora Generalnego TVP S.A. w likwidacji (XI.815.46.2024 z 15 października 2024 r.) - w sprawie zapewnienia pełnej dostępności dla osób głuchych i niedosłyszących wszelkich komunikatów związanych z klęskami żywiołowymi.

Rzecznik Praw Obywatelskich uzyskał informację, że pismem z 23 września 2024 r. Stowarzyszenie Polski Instytut Spraw Głuchych skierowało do Dyrektora Telewizyjnej Agencji Informacyjnej TVP oraz Dyrektora Biura Spraw Korporacyjnych TVP apel o zapewnienie pełnej dostępności dla osób głuchych i niedosłyszących wszelkich komunikatów rządowych, samorządowych i służb ratunkowych związanych z sytuacją powodziową oraz innych klęsk żywiołowych.

We wskazanej korespondencji podkreślono konieczność opatrywania komunikatów dotyczących sytuacji kryzysowych tłumaczeniem na język migowy oraz napisami, jako udogodnieniami skierowanymi dla różnych grup odbiorców.

Zgodnie z art. 7 ust. 5 dyrektywy o audiowizualnych usługach medialnych, informacje o charakterze nadzwyczajnym, w tym publiczne komunikaty i ogłoszenia w sytuacji klęski żywiołowej, podawane do wiadomości publicznej za pomocą audiowizualnych usług medialnych mają być przekazywane w sposób dostępny dla osób z niepełnosprawnościami. Wskazany przepis został implementowany poprzez dodanie ust. 1a do art. 18a ustawy o radiofonii i telewizji (dalej jako: „u.r.t.”), który stanowi, że nadawcy programów telewizyjnych są obowiązani do zapewnienia, aby informacje o charakterze nadzwyczajnym, w tym publiczne komunikaty i ogłoszenia w sytuacji klęski żywiołowej, były rozpowszechniane wraz z udogodnieniami dla osób z niepełnosprawnościami, chyba że ich rozpowszechnienie wraz z tymi udogodnieniami było niemożliwe. Jak wynika z wniosków kierowanych do Rzecznika, obowiązek zapewnienia dostępności wskazanych komunikatów w praktyce nie jest realizowany w pełni poprzez brak opatrywania ich napisami lub tłumaczeniem na polski język migowy.

Dyrektor Generalny Telewizji Polskiej w piśmie z 2 stycznia 2025 r. przesłał wyjaśnienia. Stacja podkreśliła, że przykłada ogromną wagę do dostępności swoich audycji, zgodnie z wymogami KRRiT udział udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami w kwartalnym czasie nadawania programu wynosi co najmniej 25% napisów dla niesłyszących lub tłumaczenia na język migowy. TVP INFO będzie kontynuowało rozszerzanie oferty w oparciu o kryteria dostępności.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (V.564.1.2024 z 16 października 2024 r.) – w sprawie potrzeby wprowadzenia współczesnych form zawiadamiania stron przez publiczne ogłoszenia.

W ciągu ostatnich tygodni, pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzili korespondencję z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji, dotyczącą potencjalnych zmian w art. 49 i art. 49a Kodeksu postępowania administracyjnego (przepisy umożliwiające zastąpienie

indywidualnych doręczeń w toku postępowania administracyjnego publicznymi ogłoszeniami).

Motywy podjęcia tej korespondencji była wątpliwość, czy w dobie skokowego rozwoju technologii informatycznych i postępującej informatyzacji działalności administracji publicznej zasadne jest utrzymywanie w obecnej formie instytucji, mającej swój rodowód jeszcze w latach 80. XX w. i nadal opierającej się w praktyce na „wywieszeniu” papierowego obwieszczenia na tablicy informacyjnej urzędu obsługującego organ administracji, uzupełnianego publikacjami na stronach podmiotowych Biuletynu Informacji Publicznej.

Z przedstawionego przez Departament Prawny MSWiA stanowiska wynika, że nie dostrzega on potrzeby sugerowanych zmian prawnych. Jakkolwiek, zastąpienie obwieszczeń doręczeniami elektronicznymi mogłoby prowadzić do zniweczenia jednego z celów omawianych regulacji, jakim jest „zwolnienie” organu z dokonywania przedłużających postępowanie czynności materialno-technicznych przy uczestnictwie w postępowaniu setek, a nawet tysięcy stron, to z generalną przedstawioną konkluzją o „braku uzasadnienia” dla zmian, nie można się zgodzić.

Instytucja doręczenia jest na gruncie przepisów regulujących proces administracyjny uznawana za urzeczywistniającą zasadę czynnego udziału strony w postępowaniu, jako że umożliwia zapoznanie się z czynnościami organu i innych uczestników postępowania albo uczestniczenie w tych czynnościach. W tym kontekście, regulacji art. 49 i art. 49a Kodeksu postępowania administracyjnego, pozwalających na odstąpienie przez organ do dokonywania doręczeń niektórym stronom postępowania i zastąpienie ich publicznymi ogłoszeniami, nie sposób określić inaczej jak ograniczających uprawnienia procesowe niektórych stron postępowania. Ograniczenie to, obok uzasadnienia w postaci konieczności realizacji innych chronionych prawem wartości (tu: szybkości postępowania), pozostawać musi w odpowiedniej proporcji do celu.

Zdaniem RPO w dobie informatyzacji działalności administracji publicznej i powszechnego dostępu do technologii informatycznych, poza innymi stosowanymi formami ogłoszeń, minimalnym standardem powinno być obligatoryjne ogłaszanie na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej (optymalnie – na wydzielonej podstronie) wraz zapewnieniem wszystkim zainteresowanym dostępu narzędzia teleinformatycznego („newsletter”) służącego powiadamianiu o nowej publikacji na stronach BIP.

Mając to na względzie, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o polecenie podjęcia prac nad dostosowaniem obecnej treści art. 49 i art. 49a Kodeksu postępowania administracyjnego do aktualnych uwarunkowań społecznych i technologicznych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 6 grudnia 2024 r. poinformował, że uwzględni wniosek Rzecznika

nie znajduje uzasadnienia. Jednocześnie należy wskazać, że zakres spraw, którego dotyczą propozycje Rzecznika, tj. „(...) ogłaszanie na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej (optymalnie – na wydzielonej podstronie) wraz z zapewnieniem wszystkim zainteresowanym dostępu narzędzia teleinformatycznego („newsletter”) służącego powiadamianiu o nowej publikacji na stronach BIP”, pozostaje we właściwości Ministerstwa Cyfryzacji. Wskazane ministerstwo prowadzi także prace nad projektem ustawy o zmianie ustawy o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne.

Prezesa Rady Ministrów (VII.510.48.2024 z 21 października 2024 r.) – w sprawie opinii Komisji Weneckiej na temat uporządkowania statusu sędziów powołanych w latach 2018-2024 na wniosek wadliwie ukształtowanej KRS.

W dniu 14 października br. wydana została opinia Komisji Weneckiej i Dyrektoriatu Generalnego ds. Praw Człowieka Rady Europy na temat europejskich standardów regulujących status sędziego. W szczególności, w dokumencie tym stwierdzono, że: osoby powołane na wniosek wadliwie ukształtowanej Krajowej Rady Sądownictwa na urzędy sędziowskie w latach 2018-2024 są sędziami, więc chronią ich konstytucyjne i europejskie gwarancje nieusuwalności, choć zarazem ich powołania są obciążone wadą prawną, która wymaga rozwiązań systemowych.

Ani w orzecznictwie najwyższych sądów polskich, ani w orzecznictwie ETPC i TSUE, nie pozbawiono jednak mocy prawnej wszystkich uchwał wadliwie ukształtowanej KRS, na podstawie których osoby te zostały powołane na sędziów. Jak słusznie zatem wskazuje Komisja Wenecka, zasada proporcjonalności wymaga ustanowienia niezależnego od rządu i parlamentu mechanizmu umożliwiającego indywidualną ocenę każdego z powołań dokonanych na wniosek wadliwie ukształtowanej KRS; decyzja o pozbawieniu statusu sędziowskiego lub o przeniesieniu na wcześniej zajmowane stanowisko powinna podlegać kontroli sądowej, zgodnie z wymogami przewidzianymi w art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Komisja Wenecka trafnie uznaje, że samo umożliwienie osobie zdegradowanej lub całkowicie pozbawionej statusu sędziowskiego wzięcia udziału w ponownym konkursie nie jest wystarczające w świetle standardów europejskich; delegowanie sędziów przeniesionych z wyższego stanowiska na niższe do tymczasowego orzekania na stanowisku dotychczasowym, jest dopuszczalne jedynie pod warunkiem wprowadzenia odpowiednich gwarancji rzetelności decyzji delegacyjnych, a w szczególności określenia precyzyjnych i jasnych kryteriów decydujących o tym, którzy z sędziów będą delegowani, na jaki okres i w jakich przypadkach będą mogli być z tej delegacji odwołani przed upływem określonego terminu; możliwe jest utworzenie szczególnej procedury weryfikacji orzeczeń wydanych przez sędziów powołanych na wniosek wadliwie

ukształtowanej KRS, która powinna: przysługiwać stronie danego postępowania jedynie w braku możliwości wzruszenia orzeczenia w drodze zwyczajnych środków zaskarżenia (zażalenie, apelacja itd.); mieć przejściowy charakter, tj. obowiązywać jedynie przez pewien okres, po upływie którego podważenie prawomocnych orzeczeń wydanych przez takich sędziów nie byłoby już możliwe; uzależniać dopuszczalność zaskarżenia orzeczenia od wykazania wpływu wadliwego składu orzekającego na treść rozstrzygnięcia; uzależniać dopuszczalność zaskarżenia orzeczenia od wykazania, że ów argument o wpływie wadliwie składu na treść rozstrzygnięcia został wcześniej podniesiony w toku postępowania przed danym sądem.

W tym kontekście nie ulega wątpliwości, że pozbawione postaw jest przyjmowanie założenia, iż osoby powołane na stanowiska sędziowskie od 2018 r. nie są sędziami, a wydawane przez nich orzeczenia są orzeczeniami nieistniejącymi. Czym innym jest bowiem, według siatki pojęciowej nauk prawnych, nieprawidłowość umocowania organu władzy publicznej, wynikająca z powołania organu w procedurze obarczonej wadami prawnymi, a czym innym – nieistnienie organu czy nieistnienie rozstrzygnięć podejmowanych przez ten organ.

W związku z powyższym, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Premiera z prośbą o ustosunkowanie się do opinii Komisji Weneckiej oraz uwzględnienie jej zaleceń w pracach nad reformą porządkującą status sędziów powołanych w latach 2018–2024 oraz wydanych przez nich orzeczeń.

Minister Sprawiedliwości w piśmie z 14 listopada 2024 r. zauważył, że opinia Komisji Weneckiej dotyczy istotnej materii, jaką jest rodzaj mechanizmu prawno-ustrojowego, na mocy którego może zostać dokonane uporządkowanie sytuacji ustrojowej w polskim wymiarze sprawiedliwości. Za szczególnie istotne Minister uznał spostrzeżenia Komisji Weneckiej dotyczące oceny statusu sędziów powołanych przez Prezydenta RP na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej na podstawie rozwiązań prawnych wprowadzonych ustawą o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw oraz zasadności dokonania zindywidualizowanej oceny skutków tych powołań, w procedurze gwarantującej sądową kontrolę rozstrzygnięcia. Należy zgodzić się z tezą zawartą w opinii, że ewaluacja statusu prawnego ww. sędziów powinna być dokonywana w warunkach kontroli judykacyjnej, zapewniającej możliwość weryfikacji prawidłowości rozstrzygnięć dokonywanych w tej doniosłej ustrojowo sprawie. Minister zapewnił, że wszystkie rekomendacje i uwagi zawarte w opinii Komisji Weneckiej będą przedmiotem wnikliwej analizy w toku dalszych prac nad rozwiązaniami prawnymi mającymi za cel przywrócenie ładu konstytucyjnego w wymiarze sprawiedliwości, tak by uczynić im zadość w możliwie największym stopniu, determinowanym regułami ustrojowymi dotyczącymi polskiego sądownictwa i ramami systemu prawnego.

Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów (VII.7060.1.2024 z 21 października 2024 r.) - w sprawie potrzeby opublikowania wyroku TK dotyczącego obliczania należnego świadczenia emerytalnego.

W dniu 4 czerwca 2024 r. Trybunał Konstytucyjny w wyroku o sygn. SK 140/20 orzekł, że art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach w zakresie, w jakim dotyczy osób, które złożyły wniosek o przyznanie świadczeń, o których mowa w tym przepisie, przed 6 czerwca 2012 r., jest niezgodny z art. 67 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji.

Trybunał zakwestionował mechanizm, w ramach którego emeryci, którzy przed 6 czerwca 2012 r. zdecydowali się przejść na wcześniejszą emeryturę (55 lat dla kobiet i 60 dla mężczyzn), otrzymywali mniejsze emerytury po osiągnięciu właściwego wieku emerytalnego (przyznawane po ukończeniu 60 lat przez kobiety i 65 lat przez mężczyzn) – obniżane o kwotę odpowiadającą wcześniej pobranym emeryturom. Istota niekonstytucyjności polegała na zaskakiwaniu emerytów takim rozwiązaniem, gdyż w momencie przechodzenia na wcześniejszą emeryturę nie mieli oni świadomości, że po kilku latach ich świadczenia ulegną znaczącemu obniżeniu. Dzięki wyrokowi TK, świadczenia emerytalne od 150 000 do 200 000 seniorów mogą wzrosnąć nawet o 1200 zł, a dodatkowo każdy z nich może otrzymać nawet 64 000 zł wyrównania za okres wypłacania obniżonego świadczenia.

Podwyżka i uzyskanie wyrównania wymagają jednak wzruszenia decyzji emerytalnych, co może nastąpić w szczególności poprzez wznowienie postępowania na podstawie przepisów art. 145a Kodeksu postępowania administracyjnego w zw. z art. 190 ust. 4 Konstytucji. Wznowienie postępowania nie jest jednak możliwe, dopóki wyrok TK nie wejdzie w życie, co – zgodnie z wykładnią przyjmowaną przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych – następuje w momencie ogłoszenia go w Dzienniku Ustaw. Jednak mimo upływu ponad 4 miesięcy od wydania wyroku o sygn. SK 140/20, nie został on ogłoszony w organie urzędowym, co powoduje, że do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają wnioski od osób, które nie mogą skorzystać z wymienionego na wstępie rozstrzygnięcia.

Szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w piśmie z 17 stycznia 2025 r. przesłał wyjaśnienia. W ramach Rady Ministrów jest dostrzegany problem poruszony w wystąpieniu i jest podzielana opinia o konieczności podjęcia stosownych działań legislacyjnych. W Kancelarii Prezesa Rady Ministrów prace prowadził zespół roboczy, który analizował zagadnienia prawne i faktyczne dotyczące sytuacji osób, które przed dniem 6 czerwca 2012 r. przeszły na wcześniejszą emeryturę. Uwzględniając efekty jego prac uzgodniono, że Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przygotowuje projekt ustawy gwarantującej ubezpieczonym prawo do świadczeń emerytalnych zgodnych ze standardem konstytucyjnym. Natomiast w odniesieniu do kwestii ogłoszenia w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej rozstrzygnięcia Trybunału

Konstytucyjnego w sprawie o sygn. akt SK 140/20 zauważenia wymaga, że kwestia ta jest przez Radę Ministrów postrzegana identycznie jak w przypadku innych rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego wydanych po podjęciu przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwały w sprawie usunięcia skutków kryzysu konstytucyjnego lat 2015-2023 w kontekście działalności Trybunału Konstytucyjnego. Zgodnie z tą uchwałą, naruszenia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i prawa w działalności Trybunału Konstytucyjnego przybrały skalę, która uniemożliwia temu organowi wykonywanie ustrojowych zadań w zakresie kontroli konstytucyjności prawa, w tym ochrony praw człowieka i obywatela.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.0134.4.2024 z 21 października 2024 r.) – w sprawie problemu z ustaleniem wysługi emerytalnej funkcjonariuszy ABW oraz Agencji Wywiadu.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło pismo oficera Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Zainteresowany wskazał na problem ustalania wysługi emerytalnej funkcjonariuszy ABW oraz Agencji Wywiadu, którzy rozpoczęli pracę w zlikwidowanym w 2002 r. Urzędzie Ochrony Państwa.

Likwidacja UOP będąca konsekwencją wejścia w życie ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu niosła za sobą także realizację przepisu przejściowego określonego w art. 230 ust. 1 pkt 2. Zgodnie z nim szefowie ABW i AW, każdy w zakresie swojego działania, w terminie 14 dni od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, uwzględniając kwalifikacje zawodowe funkcjonariusza, jego przydatność do służby w ABW albo AW, a także wysokość posiadanych limitów zatrudnienia i środków budżetowych oraz planowaną strukturę organizacyjną informowali dotychczasowych funkcjonariuszy UOP o proponowanych warunkach służby albo o wypowiedzeniu stosunku służbowego. Na mocy tego przepisu w połowie 2002 r. wielu funkcjonariuszy znalazło się poza służbą, bez możliwości podjęcia pracy w nowo powołanych agencjach.

Wątpliwe konstytucyjnie regulacje stały się przedmiotem wniosku grupy posłów do Trybunału Konstytucyjnego, który wyrokiem z 20 kwietnia 2004 r. orzekł o niezgodności art. 230 ust. 1 ustawy o ABW w zakresie, w jakim przewiduje na podstawie pkt 2 tego przepisu, możliwość wypowiedzenia funkcjonariuszowi stosunku służbowego z art. 7 i 60 Konstytucji. Trybunał wskazał, że niekonstytucyjny przepis dawał przełożonym nadmierną swobodę w doborze pracowników, bowiem selekcja funkcjonariuszy jako element reorganizacji urzędu państwowego mogła być przeprowadzana w sposób arbitralny, w oparciu o nieweryfikowalne kryteria. Takie rozwiązania prawne, zdaniem TK, doprowadziły do naruszenia konstytucyjnej zasady praworządności oraz zasady równego dostępu do służby publicznej.

Konsekwencją ww. orzeczenia TK było przywrócenie byłych funkcjonariuszy UOP do służby w ABW i AW, które nastąpiło latem 2004 r. Przywrócenie do służby nie wiązało się jednak z uznaniem okresu między zwolnieniem a

podjęciem służby, tj. czasem pozostawania przez funkcjonariusza poza służbą na mocy niekonstytucyjnych przepisów, jako równorzędnego ze służbą w ABW albo AW. Oznacza to, że byli funkcjonariusze UOP, których na mocy art. 230 ust. 1 pkt 2 ustawy o ABW w 2002 r. zwolniono ze służby z UOP (i nie podjęli oni służby w innych formacjach), znaleźli się, nie z własnej winy, w niekorzystnej sytuacji, chociażby pod względem ustalania wysługi emerytalnej. W nakreślonych zmianach ustawy o ABW zaproponowano zawarcie stwierdzenia *expressis verbis*, iż okres od momentu zwolnienia ze służby w UOP do dnia 12 sierpnia 2004 r., czyli do zakreślonego wówczas terminu składania podań o ponowne przyjęcie do służby – uznać jako okres równorzędny ze służbą w ABW lub AW. Komisja Ustawodawcza w uzasadnieniu do projektu ustawy wskazywała wprost na konieczność dostosowania regulacji prawnych do wyroku TK z dnia 20 kwietnia 2004 r. Do zmian ustawodawczych w tym zakresie jednak nie doszło.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zbadanie przedstawionego problemu.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.7044.1.2019 z 24 października 2024 r.) - w sprawie ujednoczenia przepisów dotyczących zasiłków pogrzebowych i pokrywania kosztów pogrzebu zmarłych żołnierzy i funkcjonariuszy.

Od ponad 5 lat Rzecznik Praw Obywatelskich prowadzi sprawę dotyczącą wprowadzenia do ustawy o Państwowej Straży Pożarnej przepisu umożliwiającego pokrycie ze środków jednostki organizacyjnej PSP kosztów pogrzebu strażaka zmarłego wskutek wypadku w czasie pełnienia służby.

Rzecznik występował z powyższym postulatem do Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej, Pełnomocnika Prezesa Rady Ministrów do spraw reformy regulacji administracyjnych związanych z ruchem naturalnym ludności i ochrony miejsc pamięci oraz do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Proponowana zmiana nie została jednak uwzględniona w ustawie o szczególnych rozwiązaniach dotyczących wsparcia służb mundurowych nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych, o zmianie ustawy o Służbie Więziennej oraz niektórych innych ustaw.

W wyniku kolejnego wystąpienia RPO dotyczącego stanu prac legislacyjnych w sprawie wprowadzenia przedmiotowej regulacji prawnej, pismem z dnia 20 października 2022 r. Komendant Główny PSP poinformował, że prace koncepcyjne w zakresie ujednoczenia przepisów dotyczących zasiłków pogrzebowych i pokrywania kosztów pogrzebu zmarłych żołnierzy i funkcjonariuszy realizowane są odrębnie pod kierunkiem Pełnomocnika Prezesa Rady Ministrów do spraw reformy regulacji administracyjnych związanych z ruchem naturalnym ludności i ochrony miejsc pamięci.

Powołany Zespół Doradczy Pełnomocnika Prezesa Rady Ministrów do spraw reformy regulacji administracyjnych związanych z ruchem naturalnym ludności i

ochrony miejsc pamięci (w skład którego weszli przedstawiciele m.in. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji) zaproponował w zakresie pokrywania kosztów pogrzebu w służbach mundurowych ujednolicenie przesłanki śmierci jako „mającej związek ze służbą lub na skutek wypadku pozostającego w związku ze służbą”, a także możliwość pokrywania kosztów w przypadku zgonu „wskutek choroby pozostającej w związku ze służbą”. Niestety, z uwagi na brak decyzji kluczowego interesariusza - Ministra Rodziny i Polityki Społecznej - w zakresie rozpoczęcia właściwych prac legislacyjnych, dalsze działania w tej sprawie zostały zawieszono. Nie stało to jednak na przeszkodzie w prowadzeniu prac legislacyjnych przez poszczególnych ministrów w zakresie właściwych im ustaw.

W międzyczasie za pomocą ustawy o zmianie ustawy o ochotniczych strażach pożarnych oraz niektórych innych ustaw został m.in. zmieniony art. 13 ust. 9 ustawy o ochotniczych strażach pożarnych, który stanowi, że w razie śmierci strażaka ratownika OSP, który uczestniczył w zaewidencjonowanym w Systemie Wspomagania Decyzji Państwowej Straży Pożarnej, o którym mowa w art. 14g ust. 1 ustawy o ochronie przeciwpożarowej, działaniu ratowniczym, akcji ratowniczej, szkoleniu lub ćwiczeniu, koszty pogrzebu pokrywa się ze środków pozostających w dyspozycji właściwego komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej na zasadach i w trybie określonych dla strażaków Państwowej Straży Pożarnej. Oznacza to, że w niniejszym zakresie strażacy ratownicy ochotniczych straży pożarnych w kwestii dotyczącej ćwiczeń zostali potraktowali lepiej niż funkcjonariusze Państwowej Straży Pożarnej. Sytuacja ta wskazuje, że pomimo wieloletnich starań Biura RPO mających na celu wprowadzenie regulacji należycie respektujących prawa funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej i zapewnieniem o pracach zmierzających do ich wprowadzenia w art. 103 ustawy o Państwowej Straży Pożarnej, oczekiwane zmiany nie zostały wprowadzone, wprowadzono je natomiast w innych ustawach i w odniesieniu do innych podmiotów prawa.

Dlatego też po raz kolejny, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o udzielenie informacji o zajęтым stanowisku oraz podjęcie prac legislacyjnych w przedstawnym zakresie.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 13 grudnia 2024 r. przesyła wyjaśnienia. W ostatnich latach były podejmowane próby wprowadzenia zmian w brzmieniu ustawy o Państwowej Straży Pożarnej, mające na celu umożliwienie pokrycia kosztów pogrzebu strażaka, zmarłego wskutek wypadku w czasie pełnienia służby, ze środków jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej. Z uwagi na decyzje, podjęte ówczesnie w omawianym obszarze na poziomie Rady Ministrów, proponowane zmiany legislacyjne nie zostały wprowadzone w życie. Potrzeba wprowadzenia zmian w przedmiotowym obszarze była zgłaszana wielokrotnie. Obecnie w Komendzie Głównej PSP trwają prace nad nowelizacją ustawy o Państwowej

Straży Pożarnej, których celem jest usprawnienie funkcjonowania omawianej formacji. W ramach prac legislacyjnych planowane jest zgłoszenie propozycji nadania przepisowi art. 103 ust. 2 następującego brzmienia: „Jeżeli śmierć strażaka nastąpiła na skutek wypadku pozostającego w związku ze służbą, koszty pogrzebu pokrywa się ze środków właściwej jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej. Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej może wyrazić zgodę na pokrycie kosztów pogrzebu strażaka zmarłego wskutek choroby pozostającej w związku ze służbą, ze środków właściwej jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej”.

Ministra Sprawiedliwości oraz Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (VII.613.1.2023 z 24 października 2024 r.) - w sprawie zakazu udziału publiczności w rozprawach.

Od kilku lat do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi obywateli na zakazy wstępu publiczności na posiedzenia i rozprawy sądowe ustanawiane przez niektórych prezesów sądów. W latach 2020-2022 zakazy te były motywowane głównie przeciwdziałaniem epidemii, natomiast od 2023 r. podstawową przyczyną jest obawa o bezpieczeństwo sędziów, a także obecnych na sali stron, pełnomocników, biegłych czy świadków.

W ocenie RPO, prezes sądu nie powinien być zmuszany do wyboru między bezpieczeństwem sędziów a jawnością postępowania. Ponadto, ustanawianie zakazów wstępu publiczności w drodze zarządzeń, będących aktami prawa wewnętrznego, jest niedopuszczalne w świetle konstytucyjnych reguł rządzących systemem źródeł prawa. Zarazem jednak trudno polemizować z faktem, że w niektórych sądach brakuje dostatecznej liczby funkcjonariuszy policji sądowej będących w stanie w razie potrzeby wyegzekwować decyzję sądu o wydaleniu osób zakłócających spokój i porządek z sali.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministrów z prośbą o rozważenie wprowadzenia mechanizmu szybkiego reagowania komendantów wojewódzkich na szczególne zagrożenia dla spokoju i porządku w sądach objętych ich właściwością, w ramach których na zawiadomienie prezesa sądu możliwe byłoby skierowanie dodatkowej liczby funkcjonariuszy do ochrony przebiegu rozprawy lub posiedzenia.

Ministerstwo Sprawiedliwości w piśmie z 5 grudnia 2024 r. przesłało wyjaśnienia. Prawo uczestniczenia publiczności w posiedzeniu jawnym jest jedną z elementarnych zasad i gwarancji konstytucyjnych. Ministerstwo nie podzieliło stanowiska, jakoby wydawane przez prezesa sądu zarządzenia o zakazie wstępu dla publiczności były aktami prawa wewnętrznego niemającymi podstawy ustawowej, z zastrzeżeniem, że zarządzenia te muszą wynikać z rzeczywistej potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa w budynkach sądowych i być proporcjonalne do skali potencjalnego zagrożenia naruszenia tego bezpieczeństwa. W zakresie rozważenia wprowadzenia mechanizmu szybkiego

reagowania komendantów wojewódzkich na szczególne zagrożenia dla spokoju i porządku w sądach objętych ich właściwością, w ramach których na zawiadomienie prezesa sądu możliwe byłoby skierowanie dodatkowej liczby funkcjonariuszy do ochrony przebiegu rozprawy lub posiedzenia, należy zaznaczyć, że zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji prezesa sądów okręgowych (apelacyjnych) kierują do właściwego komendanta wojewódzkiego Policji lub Komendanta Stołecznego Policji wnioski i opinie dotyczące zagrożeń dla życia i zdrowia osób lub bezpieczeństwa i porządku publicznego w sądach i prokuraturach, wykonywania zadań policji sądowej oraz realizacji współdziałania. Ponadto zgodnie z rozporządzeniem sposób współdziałania policji sądowej z pracownikami sądów i prokuratur określa porozumienie zawarte pomiędzy właściwym Komendantem Wojewódzkim Policji lub Komendantem Stołecznym Policji a prezesem sądu okręgowego (apelacyjnego). W drodze porozumienia ustalany jest także zasięg terytorialny oraz siedziba komórek organizacyjnych policji sądowej. Biorąc powyższe pod uwagę, Ministerstwo stwierdziło, iż istnieją odpowiednie regulacje prawne umożliwiające podejmowanie przez te organy odpowiednich działań celem zapewnienia bezpieczeństwa posiedzeń sądowych.

Ministra Obrony Narodowej (WZF.7050.1.2024 z 24 października 2024 r.) - w sprawie warunków służby i ochrony praw żołnierzy batalionu radiotechnicznego.

W dniach 27 – 28 sierpnia 2024 r. pracownicy Wydziału ds. Żołnierzy i Funkcjonariuszy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzili wizytację batalionu radiotechnicznego w L. Przedmiotem wizytacji była ochrona praw i wolności obywatelskich żołnierzy oraz warunki pełnionej służby. W ramach czynności przeprowadzono rozmowy z osobami dowodzącymi jednostkami oraz przedstawicielami wszystkich korpusów osobowych (oficerów, podoficerów i szeregowych), dotyczące problemów występujących w służbie.

Podstawowym problemem sygnalizowanym we wszystkich wizytowanych jednostkach radiotechnicznych są pełnione nieetatowe 24h (a w praktyce 25h) służby dyżurne (będące faktycznie dyżurami bojowymi), których liczba w miesiącu może sięgać od 8 nawet do 15-tu (vacaty, zwolnienia lekarskie). Żołnierze uważają, że jest to obejście przepisów pozwalające wprowadzić na obsadzenie dyżurów bojowych, jednak odbywa się to ich kosztem. Etatowe pełnienie dyżurów bojowych ma ograniczony charakter i wiąże się z wyższym dodatkiem. Dla żołnierzy szczególnie trudny jest okres urlopowy, w którym realizowanych jest więcej zadań przy zmniejszonej obsadzie. Niestety w odróżnieniu od pilotów i personelu technicznego baz lotniczych, pomimo pełnienia dyżurów bojowych w ramach Zintegrowanego Systemu Obrony Powietrznej i Przeciwrakietowej NATO, żołnierze wojsk radiotechnicznych otrzymują niższy dodatek za służbę dyżurną (45 zł). Rozmówcy podnieśli także,

że dyżury trwają realnie 25 godzin, bowiem przyjęcie i zdanie dyżuru zajmuje dodatkową godzinę, która nie jest wliczana do czasu służby.

Charakter służby w wojskach radiotechnicznych, wysoka odpowiedzialność, wytężona uwaga podczas dyżuru bojowego oraz lokalizacja jednostek (na ogół odległa od skupisk ludzkich) powodują, że żołnierze chętnie przenoszą się do innych jednostek, w których służba jest mniej stresująca lub odchodzą ze służby. Pozostałe po nich vacaty generują częstsze dyżury i jeszcze większe obciążenie zadaniami, co skutkuje kolejnymi raportami o zwolnienie/przeniesie. W związku z tym zainteresowani postulowali wzmocnienie kadrowe (doraźne wsparcie).

Jednym z powodów odejść żołnierzy są także ograniczone możliwości awansu oficerskiego. Żołnierze wskazują, że rozwiązaniem problemu i utrzymaniem wysoko wyspecjalizowanej kadry byłoby zwiększenie limitu oficerów w wojskach radiotechnicznych (kursy oficerskie). Niezależnie od powyższego należałoby rozważyć zwiększenie liczby miejsc w uczelniach: WAT, Akademii Sztuki Wojennej oraz w Dęblinie i w Koszalinie - kształcących specjalistów niezbędnych w wojskach radiotechnicznych.

Podczas rozmów poruszono także kwestię dużej liczby dodatkowych nieetatowych obowiązków. Obciążenia wynikające z konieczności ich realizacji następuje kosztem podstawowych zadań. Zmęczenie z tego wynikające może w konsekwencji wpływać na poziom niezbędnej wysokiej koncentracji podczas pełnienia dyżuru bojowego.

Wśród żołnierzy w dalszym ciągu panuje obawa, że planowane jest zlikwidowanie odprawy mieszkaniowej. Przekłada się to bezpośrednio na decyzje o wcześniejszym odejściu ze służby, tuż po nabyciu uprawnień do odprawy. Zdaniem żołnierzy sytuację tę uspokoiłaby (powielana co pewien czas) informacja MON zawierająca zapewnienie, że nie są prowadzone prace legislacyjne mające na celu zlikwidowanie odprawy mieszkaniowej.

W wizytowanych jednostkach wojskowych służy od kilku do kilkudziesięciu kobiet, jednakże w obiektach nie ma dla nich odrębnych sanitariatów i szatni – są jedynie pomieszczenia koedukacyjne, z których korzystają na zmianę z mężczyznami. Postulowano również zmianę zasad opiniowania żołnierzy – kobiet, będących w ciąży, np. branie pod uwagę opinii 2 lata wstecz (sprzed ciąży). W dalszym ciągu bowiem oceniana jest ich dyspozycyjność, która z oczywistych względów pozostaje ograniczona. Powoduje to zwykle, że z opiniowania służbowego otrzymują one ocenę dobrą, co w konsekwencji ogranicza ich rozwój zawodowy po powrocie do służby z urlopu macierzyńskiego. Nierzadko zdarza się bowiem, że kobieta otrzymuje ocenę bardzo dobrą a obowiązki związane z ciążą czy rodzicielstwem, z obiektywnych względów, eliminują ją czasowo z możliwości objęcia takiego awansu. Po zakończeniu urlopu macierzyńskiego lub rodzicielskiego okazuje się z kolei, że ocena dobra z kolejnego opiniowania służbowego uniemożliwia awans, a w konsekwencji rozwój zawodowy zostaje spowolniony.

W świetle powyższego, Rzecznik przedstawił Ministrowi problemy i propozycje żołnierzy wizytowanej jednostki zmierzające do zapewnienia skuteczniejszej ochrony ich praw i wolności obywatelskich.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 27 listopada 2024 r. poinformował, że zgodnie z zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów Nr 116 z dnia 14 listopada 2024 r. w MON z dniem 29 listopada 2024 r. powstaną nowe komórki organizacyjne, w tym Departament Wsparcia Rodzin Wojskowych oraz Biuro Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej do spraw Warunków Służby Wojskowej. Ich powstanie wynika z potrzeby wsparcia żołnierzy oraz środowiska wojskowego i jest zgodne z wieloma wystąpieniami obecnego kierownictwa MON, stawiającymi te zagadnienia, jako priorytetowe w najbliższych latach. Departament Wsparcia Rodzin Wojskowych będzie odpowiadał m.in. za uregulowania dotyczące uprawnień dla beneficjentów programu pn. „Karta Rodziny Wojskowej”, w tym celu będzie utrzymywał kontakty ze środowiskiem rodzin wojskowych, reprezentował rodziny wojskowe na forum Ministerstwa oraz koordynował organizację w resorcie obrony narodowej dni rodziny wojskowej. Natomiast zadaniami Biura Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej do spraw Warunków Służby Wojskowej będzie diagnozowanie stanu warunków służby wojskowej na rzecz uczestniczenia w wypracowywaniu rozwiązań pozwalających, z jednej strony, na pomoc żołnierzom w codziennej służbie wojskowej, z drugiej na rozwój Sił Zbrojnych, przy jednoczesnym zatrzymaniu trendów przedwcześniejszej rezygnacji ze służby wojskowej, a także na promowanie pozytywnego wizerunku żołnierza. Sekretarz Stanu odniósł się też szczegółowo do zagadnień podniesionych w wystąpieniu Rzecznika.

Ministra Sprawiedliwości (V.510.175.2022 z 28 października 2024 r.) - w sprawie potrzeby uregulowania sytuacji prawnej obywateli w postępowaniu upadłościowym w sprawach konsumentów.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje uregulowanie sytuacji prawnej obywateli w postępowaniu upadłościowym w sprawach konsumentów.

Na kanwie wpływających do Biura RPO skarg, w dniu 13 grudnia 2022 r. Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Departamentu Prawa Gospodarczego w Ministerstwie Sprawiedliwości w sprawie możliwości składania pism w postępowaniu upadłościowym dla osób nieprowadzących działalności gospodarczej (tzw. upadłość konsumencka) z pominięciem systemu teleinformatycznego – Krajowy Rejestr Zadłużonych (KRZ). W ocenie ówczesnego kierownictwa resortu sprawiedliwości, konsument powinien móc skorzystać z wyłączenia przewidzianego w art. 491² ust. 3 p.u. tak przed, jak i po ogłoszeniu upadłości. W opinii Ministerstwa Sprawiedliwości, prezentowane odmienne stanowiska nie powinny prowadzić do faktycznego ograniczenia praw

dłużnika w postępowaniu upadłościowym. Zapewniono również, że przy najbliższej nowelizacji prawa upadłościowego ministerstwo dostosuje regulacje prawne w taki sposób, aby umożliwić dłużnikom (upadłym) składanie pism w formie papierowej na etapie przed i po ogłoszeniu upadłości.

Tymczasem wskazany problem wciąż pozostaje aktualny. Do Biura RPO wpływają skargi konsumentów, dotyczące niemożności wnoszenia pism do sądu upadłościowego z wyłączeniem systemu KRZ. Wynika z nich, że wskazane powyżej wytyczne Ministerstwa Sprawiedliwości nie stanowią źródła prawa i wykładnia prezentowana przez resort sprawiedliwości nie obliguje sądów do jej podzielenia. Z otrzymanych ostatnio informacji z Ministerstwa Sprawiedliwości wynika nadto, iż pozostają w toku prace nad zmianą prawa upadłościowego.

W świetle powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o wskazanie, czy omawiany problem został także dostrzeżony w ramach prac resortu sprawiedliwości oraz czy rozważane było uregulowanie tej kwestii przy wspomnianej powyższej nowelizacji prawa upadłościowego.

Ministerstwo Sprawiedliwości w piśmie z 14 stycznia 2025 r. przesłało odpowiedź. Stanowisko Ministerstwa w przedmiotowej sprawie pozostaje niezmienione – procedura przed, jak i po ogłoszeniu upadłości powinna czynić zadość konstytucyjnemu prawu ochronie własności i innych praw majątkowych oraz prawu dostępu do sądu, przez co należy rozumieć również eliminację ograniczeń związanych z wykluczeniem cyfrowym. Do Ministerstwa wpłynęło kilka spraw związanych z poruszonym w wystąpieniu obszarem. Problem ten jest przedmiotem rozważań Ministerstwa nad wprowadzeniem właściwych zapisów prawa kierujących działania sądów i uprawnienia konsumentów w tym zakresie. Zakres prac związanych z Projektem ustawy o zmianie ustawy – Prawo restrukturyzacyjne oraz ustawy – Prawo upadłościowe dotyczy jedynie implementacji Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady, i tym samym nie obejmuje swoim zakresem zmiany w 4912 ust. 3 p.u. Prace nad wskazanym przez Rzecznika zagadnieniem doprecyzowujące właściwe rozumienie przepisów prawa znajdują wyraz w kolejnych nowelizacjach prawa upadłościowego. Zmiana w tym zakresie jest na etapie prac koncepcyjnych.

Ministry do spraw Równości (XI.518.4.2024 z 28 października 2024 r.) - w sprawie procedury „Niebieskiej karty”.

Przemoc domowa stanowi naruszenie praw i wolności człowieka, a zapewnienie wszystkim osobom nią dotkniętym pomocy jest zobowiązaniem Rzeczypospolitej Polskiej wynikającym z szeregu aktów prawnych – prawa krajowego oraz europejskiego. W trakcie zorganizowanego przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich spotkania dotyczącego doświadczeń i barier, na jakie natrafiają w codziennej pracy zespoły interdyscyplinarne realizujące procedurę „Niebieskiej karty” sformułowano wnioski, dotyczące znowelizowanej procedury „Niebieskiej karty”. Pokrywają się one z treścią kierowanych do

Rzecznika wniosków indywidualnych i uzasadniają potrzebę pochylenia się nad jej funkcjonowaniem w praktyce. Uzyskane informacje wskazują, że zmiany, które w intencji prawodawcy miały usprawnić działania pomocowe, nie służą realizacji tego celu z powodu nadmiernej biurokratyzacji oraz niejednoznaczności znowelizowanych przepisów, powodującej szereg wątpliwości osób mających je stosować w praktyce. Dotyczy to każdego z etapów realizacji procedury „Niebieskiej karty”.

Z informacji otrzymanych przez RPO, wyłaniają się także wątpliwości i praktyczne trudności w wypełnianiu poszczególnych formularzy „Niebieska karta”. Po pierwsze, osoby wypełniające formularz nie mają pewności, czy zawarte wyliczenie form przemocy domowej ma charakter enumeratywny czy jedynie przykładowy. Nie wiedzą zatem, czy i jak ją wypełnić w przypadku występowania innych niż wskazane w niej wprost przejawów przemocy tym bardziej, że nie ma w niej miejsca na wymienienie kolejnych z nich. Poza tym istnieje potrzeba przywrócenia do tego formularza pytań dotyczących nadużywania przez osobę stosującą przemoc alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych jako czynników ryzyka przemocy domowej. Między innymi te kryteria są brane pod uwagę przez funkcjonariusza Policji w celu oceny ryzyka bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego, uzasadniającego zatrzymanie.

Zauważone zostały również wątpliwości, jak dokonać wyboru osoby najbliższej, której przekazuje się formularz w przypadku, gdy istnieje podejrzenie, że osobami stosującymi przemoc domową wobec małoletniego są rodzice, opiekunowie prawni lub faktyczni. Co się tyczy małoletniego jako osoby doznającej przemocy domowej, to pracownicy socjalni zaangażowani w procedurę „Niebieskiej karty” zwracali uwagę na brak pewności co do realizacji ciężącego na pracowniku socjalnym obowiązku zapewnienia dziecku, w razie zagrożenia jego życia lub zdrowia, ochrony przez umieszczenie go u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka lub instytucjonalnej pieczy zastępczej. W szczególności zwracano uwagę na tak konkretne kwestie jak to, kto przewozi dziecko i kto pokrywa koszty jego transportu. Podobne pytanie stawiano w odniesieniu do kosztów udziału tłumacza w czynnościach z osobą objętą procedurą „Niebieskiej karty”.

Przedstawiciele podmiotów realizujących przedmiotową procedurę wskazują także na skutki alokacji niewystarczających zasobów finansowych na ten cel, w szczególności na szkolenia dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej. Osoby realizujące procedurę „Niebieskiej karty” wskazują także na brak pewności co do zgodności podejmowanych przez nie działań z obowiązkiem zachowania poufności wszelkich informacji i danych, w tym osobowych, które uzyskały przy realizacji zadań. Potrzeba przekazywania takich danych pojawia się w toku komunikacji

między różnymi podmiotami, których przedstawiciele wchodzi w skład zespołów interdyscyplinarnych. Wątpliwości budzą także szczegółowe aspekty rozwiązań ocenianych pozytywnie przez zespoły interdyscyplinarne. Niezrozumiała pozostaje konieczność kierowania zawiadomienia o skierowaniu do uczestnictwa w programie korekcyjno-educacyjnym dla osób stosujących przemoc domową lub programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową przez zespół interdyscyplinarny do właściwego starosty, a nie bezpośrednio do podmiotu realizującego działania. Negatywnie oceniony został także brak socjologii wśród kierunku studiów, na których uzyskanie wykształcenia lub tytułu zawodowego magistra umożliwia prowadzenie programów korekcyjno-educacyjnych dla osób stosujących przemoc domową.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o analizę zgłoszonych postulatów i podjęcie działań zmierzających do wyeliminowania wątpliwości towarzyszących realizacji procedury „Niebieskiej karty”.

Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka do Prezesa Rady Ministrów (XI.543.559.2024 z 28 października 2024 r.) - w sprawie małoletnich cudzoziemców bez opieki, którzy w sposób nieuregulowany przekraczają granicę Polski i Białorusi.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka zgłaszane są w ostatnich miesiącach liczne sprawy dotyczące małoletnich cudzoziemców bez opieki, którzy w sposób nieuregulowany przekraczają granicę Polski i Białorusi. Dzieci te, pochodzące m.in. z Somalii, Sudanu, Etiopii czy Jemenu, są zatrzymywane/ujmowane przez funkcjonariuszy Straży Granicznej, którzy następnie podejmują wobec nich szereg czynności służbowych, kształtujących sytuację prawną małoletnich.

Uregulowania przewidują szczególny tryb postępowania w sprawach dotyczących małoletniego bez opieki. Z uwagi na fakt, że dziecko cudzoziemskie znajdujące się w takiej sytuacji nie może samodzielnie złożyć wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, przewidziano, że – w jego imieniu – taki wniosek może złożyć kurator lub przedstawiciel organizacji międzynarodowej lub pozarządowej, która zajmuje się udzielaniem pomocy prawnej cudzoziemcom. Wcześniej jednak konieczne jest wyrażenie przez samo dziecko, wobec funkcjonariuszy Straży Granicznej, chęci złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Następnie organ, który przyjął taką deklarację, obowiązany jest wystąpić niezwłocznie do sądu opiekuńczego z wnioskiem o ustanowienie kuratora do reprezentowania małoletniego w postępowaniu w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej, przekazania dziecka do innego państwa członkowskiego, udzielenia pomocy socjalnej oraz udzielenia pomocy w dobrowolnym powrocie do kraju pochodzenia.

Rzecznicy podkreślili, iż zakres przedmiotowy umocowania kuratora został określony bardzo wąsko, poprzez odwołanie do zamkniętego katalogu enumeratywnie wymienionych postępowań. Powyższe może mieć bardzo poważne i niebezpieczne, z punktu widzenia dobra dziecka i jego bezpieczeństwa prawnego, konsekwencje. Zwrócono również uwagę, że obecnie obowiązek ustanowienia tego rodzaju reprezentacji prawnej nie aktualizuje się w przypadku małoletnich cudzoziemców bez opieki, którzy nie mogą lub nie chcą ubiegać się o udzielenie ochrony międzynarodowej, małoletnich, którym odmówiono udzielenia takiej ochrony oraz małoletnich, którzy nie uzyskali zezwolenia na przekroczenie granicy RP. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka wskazane rozróżnienie nie znajduje uzasadnienia i pogarsza sytuację małoletnich cudzoziemców bez opieki, którzy – z różnych przyczyn, w tym także z uwagi na brak zrozumienia obowiązujących w Polsce procedur – nie zadeklarowali woli ubiegania się o udzielenie ochrony międzynarodowej.

Małoletni cudzoziemcy bez opieki, w tym obecnie zwłaszcza ci przekraczający granicę polsko-białoruską, należą do tej grupy dzieci, co do której istnieje duże prawdopodobieństwo, że mogą być pokrzywdzeni przestępstwem handlu ludźmi, że doświadczyli przemocy, wykorzystywania seksualnego, byli pozbawieni podczas swojej podróży migracyjnej lub bezpośrednio przed przybyciem do Polski dostępu do odpowiedniej opieki zdrowotnej i edukacji. Świadomość takiego stanu rzeczy, w konsekwencji – szczególnych potrzeb tych małoletnich, powinna wpływać na sposób regulacji i kształt form pieczy zastępczej zapewnianej tym dzieciom. W chwili obecnej ustawa o udzielaniu ochrony przyznaje prymat pieczy rodzinnej spokrewnionej w sytuacji, gdy dziecku towarzyszy dorosły krewny w linii prostej drugiego stopnia lub w linii bocznej drugiego lub trzeciego stopnia. W pozostałych przypadkach, przepisy ustawy o udzielaniu ochrony wskazują na obowiązek doprowadzenia małoletniego bez opieki, który ubiega się o udzielenie ochrony międzynarodowej, do rodziny zastępczej zawodowej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego lub placówki opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego. Niestety, powiatowe centra pomocy rodzinie i placówki opiekuńczo-wychowawcze z obszaru województwa podlaskiego i mazowieckiego oraz przedstawiciele strony społecznej, ww. uregulowania okazują się, w obecnej sytuacji migracyjnej Polski, wysoce niewystarczające. Mając powyższe na uwadze wskazano jako pilne i konieczne wprowadzenie zmian legislacyjnych do ustawy o wspieraniu rodziny, które umożliwiłyby utworzenie nowych form pieczy zastępczej.

Ustalenie wieku chronologicznego jest kluczowe w przypadku cudzoziemców nieposiadających dokumentu tożsamości, przybywających do Polski samotnie, którzy zgodnie z deklarowaną datą urodzenia nie ukończyli 18. roku życia. Ze zgłaszanych RPO i RPD indywidualnych skarg wynika, że wielu cudzoziemców

nie dysponuje, w momencie zatrzymania, dokumentami umożliwiającymi potwierdzenie ich tożsamości. Jak pokazuje praktyka, osoby posiadające inne niż paszport dokumenty lub fotokopie paszportów są kierowane na badania lekarskie w celu oceny wieku. Praktyka kierowania na badanie wieku pomimo braku uzasadnionych wątpliwości co do małoletności danego cudzoziemca, a jedynie na podstawie tego, że cudzoziemiec nie posiada dokumentu podróży, jest wątpliwa przede wszystkim w świetle standardów wypracowanych przez międzynarodowe instytucje. Wszelkie pojawiające się wątpliwości należy w tym przypadku rozstrzygać na korzyść osoby twierdzącej, że jest dzieckiem.

Mimo wieloletnich działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe działające na rzecz cudzoziemców, instytucje międzynarodowe oraz RPO i RPD, ustawodawca polski w dalszym ciągu dopuszcza możliwość umieszczania małoletnich cudzoziemców w strzeżonych ośrodkach prowadzonych przez Straż Graniczną. Ustawa o udzielaniu ochrony wyłącza spod stosowania powyższej zasady ogólnej jedynie małoletnich cudzoziemców przebywających na terytorium RP bez opieki, zaś ustawa o cudzoziemcach – jedynie tych spośród małoletnich bez opieki, którzy nie ukończyli 15. roku życia. Różnicowanie sytuacji prawnej dzieci przebywających w Polsce bez opieki w zależności od rodzaju postępowania administracyjnego, które toczy się w ich sprawie stoi w sprzeczności z wyrażonym w Konwencji o prawach dziecka oraz Konstytucji obowiązkiem równego traktowania przez władze publiczne podmiotów podobnych. Poprawa infrastruktury ośrodków i nawet najlepsze starania funkcjonariuszy komórek edukacyjno-wychowawczych nigdy nie zastąpią dzieciom wolności, nieskrępowanego kontaktu z rówieśnikami i codziennego uczęszczania do szkoły. Uwzględniając powyższe, w zgodnej opinii Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka, ustawodawca polski powinien obecnie, co najmniej, wyłączyć prawnie możliwość stosowania detencji imigracyjnej wobec małoletnich cudzoziemców bez opieki, wobec których prowadzone jest postępowanie w sprawie zobowiązania ich do powrotu – niezależnie od ich wieku.

Rzecznik Praw Obywatelskich oraz Rzecznik Praw Dziecka zwrócili się do Premiera z prośbą o zajęcie stanowiska odnośnie do przedstawionych zagadnień oraz o podjęcie działań zmierzających do zainicjowania zmian legislacyjnych w celu zniwelowania opisanych wyżej problemów, a tym samym skutecznego zabezpieczenia praw małoletnich cudzoziemców przebywających na terytorium RP bez opieki.

**Ministra Obrony Narodowej (WZF.5601.1.2024 z 31 października 2024 r.)
- w sprawie obecnego kształtu ustawy o obronie Ojczyzny w kontekście naruszenia konstytucyjnej wolności wyznania.**

Do Rzecznika Praw Obywatelskich, z prośbą o ochronę praw i wolności, zwrócił się żołnierz pasywnej rezerwy, który po ukończeniu studiów na uczelni

morskiej został Świadkiem Jehowy. W ramach programu nauczania uczestniczył w studium wojskowym, spełniając w ten sposób obowiązek zasadniczej służby wojskowej. Po latach Zainteresowany otrzymał powołanie na ćwiczenia wojskowe. Tymczasem, aktualnie przekonania religijne nie pozwalają mu na odbywanie służby wojskowej, której rodzajem są ćwiczenia wojskowe (rezerwy). Wnioskodawca może należeć do grona tzw. obdżektorów (ang. conscientious objectors). Analiza istniejących w tym zakresie przepisów wywołuje wątpliwości konstytucyjne.

W ocenie RPO przedstawiony problem może mieć charakter systemowy. Doktryna Świadków Jehowy jest znana z dużego rygoryzmu w wielu kwestiach teologicznych oraz społecznych, zakłada m.in. neutralność polityczną, co dodatkowo wzmacnia zasadę odmowy pełnienia służby wojskowej i współpracy z władzami wojskowymi. Nie musi to jednak oznaczać odmowy współpracy ze wszystkimi władzami państwowymi, a służba zastępcza daje perspektywę realizacji obowiązku obrony Ojczyzny bez konieczności odbywania służby wojskowej, w zgodzie z własnym sumieniem.

W sprawie Świadka Jehowy, który przed przyjęciem chrztu pozostawał żołnierzem rezerwy, konstytucyjny problem dotyczy nie tylko wolności od przymusu postępowania wbrew własnemu sumieniu, ale także wolności wyboru religii (art. 53 ust. 1 i 2 Konstytucji) i skutków takiego wyboru, w dalszej kolejności zaś proporcjonalności (art. 31 ust. 3 w zw. z art. 233 ust. 1 Konstytucji) ograniczenia prawa do służby zastępczej (art. 85 ust. 3 Konstytucji) do wniosku złożonego w czasie kwalifikacji wojskowej.

RPO wskazał, że aktualny kształt ustawy o obronie Ojczyzny uniemożliwia Wnioskodawcy zrealizowanie prawa wyboru sposobu wywiązania się z obowiązku obrony Ojczyzny w przypadku zmiany wyznania. Jak wskazuje judykatura, konstytucyjne rozumienie obowiązku obrony Ojczyzny obejmuje odbywanie służby wojskowej sensu largo, a więc nie tylko obowiązkową zasadniczą służbę wojskową, ale także inne rodzaje służby wojskowej, w tym, w szczególności, odbywanie ćwiczeń wojskowych w ramach pasywnej rezerwy. Powołanie Wnioskodawcy na ćwiczenia wojskowe żołnierzy PR dotyczyło właśnie tej formy realizacji powszechnego obowiązku obrony. Wyłączenie, o którym mowa w art. 248 ust. 5 pkt 5 ustawy o obronie Ojczyzny, go nie dotyczy, gdyż zarówno w czasie poboru, jak i momencie odbywania przeszkolenia wojskowego w ramach studium wojskowego nie był on członkiem społeczności wyznaniowej Świadków Jehowy.

W ocenie RPO wyłączenie prawa wyboru sposobu wywiązania się z obowiązku obrony Ojczyzny w przypadku zmiany wyznania stanowi nieproporcjonalną ingerencję w wolność sumienia i religii (art. 53 ust. 1 i 2 Konstytucji). Wobec zawieszenia obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej w 2010 roku, ćwiczenia rezerwy, co do zasady, pozostają podstawowym sposobem spełniania obowiązku obrony Ojczyzny, odnoszącym się do służby

wojskowej i obarczonym przymusem państwowym (art. 682 ustawy o obronie Ojczyzny). Pozostałe rodzaje służby wojskowej, w większym lub mniejszym stopniu, charakteryzują się jednak pewną swobodą decyzji zainteresowanych żołnierzy. Inaczej mówiąc, jeżeli Państwo wymaga od obywateli służby wojskowej w formie udziału w ćwiczeniach wojskowych, to powinny istnieć również mechanizmy pozwalające na odbywanie takich ćwiczeń w ramach służby zastępczej, w zgodzie z własnym sumieniem.

W świetle powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu zagwarantowania wolności sumienia i wyznania żołnierzy pasywnej rezerwy.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 28 listopada 2024 r. stwierdził, że obowiązujące przepisy dają możliwość wywiązania się z obowiązku służby wojskowej także osobom, którym wyznawane przekonania religijne lub prezentowany światopogląd uniemożliwiają odbywanie czynnej służby wojskowej. Jednakże, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom Rzecznika, w kwestii uregulowania omawianej kwestii w ustawie, należy skonkludować, że resort obrony narodowej dostrzega potrzebę zmiany przepisów w zakresie rozszerzenia katalogu osób uprawnionych do składania wniosków o przeznaczenie do służby zastępczej i przeznaczenie do niej również żołnierzy rezerwy, którym przekonania religijne oraz prezentowany światopogląd nie pozwalają na odbywanie czynnej służby wojskowej, niezależnie od faktu, czy osoby te pełniły już służbę wojskową czy nie. Złożenie wniosku i przeznaczenie do służby zastępczej oznaczałoby zarazem wyłączenie z obowiązku pełnienia służby wojskowej. Jednocześnie w zamian rozszerzony zostałby katalog przypadków odbywania służby zastępczej w określonych sytuacjach, to jest w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny. W związku z powyższym i w nawiązaniu do wystąpienia RPO, w resorcie obrony narodowej zostaną przygotowane stosowne propozycje zmian prawnych w przedmiotowym obszarze.

Prezesa Rady Ministrów (WZF.7043.215.2024 z 31 października 2024 r.) – w sprawie urlopu powodziowego funkcjonariuszy służb mundurowych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwracają się funkcjonariusze Policji, poszkodowani w wyniku powodzi, którzy mają problem z uzyskaniem dodatkowego urlopu na usuwanie skutków żywiołu. Przełożeni nie wyrażają zgody na dodatkowy urlop z uwagi na fakt, że obowiązujące przepisy adresowane są wyłącznie do pracowników, a nie do osób pozostających w stosunku służbowym.

Problem wydaje się szczególnie dolegliwy dla funkcjonariuszy i żołnierzy bezpośrednio zaangażowanych w usuwanie skutków powodzi, którzy sami zostali poszkodowani. Ich domy rodzinne nie nadają się do zamieszkania, zaś oni pomagając innym, sami nie są w stanie sobie pomóc. Zgodnie z art. 7a ust. 1

ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi (dalej jako: „ustawa powodziowa”) pracownikowi będącemu poszkodowanym przysługuje, w okresie wskazanym w przepisach wydanych na podstawie art. 1 ust. 2, zwolnienie od pracy, w wymiarze do 20 dni, w celu usuwania skutków powodzi w odniesieniu bezpośrednio do swojego mienia lub mienia osoby spokrewnionej lub niespokrewnionej pozostającej z nim w faktycznym związku, wspólnie zamieszkującej i gospodarującej. Norma prawna wynikająca z tego przepisu adresowana jest wyłącznie do osób zatrudnionych na podstawie stosunku pracy, co oznacza, że nie znajduje ona zastosowania do funkcjonariuszy i żołnierzy pozostających w stosunku służbowym.

RPO zwrócił uwagę, że specyfika stosunku służbowego (szczególnie dyspozycyjność) w pełni koresponduje z zaangażowaniem funkcjonariuszy i żołnierzy w usuwanie skutków powodzi. Jeżeli jednak Państwo wymaga od nich szczególnego zaangażowania w trakcie klęski żywiołowej, to powinno w pierwszej kolejności, zabezpieczyć ich domy rodzinne albo, chociaż umożliwić poszkodowanym funkcjonariuszom/żołnierzom samodzielne zabezpieczenie swoich domostw. W takim wypadku rozszerzenie zakresu normowania art. 7a ust. 1 ustawy powodziowej o stosunki służbowe wydaje się odpowiednim rozwiązaniem.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 5 grudnia 2024 r. udzielił wyjaśnień. Kierownictwo resortu spraw wewnętrznych i administracji stoi na stanowisku, zgodnie z którym za celowe należy uznać podjęcie prac, zmierzających do wprowadzenia w przyszłości rozwiązań postulowanych przez Rzecznika w omawianym zakresie. Należy jednocześnie mieć na uwadze, że ze względu na odrębność oraz specyfikę jaka związana jest z kształtem stosunku służbowego w formacjach podległych Ministrowi SWiA, nie sposób automatycznie odnieść obecnie obowiązującej regulacji, zawartej w art. 7a ust. 1-11 ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi i dedykowanej dla pracowników, wprost do funkcjonariuszy. Docelowa regulacja powinna mieć zastosowanie wobec funkcjonariuszy służb, w taki sposób, by uwzględnić szczególny status funkcjonariuszy jako członków formacji zhierarchizowanych i zmilitaryzowanych, a także zadania, do których realizacji ww. formacje zostały powołane. Przedmiotowa kwestia zostanie rozważona z uwzględnieniem w szczególności interesu społecznego, zorientowanego na utrzymanie zdolności jednostek organizacyjnych poszczególnych formacji do zapewnienia właściwej realizacji przez służby ustawowych zadań.

Ministra Obrony Narodowej (WZF.511.1.2024 z 31 października 2024 r.) – w sprawie braku możliwości wniesienia skargi do sądu administracyjnego na decyzję w sprawie: powołania do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej oraz odbycia ćwiczeń wojskowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymał stanowisko MON w związku z wystąpieniem dotyczącym braku możliwości wniesienia do sądu administracyjnego skargi na decyzje w sprawie powołania do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej oraz powołania do odbycia ćwiczeń wojskowych. Wynika z niego, iż wyłączenie w tych sprawach prawa do sądu nie narusza standardu konstytucyjnego.

RPO przypomniał, iż wyłączenie powyższe wynika wprost z treści art. 122 ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy o obronie Ojczyzny. Przepisy te stanowią, że skarga do właściwego sądu administracyjnego nie może być wniesiona na decyzje w sprawach powołania do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej oraz powołania do odbycia ćwiczeń wojskowych. Nie powinno budzić wątpliwości, że wskazane powołania stanowią nie tylko realizację konstytucyjnego obowiązku obrony Ojczyzny przez osobę posiadającą obywatelstwo polskie (art. 85 ust. 1 Konstytucji), lecz również stanowią władczą ingerencję władzy publicznej w takie konstytucyjnie chronione dobra jednostki jak życie prywatne, życie rodzinne oraz decydowanie o swoim życiu osobistym (art. 47 Konstytucji). Wymienione powołania w sposób oczywisty wpływają też na życie rodzinne, zarówno w sensie osobistym (ograniczenie bezpośrednich codziennych kontaktów z członkami rodziny) jak też w sensie ekonomicznym poprzez ingerencję w aktywność zawodową osoby powoływanej, a tym samym ingerencję w jej zdolność zarobkową. Powołania powyższe wkraczają także w sferę prawa do decydowania o swoim życiu osobistym (art. 47 in fine Konstytucji).

W świetle powyższego nie powinno budzić wątpliwości to, że powołania o których mowa w art. 122 ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy o obronie Ojczyzny stanowią „sprawę” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. Prawo do sądu obejmuje bowiem wszelkie sytuacje, w których pojawia się konieczność rozstrzygnięcia o prawach podmiotu w relacji do innych równorzędnych podmiotów lub w relacji do władzy publicznej, a jednocześnie natura danych stosunków prawnych wyklucza arbitralność rozstrzygnięcia o sytuacji prawnej podmiotu przez drugą stronę tego stosunku, to art. 77 ust. 2 konstytucji obejmuje swoim zakresem jedynie prawa i wolności gwarantowane konstytucyjnie. W tym znaczeniu art. 77 ust. 2, stanowiąc uzupełnienie i rozwinięcie ogólniejszego ujęcia z art. 45 ust. 1, zawiera zarazem swoistą regulację szczególną w stosunku do art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Płynie stąd istotny wniosek co do zakresu dopuszczalnych ograniczeń prawa do sądu. Ograniczenia prawa do sądu ustanawiane normą ustawową, stosownie do art. 31 ust. 3 konstytucji, muszą uwzględniać kategoryczny zakaz zamykania drogi do sądu zawarty w art. 77 ust. 2 w zakresie dochodzenia konstytucyjnych wolności i praw; ergo wyłączenie drogi sądowej w sprawach związanych z naruszeniem wolności i praw może być ustanowione jedynie wprost w przepisie konstytucyjnym.” Ponieważ powołania, o których mowa w art. 122 ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy o obronie Ojczyzny – jak już wskazano powyżej -

ingerują bezpośrednio w konstytucyjne prawa określone w art. 47 Konstytucji, w tym zakresie zastosowanie znajduje także kategoryczny zakaz zamykania drogi sądowej wynikający z art. 77 ust. 2 Konstytucji.

W związku z powyższym, Rzecznik ponownie zwrócił się do Ministra z prośbą o analizę opisanego problemu i rozważenie potrzeby podjęcia prac legislacyjnych w celu dostosowania obowiązującego w tym zakresie stanu prawnego do standardu wynikającego z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 27 listopada 2024 r. wskazał, iż Ministerstwo Obrony Narodowej podtrzymuje dotychczasowe konsekwentnie prezentowane stanowisko o zasadności utrzymania regulacji art. 122 ustawy o obronie Ojczyzny w obecnym kształcie. W ocenie MON podjęcie prac legislacyjnych, które miałyby na celu wykreślenie tej regulacji, byłoby nieuzasadnione i stało w sprzeczności z interesem Sił Zbrojnych, w szczególności w zakresie właściwego zaspokajania ich potrzeb uzupełnieniowo-mobilizacyjnych.

Ministra Finansów oraz Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (II.519.344.2014 z 31 października 2024 r.) - w sprawie konieczności implementacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego ustaw regulujących działania służb mundurowych w zakresie kontroli osobistej.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje kwestia właściwej implementacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 grudnia 2017 r. (sygn. akt K 17/14). W sprawie tej, wszczętej z wniosku RPO, Trybunał uznał, że przepisy ustaw regulujących działania służb mundurowych dotyczące kontroli osobistej (przeszukania) są niezgodne z Konstytucją w zakresie, w jakim nie określają granic tej kontroli (art. 41 ust. 1 i art. 47 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji) oraz nie przewidują możliwości zaskarżenia jej przebiegu do sądu (art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji).

Nowelizacja z 2018 r., będąca skutkiem powyższego judykatu, dokonała częściowo zmian, adaptując - z modyfikacjami - rozwiązania wcześniej przewidziane w rozporządzeniu Rady Ministrów z 29 września 2015 r. w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów, w tym m.in. poprzez określenie w art. 15 ust. 1 pkt 5 u.o.P. przesłanek i zasad przeprowadzenia kontroli osobistej, składających się na nią czynności oraz uprawnień osoby kontrolowanej, w tym wprowadzonego w art. 15d u.o.P. zażalenia do sądu, uwzględniającego standard legalności, zasadności i prawidłowości przeprowadzonej czynności. Odpowiednich modyfikacji dokonano również w pozostałych, zaskarżonych ustawach szczególnych regulujących działalność poszczególnych służb, choć nie zawsze konsekwentnie.

W związku jednak z brakiem podjęcia wystarczających działań legislacyjnych, celem pełnej implementacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego, Rzecznik kierował kolejne wystąpienia w sprawie (m.in. w 2020 r. do Przewodniczącego

Komisji Ustawodawczej Senatu RP), nie spotkało się to jednak do tej pory z adekwatną odpowiedzią legislacyjną.

RPO podkreślił, że instytucja kontroli osobistej, tak jak kontrola celno-skarbowa, choć jest w literaturze traktowana jako czynność administracyjno-porządkowa, polegająca na kontrolowaniu i egzekwowaniu przestrzegania przepisów z zakresu działalności publicznej przez funkcjonariuszy różnych służb, tak jak inne czynności poszukiwawcze ingeruje w konstytucyjne prawa jednostki, co przy zachowaniu skuteczności omawianej instytucji wymaga równocześnie ochrony jednostki przed nadmierną ingerencją w jej prawa i wolności. Warto także powtórzyć za stanowiskiem wyrażonym przez Trybunał w cytowanym wyroku, że istnieje nierozwalny związek między zakresem ustawowego unormowania czynności podejmowanych przez funkcjonariuszy a prawidłowością i skutecznością sądowej weryfikacji legalności podejmowanych przez nich działań. Brak doprecyzowania reguł ingerencji w konstytucyjnie chronione dobra osobiste człowieka prowadzić może do nadużyć w praktyce działania służb i arbitralności oceny legalności konkretnych wypadków ingerencji.

W ocenie RPO nie można podzielić tezy, że aktualnie obowiązujące przepisy w pełni realizują wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 grudnia 2017 r. (sygn. akt K 17/14), gdyż u.KAS, która miała to spowodować, dostarczyła kolejnych wątpliwości interpretacyjnych.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministrów z prośbą o dokonanie analizy przedstawionych w wystąpieniu problemów i rozważenie zainicjowania działań legislacyjnych celem pełnej implementacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego, a także usunięcia pozostałych wątpliwości w tym zakresie.

Szef Krajowej Administracji Skarbowej w piśmie z 28 listopada 2024 r. poinformował, że przy najbliższej nowelizacji ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej zostanie uwzględniona propozycja zmiany art. 78 regulującego przeszukanie osoby w trakcie kontroli celno-skarbowej, polegająca na przeniesieniu materii przepisów § 8-10 rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 22 lutego 2017 r. w sprawie warunków użycia urządzeń technicznych i psów służbowych podczas kontroli oraz sposobu przeprowadzania przeszukania osoby i rewizji bagażu podróżnego. W ramach propozycji zmiany art. 78 ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej planuje się zatem ustawowe określenie przeszukania osoby oraz sposobu dokonywania tego przeszukania, w tym osoby w wieku poniżej 17 lat. W konsekwencji proponowanej zmiany art. 78 ustawy o KAS zaproponowana zostanie także zmiana art. 89 tej ustawy stanowiącego podstawę do wydania ww. rozporządzenia. Sposób przeprowadzenia przeszukania osoby zostanie bowiem określony w proponowanym art. 78 ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej.

Niezależnie od ww. propozycji zmian, zostanie przeprowadzona pogłębiona analiza zgłoszonych przez Rzecznika problemów i wątpliwości.

Ministra Infrastruktury (VII.564.38.2017 z 5 listopada 2024 r.) - w sprawie wątpliwości co do zgodności z Konstytucją przepisów Prawa lotniczego.

W przeszłości Rzecznik Praw Obywatelskich zwracał się już do Ministra Infrastruktury z prośbą o podjęcie odpowiedniej inicjatywy legislacyjnej w zakresie zmiany art. 83a ust. 1 ustawy - Prawo lotnicze w związku z wątpliwościami co do zgodności z zasadą określoności przepisów karnych oraz zasadą wyłączności ustawy w sferze prawa represyjnego (art. 42 ust. 1 Konstytucji) zakresu odesłania do rozporządzenia Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 4 września 2012 r. w sprawie podstawowych przepisów porządkowych związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa i ochrony lotów oraz porządku na lotnisku, określającego znamiona czynu zabronionego, o którym mowa w art. 83a ust. 1 Prawa lotniczego.

RPO wskazywał wówczas także, że rozważenia wymaga kwestia, czy upoważnienie ustawowe do wydania wskazanego rozporządzenia, ze względu na jego blankietowość, spełnia wymogi określone w art. 92 ust. 1 Konstytucji. W odpowiedzi, Minister Infrastruktury zadeklarował, że stosowna zmiana art. 83a ust. 1 ww. ustawy zostanie uwzględniona w opracowywanym przez resort infrastruktury projekcie ustawy o zmianie ustawy – Prawo lotnicze oraz niektórych innych ustaw.

W dalszej korespondencji, Minister Infrastruktury informował, że nowelizacja taka zostanie uwzględniona w projekcie ustawy o zmianie ustawy – Prawo lotnicze oraz niektórych innych ustaw. Niestety żadna z licznych nowelizacji, które zostały wprowadzone od tamtego czasu, nie zmieniła brzmienia art. 83a ust. 1 Prawa lotniczego.

W związku z powyższym, Rzecznik ponownie zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie działań w przedmiotowym zakresie.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.63.2023 z 7 listopada 2024 r.) - w sprawie kwestii zmiany kary ograniczenia wolności na zastępczą karę pozbawienia wolności.

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich zbadana została kwestia zamiany kary ograniczenia wolności na zastępczą karę pozbawienia wolności. Biuro przeprowadziło kwerendę sądową, polegającą na zbadaniu reprezentatywnej próbki orzeczeń sądowych w przedmiocie zastępczej kary pozbawienia wolności. Dokonana analiza przedmiotowych orzeczeń pozwoliła na ustalenie, że sądy w zróżnicowany sposób dokonują kalkulacji, na podstawie których określają okres zastępczej kary pozbawienia wolności. Przy uwzględnieniu niuansów

wynikających z treści uzasadnień przesłanych postanowień, po przeprowadzeniu szczegółowej analizy, wyróżniono pięć sposobów dokonywanych obliczeń:

1) Uznanie na podstawie art. 64 § 1 k.k.w. kary za wykonaną z chwilą upływu okresu ograniczenia wolności, pomimo tego, że nie wykonano nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w pełnym zasądzonym wymiarze godzin;

2) Zarządzenie kary zastępczej na podstawie art. 65 § 1 k.k.w., biorąc pod uwagę miesiące nieprzepracowane i to, ile miesięcy zajęłoby odpracowanie zaległych godzin, przeliczając te miesiące na dni, zaś liczbę dni w ten sposób uzyskanych dzielono na dwa;

3) Zarządzenie kary zastępczej na podstawie art. 65 § 1 k.k.w. poprzez uwzględnienie, ile godzin przepracowano w poszczególnych miesiącach lub ile przepracowano w porównaniu do orzeczonych godzin; jest to metoda, w którą wkrada się pewna dowolność - w szczególności przez brak tłumaczenia metodologii, co utrudnia ustalenie, jakie zmienne wchodziły w skład formuły leżącej u podstaw obliczeń;

4) Zarządzenie kary zastępczej z wykorzystaniem współczynnika 1,5 - nie wynika on w żaden sposób z przepisów ani nie jest też uzasadniany. Sposób ten nie jest w pełni reprezentatywny z uwagi na rzadkość występowania, lecz uwidacznia zróżnicowanie bazy przeprowadzania obliczeń;

5) Zarządzeniu kary zastępczej na podstawie art. 65 § 1 k.k.w., biorąc pod uwagę stosunek liczby przepracowanych godzin do wszystkich nieprzepracowanych godzin. W ten sposób uzyskujemy ułamek, który przemnaża się przez całkowitą liczbę zasądzonych godzin i dzieli przez dwa. Gdy liczba godzin w miesiącu jest równa 30, nie różni się niczym od modelu drugiego - w każdej innej sytuacji mogą pojawić się drobne rozbieżności. Sposób ten, choć ma pewne podobieństwa, różni się od metody określonej nr 3.

Najczęściej to właśnie godziny prac społecznych stanowią jedyny mierzalny wskaźnik tego, czy obowiązki nałożone w wyroku skazującym były realizowane oraz w jakim stopniu. Co więcej, sposób obliczania wymiaru kary pozostałej do wykonania zazwyczaj nie jest jasny w związku z brakiem ujęcia obliczeń w uzasadnieniu, przez co często zdarzają się sytuacje, że nie można go odtworzyć nawet w ramach wyróżnionych powyżej modeli, opracowanych na potrzeby niniejszej analizy. Jedynie w razie uznania, że doszło do niewykonania kary w całości albo w części aktualizuje się obowiązek sądu do orzeczenia zastępczej kary pozbawienia wolności. Podkreśla się bowiem, że kara ograniczenia wolności jest karą terminową, której istota nie polega na pracy przymusowej, lecz składa się z wielu elementów, przez co godzina pracy nie stanowi odpowiednika określającego część kary już wykonanej oraz podlegającej wykonaniu. Pogląd ten należy podzielić, bowiem w istocie świadczenie pracy na cel społecznie użyteczny stanowi zazwyczaj jedynie najbardziej dolegliwy element ograniczeń, które łącznie tworzą karę ograniczenia wolności.

Fundamentalnym problemem jest fakt, że sposób obliczenia pozostałej do wykonania kary ograniczenia wolności w żaden sposób nie wynika z przepisów prawa, w tym z art. 65 k.k.w. Sąd ma całkowitą dowolność co do kwalifikacji, w jakim stopniu kara ograniczenia wolności została wykonana. Jednakże wiąże się to również z tym, że sąd – poza orzeczonymi godzinami prac społecznych – nie ma do dyspozycji żadnego przelicznika, pozwalającego uwidocznić powody, dla których ustalono taki, a nie inny wymiar kary zastępczej. W konsekwencji jest on niejako zmuszony do traktowania prac społecznych jako istoty (całości) kary ograniczenia wolności, a nie sposobu (istoty co do formy) jej wykonywania. Głównym problemem jest zatem nie tyle kwestia samego orzekania zastępczej kary pozbawienia wolności w miejsce kary ograniczenia wolności, ale brak jakichkolwiek kryteriów jej kwalifikowania (z wyjątkiem wymiaru godzinowego prac społecznych). Celem usystematyzowania porządku prawnego oraz zapewnienia skutecznej realizacji praw pokrzywdzonych z jednoczesnym zapewnieniem prawidłowego oraz skutecznego wykonywania kary ograniczenia wolności i zastępczej kary pozbawienia wolności, rozważenia wymaga:

1) Wprowadzenie przepisu § 29a do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu i trybu wykonywania czynności przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych w brzmieniu: „Kontrola wykonywania kary ograniczenia wolności, świadczenia pieniężnego oraz obowiązków orzeczonych na podstawie art. 34 § 3 k.k. odbywa się co okres rozliczeniowy, określony w wyroku skazującym.”

2) Wprowadzenie przepisu art. 35 § 1 k.k. w brzmieniu: Nieodpłatna, kontrolowana praca na cele społeczne jest wykonywana w wymiarze od 20 do 40 godzin w stosunku miesięcznym; sąd, w wyroku skazującym, ustala jej rozliczenie w okresach od miesiąca do trzech miesięcy.

3) Wprowadzenie przepisu art. 55 § 3 k.k.w. w brzmieniu: „Oceny prawidłowej realizacji kary ograniczenia wolności oraz nałożonych obowiązków dokonuje sądowy kurator zawodowy w okresach rozliczeniowych, ustalonych w wyroku skazującym.

4) Wprowadzenie przepisu art. 63b § 1 k.k.w. w brzmieniu: Z ważnych względów, w szczególności uzasadnionych wykonywaną przez skazanego pracą zarobkową lub stanem zdrowia, sąd, na wniosek skazanego, może ustalić rozliczenie godzin nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w innych okresach, niż orzeczony, nie przekraczając okresu orzeczonej kary ani orzeczonej łącznej liczby godzin wykonywanej pracy w tym okresie.

5) Wprowadzenie przepisu art. 63c § 1 k.k.w. w brzmieniu: Z ważnych względów, w szczególności uzasadnionych wykonywaną przez skazanego pracą zarobkową lub stanem zdrowia, kurator zawodowy, na wniosek skazanego, jednokrotnie podczas wykonywania kary ograniczenia wolności może wydać decyzję o ustaleniu rozliczenia godzin nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w innych okresach niż orzeczony na czas nie dłuższy niż 6 miesięcy,

nie przekraczając okresu orzeczonej kary ani orzeczonej łącznej liczby godzin wykonywanej pracy w tym okresie.

6) Wprowadzenie przepisu art. 64 § 1 k.k.w. w brzmieniu: „W razie niewykonania pełnego wymiaru pracy albo niedokonania całości potrąceń z wynagrodzenia za pracę lub niewykonania innych obowiązków sąd orzeka o tym, czy i w jakim zakresie karę tę uznać za wykonaną ze względu na osiągnięte cele kary. Dokonując zakresowego uznania kary za wykonaną, sąd ustala jej wymiar w oparciu o całokształt zasądzonych oraz wykonanych przez skazanego obowiązków.”.

7) Wprowadzenie przepisu art. 64 § 1a k.k.w. w brzmieniu: „Sąd, wydając postanowienie, o którym mowa w § 1, wskazuje powody rozstrzygnięcia, w szczególności w zakresie osiągnięcia celów kary.”.

8) Wprowadzenie przepisu art. 65 § 1 k.k.w. w brzmieniu: „Jeżeli skazany uchyła się od odbywania kary ograniczenia wolności, sąd zarządza, a jeżeli uchyła się on od świadczenia pieniężnego lub obowiązków orzeczonych na podstawie art. 34 § 3 Kodeksu karnego, sąd może zarządzić wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności. W razie, gdy skazany wykonał część kary ograniczenia wolności, sąd, na podstawie art. 64 § 1 wskazuje, w jakim zakresie kara wykonana oraz zarządza wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności w wymiarze odpowiadającym karze ograniczenia wolności pozostałej do wykonania, przyjmując, że jeden dzień zastępczej kary pozbawienia wolności jest równoważny dwóm dniom kary ograniczenia wolności.”

9) Wprowadzenie przepisu art. 65 § 1a k.k.w. w brzmieniu: „Sąd, wydając postanowienie, o którym mowa w § 1, wskazuje sposób ustalenia wymiaru kary zastępczej oraz podaje powody rozstrzygnięcia.”.

10) Wprowadzenie przepisu art. 65a § 1 k.k.w. w brzmieniu: „Sąd może w każdym czasie wstrzymać wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności w wypadku, gdy skazany oświadczy na piśmie, że podejmie odbywanie kary ograniczenia wolności, w szczególności podda się rygorom z nią związanym oraz zrealizuje orzeczone obowiązki; wstrzymanie następuje do czasu wykonania orzeczonej kary ograniczenia wolności.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra z prośbą o dokonanie analizy przedstawionych w wystąpieniu problemów i rozważenie zainicjowania stosownych działań legislacyjnych w tym zakresie.

Ministerstwo Sprawiedliwości w piśmie z 12 grudnia 2024 r nadesłało odpowiedź. Z uwagi na zakres i wagę problemów wskazanych w piśmie, Departament Wykonania Orzeczeń i Probacji zwrócił się do prezesów sądów apelacyjnych z prośbą o przekazanie pisma prezesom podległych sądów okręgowych, a za ich pośrednictwem prezesom sądów rejonowych. Zwrócono się również z prośbą o udzielenie informacji, czy w praktyce orzeczniczej sądów występują problemy, o których mowa w wystąpieniu Rzecznika oraz o stanowisko w zakresie przedstawionych postulatów legislacyjnych. Ministerstwo

Sprawiedliwości analizuje stanowiska prezesów sądów w kontekście przedstawionych w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich zagadnień.

Ministra Finansów (V.511.526.2024 z 12 listopada 2024 r.) - w sprawie trudności obywateli w skorzystaniu ze zwolnienia w podatku od spadków i darowizn po stracie osoby najbliższej.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w dalszym ciągu napływają skargi wskazujące na trudności obywateli w skorzystaniu ze zwolnienia w podatku od spadków i darowizn po stracie osoby najbliższej. Zdaniem skarżących, niejednokrotnie przyczyną niedotrzymania ustawowego 6-miesięcznego terminu na zgłoszenie w urzędzie skarbowym nabycia spadku na formularzu SD-Z2 jest brak wiedzy/niedoinformowanie podatnika o warunkach formalnych koniecznych do uzyskania zwolnienia podatkowego.

Skarżący wskazują przede wszystkim na istotność przekazu informacyjnego na temat przysługujących podatnikowi preferencji podatkowych po stracie osoby najbliższej oraz warunków koniecznych do ich spełnienia. Gdyby bowiem obywatele otrzymywali jasny komunikat – zarówno ze strony sądu, jak i notariuszy – o możliwości skorzystania ze zwolnienia pod warunkiem zgłoszenia do urzędu skarbowego nabycia spadku w ciągu 6 miesięcy, z pewnością zmniejszyłaby się liczba osób opodatkowanych podatkiem od spadków i darowizn po stracie osoby najbliższej.

Sądy administracyjne stoją na stanowisku, zgodnie z którym niedotrzymanie terminu określonego w art. 4a ust. 1 pkt 1 ustawy o podatku od spadków i darowizn (dalej jako: „upsid”), tj. złożenie zgłoszenia po jego upływie, wywiera skutek prawny w postaci definitywnej utraty prawa do zwolnienia, bez względu na przyczynę uchybienia. Co więcej, regulacja dotycząca terminu w ramach realizacji tego warunku ma charakter materialnoprawny, co skutkuje tym, że termin ten nie podlega przywróceniu. Tym samym, w przypadku niedotrzymania 6-miesięcznego terminu, w zasadzie jedyną drogą pozostaje zwrócenie się przez podatnika z wnioskiem o udzielenie ulgi w spłacie zobowiązania podatkowego.

Analiza spraw wpływających do Biura RPO wskazuje, że pozytywne rozpatrzenie wniosku w tym zakresie przez organ podatkowy bez ingerencji sądu administracyjnego jest praktycznie niemożliwe. Nawet w przypadku stwierdzenia istnienia przesłanki ważnego interesu podatnika lub interesu społecznego, organy działając w granicach uznania administracyjnego, odmawiają umorzenia zaległości podatkowej z odsetkami. W niektórych przypadkach rozstrzygnięcia administracji skarbowej korygowane są w trakcie kontroli sądowo-administracyjnej. Niemniej jednak, takie postępowania trwają latami i niestety nie zawsze kończą się pozytywnym dla podatnika rozstrzygnięciem.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie zasadności zainicjowania ewentualnych zmian legislacyjnych (polegających na wprowadzeniu ustawowego obowiązku pouczenia obywatela o warunkach koniecznych do spełnienia w celu uzyskania zwolnienia dla osób najbliższych, który spoczywałby na sądach, a także na notariuszach) lub zasadności podjęcia innych działań, mających na celu wzmocnienie sytuacji podatników, którzy z niezawinionych przyczyn lub z powodu niedoinformowania, nie dopełnili warunków niezbędnych do skorzystania ze zwolnienia dla osób najbliższych w podatku od spadków i darowizn.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 4 grudnia 2024 r. zauważył, że ustawodawca uwzględnił w sposób wyważony wskazany w ustawie zasadniczej zarówno interes podatników (ochronę własności majątku), jak i interes beneficjentów wpływów z podatku od spadków i darowizn (gmin). Potwierdził także, że termin określony w art. 4a upsd jest terminem prawa materialnego, który kształtuje prawo do możliwości skorzystania ze zwolnienia podatkowego, a jego upływ skutkuje wygaśnięciem tego uprawnienia. Należy jednak mieć na uwadze, że termin do dokonania zgłoszenia jest wystarczająco długi, by podatnik dochował należytej staranności także w wykonywaniu obowiązków wynikających z ustaw podatkowych, mających źródło ich stanowienia w ustawie zasadniczej. Niemniej jednak, w ocenie resortu na szczególną uwagę zasługują osoby, które z niezawinionych przyczyn nie dopełniły warunków niezbędnych do skorzystania ze zwolnienia. Z tego względu, w toku planowanej w 2025 r. nowelizacji upsd zostaną rozważone zmiany legislacyjne, które w szczególnie uzasadnionych przypadkach pozwolą wyeliminować negatywne konsekwencje niedotrzymania terminu zgłoszenia nabytych rzeczy lub praw majątkowych przez osoby uprawnione do zwolnienia od podatku od spadków i darowizn.

Ministra Sprawiedliwości (VII.510.32.2022 z 14 listopada 2024 r.) - w sprawie braku możliwości zaskarżenia postanowienia sądu w przedmiocie wyłączenia jawności postępowania.

Na tle rozpoznawanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich spraw ujawnił się problem braku możliwości zaskarżenia postanowienia sądu w przedmiocie wyłączenia jawności postępowania. W przekonaniu Rzecznika przepisy Kodeksu postępowania cywilnego w zakresie, w jakim nie przewidują możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie sądu o przeprowadzeniu posiedzenia lub jego części za zamkniętymi drzwiami, są niezgodne z konstytucyjnym prawem stron do zaskarżania orzeczeń w pierwszej instancji oraz prawem obywateli do zewnętrznej jawności postępowania.

W pierwszej kolejności należy podkreślić, że jawność postępowania jest nie tylko prawem stron, ale także każdego pełnoletniego obywatela, który co do

zasady może wziąć udział w każdym interesującym go posiedzeniu sądu w określonej sprawie. Po pierwsze, motywuje ona sędziego orzekającego w sprawie do autokontroli, czyli do bardziej skrupulatnego i rzetelnego wypełniania obowiązków procesowych. Po drugie, umożliwia osobom postronnym, występującym w roli reprezentantów opinii publicznej, sprawowanie obywatelskiej kontroli nad działalnością sądów oraz informowanie społeczeństwa o jej wynikach. Na związek między jawnością zewnętrzną a rzetelnością procesu wskazuje Europejski Trybunał Praw Człowieka. Tymczasem sąd może odmówić obywatelowi jego konstytucyjnego prawa do jawności w drodze niezaskarżalnego postanowienia niewymagającego uzasadnienia, tym samym ograniczając także chronione konstytucyjnie i konwencyjnie prawo podmiotowe publiczności do udziału w posiedzeniach sądowych, co jest w ocenie RPO nieakceptowalne, jako pozostające w sprzeczności z Konstytucją.

Jak się podkreśla w doktrynie, omawiane prawo podmiotowe obejmuje nie tylko orzeczenia co do istoty, ale także postanowienia dotyczące kwestii incydentalnych. Postanowienie sądu o wyłączeniu jawności postępowania ingeruje pośrednio w prawo do rzetelnego procesu sądowego, bo jawność zewnętrzna jest jedną z gwarancji procesowej rzetelności. Nie można się więc zgodzić ze stanowiskiem Ministra Sprawiedliwości wyrażonym w uprzednio kierowanej do Rzecznika korespondencji, że „to nie strony zostają ograniczone w swych uprawnieniach tylko publiczność nie ma wstępu na salę sądową”. Wyłączenie jawności posiedzenia uderza nie tylko w prawa publiczności, ale także w prawa stron postępowania, które mogą życzyć sobie udziału publiczności w posiedzeniu jako jednej z gwarancji rzetelności procesu. Skoro zaś postanowienie sądu ingeruje w prawo jednostki, powinno podlegać zaskarżeniu. Wymagań wynikających z Konstytucji nie realizuje art. 380 k.p.c. pozwalający sądowi odwoławczemu na ocenę niezaskarżalnych postanowień sądu I instancji. Stanowi bowiem część procedury apelacyjnej będącej wyrazem dwuinstancyjności postępowania.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zainicjowanie prac legislacyjnych nad nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego.

Ministerstwo Sprawiedliwości w piśmie z 18 grudnia 2024 r. nadesłało wyjaśnienia. Regulacja zawarta w przepisie art. 153 ustawy Kodeks postępowania cywilnego, stanowi wyjątek od reguły jawności postępowania cywilnego i wynika z potrzeby ochrony porządku publicznego, moralności, informacji niejawnych, tajemnicy przedsiębiorstwa oraz życia rodzinnego. Nie odnosi się on do przypadków, gdy przepis szczególnie przewiduje odbycie posiedzenia przy drzwiach zamkniętych. O ile wszystkie pozostałe przyczyny wskazane przez stronę na muszą zostać uznane przez sąd za uzasadnione, o tyle w przypadku roztrząsania szczegółów życia rodzinnego wystarczające jest samo wystąpienie tej przesłanki, sąd nie ocenia natomiast, czy jest to przyczyna

uzasadniona. Wniosek strony oparty na przesłance roztrząsania szczegółów życia rodzinnego nie podlega ocenie sądu w tym sensie, że sąd nie może odmówić wyłączenia jawności zewnętrznej posiedzenia na przykład uznając, że mają być roztrząsane szczegóły mało istotne, czy powszechnie znane. Natomiast gdy teza dowodowa dotycząca danej osoby jest sformułowana w ten sposób, że nie dotyka zupełnie aspektów życia rodzinnego osoby zeznającej, wniosek taki powinien być przez sąd oddalony. Wykładnia art. 153 k.p.c., jako przepisu szczególnego i wyłączającego zasadę jawności posiedzeń sądowych, musi być ścisła i powinna uwzględniać regulację zawartą w art. 45 ust. 2 Konstytucji RP, zgodnie z którą wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić tylko ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny. Podobne ograniczenia przewiduje EKPC. Przeprowadzenie postępowania z wyłączeniem jego jawności, bez względu na to, czy w całości, czy w części, musi być ściśle uzasadnione w świetle okoliczności danej sprawy. W ocenie Ministerstwa Sprawiedliwości brak możliwości zaskarżenia postanowienia sądu w przedmiocie wyłączenia jawności postępowania nie narusza konstytucyjnych praw strony określonych w art. 45 Konstytucji RP. Zarządzenie odbycia posiedzenia za zamkniętymi drzwiami następuje w formie postanowienia sądu niepodlegającego zaskarżeniu w drodze zażalenia, bowiem nie jest to przewidziane ani w art. 153 k.p.c., ani w przepisach dotyczących zażalenia. Postanowienie sądu może zostać co najwyżej objęte kontrolą sądu odwoławczego. Brak możliwości zaskarżenia postanowienia sądu wydanego w postępowaniu wpadkowym w przedmiocie wyłączenia jawności postępowania nie ogranicza procesowych uprawnień strony. Zaskarżenie przedmiotowego postanowienia wydłużyłoby postępowanie w sprawie. Na uwagę zasługuje także fakt, iż posiedzenie przy drzwiach zamkniętych nie stanowi wyjątku od zasady jawności wewnętrznej i nie wpływa na możliwość dostępu stron do akt sprawy także jeśli w aktach tych znajdują się dokumenty zawierające informacje stanowiące np. tajemnicę bankową. Należy również podzielić stanowisko wyrażone w wyroku Trybunału Konstytucyjnego, że konstytucyjna zasada dwuinstancyjności obejmuje w sposób bezwzględny rozstrzygnięcia prowadzące do rozstrzygnięcia przez sąd sprawy - tj. wydania orzeczenia o prawach i obowiązkach stron wynikających z istniejącego między nimi sporu. Dotyczy zatem orzeczeń rozstrzygających istotę sporu. Inaczej sprawa wygląda w przypadku oceny dopuszczalności odstąpienia od zasady dwuinstancyjności w kwestiach wpadkowych, do których należy podnoszona w piśmie Rzecznika kwestia dotycząca rozpoznawania sprawy przy drzwiach zamkniętych. Zasada dwuinstancyjności nie wymaga, aby w każdej sprawie wpadkowej, niemającej charakteru odrębnej sprawy w rozumieniu Konstytucji, przysługiwał środek zaskarżenia. Konieczność ustanowienia takich środków w niektórych kwestiach wpadkowych, niemających charakteru odrębnej sprawy w rozumieniu

Konstytucji, może natomiast wynikać z ogólnego wymogu ukształtowania procedury sądowej zgodnie z zasadami sprawiedliwości proceduralnej. Wobec powyższego w ocenie Ministerstwa Sprawiedliwości przedstawiony przez Rzecznika postulat legislacyjny nie jest zasadny, brak jest zatem podstaw do podjęcia inicjatywy ustawodawczej zmierzającej do jego realizacji.

Ministra Zdrowia (V.7010.68.2024 z 14 listopada 2024 r.) - w sprawie równego dostępu do świadczeń medycznych związanych z porodem i opieką okołoporodową.

W związku z posiedzeniem Komisji Ekspertów ds. Zdrowia, Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił Minister Zdrowia wnioski wynikające z przeprowadzonej podczas niego dyskusji. Konstytucja, formułując prawo do ochrony zdrowia, nakłada na władze publiczne obowiązek zapewnienia obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych, a w stosunku m.in. do kobiet ciężarnych i dzieci – obowiązek zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej. Powinna odnosić się do całego okresu okołoporodowego. Standard opieki okołoporodowej mówi zaś m.in. o respektowaniu prawa do świadomego udziału w podejmowaniu decyzji związanych z ciążą, porodem, położeniem oraz opieką nad noworodkiem.

Komisja dostrzegła problem dotyczący interwencji medycznych bez zgody. Pacjent ma prawo do wyrażenia zgody na udzielenie określonych świadczeń zdrowotnych lub odmowy takiej zgody, po uzyskaniu informacji. Jak jednak wynika z danych przedstawionych przez Fundację Rodzić po Ludzku, normy wpływające z przywołanych przepisów nie są w pełni respektowane wobec kobiet ciężarnych. Dochodzi do sytuacji, w których przed udzieleniem świadczeń związanych z porodem pacjentki nie są pytane o zgodę na: wywołanie porodu, podanie oksytocyny czy wykonanie badania wewnętrznego. Kolejną kwestią jest brak swobody ruchu w porodzie, zwłaszcza w II okresie porodu. Zgodnie ze standardem opieki okołoporodowej kobieta rodząca ma prawo do wyboru swobodnej pozycji w porodzie, a w II okresie porodu należy umożliwić rodzącej przyjmowanie pozycji, które uznaje ona za najwygodniejsze. Tymczasem z danych przedstawionych przez Fundację wynika, że w II okresie porodu część rodzących leżała płasko na plecach, co nie stanowi pozycji wertykalnej wspierającej kobietę w porodzie, a decyzja podejmowana o zamianie pozycji w II okresie porodu w większości nie była podejmowana przez rodzące, tylko doradzana przez położną lub lekarza. Niepokojące jest również to, że tylko w niewielu przypadkach rodzące decydowały same o pozycjach podczas porodu, a dochodziło też do sytuacji, w których pacjentki w ogóle nie mogły o nich decydować.

Podobnie niepokojące dane, które zebrała Fundacja, odnoszą się do realizacji elementu standardu opieki okołoporodowej przewidującego, że bezpośrednio

po urodzeniu należy umożliwić dziecku nieprzerwany kontakt z matką „skóra do skóry”, trwający dwie godziny po porodzie. Zgodnie ze standardem dopuszczalne jest przerwanie kontaktu „skóra do skóry”, ale tylko w wyjątkowych przypadkach, tj. w sytuacji wystąpienia zagrożenia życia lub zdrowia matki lub noworodka, odnotowanego w dokumentacji medycznej. W wielu przypadkach nieprzerwany kontakt dziecka z matką „skóra do skóry”, trwający dwie godziny po porodzie lub dłuższej nie został jednak zapewniony, przy czym zasadnicze powody takiego stanu rzeczy nie mieszczą się w ramach wyłączenia przewidzianego standardem.

Zasygnalizowanym problemem jest również przemoc położnicza i ginekologiczna. Zgodnie z prezentowanymi danymi, kobiety w większości potwierdzają, że miały plan porodu, który jest składany w momencie przyjęcia do szpitala i stanowi część dokumentacji medycznej. Jednocześnie 40% kobiet wskazuje, że brak było omówienia planu porodu. Wobec czego, plan ten stanowił jedynie „martwą część” dokumentacji medycznej. Kolejną grupę stanowią kobiety – aż 39 %, które nie posiadały planu porodu i zostały pozostawione bez omówienia oczekiwań dotyczących porodu i opieki po porodzie. Niezwykle niepokojące są sygnały, jakie wpływają do Fundacji od kobiet rodzących, wskazujące na to, że doświadczały bardzo trudnych i traumatycznych dla nich sytuacji, tj. szantażu zdrowiem dziecka lub rodzącej, wyśmiewania, groźby, szturchnięcia, na siłę rozkładano im nogi przy parciu, policzkowania, przywiązywania nogi do łóżka porodowego oraz innych przykrych sytuacji. W każdym momencie, w którym kobieta w ciąży, po porodzie i w całym okresie laktacji, jak również jej dziecko/dzieci karmione piersią lub mlekiem kobiecym mają styczność z systemem opieki zdrowotnej, powinni mieć zapewnioną opiekę uwzględniającą ten fakt, czyli opiekę laktacyjną. W tym zakresie, za niezbędne uznano potrzebę działań na wielu płaszczyznach, które zostały przedstawione w „Raporcie z monitoringu opieki laktacyjnej w Polsce za lata 2018-2022”.

Kwestią wciąż aktualną pozostaje niski odsetek znieczuleń okołoporodowych na terenie kraju. Wątpliwości budzą obecne zasady pracy anestezjologów. Problemem jest również podwyższenie wycen za procedury okołoporodowe. Realizacja zapisów standardu nakłada na personel medyczny duże obciążenia. Natomiast obecna wycena może nie odzwierciedlać rzeczywistych kosztów ponoszonych przez szpitale. To przekłada się na liczbę zatrudnionego personelu medycznego, co prowadzi do sytuacji, w której położne mają pod swoją opieką zbyt dużą liczbę pacjentek.

Podobnie prezentuje się sytuacja w przypadku tworzenia trybu postępowania w łagodzeniu bólu porodowego. Niedostateczny monitoring realizacji standardów opieki okołoporodowej oraz brak konsekwencji za ich naruszenia stanowią jedną z najistotniejszych przyczyn obecnej sytuacji w opiece okołoporodowej. W kontekście powyższego, wątpliwość może budzić to, czy

standard opieki okołoporodowej jako akt prawny w sposób pełny doprowadził do osiągnięcia zakładanych celów, tj. ujednoczenia organizacji i zakresu opieki zdrowotnej sprawowanej nad kobietami w okresie ciąży, porodu, połogu i opieki nad noworodkiem we wszystkich podmiotach wykonujących działalność leczniczą, poprawę jakości opieki okołoporodowej oraz poprawę komfortu i bezpieczeństwa rodzących oraz ich dzieci.

Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionych problemów i rekomendacji w obszarze opieki okołoporodowej oraz przedstawienie podjętych, jak i planowanych przez resort zdrowia działań w celu poprawy sytuacji.

Ministerstwo Zdrowia w piśmie z 18 grudnia 2024 r. poinformowało, że zostały podjęte prace nad nowelizacją rozporządzenia w sprawie standardu organizacyjnego opieki okołoporodowej. Zmiany obejmą m.in.: edukację przedporodową, informowanie o szczepieniach zalecanych w okresie ciąży, włączenie profilaktyki wtórnej raka piersi u kobiet w ciąży w grupie ryzyka, planu porodu, zapoznanie z miejscem porodu, działania, które wpłyną na większą dostępność do znieczulenia zewnątrzoponowego, zwrócenie szczególnej uwagi na potrzeby kobiet w sytuacjach szczególnych, zapewnienie dostępności doświadczeń zdrowotnych osobom ze szczególnymi potrzebami, opiekę laktacyjną, zwrócenie uwagi na ochronę dzieci i ich matek przed przemocą domową oraz zmiany w zakresie świadczeń profilaktycznych i działań w zakresie promocji zdrowia. Planuje się wydzielenie w standardzie organizacyjnym opieki okołoporodowej odrębnej części, w której opisana zostanie standardowa opieka laktacyjna. Planowane są także zmiany umożliwiające odbywanie wizyt patronażowych położnej podstawowej opieki zdrowotnej u dzieci urodzonych przedwcześnie lub długotrwale hospitalizowanych. W odniesieniu do rekomendowanego wprowadzenia do ustawy o prawach pacjenta rozdziału dotyczącego prawa do godnego porodu i godnej opieki, Minister wskazał, że obowiązek poszanowania godności i prawa do intymności pacjentów wynika z Konstytucji oraz ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Uznaje się, że pacjent jest słabszą stroną w systemie, dlatego też chroniony jest mocniej przez przepisy prawa. Zwiększanie świadomości pacjentów o organizacji opieki nad kobietą w okresie ciąży, porodu, połogu i opieki nad noworodkiem, praw pacjenta i przysługujących świadczeń zdrowotnych jest także podstawową rolą opracowanego w ramach Narodowego Programu Zdrowia informatora „ABC opieki okołoporodowej”.

Ministra Rozwoju i Technologii (IV.7210.22.2024 z 15 listopada 2024 r.) - w sprawie zapewnienia lokali socjalnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zasygnalizował, iż z dniem 31 grudnia 2024 r. wygaśnie spoczywający na gminach obowiązek zapewnienia lokali zamiennych lokatorom, którym właściciele po tej dacie wypowiedzą najem lokalu

wymagającego opróżnienia w związku z koniecznością rozbiórki lub remontu budynku.

Ustawodawca, mając na uwadze ochronę lokatora przed nagłą utratą mieszkania, zagwarantował lokatorowi prawo do lokalu zamiennego oraz postanowił, że obowiązek zapewnienia lokalu zamiennego oraz pokrycia kosztów przeprowadzki spoczywa na właścicielu budynku. Obowiązek gminy zapewnienia lokali zamiennych najemcom lokali, opłacającym w dniu 9 lipca 2001 r. czynsz regulowany, zajmującym lokale mieszkalne stanowiące własność podmiotów prywatnych, wygaśnie z końcem 2024 r. Jeżeli termin ten nie zostanie przedłużony, obowiązek zapewnienia lokali zamiennych przejmą właściciele niezależnie od tego, czy będą to podmioty zawodowo trudniące się wynajmem lokali czy osoby fizyczne, które nie dysponują ani środkami finansowymi ani zasobem lokali umożliwiającym wywiązanie się z tego obowiązku.

Warto zaznaczyć, że decyzja organu nadzoru budowlanego nakładająca zazwyczaj w trybie natychmiastowym obowiązek opróżnienia lokali i wyłączenia nieruchomości z użytkowania obejmuje najczęściej cały zagrożony katastrofą budowlaną budynek mieszkalny, w którym znajduje się wiele lokali mieszkalnych zajmowanych przez najemców. W praktyce właściciele nie będą w stanie dostarczyć najemcom odpowiedniej liczby lokali zamiennych, co w konsekwencji może doprowadzić do zagrożenia zdrowia lub życia najemców.

Mając na uwadze chociażby te argumenty ustawodawca z pewnością nie powinien pozostać bierny. Brak działań legislacyjnych przedłużających ww. termin może doprowadzić do nadmiernego i niesprawiedliwego obciążenia właścicieli lokali. Obowiązek opróżnienia budynków znajdujących się w katastrofalnym stanie technicznym dotyczy w większości przypadków tych budynków, które znajdowały się przez kilkadziesiąt lat w zarządzie publicznym, następnie odzyskanych przez spadkobierców dawnych właścicieli. Skutki istotnych zaniedbań w stanie technicznym tych budynków, powstałych przez kilkadziesiąt lat publicznej gospodarki lokalami, przerzucone zostały na ich aktualnych właścicieli. Obowiązek zapewnienia lokalu zamiennego przez gminę został przez ustawodawcę ograniczony czasowo. Stan techniczny budynków stanowiących własność prywatną nie uległ w tym okresie znaczącej poprawie. Rynek mieszkaniowy zaś nie oferuje łatwo dostępnych i tanich mieszkań, które w krótkim czasie mogliby uzyskać najemcy, objęci obowiązkiem wykwaterowania, czy też, które mogłyby zostać pozyskane przez właścicieli i przeznaczone na lokale zamienne. Gminy dysponują największym zasobem mieszkaniowym i mają realną możliwość wskazania lokali zamiennych w krótkim czasie.

W ocenie Rzecznika zachodzi nie tylko konieczność przedłużenia wskazanego terminu określonego dla obowiązku zapewnienia przez gminy lokali zamiennych, ale obecnie brak jest przesłanek, na których możliwe byłoby

oparcie przekonania o słuszności utrzymania czasowego charakteru tego obowiązku. Zdaniem RPO inicjatywa w tym zakresie jest niezbędna z uwagi na spoczywający na władzach publicznych obowiązek prowadzenia polityki sprzyjającej zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych obywateli oraz dążenia do przeciwdziałania bezdomności.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zainicjowanie stosowych prac legislacyjnych we wskazanym zakresie.

Ministerstwo Rozwoju i Technologii w piśmie z 9 stycznia 2025 r. przesłało wyjaśnienia. Po przeanalizowaniu wszystkich okoliczności nie znaleziono uzasadnienia dla dalszego przedłużania terminu obowiązywania tego przepisu. Artykuł 32 ustawy o ochronie praw lokatorów w aktualnym brzmieniu przenosi z prywatnych właścicieli nieruchomości na właściwą gminę obowiązek zapewnienia lokali zamiennych i pokrycia kosztów przeprowadzki najemców w związku z koniecznością remontu lub rozbiórki budynku, który wymaga opróżnienia. Oceniając przedmiotową regulację należy dojść do wniosku, że ratio legis tego przepisu była potrzeba wsparcia w okresie przejściowym tych właścicieli budynków, którzy za wynajmowane lokale pobierali czynsz regulowany, i przeniesienia z tych właścicieli na gminę obowiązku zapewnienia lokali zastępczych najemcom w związku z koniecznością rozbiórki lub remontu budynku wymagającego opróżnienia. Należy pamiętać, że wysokość otrzymywanych przez właścicieli budynków w okresie do końca 2004 r. czynszów regulowanych była nieadekwatna do rzeczywistych wydatków na utrzymanie budynku. Rezultatem takiej sytuacji był postępujący proces dekapitalizacji tzw. kamienic czynszowych. Właściciele kamienic uzyskujący niższe przychody z tytułu czynszu w związku z koniecznością stosowania czynszów regulowanych w latach 1994- 2005 otrzymali możliwość skorzystania z tzw. premii kompensacyjnej. Ustawy o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz o zmianie niektórych ustaw oraz o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego złagodziły ochronę najemców lokali mieszkalnych dopuszczając możliwość ustalenia stawek czynszu w wysokości przekraczającej 3% wartości odtworzeniowej lokalu, zachowując jednocześnie ograniczenia w obszarze częstotliwości oraz skali podwyżek czynszu. Trybunał Konstytucyjny uznał, że przepisy powyższych dwóch nowelizacji w części dotyczącej ograniczeń wysokości czynszu są niezgodne z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej. Doprowadziło to do faktycznego uwolnienia czynszów. Uregulowania prawne w zakresie uporządkowania kwestii podwyżek czynszu wprowadzone ustawą o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego uwzględniają wyroki Trybunału Konstytucyjnego. Właściciele mogą pobierać czynsz w wysokości, która umożliwia tworzenie rezerw na fundusze remontowe, a w konsekwencji utrzymanie budynku w

dobrym stanie, zatrzymującym proces jego dekapitalizacji. Warto również zaznaczyć, że godziwy zysk może być samodzielną przesłanką uzasadniającą podwyżkę czynszu. W takiej sytuacji trudno znaleźć uzasadnienie dla dalszego przedłużania sytuacji, gdy obowiązek zapewnienia najemcy lokalu zamiennego przeniesiony jest na gminę. Liczba lokali przyznanych w związku z koniecznością rozbiórki lub remontu budynku jest niewielka i wykazuje tendencję spadkową. Biorąc pod uwagę przedstawione powyżej okoliczności poinformowano, że Ministerstwo Rozwoju i Technologii nie znajduje uzasadnienia dla dalszego przedłużania terminu obowiązywania przepisu art. 32 ustawy o ochronie praw lokatorów.

Zastępczyni Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.1212.2024 z 20 listopada 2024 r.) - w sprawie niewłaściwej praktyki zwracania przez jednostki penitencjarne korespondencji RPO adresowanej do osób pozbawionych wolności.

Zaobserwowane przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przypadki można podzielić na trzy zasadnicze grupy problemowe: zwrot korespondencji – przesyłki zwykłej, z informacją, że adresat „ubył”, „został przetransportowany” do innego aresztu śledczego/zakładu karnego, czasami ze wskazaniem tej jednostki penitencjarnej; zwrot korespondencji z adnotacją na kopercie: „zwrot”, „nie przebywa”, co po wyjaśnieniach Służby Więziennej oznacza, że adresat został zwolniony lub przebywa w innej jednostce; zwrot korespondencji z informacją „nie przebywa”, a przyczyną odesłania przesyłki jest brak możliwości zidentyfikowania przez Służbę Więzienną jej adresata na skutek braku wystarczających danych adresowych zamieszczonych na kopercie.

Odnosząc się do pierwszej z tych grup, należy wskazać, że zasady postępowania z korespondencją osadzonych przetransportowanych do innych jednostek penitencjarnych są uregulowane w § 109 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 lipca 2023 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności. Przepis ten stanowi jednoznacznie, że przesyłkę z korespondencją urzędową adresowaną do osadzonego przetransportowanego, do której nie dołączono potwierdzenia odbioru ani nie została przesłana jako przesyłka polecona bez potwierdzenia odbioru, przesyła się w ślad za przetransportowanym, z zawiadomieniem nadawcy pisma.

W drugiej grupie zwrotów korespondencji niejednoznaczne adnotacje występują po wytransportowaniu osadzonego bądź też jego zwolnieniu z jednostki penitencjarnej. Brak precyzyjnej informacji o powodach niedostarczenia korespondencji osadzonym powoduje, że konieczne stają się dodatkowe czynności umożliwiające skuteczne przesłanie korespondencji kierowanej do osadzonych. Obciążają one zarówno pracowników Biura RPO,

którzy zwracają się wówczas z prośbą o wskazanie powodów niedoręczenia korespondencji, jak i podległych Dyrekcji Generalnej SW pracowników i funkcjonariuszy, którzy powiadamiają nas, do której jednostki penitencjarnej osadzeni zostali przeniesieni (bądź informują, że zostali oni zwolnieni).

Występują również sytuacje, gdy administracja nie może jednoznacznie zidentyfikować adresata, ponieważ na kopercie widnieje jedynie jego imię i nazwisko. Stanowi to następstwo niepodania przez wnioskodawcę pełnych danych osobowych w kierowanym do Rzecznika wniosku, np. imienia ojca. W pełni zrozumiała jest – w razie występowania w danej jednostce penitencjarnej osadzonych o tym samym imieniu i nazwisku – ostrożność właściwych służb mająca na celu uniknięcie naruszenia ochrony danych osobowych.

Rozwiązaniem zaistniałego w związku z tym problemu byłoby precyzyjne informowanie Biura Rzecznika, że przyczyną niedoręczenia korespondencji urzędowej był brak możliwości jednoznacznego zidentyfikowania adresata.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Dyrektora z prośbą o podjęcie skutecznych działań mających na celu zapobieżenie wskazanym wyżej nieprawidłowościom.

Zastępca Dyrektora Generalnej Służby Więziennej w piśmie z 10 stycznia 2025 r. poinformował o podjętych działaniach. Problematyka przedstawiona w wystąpieniu Rzecznika, a także zasady postępowania z korespondencją urzędową doręczaną przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej uregulowane w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności zostały szczegółowo omówione na naradzie instruktazowo-szkoleniowej z kierownikami działów ewidencji oraz specjalistami odpowiedzialnymi w okręgowych inspektoratach Służby Więziennej za zagadnienia ewidencyjne. Wskazano, że należy zwrócić uwagę na sposób realizacji zadań w powyższym zakresie (a także ich dokumentowanie) przede wszystkim przez niedoświadczoną kadrę Służby Więziennej, a w razie takiej potrzeby objąć ją odpowiednim szkoleniem działowym organizowanym w ramach doskonalenia zawodowego. Ponadto obiekt dotyczący postępowania z korespondencją urzędową osadzonych został uwzględniony w programie kontroli zaplanowanych do realizacji w 2025 r.

Ministra Sprawiedliwości (BPK.7042.7.2023 z 21 listopada 2024 r.) – w sprawie zasad przyznawania kuratorom ryczałtu na pokrycie kosztów dojazdów i używania pojazdu prywatnego do celów służbowych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynął wniosek Międzyzakładowej Organizacji Związkowej Ogólnopolskiego Związku Zawodowego Kuratorów Sądowych zawierający prośbę o zajęcie stanowiska w sprawie zasad przyznawania kuratorom zawodowym ryczałtu na pokrycie zwiększonych

kosztów dojazdów, w wypadkach wymagających używania pojazdu prywatnego do celów służbowych (art. 14 ust. 5a ustawy o kuratorach sądowych).

Jak wynika z wniosku, w niektórych sądach okręgowych, prezesi tych sądów odmawiają zawierania na podstawie ww. przepisu umów o ryczałt z tytułu używania do celów służbowych pojazdu prywatnego, jeżeli kurator nie posiada prawa jazdy. Zdaniem wnioskodawcy powyższa praktyka jest nieprawidłowa i nie uwzględnia celu wprowadzenia regulacji do ustawy o kuratorach sądowych oraz prowadzi do nierównego traktowania kuratorów. Ustawodawca w powołanym przepisie nie przesądził bowiem, że warunkiem przyznania ryczałtu jest używanie przez kuratora do celów służbowych samochodu będącego jego własnością, czy też tego, aby kurator był jednocześnie kierowcą. Przedmiotem stosunku pracy łączącego kuratora zawodowego z pracodawcą jest wykonywanie określonych w przepisach zadań związanych z realizacją orzeczeń sądów, również poza siedzibą zespołu kuratorskiego, co wiąże się z koniecznością przemieszczania się w terenie obejmującym zakres jego właściwości miejscowej. Ustawodawca nie określił natomiast, z jakich środków transportu może korzystać kurator, pozostawiając mu w tym zakresie wybór.

Analiza obowiązującego stanu prawnego prowadzi do wniosku, że istotnie obowiązujące przepisy nie pozwalają wprost na rozstrzygnięcie, czy na gruncie art. 14 ust. 5a ustawy o kuratorach sądowych możliwość zawarcia umowy o ryczałt na korzystanie z samochodu prywatnego do celów służbowych dotyczy wyłącznie kuratorów zawodowych posiadających uprawnienia do kierowania pojazdem mechanicznym, czy też dopuszczalne jest zawarcie takiej umowy z osobą, która co prawda przy realizacji czynności służbowych użytkuje pojazd prywatny, jednak nie jest jego kierowcą.

Z treści przepisu nie wynika ponadto, że używany do celów służbowych pojazd musi być własnością pracownika, a samo pojęcie „używanie” nie oznacza osobistego prowadzenia pojazdu. Mając na uwadze powyższe, za dopuszczalne należałoby uznać, w określonych, uzasadnionych i wykazanych przez kuratora zawodowego okolicznościach, przyjęcie używania prywatnego pojazdu do celów służbowych przez kuratora, który nie jest osobą kierującą. Zagadnienie powyższe wymaga jednoznacznego rozstrzygnięcia, być może także poprzez stosowną interwencję legislacyjną.

Rzecznik zwrócił się zatem do Ministra z prośbą o analizę przedstawionego problemu oraz ewentualne podjęcie inicjatywy legislacyjnej w celu jego rozwiązania.

Ministerstwo Sprawiedliwości w piśmie z 9 stycznia 2025 r. przesyła wyjaśnienia. W wypadkach wymagających używania pojazdu prywatnego do celów służbowych, w szczególności w razie trudności w przemieszczaniu się z wykorzystaniem środków komunikacji publicznej, niezależnie od dodatku, kuratorowi zawodowemu przyznaje się ryczałt na pokrycie zwiększonych kosztów dojazdów służbowych do wysokości 25% kwoty bazowej. Przyznanie

ryczałtu wymaga zawarcia umowy o używanie pojazdu prywatnego do celów służbowych. Ministerstwo Sprawiedliwości stoi na stanowisku, że regulacja stanowi *lex specialis* w stosunku do ustawy o transporcie drogowym, a zatem przepisy tej ustawy i wydanego na jej podstawie rozporządzenia nie znajdują zastosowania do umów o używanie samochodu prywatnego do celów służbowych zawieranych z kuratorami sądowymi. W świetle obowiązujących przepisów brak jest jednoznacznego wskazania i zastrzeżenia, że jedyną osobą kierującą pojazdem prywatnym wykorzystywanym do celów służbowych musi być pracownik wykonujący obowiązki służbowe. Wydaje się przyjęcie za dopuszczalne używania prywatnego pojazdu do celów służbowych przez kuratora, który nie jest osobą kierującą i do którego prowadzenia nie ma uprawnień. W takim przypadku nie zmienia to niczego w zakresie wysokości ryczałtu wskazanego w umowie zawartej z pracodawcą i wynikającego z przepisów ustawy, a kwestia ewentualnych rozliczeń z osobą kierującą pozostaje wyłącznym problemem tego kuratora.

Ministra Infrastruktury (II.519.341.2024 z 21 listopada 2024 r.) - w sprawie penalizowania personelu lotniczego poprzez kierowanie przeciwko nim postępowań karnych w oparciu o rozporządzenie Ministra Infrastruktury.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich znajduje się problematyka dotycząca wszczynania postępowań karnych przeciwko personelowi lotniczemu w oparciu o rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 5 marca 2019 r. w sprawie zakazów i ograniczeń lotów na czas dłuższy niż 3 miesiące (dalej jako: „Rozporządzenie MI”). Konieczność podjęcia inicjatywy w tym zakresie wyłoniła się na tle spraw kierowanych do Biura RPO, w których podnosi się bezzasadność wszczynania postępowań karnych wobec pilotów latających nad obszarem polskich miast poniżej dopuszczalnych wysokości, inicjowanych aktywnością Urzędu Lotnictwa Cywilnego na podstawie cytowanego rozporządzenia.

Polska jest stroną Konwencji o międzynarodowym lotnictwie cywilnym (dalej jako: „Konwencja ICAO”), która stanowi normatywny fundament dla lotnictwa cywilnego, wyznaczający standardy rozwoju lotnictwa na świecie. Zamieszczone do cytowanej konwencji załączniki, wprowadzane do polskiego porządku w drodze kolejnych, krajowych rozporządzeń, określają techniczne minimum, stanowiąc podstawowe wymogi, jakie nasz kraj winien spełnić jako strona konwencji. Z chwilą wejścia w struktury Unii Europejskiej, normatywny zakres zobowiązań Polski rozszerzył się o kolejne regulacje w tym przedmiocie. Polska jako członek Unii ma obowiązek stosować bezpośrednio m.in. rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 923/2012 z dnia 26 września 2012 r. ustanawiające wspólne zasady w odniesieniu do przepisów lotniczych i operacyjnych dotyczących służb i procedur żeglugi powietrznej oraz zmieniające

rozporządzenie wykonawcze (WE) nr 1035/2011 oraz rozporządzenia (WE) nr 1265/2007, (WE) nr 1794/2006, (WE) nr 730/2006, (WE) nr 1033/2006 i (UE) nr 255/2010 (dalej jako: „Rozporządzenie SERA”).

Analiza zgodności przepisów ustanowionych przez polskie ustawodawstwo z przepisami prawa międzynarodowego wymaga odniesienia do treści art. 12 Konwencji ICAO, zgodnie z którym, każde umawiające się państwo zobowiązuje się zastosować właściwe środki w celu zapewnienia, by każdy statek powietrzny przelatujący nad jego terytorium lub manewrujący w granicach jego terytorium, jak również każdy statek powietrzny noszący znak jego przynależności państwowej niezależnie od miejsca, w którym się znajduje, musiał stosować się do obowiązujących w danym miejscu reguł i przepisów, dotyczących lotu i manewrowania statków powietrznych. Ponadto, każde umawiające się państwo zobowiązuje się utrzymać swoje własne przepisy w tej dziedzinie, w możliwie jak najszerszym zakresie, w zgodności z przepisami ustanawianymi co pewien czas na podstawie tej konwencji.

Należy zatem przyjąć, że Polska ma prawo do nałożenia bardziej rygorystycznych zasad poruszania się cywilnymi statkami powietrznymi na terenie podległym polskiej jurysdykcji, mimo określenia przez Konwencję ICAO oraz Rozporządzenie SERA minimalnych wysokości. Z pewnością jednak, prawodawca wydając Rozporządzenie MI przeoczył, że w świetle art. 21 ust. 2a ustawy - Prawo lotnicze, właściwym organem państwa członkowskiego oraz kompetentną władzą państwa członkowskiego określoną w rozporządzeniach i decyzjach Unii Europejskiej, poza wyraźnymi zastrzeżeniami, jest Prezes Urzędu Lotnictwa Cywilnego, nie zaś odpowiedni Minister Infrastruktury.

W ocenie RPO, nie można zaakceptować praktyki Urzędu Lotnictwa Cywilnego, kierującego w tym zakresie zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa, gdyż zachowanie naruszające przepisy Rozporządzenia MI nie jest zachowaniem zagrożonym pod groźbą kary w rozumieniu art. 1 § 1 k.k. Oznacza to, że lot na wysokościach dopuszczonych w Rozporządzeniu SERA i Załączniku 2 do Konwencji ICAO, ale poniżej wysokości określonych w Rozporządzeniu MI nie jest przestępstwem. Z tego względu wszczynanie postępowań karnych wobec osób nieprzestrzegających przepisów zawartych w Rozporządzeniu MI na podstawie art. 212 ust. 1 pkt 1 lit. a) Prawa lotniczego nie ma uzasadnienia, gdyż normy wskazane we wspomnianym rozporządzeniu nie są de lege lata uznawane przez prawo polskie jako przepisy ruchu lotniczego.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o dokonanie analizy wskazanych w wystąpieniu problemów i rozważenie zainicjowania działań legislacyjnych w tym zakresie.

Ministra Cyfryzacji (VII.564.65.2024 z 21 listopada 2024 r.) - w sprawie ograniczania wolności wypowiedzi oraz prawa dostępu do informacji

publicznej na profilach instytucji publicznych w portalach społecznościowych.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają liczne wnioski dotyczące prowadzenia profili (także: kont, stron) instytucji publicznych w portalach społecznościowych, takich jak Facebook (Meta) oraz X (Twitter). Wnioskodawcy zwracają uwagę na ograniczenie ich wolności wypowiedzi oraz prawa dostępu do informacji publicznej poprzez arbitralne usuwanie komentarzy i blokowanie dostępu do publikowanych tam treści, często bez jakiegokolwiek ostrzeżenia i bez dostępnej drogi odwoławczej. Problem ten dotyczy licznych organów i urzędów administracji publicznej, zarówno rządowej jak i samorządowej, a także innych instytucji i organizacji publicznych.

Co istotne, zasady, formy i cele prowadzenia kont instytucji publicznych w portalach społecznościowych nie są uregulowane w drodze aktów prawa powszechnie obowiązującego. Brak regulacji w tym obszarze sprawia, że instytucje publiczne funkcjonują w portalach społecznościowych zgodnie z zasadami ustanowionymi na potrzeby podmiotów prywatnych. Funkcjonowanie organów administracji publicznej na takich zasadach koliduje ze standardami ustrojowymi, które w demokratycznym państwie prawnym są wpisane w istotę działania podmiotów sprawujących władzę publiczną, takimi jak zasada legalizmu czy zasada proporcjonalności. Taki stan rzeczy tworzy trudną do zaakceptowania sytuację, w której szeroki krąg podmiotów prywatnych ma w zakresie poszanowania wolności wypowiedzi bardziej skonkretyzowane i łatwiejsze do wyegzekwowania obowiązki niż przedstawiciele władzy publicznej, która nie tylko ma obowiązek powstrzymywania się od naruszania tej wolności, ale także obowiązek jej aktywnej ochrony.

Z prowadzonych w Biurze Rzecznika postępowań wyjaśniających wynika, że działanie instytucji publicznych w portalach społecznościowych przybiera dwie zasadnicze formy. W pierwszym przypadku konta w takich portalach są oznaczone jako profil instytucji publicznej i są prowadzone w ramach obowiązków służbowych konkretnych pracowników z wykorzystaniem środków publicznych. W drugim przypadku, konta w portalach są oznaczane jako konta organu i prowadzone są osobiście przez piastuna organu w czasie wolnym od pracy i bez zaangażowania środków publicznych. Druga z przedstawionych form prowadzenia profilu w portalach społecznościowych nastrocza trudności w kontekście oceny prawnej obowiązków administratora konta. Sposób prowadzenia konta może bowiem świadczyć o prywatnym jego charakterze. Niemniej jednak treści publikowane na tego typu kontach, w sposób bezsporny, nie mają charakteru prywatnego, lecz stanowią informacje o działaniach organu, zaś same konta – ze względu na nazwę i treść – są postrzegane przez obywateli jako oficjalne kanały komunikacji z organem i traktowane jako źródło informacji publicznej. Z tego właśnie względu dochodzi do sytuacji, w których część informacji publicznych pojawia się na profilu organu prowadzonym przez jego

piastuna i jest następnie udostępniana przez konto urzędu w tożsamym portalu. W konsekwencji, obywatele, którym zablokowano dostęp do profilu organu prowadzonego przez jego piastuna, nie mają także dostępu do informacji zawartych w profilu urzędu, co niweczy ideę prowadzenia przez organ jego profilu publicznego, a zarazem ogranicza dostęp do publikowanych tam informacji publicznych o działalności organu.

Oczywistym jest, że wolność wypowiedzi nie ma charakteru absolutnego i może podlegać ograniczeniom w uzasadnionych sytuacjach, np. w przypadku naruszania dobrego imienia lub czci osoby krytykowanej lub rozpowszechniania mowy nienawiści. W niektórych sytuacjach władze publiczne mają wręcz obowiązek reagowania na wypowiedzi zniesławiające, czy nawołujące do nienawiści, a tolerowanie przez administratora profilu tego typu wpisów osób trzecich może być podstawą pociągnięcia go do odpowiedzialności. Niemniej jednak usuwanie treści lub blokowanie dostępu do konta instytucji publicznej w portalu społecznościowym, jako działania ograniczające korzystanie z konstytucyjnej wolności wypowiedzi, powinno mieć podstawę w ustawie. Obecnie organy uzasadniają natomiast takie działania jedynie postanowieniami regulaminów portali społecznościowych lub wewnętrznymi regulacjami, określającymi sposób moderowania treści i interakcji z użytkownikami.

Sygnalizowane w niniejszym wystąpieniu problemy są dostrzegane także w orzecznictwie sądów administracyjnych – obywatele coraz częściej wdają się bowiem na tym tle w spory z organami administracji publicznej. Przyczyna tych sporów, których można uniknąć, pozostaje niezmieniona – jest nią brak uregulowania zasad, form i celów prowadzenia kont instytucji publicznych w portalach społecznościowych w drodze aktów prawa powszechnie obowiązującego.

Z tych wszystkich przyczyn, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przygotowanie projektu ustawy, w ramach której uregulowano by zasady prowadzenia profili organów i urzędów administracji publicznej, a także innych instytucji i organizacji publicznych w portalach społecznościowych.

Przewodniczącego Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej Sejmu RP (VII.6060.4.2022 z 21 listopada 2024 r.) - w sprawie potrzeby wprowadzenia obowiązku transmisji obrad komisji rady gminy.

Rzecznik Praw Obywatelskich od lat monitoruje inicjatywy obywateli mające doprowadzić do większej transparentności posiedzeń komisji rad gmin. W opinii Rzecznika obowiązek nagrywania posiedzeń komisji rady gminy i publicznego ich udostępniania będzie miał pozytywny wpływ na pełniejszą realizację konstytucyjnego prawa dostępu do informacji publicznej oraz zasady jawności działania organów władzy publicznej. W kierowanych do RPO wnioskach obywatele nierzadko formułują postulaty większej jawności działania organów gminy. W demokratycznym społeczeństwie podstawowym prawem jest wiedzieć

i być informowanym o tym, co i dlaczego czynią władze publiczne. Z tego właśnie względu tak wielkie znaczenie ma powszechny, szeroki dostęp do informacji publicznej.

Jak podkreślano w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, a także w orzecznictwie sądów administracyjnych, dostęp do informacji publicznej jest, z jednej strony, warunkiem świadomego uczestnictwa obywateli w podejmowaniu rozstrzygnięć władczych, a z drugiej, umożliwia efektywną kontrolę obywatelską działań podejmowanych przez organy władzy publicznej. W ocenie Rzecznika obecnie obowiązujące przepisy nie realizują tych wartości w pełni.

Po pierwsze, przekazanie przedmiotowej kwestii do jej uregulowania na poziomie statutów gmin może w praktyce spowodować dalsze pogłębienie zróżnicowania standardu dostępu do informacji publicznej oraz stopnia realizacji zasady jawności działania organów władzy publicznej. Z kierowanych do Rzecznika wniosków wynika bowiem, że mieszkańcy części gmin spotykają się z oporem radnych wobec nagrywania przebiegu posiedzeń komisji rad gminy.

Po drugie, warto zwrócić uwagę na okoliczność podnoszoną również w trakcie prac Komisji ds. Petycji Sejmu, że uczestnictwo w posiedzeniu komisji rady gminy bywa niekiedy problematyczne, gdyż zainteresowany obywatel może nie wiedzieć z wyprzedzeniem, iż interesująca go sprawa będzie rozpatrywana na danym posiedzeniu. Także ze względów zawodowych, komunikacyjnych lub innych – osobiste uczestnictwo w posiedzeniu może być niekiedy niemożliwe.

Po trzecie, nie sposób nie zauważyć, że uprawnienia, o których mowa w art. 11b ust. 2 ustawy o samorządzie gminnym, czyli wstęp na posiedzenia komisji rady gminy i dostęp do protokołów posiedzeń komisji rady gminy – gwarantują dostęp do informacji publicznej w mniejszym zakresie, niż udostępnienie nagrania w Biuletynie Informacji Publicznej lub na stronie gminy. Protokół nie oddaje przebiegu posiedzenia tak dokładnie jak nagranie, w praktyce szczególnie pomijane są bowiem informacje o wypowiedziach konkretnych radnych, ich stanowisku, argumentach oraz ich prezentacji. Dysponowanie przez obywateli ww. informacjami przyczynia się w konsekwencji do budowy wysokiego standardu jawności działań władzy publicznej – obywatel zostaje bowiem poinformowany nie tylko o treści działania organu pomocniczego, ale także o jego motywach, w tym o konkretnych argumentach składających się na przebieg procesu decyzyjnego. To właśnie jawność tego procesu pozytywnie wpływa na poziom merytoryczny posiedzeń organu kolegialnego. Dążenie do zapewnienia jednolicie wysokiego standardu realizacji prawa dostępu do informacji publicznej oraz zasady jawności działania organów władzy publicznej przemawiają za koniecznością uregulowania kwestii nagrywania posiedzeń komisji rady gminy w ustawie, a nie w statutach gmin.

Z tych wszystkich przyczyn, Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego z prośbą o rozważenie przygotowania projektu przepisu uzupełniającego ustawę o samorządzie gminnym o obowiązek nagrywania posiedzeń komisji rady gminy i udostępnienia tych nagrań w Biuletynie Informacji Publicznej oraz na stronie internetowej gminy, a także poinformowanie o zajęтым stanowisku.

Burmistrzów Miast i Gmin (XI.505.18.2023 z 21 listopada 2024 r.) - w sprawie przyjęcia Samorządowej Karty Praw Rodzin.

W latach 2019-2020 niektóre jednostki samorządu terytorialnego podjęły uchwały określane w debacie publicznej zbiorczo jako uchwały „anty-LGBT”. Do tej grupy uchwał zaliczono uchwały w sprawie przeciwdziałania lub powstrzymania „ideologii LGBT” oraz w sprawie przyjęcia Samorządowej Karty Praw Rodzin. Odnośnie do pierwszej kategorii uchwał należy zauważyć, że dotychczas zostały one uchylone przez organy samorządu terytorialnego lub unieważnione przez sądy. Natomiast nadal w obrocie pozostaje kilka uchwał SKPR. Charakter, treść i skutki Samorządowych Kart Praw Rodzin co do zasady nie budzą tak daleko idących zastrzeżeń jak uchwały w sprawie przeciwdziałania lub powstrzymania „ideologii LGBT”. Jednakże niektóre ich postanowienia można uznać za wątpliwe pod względem ich legalności.

Karta wielokrotnie odwołuje się do pojęć „rodzina”, „prawo do ochrony życia rodzinnego” oraz „autonomia rodziny”. Zauważyć należy, że pojęcie „rodziny” nie zostało zdefiniowane w Konstytucji, jednakże w wyroku z dnia 12 kwietnia 2011 r. (sygn. akt SK 62/08) Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że „brak definicji rodziny w Konstytucji, nawet w świetle dokonujących się przemian społecznych, nie skutkuje brakiem możliwości zrekonstruowania tego pojęcia. W pierwszym rzędzie trzeba odwołać się do językowego jego znaczenia. Rodzina – w ścisłym tego słowa rozumieniu – to wspólnota rodziców, najczęściej małżeństwa i dzieci. Natomiast rodzina niepełna, to rodzina, w której brak jest jednego z rodziców. Na gruncie przepisów konstytucyjnych nie ma jednocześnie podstaw do odstąpienia od powszechnego znaczenia pojęć, jakie ukształtowały się w języku polskim”.

Dokonując wykładni pojęć „rodzina”, „prawo do ochrony życia rodzinnego” należy brać pod uwagę to, że ich definicja musi uwzględniać wiążące Polskę prawo międzynarodowe. W tym kontekście podkreślić trzeba, że w jednym z wyroków Wielkiej Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wskazano, że pojęcie „życia rodzinnego” jest ściśle związane z istnieniem bliskich więzi osobistych, a samo pojęcie „rodzina” dotyczy związków opartych na małżeństwie, lecz także innych faktycznych „więzi rodzinnych”, gdy np. jednostki zamieszkują razem, ale nie są małżeństwem.

Konstytucyjne pojęcie „rodzina” obejmuje osoby pozostające we wspólnym pożyciu (także osoby tej samej płci), niezależnie od tego, czy pozostają w związku małżeńskim. Wyraz takiemu przekonaniu daje polski ustawodawca,

definiując pojęcia ustawowe. Na przykład zgodnie z art. 6 pkt 14 ustawy o pomocy społecznej przez rodzinę należy rozumieć osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące. W rozumieniu art. 115 § 11 ustawy – Kodeks karny osobą najbliższą jest nie tylko małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, ale także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu. Wobec powyższego postanowienia SKPR posługujące się pojęciem „rodziny” należy – w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich – interpretować zgodnie z Konstytucją oraz orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Odmienne rozumienie definicji rodziny prowadziłoby do naruszenia Konwencji, której stroną jest Polska.

Przyjmując Kartę Rady Gmin zobowiązały się do szczególnej ochrony rodzin opartych na małżeństwie kobiety i mężczyzny, w tym do przeciwdziałania dyskryminacji małżeństw w polityce społecznej, za którą uznano w SKPR przywileje na rzecz samotnych rodziców w dostępie do usług i świadczeń oferowanych przez gminę. Wątpliwości w tym zakresie budzi w szczególności postanowienie Karty: „Dotyczy to w szczególności dostępu do usług i świadczeń oferowanych przez samorząd, których przyznanie jest uwarunkowane złożeniem oświadczenia o statusie samotnego rodzica. Już samo urealnienie tego rodzaju oświadczeń poprzez wprowadzenie znanego w polskim systemie prawnym wymogu, by samotny rodzic przedłożył orzeczenie zasądzające alimenty, może wyeliminować korzystanie z tego przywileju przez osoby nieuprawnione oraz zasadniczo ograniczyć skalę dyskryminacji małżeństw”. Wprowadzenie wymogu przedkładania orzeczenia w sprawie alimentów przez samotnych rodziców wykluczałoby bowiem z możliwości otrzymywania świadczeń rodziców, którzy z różnych przyczyn nie mają możliwości uzyskania takiego orzeczenia, bądź też oczekują na takie orzeczenie.

Z kolei postanowienia SKPR dotyczące „wyłączenia możliwości przeznaczenia środków publicznych i mienia publicznego na projekty podważające konstytucyjną tożsamość małżeństwa jako związku kobiety i mężczyzny lub autonomię rodziny”, czy „wykluczenia przeznaczenia środków na działania podważające konstytucyjne fundamenty prawa rodzinnego lub godzące w prawa obywateli”, mogą być interpretowane w sposób sprzeczny z zasadą równego traktowania. Nieostrość użytych pojęć pozostawia zbyt szerokie pole do swobodnej oceny, jakie projekty podważają konstytucyjną tożsamość małżeństwa jako związku kobiety i mężczyzny lub konstytucyjne fundamenty prawa rodzinnego, co może prowadzić do bezprawnego różnicowania dostępu organizacji do finansowania ich działania.

RPO zwrócił ponadto uwagę, że powoływanie nowych organów (tu: Rzecznika Praw Rodziny) – bez jednoznacznej podstawy ustawowej – nie należy do zadań rady gminy. W konsekwencji takie uregulowania SKPR stanowią przekroczenie

kompetencji ustawowych gminy. Powołanie Rzecznika Praw Rodziny – dysponującego własnymi kompetencjami – mogłoby stać w sprzeczności z przepisami ustaw tworzących ramy ustroju jednostek samorządu terytorialnego, w obrębie których zobligowane są one się poruszać.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Burmistrzów z prośbą o zajęcie stanowiska w niniejszej sprawie i rozważenie przedstawienia Radom Gmin możliwości wyeliminowania krytykowanych zapisów Karty z obrotu prawnego.

Burmistrz Miasta Dębica w piśmie z 9 stycznia 2025 r. poinformował, że trwa szczegółowa analiza uchwały nr Rady Miejskiej w Dębicy, w sprawie przyjęcia Samorządowej Karty Praw Rodzin, uwzględniająca uwagi zgłoszone przez Rzecznika. Celem prowadzonych działań jest wypracowanie optymalnych, jednoznacznych i nie budzących wątpliwości zapisów, które będą wychodziły naprzeciw podnoszonym w wystąpieniu postulatam.

Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.615.2024 z 25 listopada 2024 r.) – w sprawie zasad stosowania monitoringu na terenie jednostek penitencjarnych.

W art. 73a k.k.w. zezwolono na monitorowanie zakładów karnych przez wewnętrzny system urządzeń rejestrujących obraz lub dźwięk, w tym przez system telewizji przemysłowej, oraz na objęcie stałą obserwacją zachowania skazanego. Decyzję w zakresie stosowania monitoringu w określonych miejscach i pomieszczeniach, mając na celu zapewnienie porządku i bezpieczeństwa w zakładzie karnym, podejmuje dyrektor jednostki penitencjarnej. Z przytoczonych przepisów należy również wywieść podstawę prawną do wydawania przez dyrektorów zakładów karnych decyzji o objęciu stałą obserwacją zachowania osadzonego. Wyniki postępowań wyjaśniających prowadzonych w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich w związku ze skargami osób pozbawionych wolności pokazują natomiast, że w wielu jednostkach penitencjarnych decyzje, o których mowa, nie są wydawane. Służba Więzienna w korespondencji z Rzecznikiem wskazywała niejednokrotnie, że obecnie obowiązujące przepisy nie nakładają na administrację zakładów karnych i aresztów śledczych obowiązku sporządzania decyzji w przedmiocie zakwaterowania w celi monitorowanej. Ich zdaniem wynika to z faktu, że jednostki organizacyjne Służby Więziennej objęte są w całości wewnętrznym systemem monitoringu telewizji przemysłowej, na podstawie art. 73a k.k.w.

RPO nie podziela takiego stanowiska. Monitoring głęboko wkracza w fundamentalne prawo człowieka – prawo do prywatności, które gwarantowane jest przez Konstytucję, a także m.in. Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i Kartę Praw Podstawowych UE. Prawo to jest ściśle związane z poszanowaniem godności człowieka, wobec czego zasadą w stosunkach pomiędzy władzą publiczną a jednostką powinno być jego poszanowanie. Odstępstwa od tej reguły są dopuszczalne jedynie wtedy, gdy

spełniają wymogi określone w art. 31 ust. 3 Konstytucji, a więc są ustanowione w ustawie oraz konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób.

Mając na uwadze wskazane powyżej przesłanki, decyzja o zastosowaniu monitoringu wobec osadzonego powinna każdorazowo być wynikiem zindywidualizowanej oceny, uwzględniającej kryterium konieczności zastosowania tego środka. Stałą obserwacją należy obejmować wyłącznie tych osadzonych, wobec których zachodzi uzasadnione podejrzenie, że zagrażają porządkowi i bezpieczeństwu zakładu karnego, jak również własnemu bezpieczeństwu i zdrowiu.

Należy również podnieść, że przebywanie w celi, w której zachowanie osadzonego jest stale kontrolowane, pomimo że nie należy on do kategorii osadzonych, wobec których ustawodawca przewidział obligatoryjną potrzebę monitoringu (tzw. niebezpiecznych), stanowi dodatkową dolegliwość. Z powyższych powodów decyzja o stałej obserwacji osadzonego podlega kontroli sądowej, a także kontroli sędziego penitencjarnego oraz kontroli Dyrektora Generalnego i dyrektora okręgowego Służby Więziennej.

Aby ta kontrola była faktycznie możliwa, decyzja powinna być sporządzona na piśmie i zawierać podstawę prawną jej wydania, argumentację na rzecz zasadności zastosowania monitoringu w danej sytuacji faktycznej – w odróżnieniu od przywoływania wyłącznie sformułowania zaczerpniętego z przepisu będącego podstawą objęcia monitoringiem – a także określać czas stosowania stałej obserwacji. Niezbędnym elementem decyzji jest również pouczenie osadzonego o przysługującym mu prawie, terminie i sposobie wniesienia skargi do sądu penitencjarnego. Tylko decyzja sporządzona na piśmie pozwala organowi, do którego skierowana jest skarga, w pełni skontrolować jej zgodność z prawem.

W myśl art. 7 § 3 k.k.w. decyzję ogłasza się lub doręcza skazanemu. Praktyka wydawania osadzonym kopii powyższych decyzji była wypracowana przez Służbę Więzienną wiele lat temu i jest wyrazem podmiotowego traktowania osób pozbawionych wolności. Niestety, są jednostki penitencjarne, w których odstąpiono od tej praktyki.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Dyrektora z prośbą o podjęcie działań, które zobligują dyrektorów jednostek penitencjarnych do wydawania na piśmie decyzji o monitorowaniu zachowania osadzonego oraz doręczania jej kopii osobie monitorowanej, tym samym zapewniając poszanowanie praw osób pozbawionych wolności i tworząc należyte mechanizmy gwarancyjne.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej w piśmie z 18 grudnia 2024 r. poinformował, iż problematyka poruszona w nadesłanej korespondencji pozostaje przedmiotem bieżącej analizy prowadzonej w Centralnym Zarządzie

Służby Więziennej. Służba Więzienna realizuje swoje zadania na zasadach określonych w ustawie Kodeks karny wykonawczy. Oznacza to, że działania formacji realizowane są wyłącznie na podstawie i w granicach obowiązującego prawa. W tym kontekście zasadnym jest stwierdzenie, iż w ocenie właściwych komórek organizacyjnych Centralnego Zarządu Służby Więziennej aktualnie obowiązujące przepisy prawa nie przewidują procedury wydawania indywidualnych decyzji w sprawie objęcia osadzonych monitoringiem w trakcie pobytu w jednostce penitencjarnej. Zgodnie z art. 73a § 8 Kodeksu karnego wykonawczego o stosowaniu monitorowania w określonych miejscach i pomieszczeniach decyduje dyrektor zakładu karnego, mając na celu zapewnienie porządku i bezpieczeństwa w zakładzie karnym. Decyzja ta dotyczy zatem miejsc i pomieszczeń, nie zaś poszczególnych osób. Nakładanie na kierowników jednostek podstawowych obowiązku wydawania odrębnych decyzji w stosunku do poszczególnych osób pozbawionych wolności nie znajduje oparcia ustawowego.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7060.717.2024 z 27 listopada 2024 r.) - w sprawie nowych zasad wypłaty w przypadku zbiegu świadczeń emerytalno-rentowych, zwanych rentą wdowią.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają liczne skargi dotyczące przewidzianych na mocy ustawy o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw nowych zasad wypłaty w przypadku zbiegu świadczeń emerytalno-rentowych, zwanych rentą wdowią.

W świetle aktualnie obowiązujących regulacji generalną zasadą jest, że w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń emerytalno-rentowych wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego. Dlatego po śmierci małżonka osoba owdowiała może zachować swoje świadczenie emerytalno-rentowe albo z niego zrezygnować i wybrać rentę rodzinną po zmarłym. W tym zakresie nastąpi jednak zmiana, nowelizacja wprowadza bowiem tzw. rentę wdowią, czyli nową regułę zbiegu prawa do renty rodzinnej z uprawnieniami do innych wskazanych w ustawie świadczeń emerytalno-rentowych. Znowelizowane przepisy wejdą w życie z dniem 1 stycznia 2025 r., jednak pierwsze wypłaty nastąpią dopiero od 1 lipca 2025 r.

Wprowadzone nowe regulacje dotyczące wypłaty świadczeń w zbiegu zwane rentą wdowią, mają szczególny charakter dopuszczając w ściśle określonych przypadkach wypłatę dwóch świadczeń: jednego w całości, a drugiego w ograniczonej wysokości (początkowo 15%, a następnie 25%), przewidując maksymalną sumę wypłacanych świadczeń w zbiegu. Jeśli renta rodzinna lub własne świadczenie będzie wyższe od kwoty limitu, nadal wypłacane będzie jedno ze świadczeń – wyższe lub wybrane. Ustawodawca zastrzegł jednocześnie,

ograniczając zakres podmiotowy wprowadzanych rozwiązań, że osoba uprawniona będzie miała prawo do wypłaty renty wdowiej w przypadku: osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego, tj. 60 lat dla kobiet lub 65 lat dla mężczyzn, pozostawania we wspólności małżeńskiej do dnia śmierci małżonka, nabycia prawa do renty rodzinnej po zmarłym małżonku nie wcześniej niż 5 lat przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego. Ponadto prawo to ustanie z dniem poprzedzającym dzień zawarcia nowego związku małżeńskiego przez osobę uprawnioną.

Należy zaznaczyć, że wprowadzone rozwiązania dotyczące renty wdowiej stanowią realizacją licznych postulatów kierowanych również do RPO w tym względzie. Ustawa nowelizująca została uchwalona w wyniku rozpatrywania obywatelskiego projektu. Uzasadniając proponowane rozwiązania podkreślano, że celem projektu jest zapobieżenia ekonomicznej degradacji gospodarstw domowych emerytów i rencistów wskutek śmierci małżonka. Tymczasem, w trakcie prac legislacyjnych znacznie zmodyfikowano proponowane rozwiązania dotyczące renty wdowiej nie tylko poprzez ograniczenie sumy pobranych w zbiegu świadczeń do kwoty trzykrotnej najniższej emerytury, czy wskaźników procentowych drugiego świadczenia, lecz również poprzez ograniczenie zakresu podmiotowego wprowadzonych rozwiązań. Większość kierowanych do Rzecznika skarg kwestionuje wprowadzenie wymogu nabycia prawa do renty rodzinnej po zmarłym małżonku nie wcześniej niż 5 lat przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego. Skarżący zwracają przy tym uwagę, że sam wiek uprawniający do nabycia prawa do renty rodzinnej w systemie powszechnym i rolniczym zarówno dla wdowy, jak i wdowca wynosi 50 lat. A uprawnienie do tego świadczenia w niższym wieku można nabyć również w związku z wystąpieniem niezdolność do pracy czy sprawowaniem opieki na dziećmi. Nie każdy zatem wdowiec lub wdowa uprawniony do renty rodzinnej, choćby był uprawniony do świadczenia w najniższej wysokości będzie adresatem nowych zasad zbiegu. Skarżący powołują się na naruszenie konstytucyjnej zasady równości przy określaniu zakresu podmiotowego wprowadzanych regulacji dotyczących renty wdowiej, wskazując na dowolności przyjętego kryterium nabycia prawa do renty rodzinnej po zmarłym małżonku nie wcześniej niż 5 lat przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego. Należy również wspomnieć, że w części skarg kwestionowane są ograniczenia wysokości sumy wypłacanych świadczeń w zbiegu do 3-krotności najniższej emerytury oraz wskaźników procentowych 15% i 25%. Ograniczenia te, na co wskazują wnioskodawcy, w zasadniczy sposób odbiegają od tych proponowanych w projekcie obywatelskim.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o zajęcie stanowiska w stosunku do tych zarzutów formułowanych w skargach kierowanych do Rzecznika.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 12 grudnia 2024 r. przesłało wyjaśnienia. Ustawa o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw wprowadza od 1 stycznia 2025 r. nową regułę zbiegu prawa do renty rodzinnej po zmarłym małżonku i prawa do własnego świadczenia o charakterze emerytalno-rentowym. Przepisy ustawy przewidują, że w przypadku zbiegu prawa do powyższych świadczeń, jedno świadczenie wypłacane byłoby wdowie lub wdowcowi w całości, a drugie w okresie przejściowym. Ustawa wprowadza nową regułę zbiegu prawa do nabytej renty rodzinnej. Przepisy określają krąg osób uprawnionych do skorzystania z nowej reguły zbiegu prawa do renty rodzinnej z innym świadczeniem emerytalno-rentowym. Wdowa lub wdowiec ubiegający się o ustalenie nowej reguły zbiegu prawa do renty rodzinnej po zmarłym małżonku oraz prawa do innego świadczenia emerytalno-rentowego, będą musieli spełnić warunki osiągnięcia wieku emerytalnego, pozostawania we wspólności małżeńskiej do dnia śmierci małżonka, nabycia prawa do renty rodzinnej po zmarłym małżonku oraz niewstąpienia w nowy związek małżeński. Dodatkowo ustawa wprowadza limit pobieranych świadczeń w zbiegu w ramach tzw. renty wdowiej do poziomu trzykrotności najniższej emerytury. Wprowadzenie tych warunków jest rozwiązaniem kompromisowym, wynikającym z możliwości odpowiedzialnego wdrożenia nowego rozwiązania do systemu emerytalno-rentowego, przy uwzględnieniu oczekiwań wnioskodawców projektu obywatelskiego, a także możliwości Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i budżetu państwa, z którego dotowany jest FUS.

Ministra Infrastruktury (VII.501.80.2015 z 28 listopada 2024 r.) - w sprawie zakresu danych osobowych, zbieranych przez przewoźników w celu wydania biletu okresowego, upoważniającego do przejazdu środkami transportu.

W ubiegłych latach Rzecznik Praw Obywatelskich zwracał się kilkakrotnie do Ministra Infrastruktury i Budownictwa, a następnie do Ministra Infrastruktury z prośbą o podjęcie odpowiedniej inicjatywy legislacyjnej w zakresie zmiany art. 16 ust. 3 ustawy – Prawo przewozowe, w związku z wątpliwościami co do zakresu danych zbieranych przez przewoźników w celu wydania biletu okresowego, upoważniającego do przejazdu środkami transportu.

W odpowiedzi z 2018 r. wskazano, że sprawa zmiany brzmienia art. 16 ust. 3 ustawy – Prawo przewozowe, poprzez dodanie w tym przepisie zamkniętego i wyraźnie sprecyzowanego katalogu danych osobowych, które przewoźnik będzie mógł przetwarzać przy sprzedaży biletu, była przedmiotem analizy w ramach procedowanego przez Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa, a następnie przez Ministerstwo Infrastruktury, projektu ustawy o zmianie ustawy o publicznym transporcie zbiorowym oraz niektórych innych ustaw.

Natomiast w odpowiedzi z 2023 r. resort poinformował, że w ramach projektu ustawy o zmianie ustawy o publicznym transporcie zbiorowym oraz niektórych innych ustaw rozważano dokonanie zmiany brzmienia art. 16 ust. 3 ustawy – Prawo przewozowe. Niemniej jednak, w związku z upływem VIII kadencji Sejmu RP prace nad projektem ustawy o zmianie ustawy o publicznym transporcie zbiorowym oraz niektórych innych ustaw nie zostały zakończone. W kolejnej, IX kadencji Sejmu RP, w celu kontynuowania prac nad ww. projektem, został on wpisany do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów. Projekt został ponownie skierowany do uzgodnień międzyresortowych i konsultacji publicznych, a następnie do kolejnych etapów prac legislacyjnych. W ramach wskazanego projektu ustawy, z uwagi na konieczność nadania mu pilnego charakteru w celu wdrożenia zmian systemowych w zakresie funkcjonowania publicznego transportu zbiorowego w Polsce, resort infrastruktury podjął decyzję, aby projekt zawierał jedynie niezbędne zmiany w tym zakresie. W związku z tym, nie podjęto decyzji o dokonaniu zmian przepisów ustawy – Prawo przewozowe w odniesieniu do katalogu danych osobowych pasażerów umieszczanych na biletach uprawniających do przejazdu środkami publicznego transportu zbiorowego.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik ponownie zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie inicjatywy w zakresie zmiany katalogu danych zbieranych przez przewoźników w celu wydania biletu okresowego.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.7060.16.2023 z 28 listopada 2024 r.) – w sprawie problemów związanych z zastosowaniem ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają zgłoszenia, których adresatami funkcjonariusze Służby Celno-Skarbowej. W swoich pismach wskazują oni na szereg problemów związanych z zastosowaniem ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (dalej jako: „ustawa zaopatrzeniowa”), w odniesieniu do kwestii związanych z nabywaniem stosownych praw emerytalnych przez funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej.

Pierwszy ze zgłaszanych przez funkcjonariuszy problemów odnosi się do odmów uwzględniania przy wyliczaniu podstawy wymiaru emerytury policyjnej wynagrodzeń uzyskiwanych w okresach równorzędnych ze służbą wyliczonych na podstawie art. 5 ust. 1a ustawy zaopatrzeniowej. Jak wskazują wnioskujący, przechodzącym na emeryturę funkcjonariuszom Służby Celno-Skarbowej Zakład Emerytalno-Rentowy MSWiA (ZER MSWiA) wyliczając podstawę emerytalną na

podstawie art. 5 ust. 1a ustawy zaopatrzeniowej, uwzględnia jedynie okresy, w których funkcjonariusze otrzymywali uposażenie, co częstokroć sprowadza się do tego, że pod uwagę brany jest okres służby jedynie od 2017 roku, tj. od momentu powstania Krajowej Administracji Skarbowej. Taka praktyka prowadzi do sytuacji, w której funkcjonariusze Służby Celno-Skarbowej pozostający przed 2017 r. w stosunku zatrudnienia nabywający prawa emerytalne stają przed wyborem otrzymywania niższego uposażenia emerytalnego, bądź dalszej służby celem wliczenia w historię zawodową okresu dziesięcioletniej służby.

Kolejnym problemem sygnalizowanym przez funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej jest kwestia interpretacji art. 15d ust. 4 ustawy zaopatrzeniowej. Zgodnie z dyspozycją przytoczonego przepisu wobec funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej, których stosunek pracy przekształcił się w stosunek służby na podstawie art. 171 ust. 1 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. - Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej albo na podstawie art. 150 ust. 7 ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej stosuje się zasady naliczania emerytury jak wobec funkcjonariuszy mianowanych do Służby Celnej po 14 września 1999 r. Jak wskazują wnioskodawcy, funkcjonariusze KAS, którzy powołani zostali do służby po 2017 r. spotykają się z interpretacją Ministerstwa Finansów, ale także i ZER MSWiA, zgodnie z którą przepis art. 15d ust. 4 ustawy zaopatrzeniowej ma zastosowanie wyłącznie wobec funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej, których stosunek pracy przekształcił się w stosunek służby jeżeli posiadali status funkcjonariusza lub żołnierza zawodowego lub pełnili służbę kandydacką przed 1 stycznia 2013 r. W przypadku zaś funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej, których stosunek pracy przekształcił się w stosunek służby na mocy odpowiednich przepisów w 2017 r., jeżeli nie posiadali statusu funkcjonariusza w formacjach mundurowych lub żołnierza zawodowego lub nie pełnili służby kandydackiej przed 1 stycznia 2013 r., do uzyskania uprawnień emerytalnych przez funkcjonariusza będzie wymagane co najmniej 25 lat służby w dniu zwolnienia. Przedstawioną interpretację prawną w opinii RPO należy uznać za wątpliwą. Taka interpretacja wydaje się stać w opozycji do logicznych i celowościowych założeń omawianego przepisu, ale także rodzi poważne ryzyko naruszenia art. 32 Konstytucji i wynikającej z niego zasady równego traktowania.

Ostatni z problemów podnoszonych przez autorów wniosku skierowanego do Rzecznika dotyczy odmawiania zaliczenia do okresów równorzędnych ze służbą byłym pracownikom wywiadu skarbowego okresu pracy przed dniem 1 września 2003 r. Jak wskazują wnioskodawcy organy emerytalne w odniesieniu do dawnych pracowników wywiadu skarbowego przyjmują interpretację, zgodnie z którą wywiad skarbowy został utworzony dopiero 1 września 2003 r. na mocy art. 8 ustawy o utworzeniu Wojewódzkich Kolegiów Skarbowych oraz zmianie niektórych ustaw regulujących zadania i kompetencje organów oraz organizację jednostek organizacyjnych podległych ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych. Dokonywanie wykładni przepisów w sposób

zaprezentowany powyżej, w oderwaniu od wykładni systemowej i struktury danego aktu prawnego budzi istotne zastrzeżenia, co do rzetelności zaliczania okresów równorzędnych ze służbą wobec byłych pracowników wywiadu skarbowego. Wskazania wymaga również okoliczność, że pracownicy wywiadu skarbowego od samego początku istnienia kontroli skarbowej uprawnieni byli do wykonywania czynności operacyjnych, czy korzystania z pomocy osób będącymi osobowymi źródłami informacji.

Kluczowym kryterium w ocenie określenie zasadności nabycia prawa do emerytury policyjnej jest wykonywanie przez funkcjonariusza zadań o charakterze policyjnym, do których bezsprzecznie należą czynności operacyjno-rozpoznawcze polegające na rozpoznawaniu, wykrywaniu, zapobieganiu i zwalczaniu określonych przestępstw i wykroczeń. Oznacza to, że organ emerytalny dokonując interpretacji ustawy zaopatrzeniowej wobec funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej, którzy przed 2017 r. pozostawali w stosunku pracy w wywiadzie skarbowym, dokonując oceny zasadności uznania stosownego okresu zatrudnienia, jako równorzędnego ze służbą w Policji i innymi wymienionymi w ustawie zaopatrzeniowymi służbami – powinien brać również pod uwagę rodzaj wykonywanych zadań. Założenie to jest spójne z działaniem ustawodawcy, który za okres równorzędny ze służbą uznał także okres zatrudnienia w umundurowanych komórkach organizacyjnych oraz inspektorów prowadzącym czynności dochodzeniowo-śledcze w dawnej kontroli skarbowej.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zbadanie i rozwiązanie przedstawionych problemów.

Ministra Cyfryzacji (VII.602.76.2024 z 28 listopada 2024 r.) - w sprawie przypadków odmowy prawa do głosowania w ostatnich wyborach do Parlamentu Europejskiego.

W ostatnim czasie do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło kilka wniosków obywateli dotyczących odmowy wydania im kart do głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Polsce, ze względu na usunięcie ze spisu wyborców w związku z ujęciem na liście wyborców w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej.

W sprawie tej RPO wystąpił z prośbą o wyjaśnienia do Ministerstwa Cyfryzacji. W odpowiedzi wskazano, że „poszczególne kraje Unii Europejskiej, przed wyborami do Parlamentu Europejskiego, za pośrednictwem dedykowanej platformy przygotowanej przez Komisję Europejską S-CIRCABC, przekazały Polsce wykazy obywateli polskich, którzy zadeklarowali chęć głosowania w wyborach organizowanych w danym kraju członkowskim, przy czym dotyczy to tylko wyborów do Parlamentu Europejskiego. W oparciu o przekazane informacje, wyborcy wskazani na wykazach przekazanych przez poszczególne kraje UE zostali skreśleni ze spisów wyborców w Polsce, co oznacza, że mogli

oddać głos tylko w kraju, który poinformował o tym, że osoba taka znajduje się na zagranicznym spisie wyborców. (...) strona polska nie posiada wiedzy na temat zasad przyjmowania deklaracji udziału w wyborach do Parlamentu Europejskiego przez pozostałe Państwa członkowskie. Strona Polska nie ma także żadnych mechanizmów i możliwości ich weryfikacji, a zwłaszcza kwestionowania przekazywanych danych. Wyborcy, którzy zostali usunięci ze spisu wyborców w Polsce wobec deklaracji głosowania w innym kraju UE, nie są informowani o podjętych czynnościach. Działania takie nie są przewidziane w przepisach prawa”.

Należy zauważyć, że na podstawie art. 4 ust.1 dyrektywy 93/109/WE³ oraz art. 3 Kodeksu wyborczego, w tych samych wyborach do PE głosować można tylko jeden raz. Gwarancją tej zasady jest norma wyrażona w art. 26 § 4 Kodeksu wyborczego, który stanowi, że wyborca może być ujęty tylko w jednym spisie wyborców.

Wobec zarysowanego wyżej stanu prawnego należy wskazać na dwa problemy. Pierwszy z nich dotyczy wyborców posiadających podwójne obywatelstwo, którzy mogą być ujmowani w spisie wyborców w sposób automatyczny. Drugi dotyczy możliwości stosowania przez niektóre państwa członkowskie UE przepisów krajowych, które nie odpowiadają wymogowi, o którym mowa w art. 9 ust. 1 dyrektywy 93/109/WE, i posługują się innymi mechanizmami ujmowania wyborcy na liście wyborców, niż ujęcie na wyraźny wniosek wyborcy. Choć interpretacja § 10 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia w sprawie spisu wyborców w zgodzie z art. 9 ust. 1 i 2 dyrektywy 93/109/WE pozwala na twierdzenie, że gwarantem zgodności woli („chęci”) wyborcy ze stanem listy wyborców jest przede wszystkim państwo, w którym wyborca niebędący obywatelem wyraża chęć głosowania, nie uzasadnia to jednak przyjęcia przez państwo obywatelstwa (także: jednego z obywatelstw) roli biernego obserwatora. Akceptacja wykreślenia obywatela ze spisu wyborców na podstawie § 10 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia w sprawie spisu wyborców – co wiąże się z uniemożliwieniem mu skorzystania z prawa wybierania w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, zagwarantowanego obywatelom w art. 10 § 1 pkt 2 Kodeksu wyborczego – jest uzasadniona wyłącznie, jeśli jest wyrazem woli danego obywatela. Okoliczność, że Polska nie ma żadnych mechanizmów i możliwości weryfikacji, a zwłaszcza kwestionowania przekazywanych przez inne państwa członkowskie danych w ww. zakresie, skłania do podjęcia innych środków zabezpieczających możliwość pełnego urzeczywistnienia woli wyborcy w zakresie miejsca głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego.

Takim środkiem, w ocenie Rzecznika, powinno być co najmniej poinformowanie obywateli polskich o wykreśleniu ich ze spisu wyborców w związku z otrzymaniem informacji o ich ujęciu na liście wyborców innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej. Na rzecz zasadności zastosowania

takiego mechanizmu przemawiać może w szczególności sytuacja części osób posiadających podwójne obywatelstwo państw, które stosują system automatycznego ujmowania obywateli w rejestrach i spisach na listach wyborców. Takie osoby nie będąc poinformowane o właściwym miejscu głosowania, nie mogą być pewne tego, w którym państwie mogą oddać głos w wyborach do Parlamentu Europejskiego, co w niektórych przypadkach prowadzi do błędów skutkujących całkowitym uniemożliwieniem oddania głosu w wyborach do PE. Poinformowanie obywateli o wykreśleniu ich ze spisu wyborców, dokonane ze stosownym wyprzedzeniem, stanowiłoby także znaczne ułatwienie, a w niektórych sytuacjach nawet umożliwienie skorzystania z uprawnienia, o którym mowa w art. 9 ust. 4 dyrektywy 93/109/WE, do „złożenia wniosku o skreślenie z listy wyborców” w innym państwie członkowskim, co stanowi środek doprowadzenia do ustalenia miejsca głosowania zgodnego z wolą wyborcy.

Mając na uwadze istotną rolę, jaką pełni informowanie obywateli o miejscu, w którym mogą skorzystać z czynnego prawa wyborczego w wyborach do PE, niepokój musi wzbudzać okoliczność, że w aplikacji mObywatel, za której udostępnianie, utrzymanie i rozwój, zgodnie z art. 19 ust. 1 pkt 1 ustawy o aplikacji mObywatel – odpowiedzialny jest Minister Cyfryzacji, podawano obywatelom błędne informacje odnoszące się do ich miejsca głosowania. Powyższe niedopatrzenie w większości badanych przez RPO spraw doprowadziło do powstania bądź utrwalenia błędnego przekonania po stronie Wnioskodawców odnośnie do właściwego im miejsca głosowania, co w praktyce uniemożliwiło skorzystanie z czynnego prawa wyborczego w wyborach do Parlamentu Europejskiego.

Z tych wszystkich przyczyn, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie przygotowania stosowanej nowelizacji przepisów prawa wyborczego, która zakładałaby wprowadzenie obowiązku poinformowania obywateli polskich o wykreśleniu ich ze spisu wyborców w związku z otrzymaniem informacji o ujęciu ich na liście wyborców innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej.

Ministerstwo Cyfryzacji w piśmie z 27 grudnia 2024 r. nadesłało wyjaśnienie, że „Polska nie dysponuje możliwościami, ani technicznymi, ani prawnymi pozwalającymi na weryfikację danych otrzymywanych z innych krajów UE, pod kątem ich rzetelności, poprawności czy aktualności. Wykonanie takiej pracy byłoby również niemożliwe organizacyjnie, ponieważ dane z innych krajów UE mogą być przekazane zaledwie na kilka dni przed wyborami”.

Równocześnie, odnosząc się do postulatu informowania obywateli o braku możliwości głosowania w Polsce, wskazano, iż jest on trudny do realizacji z kilku powodów. W pierwszej kolejności trudno byłoby zorganizować w bardzo ograniczonym czasie akcję informacyjną skierowaną do konkretnych osób, choćby ze względu na potrzebę pozyskania do nich danych kontaktowych.

Zgodnie z wyjaśnieniami z Ministerstwa, działania takie miałyby rację bytu wyłącznie wówczas, gdy stosowne informacje byłyby przekazywane pomiędzy krajami UE w terminie znacznie wyprzedzającym pierwszy możliwy dzień głosowania. Jednak nawet wówczas wyborca kwestionujący fakt przypisania go do zagranicznego spisu wyborców, musiałby podjąć działania polegające na przywróceniu mu głosowania w Polsce, przy czym działania te musiałyby być podjęte w odpowiednim urzędzie kraju członkowskiego UE w takim terminie, aby możliwe było powiadomienie Polski o usunięciu osoby ze spisu wyborców w tym kraju, celem przywrócenia wyborcy możliwości głosowania w Polsce.

RPO został zapewniony o trwających pracach nad działaniem aplikacji mObywatel, tak by przekazywała ona informację o ujęciu danej osoby w zagranicznym spisie wyborców.

Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (VII.7202.35.2024 z 28 listopada 2024 r.) - w sprawie nieuzasadnionego różnicowania sytuacji rybaków z obszaru Zalewu Wiślanego w stosunku do rybaków z obszaru Morza Bałtyckiego.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęły: skarga organizacji zrzeszających rybaków oraz indywidualne skargi dotyczące rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 lipca 2024 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków przyznawania i wypłaty pomocy finansowej na realizację operacji w ramach Priorytetu 1. Wspieranie zrównoważonego rybołówstwa oraz odbudowy i ochrony żywych zasobów wodnych objętego programem Fundusze Europejskie dla Rybactwa na lata 2021-2027 oraz wysokości tej pomocy (dalej jako: „rozporządzenie”).

W szczególności, wnioskodawcy zwracają uwagę na §1 pkt 5 lit. b ww. rozporządzenia, który wprowadza rozróżnienie wysokości przyznawanej pomocy na realizację operacji w ramach działania „Tymczasowe zaprzestanie działalności połowowej” w formie finansowania na podstawie stawek jednostkowych według stawek dziennych za każdy dzień zaprzestania działalności połowowej przy użyciu danego statku rybackiego w odniesieniu do obszarów Zalewu Wiślanego i Morza Bałtyckiego oraz gatunków ryb, których dotyczą okresy ochronne. Wnioskodawcy zauważają, że powyższy przepis może stanowić naruszenie art. 32 ust. 1 i 64 ust. 2 Konstytucji przez różnicowanie sytuacji rybaków z obszaru Zalewu Wiślanego w stosunku do rybaków z obszaru Morza Bałtyckiego w nieuzasadniony sposób, wprowadzając różne stawki z uwagi na obszar połowowy i rodzaj ryby, której dotyczy okres ochronny. Ponadto wnioskodawcy zauważają, że wskazany wyżej przepis rozporządzenia może pozostawać w sprzeczności z art. 92 ust. 1 Konstytucji z uwagi na wprowadzenie przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w drodze rozporządzenia kryteriów rozróżnienia pracy rybaków z obszaru Zalewu Wiślanego oraz obszaru Morza Bałtyckiego. Jak wskazują, różnicowanie praw majątkowych odbyło się w

nieuzasadniony i nieproporcjonalny sposób, bez odpowiedniego umocowania ustawowego.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska oraz przedstawienie wyjaśnień w sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi w piśmie z 4 grudnia 2024 r. wyjaśnił, że tymczasowe zaprzestanie działalności połowowej jest jednym z działań ustanowionych przez Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury (rozporządzenie EFMRA), jego uruchomienie wymaga, tym samym, spełnienia przesłanek określonych w ww. rozporządzeniu. W art. 21 ust. 2 rozporządzenia EFMRA wymieniono przypadki, w których wsparcie z tytułu tymczasowego zaprzestania działalności połowowej może zostać przyznane. Części z nich nie można odnieść do obszaru Morza Bałtyckiego, dlatego nie mogą stanowić podstawy do wypłaty środków z tytułu przedmiotowego działania. Jedyną możliwością uruchomienia tymczasowego zaprzestania działalności połowowej pozostaje wprowadzenie przez Polskę środków nadzwyczajnych. Powszechnie uznawanym środkiem nadzwyczajnym jest okres ochronny, tj. czas zakazu połowu określonego gatunku organizmu morskiego, który minister właściwy do spraw rybołówstwa określa we właściwym rozporządzeniu wydanym na podstawie upoważnienia ustawowego z art. 10 ustawy o rybołówstwie morskim. Należy przy tym podkreślić, że wybór środka nadzwyczajnego pozwalającego na uruchomienie działania tymczasowe zaprzestanie działalności połowowej pozwala na określenie wysokości rekompensaty. Wobec powyższego, podnoszone przez skarżącą organizację rybacką argumenty o nierównym traktowaniu rybaków z Zalewu Wiślanego, w stosunku do rybaków z Morza Bałtyckiego, są nieuzasadnione i w ocenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi nie mogą być uwzględnione.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (XI.516.1.2015 z 2 grudnia 2024 r.) - w sprawie konieczności ratyfikowania Protokołu Fakultatywnego do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

W dniu 6 września 2024 r. miała miejsce kolejna rocznica ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych – aktu prawnego o szczególnej doniosłości, którego głównym celem jest popieranie, ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności przez wszystkie osoby z niepełnosprawnościami oraz popieranie poszanowania ich przyrodzonej godności.

Wraz ze wspomnianą ratyfikacją Polska przyjęła na siebie zobowiązanie do podjęcia wszelkich właściwych środków ustawodawczych, administracyjnych i innych w celu wdrożenia praw uznanych w Konwencji. Choć na przestrzeni ostatnich lat poczynione zostały postępy w tym zakresie, to do podstawowych wyzwań w dalszym ciągu należy zaliczyć zapewnienie skuteczności

postanowieniom Konwencji za pomocą środków prawnych. Jednym z nich jest protokół fakultatywny do Konwencji, który przyznaje Komitetowi do spraw Praw Osób z Niepełnosprawnościami kompetencje do rozpoznawania indywidualnych zawiadomień ze strony osób lub ich grup, które twierdzą, że są ofiarami naruszenia przez państwo-stronę Konwencji jej postanowień. Po rozpatrzeniu skargi Komitet może formułować rekomendacje i zalecenia pod adresem danego państwa. Z takiego uprawnienia nie mogą jednak skorzystać osoby znajdujące się pod jurysdykcją Polski, wobec braku ratyfikacji przez państwo protokołu fakultatywnego. O ratyfikację tegoż Rzecznik Praw Obywatelskich zabiega od momentu związania się przez Polskę postanowieniami Konwencji. Niemniej jednak, postulaty i apele w tym zakresie nie zostały dotychczas uwzględnione.

Ratyfikacja protokołu fakultatywnego jest też w sposób szczególny oczekiwana przez same osoby z niepełnosprawnościami oraz reprezentujące je organizacje. Na potrzebę ratyfikacji protokołu fakultatywnego wskazywali również obywatele działający na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami poprzez skierowanie petycji organizacji pozarządowych z 23 lutego 2021 r. do Senatu. Jej autorzy podkreślali, że brak ratyfikacji oznacza brak efektywnych mechanizmów ochrony pozwalających na dochodzenie praw przyznanych Konwencją. RPO otrzymuje również wnioski indywidualne dotyczące tej kwestii.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o zainicjowanie procesu ratyfikacji protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami. RPO poprosił również o poinformowanie, czy analiza skarg przedłożonych Komitetowi i zapadłych rozstrzygnięć została przeprowadzona, a jeśli tak – do jakich wniosków doprowadziła.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 17 stycznia 2025 r. poinformowało, że dotychczasowe stanowisko Polski dotyczące możliwości ratyfikacji tego protokołu jest poddawane analizie, w celu jego ewentualnej rewizji m.in. ze względu na fakt, że obecnie w znacznie większym stopniu (niż w roku 2012, gdy Polska ratyfikowała Konwencję), znany jest przebieg postępowań skargowych przed Komitetem do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych. Jednocześnie fakt ten spotyka się ze zgoła odmiennym niż poprzednie dwa rządy, podejściem obecnego rządu do poszanowania praw człowieka oraz instytucji prawa międzynarodowego. Zdaniem Ministra w obecnym stanie prawnym brak ratyfikacji protokołu przewidującego procedurę skargową nie jest jednoznaczny z brakiem możliwości dochodzenia i egzekwowania praw gwarantowanych przez Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych. Co więcej, brak ratyfikacji protokołu nie oznacza, że Polska może nie przestrzegać Konwencji, bądź że może odstąpić od gwarantowania praw w niej zapisanych.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (VII.501.23.2023 z 2 grudnia 2024 r.) - w sprawie zasad przechowywania i przetwarzania danych osobowych w policyjnych bazach danych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła skarga dotycząca przechowywania i przetwarzania danych osobowych w policyjnych bazach danych – Krajowym Centrum Informacji Kryminalnych (KCIK) oraz Elektronicznym Rejestrze Czynności Dochodzeniowo-Śledczych (ERCDŚ) po zatarciu skazania.

Jakkolwiek Rzecznik rozumie potrzebę gromadzenia przez policję danych o osobach, które popełniły przestępstwo lub wykroczenie, to zaniepokojenie budzi fakt, że dane te są przechowywane w policyjnych systemach nawet po zatarciu skazania, kiedy ustał cel ich gromadzenia, zaś osobie uprawnionej nie przysługują skuteczne środki prawne, które zobligowałyby administratora danych do ich usunięcia. Nie można również nie zauważyć, że zakres przechowywanych w tych systemach danych osobowych został określony bardzo szeroko.

Zaznaczenia przy tym wymaga, że w myśl art. 106 ustawy - Kodeks karny, z chwilą zatarcia skazania uważa się je za niebyłe; wpis o skazaniu usuwa się z rejestru skazanych. Stosownie do art. 14 ust 1 ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym dane osobowe osób, o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt 1, 3 i 7, oraz dane o podmiotach zbiorowych, o których mowa w art. 1 ust. 3, usuwa się z Rejestru, jeżeli z mocy prawa skazanie uległo zatarciu, a ponadto po otrzymaniu zawiadomienia o zarządzeniu zatarcia skazania przez sąd, na podstawie art. 107 § 2 oraz art. 337 Kodeksu karnego.

Krajowe Centrum Informacji Kryminalnej służy przede wszystkim do wykrycia sprawcy przestępstwa, a więc nie powinno gromadzić wpisów o osobach, które za popełnienie określonego przestępstwa zostały skazane, a skazanie to uległo zatarciu. Skoro ustawodawca uznał, że po upływie określonego czasu od wykonania kary nie ma potrzeby przechowywania informacji o skazaniu w Krajowym Rejestrze Karnym, to niekonsekwencją byłoby, gdyby uznał jednocześnie, iż dane te należy przechowywać w rejestrze mającym na celu ułatwienie wykrywania przestępstw, gdyż w tym przypadku cel ten z pewnością został osiągnięty. Skoro zatem po zatarciu skazania następuje usunięcie wpisu o skazaniu z najbardziej powszechnego rejestru, jakim jest Krajowy Rejestr Karny, to niezrozumiałym jest dlaczego w unormowaniach dotyczących policyjnych systemów (KCIK, KSIP, ERCDŚ) fakt ten nie jest w ogóle brany pod uwagę.

W tym kontekście warto także zwrócić uwagę, że wykładnia przepisów ustawy o przetwarzaniu informacji kryminalnych, które przewidują, że dane usuwa się z rejestru, gdy ustał cel ich gromadzenia, powinna prowadzić do wniosku, że dane te po zatarciu skazania podlegają usunięciu. Jednakże z niezrozumiałych przyczyn ww. przepis interpretuje się w ten sposób, że dobrowolne poddanie się karze i zatarcie skazania nie stanowią w myśl art. 25 ustawy o przetwarzaniu

informacji kryminalnych przesłanek do usunięcia informacji kryminalnych z baz danych KCIK.

W ocenie RPO, zasadnym wydaje się zweryfikowanie przepisów o policyjnych bazach danych (KCIK, KSIP, ERCDS), w szczególności zaś ich wykładni i sposobu stosowania w praktyce i rozważenie wprowadzenia takich zmian, które umożliwią usunięcie danych osobowych dotyczących osoby, wobec której nastąpiło zatarcie skazania lub pseudonimizację takich danych po zatarciu skazania, zwłaszcza jeśli przestępstwo było mniejszej wagi, zaś w kolejnych latach osoba taka nie popełniła kolejnego przestępstwa. Pozbawienie osoby, wobec której funkcja wychowawcza prawa karnego odniosła skutek możliwości pełnego korzystania ze swoich praw, z powodu pozostawienia jej danych osobowych w rejestrach policyjnych, mimo ustania celu i niezbędności przetwarzania tych danych, jest w opinii Rzecznika stygmatyzujące.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w przedmiotowej sprawie i powiadomienie o podjętych działaniach.

Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (VII.711.4.2024 z 2 grudnia 2024 r.) - w sprawie zasad dostępu do zawodu sędziego.

W nawiązaniu do dotychczasowej korespondencji, Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, iż w ocenie resortu sprawiedliwości wskazana jest nowelizacja przepisów przewidujących zakaz posiadania obywatelstwa innego państwa przez sędziów, prokuratorów i asesorów.

Dodatkowo w piśmie z 23 sierpnia 2024 r. Podsekretarz Stanu podzielił postulat RPO umożliwienia kumulacji okresów pracy w różnych zawodach prawniczych przy ocenie spełnienia wymogu 10-letniego doświadczenia przy ubieganiu się o powołanie na sędziego apelacyjnego. Z otrzymanych wyjaśnień wynika, że oba postulaty są przedmiotem prac Departamentu Prawa Karnego oraz Komisji Kodyfikacyjnej Ustroju Sądów Powszechnych i Prokuratury.

Rozumiejąc, że Ministerstwo Sprawiedliwości pracuje równolegle nad licznymi projektami aktów prawnych, Rzecznik zwrócił uwagę na konsekwencje wynikające z utrzymywania w mocy zakazu podwójnego obywatelstwa dla asesorów. Absolwenci Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury posiadający obywatelstwo państwa obcego znajdują się w pułapce prawnej, ponieważ możliwość objęcia stanowiska asesorskiego uzależniona jest od uznaniowej zgody ich państwa pochodzenia na zrzeczenie się obywatelstwa.

Zważywszy, że od ostatniego pisma w sprawie upłynęły już ponad 3 miesiące, Rzecznik zwrócił się z prośbą o wskazanie: na jakim etapie są prace nad zniesieniem zakazu podwójnego obywatelstwa dla sędziów, prokuratorów i asesorów oraz w jakim terminie można spodziewać się przedstawienia projektu ustawy w tej sprawie?; na jakim etapie są prace nad umożliwieniem kumulacji okresów pracy w różnych zawodach prawniczych przy ocenie spełnienia wymogu 10-letniego doświadczenia przy ubieganiu się o powołanie na sędziego

apelacyjnego oraz w jakim terminie można spodziewać się przedstawienia projektu ustawy w tej sprawie?

Minister Zdrowia (III.7051.1.2024 z 4 grudnia 2024 r.) - w sprawie długotrwałości postępowań prowadzonych w zakresie rozpoznawania i stwierdzania chorób zawodowych.

Na mocy przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie chorób zawodowych określono m.in. sposób i tryb postępowania dotyczący zgłaszania podejrzenia, rozpoznawania i stwierdzania chorób zawodowych oraz podmioty właściwe w sprawie rozpoznawania chorób zawodowych.

Decyzję o stwierdzeniu choroby zawodowej albo decyzję o braku podstaw do stwierdzenia choroby zawodowej wydaje właściwy inspektor sanitarny, w szczególności w oparciu o uzyskane orzeczenie lekarskie, które jest warunkiem koniecznym do wydania decyzji przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Zgodnie z § 5 przedmiotowego rozporządzenia właściwym do orzekania w zakresie chorób zawodowych jest lekarz spełniający wymagania kwalifikacyjne określone w przepisach wydanych na podstawie art. 9 ust. 3 ustawy o służbie medycyny pracy zatrudniony w jednej z jednostek orzeczniczych, wymienionych w rozporządzeniu jako jednostki orzecznicze I stopnia. Natomiast w sytuacji, gdy pracownik lub był pracownik, badany w jednostce orzeczniczej I stopnia nie zgadza się z treścią orzeczenia lekarskiego, może stosownie do treści § 7 rozporządzenia wystąpić z wnioskiem o przeprowadzenie ponownego badania przez jednostkę orzeczniczą II stopnia.

Z napływających do Rzecznika Praw Obywatelskich skarg wynika, że od wielu lat występuje problem z długim procedowaniem w tych sprawach przez jednostki orzecznicze. Zwłaszcza problem ten uwidacznia się na przykładzie oczekiwania przez osoby zainteresowane na rozpoczęcie procesu diagnostyczno-orzeczniczego przez jednostkę orzeczniczą II stopnia.

Wpływ na istniejącą sytuację ma niewątpliwie fakt, że aktualnie jedyną uprawnioną jednostką orzeczniczą II stopnia rozpoznającą sprawy odwoławcze z terenu całej Polski jest Instytut Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera w Łodzi. Istotne jest przy tym, że bardzo długi czas oczekiwania na orzeczenie lekarskie przekłada się na bardzo długi czas stwierdzania choroby zawodowej przez jednostki Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Ponadto, przepisy regulujące tok postępowania jednostek orzeczniczych I i II stopnia, nie określają terminów w jakich jednostki te są zobligowane do wydawania orzeczeń lekarskich. Przekłada się to na brak możliwości po stronie organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej do skutecznego oddziaływania na jednostki orzecznicze w zakresie przeprowadzanego przez nie procesu diagnostyczno-orzeczniczego. Natomiast dysponowanie orzeczeniem o stwierdzeniu choroby zawodowej jest zasadniczym warunkiem do wnioskowania przez osobę zainteresowaną o

przyznanie świadczeń określonych między innymi na gruncie przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

W opinii RPO sytuacja często wieloletniego oczekiwania na wydanie orzeczenia przez jednostki orzecznicze medycyny pracy, w związku z brakiem określania na gruncie przepisów terminów do ich wydania, pozbawia osoby zainteresowane możliwości dochodzenia ich praw w rozsądnym terminie i wymaga wnikliwej analizy oraz wdrożenia stosownych mechanizmów naprawczych.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się z prośbą o informację, czy Minister zamierza podjąć działania w przedmiotowej sprawie, mające na celu usprawnienia postępowania diagnostyczno-orzeczniczego w zakresie orzekania o chorobach zawodowych np. poprzez wprowadzenie terminów, a przez to skrócenia okresu oczekiwania na uzyskanie orzeczenia lekarskiego w tym zakresie.

Ministerstwo Zdrowia w piśmie z 2 stycznia 2025 r. poinformowało, że w pandemii COVID-19 zostały zawieszona postępowania diagnostyczno-orzecznicze w kierunku zgłoszonych podejrzeń chorób zawodowych układu oddechowego, które wymagają wykonania czynnościowych badań obarczonych wysokim ryzykiem transmisji wirusa SARS-CoV-2. Jak wynika, z przeprowadzonej analizy postępowanie diagnostyczno-orzecznicze w kierunku choroby zawodowej nie obejmuje procedur ratujących życie w stanach nagłych, nie służy monitorowaniu zdrowia pacjenta i ustalaniu zakresu terapii, a jest wykonywane wyłącznie do celów diagnostycznych, dlatego uzasadnione było jego odroczenie do chwili opanowania sytuacji epidemiologicznej w kraju, kiedy to wznowione zostały przyjęcia do Oddziału Chorób Zawodowych pacjentów wymagających diagnostyki chorób układu oddechowego związanych z pracą. Obecnie na termin badania w Instytucie Medycyny Pracy w Łodzi oczekują pacjenci z roku 2023 i 2024, a zadania orzecznicze są realizowane sukcesywnie w ramach dostępnych środków, gwarantujących finansowanie poszczególnych zadań.

Ministra Obrony Narodowej (WZF.801.2.2024 z 5 grudnia 2024 r.) – w sprawie umożliwienia pełnienia służby wojskowej osobom z niepełnosprawnościami.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynął wniosek o podjęcie interwencji, którego autorem jest uczeń szkoły średniej z niepełnosprawnością fizyczną. W swoim piśmie wskazuje, że po zdaniu matury, ze względu na swoje zainteresowania, chciałby wziąć udział w rekrutacji na studia wojskowe w Wojskowej Akademii Technicznej, kierunek kryptologia i cyberbezpieczeństwo. Problem z jakim się mierzy dotyczy konieczności zaliczenia egzaminów sprawnościowych wymaganych do przyjęcia na studia wojskowe.

Ustawa o obronie Ojczyzny, która weszła w życie 23 kwietnia 2022 r., w art. 134 ust. 3 nałożyła na Ministra Obrony Narodowej obowiązek tworzenia i znoszenia korpusów osobowych, ustalania ich podziału na grupy osobowe i specjalności wojskowe oraz wskazywania grup osobowych i specjalności wojskowych, w których służba może być pełniona przez osoby z niepełnosprawnościami, kierując się zapewnieniem zaspokojenia potrzeb Sił Zbrojnych.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Obrony Narodowej z dnia 13 czerwca 2022 r. w sprawie korpusów osobowych, grup osobowych i specjalności wojskowych wydane na podstawie wspomnianego art. 134 ust. 3 ustawy o obronie Ojczyzny, wskazane zostało, że osoba z niepełnosprawnościami może zajmować dowolne stanowisko we wszystkich korpusach osobowych i grupach osobowych. O ile rozporządzenie z 2022 r. dopuszcza zajmowanie stanowisk we wszystkich korpusach osobowych i grupach osobowych, o tyle możliwość podjęcia studiów wojskowych przez osoby z niepełnosprawnościami uzależniona jest od przepisów prawnych regulujących rekrutację na studia na uczelniach wojskowych. Obowiązujące obecnie Zarządzenie w sprawie ustalenia warunków i trybu rekrutacji na studia do uczelni wojskowych dla kandydatów do zawodowej służby wojskowej w roku akademickim 2024/2025 nie uwzględnia natomiast udziału osób z niepełnosprawnościami w rekrutacji na studia wojskowe.

RPO wskazał, że uniemożliwienie pełnienia służby wojskowej osobom z niepełnosprawnościami na stanowiskach służbowych, na których wykonywane zadania na rzecz Sił Zbrojnych nie wymagają sprawności fizycznej, w szczególności w dobie profesjonalizacji zadań na rzecz cyberbezpieczeństwa wykonywanych przez armię, budzi nie tylko wątpliwości pod względem naruszenia: prawa równego dostępu do służby publicznej, prawa wolności wyboru i wykonywania zawodu oraz zakazu dyskryminacji w życiu społecznym, ale także czyni „martwymi” przepisy ustawy o obronie Ojczyzny, które wprost dają możliwość pełnienia służby wojskowej osobom z niepełnosprawnościami.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zbadanie przedstawionego problemu, w tym w szczególności wskazanie, czy Minister Obrony Narodowej planuje podjęcie działań służących umożliwieniu pełnienia zawodowej służby wojskowej osobom z niepełnosprawnościami poprzez umożliwienie podjęcia im studiów wojskowych na wybranych kierunkach, a także czy planowane jest zapewnienie odpowiednich środków etatowych w Siłach Zbrojnych dla osób z niepełnosprawnościami pragnących rozpocząć służbę wojskową.

Ministerstwo Obrony Narodowej w piśmie z 2 stycznia 2025 r. przesłało wyjaśnienia. Zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej obowiązkiem obywatela polskiego jest obowiązek obrony Ojczyzny. Zakres obowiązku służby wojskowej określa ustawa. Obowiązki obrony Ojczyzny, w tym obowiązki

pełnienia służby wojskowej, podlegają obywatele polscy zdolni ze względu na wiek i stan zdrowia do wykonywania tego obowiązku. Kryterium stanu zdrowia ma tutaj istotne znaczenie, zważywszy na specyfikę i charakter służby wojskowej, status żołnierza oraz przeznaczenie i zadania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej jako całości. W aspekcie powyższych regulacji oraz zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, każdy kandydat ubiegający się o powołanie do służby wojskowej musi spełnić podstawowe warunki, umożliwiające powołanie określone w ustawie. Orzekając o zdolności do pełnienia każdego rodzaju służby wojskowej, w tym zawodowej, wojskowe komisje lekarskie zobowiązane są do ścisłego przestrzegania przepisów prawa. Podstawowe zagadnienie, jakim jest zdefiniowanie „niepełnosprawności”, implikuje określone wątpliwości w aspekcie możliwości pełnienia służby wojskowej. Służba wojskowa jest fundamentalnie związana ze stawianiem wyższych wymagań w zakresie sprawności fizycznej i psychicznej w stosunku do osób ubiegających się o powołanie do służby niż w przypadku innych profesji. Pracownik z orzeczoną niepełnosprawnością korzysta z szeregu ulg i udogodnień w miejscu pracy. Służba wojskowa ze względu na jej szczególnie charakter, pełniona jest często w bardzo trudnych warunkach, wymagając równocześnie pełnej dyspozycyjności. Realizacja uprawnień osób niepełnosprawnych w takich warunkach służby byłaby utrudniona i nie bez wpływu na realizację zadań danego pododdziału jako całości. Nie można się zgodzić ze stanowiskiem, że kwalifikowanie osoby ubiegającej się o powołanie do służby wojskowej jako niezdolnej, na podstawie obowiązujących przepisów prawa, jest jakkolwiek formą jej dyskryminowania. Jak stanowią przepisy prawa ograniczona zdolność do pełnienia zawodowej służby wojskowej może zostać określona wyłącznie w stosunku do żołnierza zawodowego lub byłego żołnierza zawodowego. Regulacje dotyczące możliwości dalszego pełnienia służby wojskowej przez żołnierzy z orzeczoną kategorią Z/O świadczą o tym, że Ministerstwo Obrony Narodowej bardzo poważnie traktuje przedmiotową problematykę i z należytą troską podchodzi do osób, które wykonują lub wykonywały zawód żołnierza i w trakcie służby doznały określonych dolegliwości zdrowotnych uniemożliwiających im dalsze pełnienie tej służby w dotychczasowym trybie. Wprowadzenie tego rozwiązania było dedykowane uczestnikom różnego rodzaju misji wojskowych, w trakcie których doznali ran lub kontuzji, a wobec których z tego tytułu państwo miało określony dług wdzięczności. Jest to też wyraz realizacji konstytucyjnej powinności określonej w art. 19 Konstytucji RP. Odnosząc się do przypadku opisanego w wystąpieniu Rzecznika, stwierdzić należy, że obowiązujące przepisy uniemożliwiają zatem ze zrozumiałych względów powołanie danej osoby do służby wojskowej, jeżeli nie spełnia określonych wymagań prawnych. Zauważyć należy jednak, że jeżeli osoba ta pragnie swoją przyszłość zawodową związać z Siłami Zbrojnymi RP, to należy pamiętać, że istnieje możliwość podjęcia studiów cywilnych w Wojskowej

Akademii Technicznej, po której zakończeniu można ubiegać się o zatrudnienie w Siłach Zbrojnych RP w charakterze pracownika Resortu Obrony Narodowej, stosownie do posiadanych kwalifikacji i wykształcenia oraz potrzeb danego pracodawcy.

Prezesa Rady Ministrów (XI.7061.5.2023 z 9 grudnia 2024 r.) w sprawie ustawy o usługach asystenckich dla osób z niepełnosprawnością.

W ramach wykonywania zadań niezależnego organu monitorującego wdrażanie postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, Rzecznik zwrócił uwagę na potrzebę pilnego wprowadzenia systemowej asystencji osobistej dla osób z niepełnosprawnościami. Rzecznik z niepokojem obserwuje przedłużające się prace nad kolejnymi projektami ustaw regulujących tę formę wsparcia. Powodem takiego stanu rzeczy miało być rozpoczęcie prac nad projektem rządowym. W konsekwencji zaniechano dalszego procedowania projektu prezydenckiego w oczekiwaniu na inicjatywę Rządu. Oczekiwany projekt rządowy nie został udostępniony stronie społecznej ze względu na brak porozumienia między resortami spowodowany dużymi kosztami wdrożenia przyszłej ustawy. Powyższe budzi uzasadnione obawy strony społecznej co do uchwalenia i wdrożenia systemowej asystencji osobistej jako takiej. Wyrazem tego zaniepokojenia było podjęcie przez Krajową Radę Konsultacyjną do Spraw Osób Niepełnosprawnych uchwały w sprawie wystąpienia z apelem do Premiera dotyczącym projektu ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami oraz zorganizowanie przez organizacje społeczne zrzeszające i działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami protestu pod hasłem „Ustawa o Asystencji Osobistej dla OzN, zgodna z Konwencją ONZ – TERAZ”. Rzecznik zwrócił uwagę Premiera na kwestie, które mogą okazać się istotne podczas prac nad wspomnianym wyżej rządowym projektem ustawy o asystencji osobistej. Pierwsza kwestia dotyczy podmiotowości osób z niepełnosprawnościami a instytucją ubezwłasnowolnienia. Wdrożenie usług asystenckich wiąże się z koniecznością przeprowadzenia pilnej zmiany systemu orzekania o niepełnosprawności oraz zniesienia instytucji ubezwłasnowolnienia, co jest niezbędne dla urzeczywistnienia zasady niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami. Kolejnym na co Rzecznik zwrócił uwagę jest dostęp do usług asystenckich. Jest to jednym z kluczowych aspektów procesu deinstytucjonalizacji i poszanowania prawa jednostki do niezależnego życia zgodnie z jej autonomicznym wyborem. Rzeczpospolita Polska zobowiązała się m.in. do zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami szerokiego zakresu usług wspierających świadczonych w miejscu zamieszkania, w tym również do pomocy osobistej niezbędnej do życia i włączenia w społeczność oraz zapobiegającej izolacji i segregacji społecznej. Osoby z niepełnosprawnościami mają prawo wyboru usług i usługodawców zgodnie ze swoimi własnymi wymaganiami i preferencjami.

Nakłada to na władze publiczne obowiązek zapewnienia wystarczającej liczby wykwalifikowanych specjalistów, którzy potrafią określić praktyczne sposoby usunięcia przeszkód na drodze do niezależnego życia w społeczeństwie, zgodnie z wymaganiami i preferencjami danej osoby. Co więcej, usługi wspierające muszą być dostępne dla wszystkich osób niepełnosprawnych możliwie blisko społeczności, w których żyją te osoby, zarówno na obszarach miejskich, jak i wiejskich. Trzecią kwestią, na którą Rzecznik wskazał w wystąpieniu jest budżet osobisty. Komplementarnym – acz nieobecnym aktualnie elementem systemu – powinien być tzw. „budżet osobisty”, czyli pakiet środków finansowych przyznawanych osobie z niepełnosprawnością potrzebującej stałego wsparcia na sfinansowanie potrzebnych usług. Środki przekazane w ramach budżetu osobistego służą realizacji wsparcia w postaci – przykładowo – asystencji osobistej, opieki wytchnieniowej, urządzeń i wyrobów medycznych oraz pomocy technicznych, indywidualnych środków transportu dostosowanych do potrzeb osoby z niepełnosprawnością, usług zdrowotnych i innych. Budżet na pomoc osobistą musi być przyznawany na podstawie indywidualnie określonych kryteriów i musi uwzględniać standardy praw człowieka dotyczące godnego zatrudnienia. W takim modelu, środki finansowe są kontrolowane przez osobę z niepełnosprawnością, która przeznacza je na opłacenie wszelkiej wymaganej pomocy w oparciu o ocenę potrzeb i jej warunków życiowych. Dzięki takiemu rozwiązaniu osoba z niepełnosprawnością zachowuje pełną kontrolę nad usługą asystencji osobistej i sama decyduje, jakiego wsparcia w danym momencie najbardziej potrzebuje. Należy również podkreślić, że regulacja budżetu osobistego odnosi się nie tylko do możliwości dokonywania płatności bezpośrednich. Formą budżetu osobistego jest również swoboda wyboru asystenta czy zakresu udzielanego wsparcia przy finansowaniu pośrednim, co rozumie się jako przekazanie środków instytucji wspierającej użytkownika budżetu. W ocenie Rzecznika kwestia budżetu osobistego wymaga analizy i dalszej dyskusji, zwłaszcza, że żadna z propozycji systemowego uregulowania asystencji osobistej dotychczas nie przewidywała takiego rozwiązania. Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o pilne podjęcie działań na rzecz zapewnienia systemowej asystencji osobistej, z uwzględnieniem aktywnego udziału osób z różnymi niepełnosprawnościami i działających na ich rzecz osób lub organizacji społecznych.

Marszałek Sejmu w piśmie z 20 stycznia 2025 r. przesłał następujące informacje. Marszałek oczekuje, że rząd niezwłocznie prześle do Sejmu projekt dotyczący asystencji dla osób z niepełnosprawnościami. Wówczas możliwe stanie się zrealizowanie postulatu, dotyczącego wprowadzenia systemowych zmian prawnych w zakresie asystencji dla osób z niepełnosprawnościami. 1 października 2024 r. na posiedzeniu Sejmu miało miejsce pierwsze czytanie przedstawionego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej projektu ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami. Przedmiotowy projekt

został skierowany do Komisji Polityki Społecznej i Rodziny celem dalszych prac. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej X kadencji sytuację osób z niepełnosprawnościami traktuje w szczególny sposób. Marszałek wskazał, iż obecnie trwa szeroko zakrojony audyt dostępności, realizowany zarówno przy wsparciu audytorów zewnętrznych, jak również pracowników z niepełnosprawnościami, zatrudnionych w Kancelarii Sejmu. Sejm jest także coraz bardziej otwarty na potrzeby osób posługujących się polskim językiem migowym.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.816.27.2023 Z 12 grudnia 2024 r.) - w sprawie osiedli romskich.

Rzecznik Praw Obywatelskich od lat monitoruje sytuację i podejmuje działania na rzecz właściwego zabezpieczenia praw osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych, w tym romskiej mniejszości etnicznej. Rzecznik z rosnącym niepokojem przygląda się problemowi warunków socjalno-bytowych Romów i Romek mieszkających w M. Poczynione przy okazji wizytacji w osiedlach romskich obserwacje i uwagi zostały już przedstawione w wystąpieniu skierowanym do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Niestety, jak wynika ze skarg wpływających do Biura RPO, wskazane w wystąpieniu problemy pozostają aktualne. Mieszkańcy osiedli wciąż zmagają się z trudnymi warunkami socjalno-bytowymi, które negatywnie wpływają na wszystkie aspekty ich życia, w tym dostęp do rynku pracy, edukacji, opieki zdrowotnej oraz pogłębiają wykluczenie z lokalnego życia społecznego. Sytuacja ta trwa od wielu lat i nie ulega poprawie pomimo zaangażowania Wojewody, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Rzecznika Praw Obywatelskich. Uwadze Rzecznika nie umknęło wznowienie przez Wojewodę Małopolskiego prac Zespołu do spraw rozwiązywania problemów mieszkaniowych i sytuacji społeczno-bytowej społeczności romskiej w Maszkowicach oraz powołanie Zespołu do spraw rozwiązywania problemów społeczności romskiej w K. Przygotowanie diagnozy społecznej opisującej specyfikę potrzeb mieszkańców osiedla w K. oraz aktualizacja istniejącej diagnozy społecznej dotyczącej mieszkańców osiedla w M., to konieczny do podjęcia krok, w celu trwałej poprawy warunków bytowych mieszkańców i mieszkańek ww. osiedli. Realizacja ww. zadań wymaga wsparcia i zaangażowania Ministra. W Programie Integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021–2030 wskazano, że Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji rocznie może przeznaczać do 2% środków pochodzących z rezerwy celowej na zlecenie zadań niezbędnych do właściwego osiągnięcia celów Programu. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra z prośbą o udzielenie informacji na temat działań podjętych w ciągu ostatniego roku oraz działań planowanych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i

Administracji mających na celu poprawę niezwykle trudnej sytuacji bytowej mieszkańców ww. osiedli romskich w M.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 24 stycznia 2025 r. wyjaśniło, iż w Małopolsce funkcjonuje około 35 organizacji i instytucji działających na rzecz społeczności romskiej. Aktywnie składają wnioski na dotacje celowe, programy lokalne i granty unijne. Od 2003 r. społeczność romska otrzymuje wsparcie finansowe za pośrednictwem kolejnych programów rządowych. Aktualną strategię działań na rzecz społeczności romskiej określa „Program integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021-2030”, na realizację którego w budżecie państwa zabezpieczono środki w kwocie 10 mln zł na każdy rok budżetowy. Organizacje romskie z Małopolski otrzymują także dotacje podmiotowe na bieżącą działalność oraz dotacje celowe na organizację warsztatów artystycznych, edukacyjnych, wspierania szkółek niedzielnych, organizację dni kultury romskiej, wydawanie czasopism, organizowanie wydarzeń upamiętniających zagładę Romów i Sinti podczas II Wojny Światowej. Osiedla w M. i K. są lokalizacjami wymagającymi uwagi, regularnej analizy sytuacji oraz zmian. Głównym problemem ww. osiedli jest sytuacja społeczno-bytowa związana z bardzo dużym skupiskiem ludności w jednym miejscu, samowolami budowlanymi oraz złymi warunkami mieszkalnymi i sanitarnymi. W celu rozwiązywania problemów mieszkaniowych Wojewoda Małopolski w 2017 r. powołał Zespół ds. rozwiązywania problemów mieszkaniowych i socjalno-bytowych osiedla romskiego w M. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, wspólnie z Wojewodą Małopolskim i romskimi organizacjami pozarządowymi, rokrocznie podejmuje działania oraz deklaruje chęć wsparcia lokalnych władz samorządowych w rozwiązaniu sytuacji w M. i K. Należy jednak pamiętać, że środki budżetowe, które gwarantuje Program pozostają na stałym poziomie, a wzrost kosztów utrzymania i działalność powoduje ograniczenie możliwości finansowania innych projektów lub wręcz rezygnację z ich realizowania. Dodatkowo, projekty z dziedziny mieszkalnictwa należą zwykle do najbardziej kosztownych. Z kolei przekazanie większych środków dla Województwa Małopolskiego wpłynęłoby negatywnie na realizację projektów zaplanowanych w Programie w pozostałych województwach – przy czym województwo małopolskie jest największym beneficjentem Programu w Polsce. Odnosząc się do propozycji Rzecznika polegającej na opracowaniu diagnozy społecznej dla osiedli w K. i w M., poinformowano, że Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, wspólnie z Wojewodą Małopolskim, dokona analizy możliwości skorzystania z przewidzianych w Programie środków pochodzących z rezerwy celowej oraz przeznaczenia ich na przygotowanie diagnozy społecznej dotyczącej społeczności romskiej mieszkającej na osiedlu w K., a także opracowanie aktualizacji istniejącej diagnozy społecznej mieszkańców osiedla w M. Powyższe

może stanowić ważny element w planowaniu dalszych działań, mających na celu poprawę warunków bytowych mieszkańców ww. osiedli.

Ministra Sportu i Turystyki (XI.816.9.2024 z 18 grudnia 2024 r.) - w sprawie dostępu młodych sportowców z niepełnosprawnościami do stypendiów sportowych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła skarga sportowca z niepełnosprawnością, który w związku z osiągnięciami sportowymi wnioskował o przyznanie stypendium sportowego młodzieżowego w Warszawie. Uchwała regulująca zasady przyznawania wsparcia sportowcom, obowiązująca w momencie złożenia wniosku, określała warunki przyznania stypendium, a wśród nich – przesłankę uzyskania wyniku sportowego. W przypadku osób z niepełnosprawnością uzyskanie takiego wyniku w rozumieniu uchwały oznaczało zajęcie co najmniej miejsca 4-6 w Igrzyskach Paralimpijskich lub Igrzyskach Olimpijskich Głuchych, mistrzostwach świata lub mistrzostwach Europy. Tymczasem sportowcy bez niepełnosprawności mogli starać się o przyznanie stypendium sportowego młodzieżowego w przypadku zajęcia miejsca od 1 do 6 w Młodzieżowych Igrzyskach Olimpijskich, mistrzostwach świata młodzieżowców lub juniorów, miejsca od 1 do 3 w mistrzostwach Europy młodzieżowców, juniorów oraz miejsca od 1 do 3 w mistrzostwach Polski seniorów, młodzieżowców lub juniorów. Zgodnie z przyjętymi kryteriami, w przypadku zdobycia medalowego miejsca na poziomie krajowym (mistrzostwa Polski) osoba bez niepełnosprawności miała możliwość otrzymania stypendium, zaś osoba z niepełnosprawnością – nie. Rada Miasta Stołecznego Warszawy podjęła nową uchwałę regulującą przyznawanie stypendiów sportowych. Wśród osiągnięć sportowych wskazano zajęcie miejsca od 1 do 6 w mistrzostwach świata w kategorii młodzieżowców, mistrzostwach świata w kategorii juniorów, w mistrzostwach Europy w kategorii młodzieżowców, w mistrzostwach Europy w kategorii juniorów, jak również zajęcie miejsca od 1 do 3 w mistrzostwach Polski w kategorii młodzieżowców, w mistrzostwach Polski w kategorii juniorów, w mistrzostwach Polski/Ogólnopolskiej Olimpiadzie Młodzieży w kategorii juniorów młodszych oraz Mistrzostwach Polski Seniorów. Niemniej jednak, zgodnie z uchwałą, jednym z warunków ubiegania się o stypendium sportowe młodzieżowe miało być zdobycie osiągnięcia sportowego uzyskanego w dyscyplinie i konkurencji ujętej w regulaminie szczegółowym danego sportu Systemu Sportu Młodzieżowego w systemie ocen. Trzeba przy tym zauważyć, że w decyzji odmawiającej wnioskodawcy przyznania stypendium w trakcie obowiązywania poprzedniej uchwały wskazano, że obowiązujący wówczas warszawski system stypendialny również opierał się w znacznej mierze na Systemie Sportu Młodzieżowego, opracowanym przez Ministerstwo Sportu. Kluczowe wydaje się jednak, że Ministerstwo Sportu miało nie wskazać w Systemie Sportu Młodzieżowego żadnych dyscyplin uprawianych przez osoby z

niepełnosprawnościami i jednocześnie miał nie istnieć inny system ogólnopolski, który określałby kierunki wsparcia i rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami, a także mógłby stanowić odniesienie dla warszawskiego systemu stypendiów sportowych. Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Biura Sportu i Rekreacji Urzędu m.st. Warszawy z prośbą o wskazanie, w jaki sposób osiągnięcia sportowców z niepełnosprawnościami i bez niepełnosprawności będą porównywane w ramach przyznawania stypendium sportowego młodzieżowego. W odpowiedzi potwierdzono, że z uwagi na fakt, iż System Sportu Młodzieżowego w istocie nie uwzględnia współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami oraz nie wskazano w nim żadnych dyscyplin uprawianych przez osoby z niepełnosprawnościami, można uznać, że stypendia sportowe młodzieżowe m.st. Warszawy nie obejmują zawodników uprawiających sport osób z niepełnosprawnościami. W opinii Dyrektora Biura Sportu i Rekreacji brak jednolitego systemu, który regulowałby sport osób z niepełnosprawnościami na szczeblu krajowym. Jednocześnie należy wskazać, że w niektórych samorządach zasady przyznawania stypendiów konstruowane są niezależnie od zaliczenia danego sportu do Systemu Sportu Młodzieżowego. Niemniej przeprowadzona w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich analiza wskazuje, że System Sportu Młodzieżowego stanowi narzędzie, które często jest stosowane przez samorządy w celu porównywania wyników sportowców. Powyższe prowadzi do wniosku, że możliwość ubiegania się i otrzymania stypendium za osiągnięcia sportowe jest uzależniona od miejsca zamieszkania zawodnika z niepełnosprawnością i niejednolita w skali kraju, co może narażać na nierówne traktowanie osoby zamieszkujące na terenie tych jednostek, które opierają swoje systemy stypendialne wyłącznie na Systemie Sportu Młodzieżowego nieuwzględniającego sportu osób z niepełnosprawnościami. Ustalenia wskazują na potrzebę dokonania przeglądu i systemowego uregulowania, a co najmniej wydania wytycznych, dotyczących wskazanego zagadnienia. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do wskazanych wyżej kwestii, w szczególności w kontekście równego dostępu osób z niepełnosprawnościami do stypendiów sportowych oraz poinformowanie, czy funkcjonuje system, który umożliwiłby porównywanie osiągnięć sportowców z niepełnosprawnościami i czy w ramach Systemu Sportu Młodzieżowego istnieje możliwość uwzględnienia sportu osób z niepełnosprawnością.

Ministra Spraw Zagranicznych (XI.503.1.2023 z 23 grudnia 2024 r.) w sprawie potrzeby opracowania i przyjęcia konwencji o prawach osób starszych.

Rzecznik zwrócił uwagę na wybrane, fundamentalne wyzwania dotyczące osób starszych oraz na potrzebę całościowego podejścia do polityki senioralnej i starzenia się w Polsce. Zdaniem Rzecznika wciąż zaobserwować można

utrzymywanie się podejścia ograniczającego się do spojrzenia na prawa osób starszych wyłącznie w kontekście pomocy społecznej, a nawet niepokojące pogłębienie tego trendu.

Wiele usług kierowanych do osób starszych zawiera się w świadczeniach pomocy społecznej. Osoby starsze w swoich wnioskach kierowanych do Biura RPO skarżą się m.in. na konieczność wypełniania formularzy dotyczących ich stanu posiadania, kiedy starają się o możliwość uczestnictwa w aktywnościach oferowanych przez kluby seniora. Ten obowiązek może być odbierany jako stygmatyzujący, naruszający poczucie godności osób starszych, które w obliczu takiego wymogu rezygnują ze wskazanych aktywności. Jest to przykład zastosowania paradygmatu prawa do pomocy społecznej poprzez systemowe umiejscowienie działań skierowanych do ogółu osób starszych wyłącznie w kontekście przeciwdziałania ich ubóstwu. Tymczasem systemowe spojrzenie na osoby starsze wyłącznie jak na klientów pomocy społecznej jest nieuprawnione i nie oddaje złożonego charakteru tej grupy osób. Ponadto sprzyja paternalistycznemu podejściu do osób starszych. Rzecznik zasygnalizował zatem pilną potrzebę takiego ukształtowania i prowadzenia polityki senioralnej, która nie będzie różnicować osób starszych ze względu na ich sytuację ekonomiczną przez stygmatyzowanie jej beneficjentów i w kompleksowy sposób odpowie na różnorodne potrzeby tej grupy społecznej, zapewniając osobom starszym możliwość korzystania z pełni praw obywatelskich.

Ten brak rozróżnienia działań na rzecz walki z ubóstwem od działań skierowanych do ogółu osób starszych może być odbierany jako efekt działania negatywnych stereotypów, kojarzących starość z ubóstwem, słabością i potrzebami w zakresie wsparcia. Te stereotypy wpisują się w zjawisko ageizmu. Pojęcie to oznacza dyskryminację oraz wyznawanie nieuzasadnionych poglądów i przesądów dotyczących jednostek lub całych grup społecznych opartych na ich wieku. Przeciwdziałanie temu zjawisku powinno opierać się na przemyślanej strategii oraz – w pierwszej kolejności – na wyeliminowaniu ageizmu z dokumentów rządowych, ustaw, struktur urzędów publicznych, jak również z języka debaty publicznej.

Złożonym wyzwaniem pozostaje wyeliminowanie ageizmu instytucjonalnego w dużych obszarach polityki publicznej i przepisach prawa, jak m.in. dostęp do służby zdrowia, dostęp do edukacji, dostęp do rynku pracy. Wśród oczekiwanych działań skierowanych do osób starszych w paradygmacie pomocy społecznej, można wymienić: wyodrębnienie działu w budżecie państwa i przeznaczenie osobnych środków na realizację polityki senioralnej, np. w postaci subwencji senioralnej, nowelizację ustawy o osobach starszych, tak aby umożliwiała sprawną ewaluację i koordynację działań, audyt realizacji „Założeń Polityki Społecznej wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność”, przyjętej w 2018 r., przegląd dotychczasowych polityk publicznych pod kątem ageizmu instytucjonalnego, rozpoczęcie prac nad

kolejną edycją polityki senioralnej z uwzględnieniem wskazanych wyżej rekomendacji oraz wieloetapowych konsultacji i badań społecznych, także na poziomie lokalnym i regionalnym, a także aktywne włączenie się Polski na forum ONZ w prace na rzecz konwencji o prawach osób starszych, która poprzez zestawienie standardów ochrony praw osób starszych stanowiłaby klarowny kompas dla zmian w prawie na poziomie krajowym oraz mechanizm mobilizujący do realizacji zamierzeń w postaci okresowej sprawozdawczości z implementacji przepisów prawa międzynarodowego. W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra do spraw Polityki Senioralnej z prośbą o udzielenie informacji na temat planowanych działań mających na celu poprawę sytuacji osób starszych w Polsce.

W odpowiedzi Minister wskazał, że najważniejszym wyzwaniem jest wdrożenie ustawy dotyczącej bonu senioralnego i wprowadzenie tego rozwiązania w życie. Bon senioralny będzie świadczeniem w formie usługi o charakterze opiekuńczym w miejscu zamieszkania osoby starszej. Usługi te będą obejmowały pomoc w czynnościach dnia codziennego np. pomoc w przygotowaniu i spożywaniu posiłków, ale także wspieranie kontaktów z otoczeniem. Rozwiązanie skierowane będzie do osób w wieku 75+. Warunkiem otrzymania wsparcia będzie aktywność zawodowa osoby zobowiązanej do alimentacji (najczęściej dziecka seniora). Głównym założeniem bonu jest wyjście ze wsparciem osób starszych poza system pomocy społecznej, dzięki czemu będzie ono dostępne także dla tych osób, których dochody przewyższają kryteria dochodowe w systemie pomocy społecznej. Rozwiązanie to będzie miało także charakter aktywizujący. Z jednej strony pozwoli rodzinom osób starszych pozostać na rynku pracy, ułatwiając tym samym godzenie życia zawodowego z rodzinnym. Z drugiej strony, będzie ono tworzyć nowe miejsca pracy dla opiekunów, którymi będą mogły być także osoby osiągnące wiek emerytalny. Minister poinformował także, że 1 marca 2024 r. w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów odbyło się pierwsze posiedzenie Rady ds. Polityki Senioralnej. Głównymi zadaniami Rady jest opracowywanie kierunków działań adresowanych na rzecz osób starszych w Polsce, inicjowanie, wspieranie i promowanie rozwiązań z zakresu polityki senioralnej oraz przedstawianie Ministrowi propozycji rozwiązań na rzecz rozwoju systemu wsparcia osób starszych.

Rzecznik zwrócił się także do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, jako organu koordynującego działania rządu w toczącej się debacie na forum ONZ o potrzebie opracowania i przyjęcia nowej konwencji o prawach osób starszych, RPO zwrócił uwagę na trwający kolejny etap debaty na temat tego dokumentu, czyli przygotowanie rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ, która może umożliwić kontynuację działań na rzecz wzmocnienia praw osób starszych.

Dotychczas przedstawiciel polskiego rządu nie był zaangażowany w przedmiotowe prace. Jednocześnie reprezentacja Polski na forum międzynarodowym wykracza poza mandat RPO uregulowany przepisami ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich. Tym samym Rzecznik uczestniczy w tych pracach wyłącznie jako krajowy organ ochrony praw człowieka.

Nowa konwencja poprzez zebranie i usystematyzowanie standardów ochrony praw osób starszych stanowiłaby kompas dla zmian w prawie na poziomie krajowym oraz mechanizm mobilizujący do realizacji zamierzeń w postaci okresowej sprawozdawczości z implementacji jej postanowień. Ponadto, podobnie jak Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, konwencja o prawach osób starszych zwiększyłaby ogólną świadomość w społeczeństwie co do praw człowieka w starszym wieku, a także wpłynęłaby na kształt kolejnych polityk publicznych.

Podczas ostatniego, czternastego już posiedzenia Grupy Roboczej ONZ ds. Starzenia się (Open-ended Working Group on Ageing), która miała miejsce w dniach 20-22 i 24 maja 2024 r. w Nowym Jorku, przyjęto w drodze konsensusu oficjalny dokument ONZ, tj. decyzję 14/13, która dotyczy luk w prawie międzynarodowym w odniesieniu do praw osób starszych i najlepszych sposobów zaradzenia im. W tym dokumencie uwzględniono nową konwencję o prawach osób starszych jako jedną z możliwych opcji zniwelowania zidentyfikowanych luk, co umożliwia jej formalne dalsze procedowanie. Jednocześnie, podczas ostatniej Sesji OEWGA, omówiono już ostatnie z kilkunastu obszarów tematycznych wskazanych do dyskusji w 2017 r. Tym samym formuła debaty we wskazanym obszarze ulegnie zmianie, co otwiera drogę do rozpoczęcia prac redakcyjnych nad nową konwencją. W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z prośbą o poinformowanie, czy oraz jakie działania na forum międzynarodowym podejmuje lub zamierza podjąć rząd w celu ochrony praw osób starszych, w szczególności, czy włączy się w dalsze prace nad ewentualną konwencją o prawach osób starszych.

III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

II.510.1065.2024 z 8 października 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego poprzez błędne uznanie, że nastąpiło prawidłowe doręczenie oskarżonemu zawiadomienia o terminie rozprawy.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Cz. z dnia 27 września 2021 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k.

zaskarżył powyższy wyrok w części dotyczącej skazanego S. K., na jego korzyść w całości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 11 grudnia 2024 r., sygn. akt IV KK 433/24)
Sąd Najwyższy uchylił wyrok w części dotyczącej S.K. i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w C.

II.510.121.2024 z 15 października 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia prawa procesowego, poprzez nierozpoznanie przez Sąd Odwoławczy apelacji w zakresie szerszym niż wynikałoby to z postawionych zarzutów.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 27 października 2023 r., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w W. z dnia 28 kwietnia 2023 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok na korzyść Ł. L.

II.511.624.2024 z 15 października 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na pominięciu przez Sąd wynikających z ujawnionego materiału dowodowego i mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia okoliczności.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w L. z dnia 11 marca 2024 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść oskarżonego M. K.

II.511.110.2022 z 16 października 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenie prawa, przez nieuzasadnione przyjęcie, że występują przesłanki do rozpoznania sprawy obwinionego w postępowaniu nakazowym.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Z. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść obwinionego R. P.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 21 listopada 2024 r., sygn. akt IV KK 436/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok nakazowy i na podstawie art. 45 § 1 k.w. w zw. z art. 5 § 1 pkt 4 k.p.w. postępowanie umorzył, a kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

II.511.190.2023 z 16 października 2024 r. – kasacja w sprawie rażącej obrazy prawa procesowego, polegającej na procedowaniu i orzekaniu przez Sąd odwoławczy na rozprawie apelacyjnej w składzie jednoosobowym, pomimo braku ku temu przesłanek ustawowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w O. utrzymującego w mocy wyrok skazujący Sądu Rejonowego w

O. M. z dnia 14 września 2022 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego S. W.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 17 grudnia 2024 r., sygn. akt IV KK 437/24). Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w O. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

II.510.1181.2024 z 18 października 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa karnego procesowego, polegającego na uwzględnieniu wadliwego wniosku prokuratora o wydanie wobec oskarżonego wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W. z dnia 17 kwietnia 2023 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść A. D.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 3 grudnia 2024 r., sygn. akt II KK 473/24). Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w W. do ponownego rozpoznania.

II.510.838.2023 z 18 października 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na niezasadnym przyjęciu, że wina i okoliczności czynu przypisanego obwinionemu nie budzą wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w J. G., z dnia 6 grudnia 2022 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w zakresie uznania J. Ch. za winnego popełnienia czynu z art. z art. 94 § 1 k.w., na jego korzyść.

II.510.684.2024 z 22 października 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, poprzez niewłaściwe przeprowadzenie kontroli instancyjnej i nienależyte rozważenie przez Sąd odwoławczy zarzutu zażalenia obrońcy obwinionej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w L. z dnia 25 kwietnia 2024 r., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w L. z dnia 20 lutego 2024 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie na korzyść obwinionej S. K., w całości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 17 grudnia 2024 r., sygn. akt II KK 479/24). Sąd Najwyższy w trybie art. 535 § 5 k.p.k. w zw. z art. 112 k.p.w. uchylił zaskarżone postanowienie i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w L. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

II.510.78.2022 z 22 października 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa, przez nieuzasadnione przyjęcie, że występują przesłanki do rozpoznania sprawy obwinionego postępowaniu nakazowym.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Rz. z dnia 2 września 2021 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.s.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego K. H.

II.511.319.2023 z 23 października 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego, polegającego na wydaniu rozstrzygnięcia w przedmiocie pozostawienia kasacji obrońców bez rozpoznania.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2023 r., pozostawiającego bez rozpoznania kasacje obrońców skazanych P. K. oraz R. K., wniesionych od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 21 czerwca 2021 r., częściowo zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w W. z 20 stycznia 2020 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. RPO zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanych P. K. i R. K.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 11 grudnia 2024 r., sygn. akt II KK 484/24).

Sąd Najwyższy na podstawie art. 536 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 i 2 k.p.k. uchylił zaskarżone postanowienie i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Izbie Karnej Sądu Najwyższego.

II.510.1148.2021 z 23 października 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w K. G. z dnia 24 czerwca 2021 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść ukaranego M. Sz.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 13 grudnia 2024 r., sygn. akt I KK 412/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił obwinionego od popełnienia przypisanego mu wykroczenia.

II.510.160.2024 z 25 października 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że okoliczności przypisanych ukaranemu czynów i jego wina nie budzą wątpliwości, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie, zarówno wina, jak i okoliczności czynów zarzucanych obwinionemu budziły poważne wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w R. z dnia 6 października 2020 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść ukaranego A. J.

II.511.614.2019 z 5 listopada 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia przepisów prawa karnego procesowego, poprzez utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku w części skazującej, w sytuacji, gdy Sąd Apelacyjny nie wykonał wytycznych Sądu Najwyższego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w B. z dnia 14 kwietnia 2022 r., zmieniającego w części wyrok Sądu Okręgowego w B. z dnia 6 lipca 2018 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w części skazującej, na korzyść M. C. i W. R.

II.510.163.2024 z 5 listopada 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w R. z dnia 16 lipca 2020 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w części, w której Sąd uznał M. D. za winnego popełnienia czynu z art. 54 k.w. w zw. z § 5 i § 18 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, na korzyść ukaranego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 23 grudnia 2024 r., sygn. akt V KK 529/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony skargą kasacyjną wyrok nakazowy w części skazującej obwinionego M.D. za wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 5 i § 18 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii i uniewinnił obwinionego od popełnienia tego wykroczenia.

II.510.158.2024 z 5 listopada 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w R. z dnia 13 lipca 2020 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższy wyrok w całości, na korzyść ukaranego M. W.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 18 grudnia 2024 r., sygn. akt V KK 528/24)

Sąd Najwyższy uchylił uchyla Sądu Rejonowego w R. w całości i uniewinnił M.W. od popełnienia czynów opisanych w pkt I 1 IV części wstępnej wyroku, natomiast co do czynów opisanych w pkt II, III i V umorzył postępowanie z uwagi na przedawnienie karalności.

II.510.159.2024 z 6 listopada 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego, mogącego mieć istotny wpływ na treść wyroku, polegającego na przyjęciu, że okoliczności przypisanego ukaranemu czynu i jego wina nie budzą wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w R. z dnia 7 lipca 2020 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść ukaranego A. S.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 14 stycznia 2025 r., sygn. akt V K K 530/24)

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok nakazowy Sądu Rejonowego w R. oraz: a) na podstawie art. 5 § 1 pkt 4 k.p.s.w. w zw. z art. 45 § 1 k.w. umorzył postępowanie co do opisanego w pkt 1 części wstępnej wyroku wykroczenia z art. 65 § 1 k.w. - z uwagi na przedawnienie karalności wykroczenia; b) na podstawie art. 5 § 1 pkt 2 k.p.s.w. uniewinnił obwinionego od zarzutu popełnienia opisanego w pkt 2 części wstępnej wyroku wykroczenia z art. 54 § 1 k.w., a także kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

II.510.179.2022 z 13 listopada 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, poprzez niewłaściwe przeprowadzenie kontroli instancyjnej i nienależyte rozważenie przez Sąd Odwoławczy zarzutu apelacji obrońcy oskarżonego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w K. z dnia 26 listopada 2020 r., zmieniającego w części wyrok Sądu Okręgowego w Cz. z dnia 27 lutego 2020 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w części dotyczącej D. G., w zakresie skazania za przestępstwo z art. 233 § 1a k.k., na Jego korzyść.

II.510.453.2023 z 22 listopada 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa karnego materialnego, polegającego na uznaniu oskarżonego winnym popełnienia zarzuconego mu czynu z art. 178a § 4 k.k.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Z. z dnia 19 września 2022 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok na korzyść H. C. w części, w jakiej przypisano mu czyn z art. 178a § 4 k.k. (pkt 1 wyroku).

Kasacja uwzględniona (wyrok z 30 stycznia 2025 r., sygn. akt KK 461/24).

Sąd Najwyższy uchylił pkt 1 zaskarżonego wyroku i uniewinnił H. C. od popełnienia czynu zarzuconego w pkt 1 aktu oskarżenia i w tym zakresie kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

II.511.500.2024 z 25 listopada 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na braku należytego skontrolowania wyroku sądu meriti poza

granicami zaskarżenia, pomimo tego, że był on obarczony rażącym naruszeniem przepisu prawa karnego materialnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 29 maja 2024 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w G. z dnia 17 stycznia 2024 r. RPO zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego Z. Cz.

II.510.1304.2024 z 29 listopada 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że okoliczności przypisanego oskarżonemu czynu oraz jego wina nie budzą wątpliwości i w konsekwencji wydaniu wyroku nakazowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Sz. z dnia 1 lipca 2021 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść G. B.

II.510.357.2022 z 10 grudnia 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów postępowania, poprzez niewłaściwe przeprowadzenie kontroli instancyjnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 10 marca 2021 r., częściowo zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w K. z dnia 22 października 2020 r., w pozostałej części utrzymującego w mocy tenże wyrok. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok Sądu Okręgowego w K., w zakresie pkt II jego części dyspozytywnej.

II.510.447.2024 z 17 grudnia 2024 r. - kasacja w sprawie nieuwzględnienia całokształtu okoliczności faktycznych ujawnionych na rozprawie.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Z. z dnia 24.02.2024 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w Z. z 15.11.2022 r. Zaskarżył wyrok w całości na korzyść skazanego P.K., zarzucając rażące i mogące mieć istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego, to jest art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k., z uwagi na brak rozpoznania przez sąd odwoławczy, apelacji obrońcy poza granicami zaskarżenia i podniesionymi zarzutami, i utrzymanie zaskarżonego orzeczenia Sądu I instancji w mocy, w sytuacji, gdy zostało ono wydane z naruszeniem art. 410 k.p.k., bowiem nie uwzględnia całokształtu okoliczności faktycznych ujawnionych na rozprawie, co spowodowało w konsekwencji rażąca niesprawiedliwość wyroku sądu odwoławczego. RPO wniósł o uchylenie prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Z. z dnia 26

lutego 2024 r. i przekazanie sprawy Sądowi II instancji do ponownego rozpoznania.

II.511.787.2024 z 20 grudnia 2024 r. - kasacja w sprawie braku wniosku o ściganie, pochodzącego od osoby uprawnionej

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w W. z 8.12.2021 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w Ś. z 14.07.2021 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. Rzecznik zaskarżył orzeczenie na korzyść oskarżonego Ł.A. w części, dotyczącej utrzymania w mocy wyroku Sądu Okręgowego w Ś., co do przypisania oskarżonemu przestępstwa z art. 190 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. Na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, polegające na uchybieniu obowiązkowi przeprowadzenia prawidłowej kontroli odwoławczej, poprzez nierozważenie, w odniesieniu do czynu przypisanego wyroku Sądu Okręgowego w Ś., wystąpienia jednej z okoliczności wyłączających postępowanie, to jest braku wniosku o ściganie, pochodzącego od osoby uprawnionej i tym samym nieuwzględnienie z urzędu faktu istnienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej i wnoszę o uchylenie zaskarżonego wyroku w części utrzymującej w mocy wyrok Sądu Okręgowego w Ś. w zakresie skazania oskarżonego Ł.A. za czyn z art. 190 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. oraz o uchylenie w tej części wyroku Sądu I instancji i na podstawie art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k. umorzenie postępowania w zakresie wymienionego czynu.

II.510.1336.2024 z 20 grudnia 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia polegającego na uwzględnieniu wadliwego i obarczonego rażącym naruszeniem prawa karnego materialnego wniosku prokuratora o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Ś. z 23.10.2020 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył orzeczenie w części dotyczącej rozstrzygnięcia o srodku probacyjnym, zawartym w pkt. 4 wyroku, na korzyść J.W. Powołując się na art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie art. 343 § 3 i 7 zd. 1 k.p.k. w zw. z art. 335 § 1 k.p.k., polegające na uwzględnieniu wadliwego i obarczonego rażącym naruszeniem prawa karnego materialnego, tj. art. 70 § 1 k.k., wniosku prokuratora o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy w zakresie dotyczącym kary łącznej 1 roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 5 lat próby, a w konsekwencji orzeczenie wobec J.W. srodku probacyjnego w postaci warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej kary łącznej 1 roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 5

lat, co skutkowało rażącym naruszeniem prawa karnego materialnego, tj. art. 70 § 1 k.k., który zakreśla ten okres na maksymalnie 3 lata. Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w części dotyczącej rozstrzygnięcia o środku probacyjnym i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Ś.

II.510.237.2017 z 23.12.2024 r. - kasacja w sprawie wymierzenia kary bez postępowania dowodowego, mimo istnienia wątpliwości dotyczących istotnych okoliczności popełnienia.

Rzecznik wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego S., zaskarżając wyrok w całości na korzyść A.K. W oparciu o art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów postępowania, to jest art. 387 § 2 k.p.k. w brzmieniu z chwili orzekania, polegające na uznaniu, że istnieją podstawy do uwzględnienia wniosku oskarżonego o wydanie wyroku skazującego za czyn z art. 178a 1 k.k. i wymierzenie mu kary bez przeprowadzenia postępowania dowodowego, pomimo istnienia wątpliwości dotyczących istotnych okoliczności popełnienia przestępstwa, tj. czy w miejscu, w którym oskarżony w chwili czynu prowadził pojazd

mechaniczny znajdując się w stanie nietrzeźwości odpowiadającym 0,51 mg/l alkoholu w wydychanym powietrzu odbywał się „ruch lądowy” w rozumieniu przepisu art. 178a § 1 k.k.

Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w S. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu pierwszoinstancyjnym.

[Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich:](#)

II.511.481.2023 z 29 listopada 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, polegającego na przypisaniu podejrzanemu popełnienia czynów zabronionych, pomimo tego, że jego zachowanie nie wyczerpało wszystkich ustawowych znamion tych czynów.

Kasacja nieuwzględniona (wyrok z 2 października 2024 r., sygn. akt IX K 1308/19)

Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną jako oczywiście bezzasadną.

BPK.511.210.2023 z 12 kwietnia 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa karnego procesowego, stanowiącego bezwzględną przyczynę odwoławczą polegającego na jedynie umorzeniu postępowania odwoławczego dotyczącego rozpoznania zażaleń obrońcy.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 13 listopada 2024 r., sygn. akt III KK 185/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie Sądu Okręgowego w K. z dnia 5 września 2023 r. oraz postanowienie Sądu Rejonowego w O. z dnia 19 kwietnia 2023 r. i na podstawie art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k. postępowanie umorzył.

II.510.201.2024 z 10 maja 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na bezpodstawnym przyjęciu, że okoliczności przypisanego skazanemu czynu i jego wina nie budzą wątpliwości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 13 listopada 2024 r., sygn. akt II KK 199/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. umorzył postępowanie.

II.510.258.2024 z 7 czerwca 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego, poprzez przeprowadzenie wadliwej kontroli instancyjnej zaskarżonego postanowienia Sądu I instancji.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 18 grudnia 2024 r., sygn. akt I KK 219/24)

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie oraz otrzymane nim w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w L. i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w L. Ponadto obciążył Skarb Państwa wydatkami związanymi z rozpoznaniem kasacji.

II.510.846.2022 z 11 czerwca 2024 r. - kasacja w sprawie naruszenia prawa procesowego, polegającego na tym, że Sąd II instancji rozpoznając apelację obrońcy utrzymał w mocy rażąco niesprawiedliwe orzeczenie Sądu I instancji.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 22 października 2024 r., sygn. akt III KK 294/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w P. w postępowaniu odwoławczym.

II.510.1034.2022 z 18 czerwca 2024 r. - kasacja w sprawie wydania orzeczenia z obrazą przepisów Kodeksu postępowania karnego, stanowiącą bezwzględną przyczynę odwoławczą.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 17 października 2024 r., sygn. akt V KK 272/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok łączny i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w I.

BPW.511.71.2022 z 19 czerwca 2024 r. - Kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego błędne zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany oskarżonemu nie wyczerpywał znamion czynu zabronionego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 18 grudnia 2024 r., sygn. akt KK 236/24)
Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu w L. do ponownego rozpoznania oraz obciążył Skarb Państwa wydatkami związanymi z rozpoznaniem kasacji.

II.511.230.2024 z 25 czerwca 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia prawa procesowego, polegającego na zaniechaniu wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 7 listopada 2024 r., sygn. akt IV KK 282/24).
Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu w B. do ponownego rozpoznania.

II.510.143.2024 z 8 lipca 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na przeprowadzeniu nieprawidłowej kontroli odwoławczej.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 5 grudnia 2024 r., sygn. akt V KK 305/24)
Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w S. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

II.511.405.2022 z 9 lipca 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na zaniechaniu przez sąd ad quem dokonania wszechstronnej kontroli odwoławczej.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 4 grudnia 2024 r., sygn. akt IV KK 302/24).
Sąd Najwyższy uchylił w całości zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego w B. i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.510.687.2024 z 12 lipca 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego, mogącego mieć istotny wpływ na treść wyroku, polegającego na przyjęciu, że okoliczności przypisanego ukaranemu czynu i jego wina nie budzą wątpliwości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 26 listopada 2024 r., sygn. akt IV KK 310/24).
Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok nakazowy i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w P. do ponownego rozpoznania.

II.510.1255.2020 z 17 lipca 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów postępowania, polegającego na nałożeniu na oskarżonego środka kompensacyjnego, w sytuacji gdy w realiach przedmiotowej sprawy nie było to dopuszczalne.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 20 listopada 2024 r., sygn. akt I KK 280/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w części dotyczącej orzeczenia o obowiązku naprawienia szkody na podstawie art. 46 § 1 k.k. zawartego w punkcie 2.

II.510.421.2024 z 24 lipca 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na przeprowadzeniu nienależytej kontroli instancyjnej przez Sąd Odwoławczy.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 9 października 2024 r., sygn. akt IV KK 330/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok oraz utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Rejonowego w B. z dnia 17 sierpnia 2023 r. i uniewinnił K. T.

II.510.397.2023 z 2 sierpnia 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego, polegającego na zobowiązaniu oskarżonego do naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody w sytuacji, gdy wcześniej o tożsamym roszczeniu orzekł sąd, wydając nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 9 października 2024 r., sygn. akt I KK 305/24).

Sąd Najwyższy uchylił punkt V zaskarżonego wyroku w zakresie dotyczącym W. F.

II.511.514.2024 z 27 sierpnia 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, poprzez wydanie w stosunku do obwinionego wyroku nakazowego w sytuacji, gdy jego wina budzi wątpliwości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 25 października 2024 r., sygn. akt V KK 395/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok nakazowy i na podstawie art. 45 § 1 k.w. w zw. z art. 5 § 1 pkt 4 k.p.w. postępowanie przeciwko M.S. o czyn z art. 86 § 1 k.w. umorzył, a kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

II.511.421.2024 z 27 sierpnia 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że wina i okoliczności czynu przypisanego obwinionemu nie budzą wątpliwości, i w konsekwencji wydaniu wyroku nakazowego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 23 października 2024 r., sygn. akt II KK 385/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił M. W. od popełnienia zarzucanego mu czynu, a kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

II.510.356.2018 z 30 sierpnia 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa karnego materialnego, polegającego na uznaniu oskarżonego za winnego przypisanego mu czynu, pomimo że jego zachowanie nie wyczerpywało znamion przestępstwa.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 11 grudnia 2024 r., sygn., akt IV KK 376/24)

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w R. i uniewinnił B.J. od popełnienia przypisanego mu czynu, obciążając Skarb Państwa kosztami postępowania w sprawie.

II.511.320.2023 z 30 sierpnia 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa karnego materialnego, polegającego na zastosowaniu przepisu k.k. mimo braku ustawowych przesłanek do przyjęcia, że oskarżony popełnił przypisany mu czyn w warunkach wcześniejszego prawomocnego skazania.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 22 października 2024 r., sygn. akt V KK 402/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w G. do ponownego rozpoznania.

II.511.213.2024 z 30 sierpnia 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na braku należytego skontrolowania wyroku sądu meriti, poza granicami zaskarżenia pomimo tego, że było ono obarczone rażącym naruszeniem przepisu prawa karnego materialnego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 21 listopada 2024 r., sygn. akt II KK 392/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i utrzymany nim w mocy wyrok Sądu I Instancji i uniewinnił T. K. od zarzucanego mu wykroczenia.

II.510.664.2023 z 10 września 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów postępowania, polegającego na wydaniu wobec oskarżonej wyroku w postępowaniu nakazowym w sytuacji, gdy jej wina i okoliczności popełnionego czynu budziły wątpliwości.

Kasacja nieuwzględniona (wyrok z 19 grudnia 2024 r., sygn. akt IV KK 396/24).

Sąd Najwyższy oddalił kasację jako oczywiście bezzasadną i obciążył Skarb Państwa kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego.

II.511.512.2024 z 10 września 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego,

polegającego na przeprowadzeniu wadliwej kontroli odwoławczej orzeczenia Sądu I instancji, poprzez nienależyte rozpoznanie apelacji.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 6 listopada 2024 r., sygn. akt IV KK 397/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w części dotyczącej orzeczonego wobec I. B. R. środka zabezpieczającego i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym Sądowi Okręgowemu w S.

[Skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego: Brak.](#)

[Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich: Brak.](#)

[Skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego:](#)

IV.511.361.2022 z 9 października 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty Sądu Rejonowego wydanego w postępowaniu upominawczym.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty z dnia 13 października 2009 r., wydanego przez Sąd Rejonowy w K. w sprawie z powództwa Gminy Miejskiej przeciwko A. S. i K. S. o zapłatę oraz zaskarżył go w części zobowiązującej pozwaną K. S. do zapłaty solidarnie z A. S. dochodzonej pozwem kwoty oraz w zakresie nałożonego na K. S. obowiązku zwrotu kosztów postępowania. Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN powyższemu nakazowi zapłaty RPO zarzucił m.in. naruszenie zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, a to chronionego w art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji prawa do ochrony własności i praw majątkowych pozwanej.

V.510.104.2024 z 8 listopada 2024 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Apelacyjnego w części oddalającej apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego co do kwoty tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając prawomocny wyrok Sądu Apelacyjnego w K. z 8 listopada 2019 r., w części, tj. w zakresie pkt. 1 w części oddalającej apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego w N. S. z 9 lipca 2018 r., co do kwoty 1.000.000,00 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

W oparciu o podstawę z art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n., zaskarżonemu wyrokowi RPO zarzucił m.in., że w zaskarżonej części został wydany z rażącym naruszeniem przepisów prawa materialnego, tj. z rażącym naruszeniem art. 24 § 1 Kodeksu cywilnego w zw. z art. 23 ust. 4 zd. drugie ustawy o ochronie zdrowia

psychicznego w zw. z art. 41 ust. 1 zd. drugie Konstytucji, poprzez jego wadliwe zastosowanie w ustalonym stanie faktycznym.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg nadzwyczajnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

V.511.109.2021 z 16 marca 2022 r. - skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu upominawczym w sprawie z powództwa Banku o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 26 listopada 2024 r., sygn. akt II NSNc 423/23).

Sąd Najwyższy orzekł, iż zaskarżony nakaz zapłaty naruszył podstawowe zasady i gwarancje konstytucyjne składające się na klauzulę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 u.SN, uchylił zatem zaskarżony nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym wydany przez Sąd Okręgowy w L. i przekazał temu sądowi sprawę do ponownego rozpoznania, który przy ponownym rozpoznaniu sprawy uwzględni charakter, w jakim występuje pozwana (konsument) zgodnie z posiadanymi dokumentami i przysługującą jej ochronę.

V.510.83.2020 z 31 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego z powództwa banku o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 5 grudnia 2024 r., sygn. akt II NSNc 47/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym i trzecim i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K., oraz zniósł wzajemnie koszty postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną.

BPW.511.119.2021 z 23 sierpnia 2022 r. - skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy.

Skarga nadzwyczajna oddalona (wyrok z 6 listopada 2024 r., sygn. akt II NSNc 154/23).

Zdaniem Sądu Najwyższego RPO nie wykazał zarzucanych naruszeń prawa materialnego i procesowego. SN uznał również za niezasadne zarzutów naruszenia konstytucyjnych zasad zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji oraz gwarancji ochrony praw majątkowych, wywodzonej z art. 64 ust. 1 Konstytucji.

III.7043.148.2022 z 30 listopada 2022 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego utrzymującego w mocy orzeczenie sądowe naruszające konstytucyjne prawo do jawnego rozpatrzenia sprawy przez sąd.

Skarga nadzwyczajna nieuwzględniona (wyrok z 12 grudnia 2024 r., sygn. akt II NSNc 236/23).

Sąd Najwyższy oddalił skargę nadzwyczajną i zniósł wzajemne koszty postępowania wywołane jej wniesieniem.

IV.511.371.2021 z 8 lutego 2023 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego wydanego w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 24 października 2024 r., sygn. akt II NSNc 270/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie w całości i umorzył postępowanie w sprawie. Skarga nadzwyczajna wniesiona przez Rzecznika Praw Obywatelskich jest w sposób oczywisty zasadna. Należy podzielić zarzut rażącego naruszenia prawa procesowego, polegającego na niewłaściwym zastosowaniu art. 669 w zw. z art. 677 k.p.c, w następstwie pominięcia - wobec uwzględnienia przez Sąd wniosku G. W. z 20 marca 2007 r. o stwierdzenie nabycia spadku po L. W. - dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłej L. W., pomimo że ten sam Sąd wydał już prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy.

IV.511.134.2023 z 16 maja 2023 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 5 listopada 2024 r., sygn. akt II NSNc 391/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie w całości i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w L. do ponownego rozpoznania. Skarga nadzwyczajna zasługuje na uwzględnienie, albowiem postanowienie Sądu Rejonowego w L. z 10 maja 2018 r. nie odpowiada prawu. Sąd Najwyższy zgodził się z Rzecznikiem Praw Obywatelskich, że w realiach sprawy naruszono zasadę ochrony zaufania obywateli do państwa (organów wymiaru sprawiedliwości) odnoszącą się do całego procesu stosowania prawa, jak również prawo uczestnika postępowania do rzetelnej procedury sądowej.

V.511.641.2021 z 26 października 2023 r. - skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu nakazowym.

Skarga nadzwyczajna oddalona (wyrok z 31 października 2024 r., sygn. akt II NSNc 488/23).

Sąd Najwyższy oddalił skargę nadzwyczajną. Zdaniem SN skarga nadzwyczajna nie zasługuje na uwzględnienie, albowiem zaskarżony nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w K. z 12 września 2016 r. odpowiada prawu. Rzecznik Praw Obywatelskich nie podjął próby wykazania, z jakich przyczyn zapadłe orzeczenie jest niesprawiedliwe i dlaczego prawidłowe zastosowanie

przepisów prawa, w tym powołanych norm Konstytucji, wymagałoby jego uchylecia.

IV.511.315.2023 z 26 października 2023 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Rejonowego w sprawie z powództwa spółki o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 26 listopada 2024 r., sygn. akt II NSNc 510/23).

Sąd Najwyższy stwierdził, że wyrok Sądu Rejonowego w P. z 9 lutego 2012 r., w zaskarżonym zakresie został wydany z naruszeniem prawa. SN nie ma wątpliwości, że Sąd Rejonowy, wydając zaskarżony wyrok, wadliwie oparł się na uznaniu pozwu przez Pozwanych, nie weryfikując prawdziwości ich twierdzeń z dokonanymi przez siebie ustaleniami faktycznymi w zakresie daty urodzenia Pozwanego i daty osiągnięcia przez niego pełnoletniości, co w rezultacie skutkowało błędnym ustaleniem zakresu solidarnej odpowiedzialności Pozwanego. Sąd Najwyższy podziela także stanowisko Skarżącego, że zaskarżony wyrok, w zakresie, w jakim dotyczy Pozwanego, który został obciążony obowiązkiem zapłaty solidarnie z Pozwaną czynszu najmu Lokalu oraz pozostałych opłat eksploatacyjnych za okres przed osiągnięciem przez niego pełnoletniości, narusza także wskazane w skardze nadzwyczajnej zasady oraz wolności i prawa człowieka i obywatela, określone w Konstytucji.

Rzecznik przystąpił do postępowania sądowego:

V.511.438.2024 z 30 października 2024 r. – skarga o wznowienie postępowania w sprawie z powództwa Banku o zapłatę, zakończonej prawomocnym nakazem zapłaty wydanym w elektronicznym postępowaniu upominawczym.

Rzecznik Praw Obywatelskich, w związku z art. 7 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej jako: „k.p.c.”) oraz zgodnie z art. 399 § 1 k.p.c. w związku z art. 3532 k.p.c., a także zgodnie z art. 50539 k.p.c., mając za podstawę skargi art. 401 pkt 2 k.p.c. tzn. pozbawienie strony możliwości działania wskutek naruszenia przepisów prawa, wniósł o: wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym nakazem zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym wydanym 30 września 2014 r. przez Sąd Rejonowy w L. (zwanym dalej: „zaskarżony nakaz zapłaty”); uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty; wstrzymanie wykonania zaskarżonego nakazu zapłaty na podstawie art. 414 k.p.c.

RPO upatruje podstawy prawnej skargi w ziszczeniu się przesłanki określonej w art. 401 pkt 2 k.p.c., a mianowicie pozbawienia strony możliwości działania wskutek naruszenia przepisów prawa.

VII.501.108.2024 z 5 listopada 2024 r. – zażalenie na postanowienie Prokuratora Prokuratury Rejonowej o odmowie wszczęcia dochodzenia w

sprawie publicznego znieważenia grupy osób z powodu ich przynależności narodowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył zażalenie na postanowienie Prokuratora Prokuratury Rejonowej w W. z dnia 9 września 2024 r. o odmowie wszczęcia dochodzenia, w którym po rozpoznaniu zawiadomienia Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 9 sierpnia 2024 r. w sprawie o czyn z art. 257 ustawy - Kodeks karny na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 ustawy - Kodeks postępowania karnego i 305 § 1 k.p.k. odmówiono wszczęcia dochodzenia w sprawie publicznego znieważenia grupy osób, w nieustalonym miejscu, a ujawnionym w W., nie później niż 24 czerwca 2018 r., z powodu ich przynależności narodowej poprzez publikację w Internecie na stronie internetowej www.youtube.com filmiku wideo na którym jeden mężczyzna kieruje wobec drugiego mężczyzny obraźliwe słowa, w wyniku stwierdzenia, iż czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego.

Na podstawie art. 306 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 465 § 2 k.p.k. powyższe postanowienie RPO zaskarżył w całości, zaś zaskarżonemu postanowieniu zarzucił m.in.: naruszenie przepisów postępowania mające wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 7 k.p.k., polegające na wybiórczej ocenie materiału dowodowego oraz pominięciu i nierozważeniu wszystkich okoliczności przedstawionych w zawiadomieniu, podczas gdy zawiadomienie Rzecznika dotyczyło przemocy fizycznej, słownej i psychicznej, dręczenia ludzi, pochwalania i nawoływania do popełnienia przestępstwa i prezentowania treści pornograficznych, a także propagowania poglądów homofobicznych, seksistowskich, rasistowskich i ksenofobicznych, znieważających całe grupy społeczne, podczas gal freakfightowych.

Podnosząc powyższe zarzuty, RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia na podstawie art. 437 § 1 k.p.k. i przekazanie sprawy Prokuraturze Rejonowej do dalszego prowadzenia.

IV.511.204.2024 z 6 listopada 2024 r. – skarga o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego wydanym w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, na podstawie art. 524 § 1 oraz art. 403 § 2 in principio w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., tj. z uwagi na istnienie dwóch prawomocnych postanowień stwierdzających nabycie spadku po tej samej osobie, wniósł o: wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego dla w W., z dnia 8 grudnia 2022 r., wydanym w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po J. S.; uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w W. z dnia 8 grudnia 2022 r. i odrzucenie wniosku O.S. z dnia 18 sierpnia 2022 r. (data wniesienia do sądu), o stwierdzenie nabycia spadku po J. S., ze względu na to, iż sprawa ta została już wcześniej prawomocnie rozstrzygnięta postanowieniem Sądu Rejonowego w W. z dnia 22 grudnia 1997 r.

IV.511.255.2024 z 19 listopada 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia oraz wnioskiem o przywrócenie terminu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w P. Na podstawie art. 351 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 27 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich wniósł o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w P. z 24 października 2023 r., poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych S. G. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (dalej jako: „u.p.z.p.s.”) ze względu na to, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w sposób oczywisty wskazuje na spełnienie przesłanki z art. 9 ust. 3 in fine u.p.z.p.s., tj. zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla S. G.

Jednocześnie, RPO na podstawie art. 169 k.p.c. wniósł o przywrócenie terminu do złożenia ww. wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w P. z 24 października 2023 r., wnosząc o dopuszczenie dowodu z kopii pisma przewodniego, przy którym zostały przesłane do Biura Rzecznika akta sądowe, na okoliczność zachowania terminu.

Uwzględnienia stanowiska Rzecznika (postanowienie z 2 stycznia 2025 r., sygn. akt III Nkd 97/23).

Sąd Rejonowy w P. w przedmiocie rozpoznania wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich przywrócił Rzecznikowi Praw Obywatelskich termin do złożenia wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w P. oraz orzekł o wyłączeniu zamieszczenia danych S.G., w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

Sądy wydały następujące orzeczenia:

III.7044.51.2019 z 17 stycznia 2020 r. - odwołanie od wyroku Sądu Rejonowego w sprawie o przywrócenie do pracy i zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda wynagrodzenia za czas pozostawania bez pracy.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 13 listopada 2024 r., sygn. akt XXI Pa 40/20).

Sąd Okręgowy w W. zmienił zaskarżony wyrok w punkcie II w ten sposób, że zasądził od Ministerstwa Spraw Zagranicznych na rzecz E. P. R. 24.038,43 (dwadzieścia cztery tysiące trzydzieści osiem) złotych tytułem odszkodowania; zmienił zaskarżony wyrok w punkcie III w ten sposób, że zasądził od Ministerstwa Spraw Zagranicznych na rzecz E. P. R. 180 (sto osiemdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego wraz z odsetkami za opóźnienie w wysokości ustawowej za czas od dnia 13 listopada 2024 r. do dnia zapłaty; zasądził od Ministerstwa Spraw Zagranicznych na rzecz E. P. R. 165 (sto sześćdziesiąt pięć) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu w instancji

odwoławczej, w tym kwotę 135 (sto trzydzieści pięć) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej wraz z odsetkami.

IV.550.4.2023 z 6 grudnia 2023 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia oraz wnioskiem o przywrócenie terminu.

Stanowisko nieuwzględnione (postanowienie z 28 listopada 2024 r., sygn. akt III Nkd 271/22).

Sąd Rejonowy w B. P. postanowił przywrócić termin do złożenia wniosku o uzupełnienie postanowienia oraz oddalić wniosek o uzupełnienie postanowienia. W realiach niniejszej sprawy na sądzie nie ciążył zatem obowiązek zawarcia z urzędu w postanowieniu orzeczenia o wyłączeniu wprowadzenia do rejestru danych nieletniego. Również w toku postępowania nie zostało zgłoszone takie żądanie, a zatem - sąd nie był zobligowany co do orzekania w tym zakresie. W konsekwencji, zmiana postanowienia, o jaką wnioskuje Rzecznik Praw Obywatelskich wraz ze zgłoszeniem swojego udziału w sprawie, nie może nastąpić w trybie uzupełnienia postanowienia, wobec braku podstaw prawnych do takiego działania.

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Sądu Najwyższego: Brak.

Rzecznik zgłosił udział w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w sprawie pytań prawnych: Brak.

Zawiadomienia Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego:

V.511.575.2024 z 14 października 2024 r. – wniosek do NSA dotyczący rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego odnośnie stawki podatku od nieruchomości w przypadku wynajmowanego przez przedsiębiorcę budynku mieszkalnego, gdy najemca realizuje w nim jedynie cele mieszkalne.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu zainicjowanym wnioskiem Prokuratora Generalnego o podjęcie przez skład siedmiu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego (dalej jako: „NSA”) uchwały zawierającej rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego i jednocześnie wniósł o podjęcie uchwały o następującej treści: „Budynki mieszkalne lub ich części przeznaczone do najmu mającego służyć zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych najemców w ramach prowadzenia przez podatnika podatku od nieruchomości działalności gospodarczej, należy traktować jako budynki mieszkalne lub ich części, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. a upo”.

Rzecznik postanowił przystąpić do toczącego się postępowania, podzielając pogląd o tym, że przedstawione zagadnienie dotyczące kwalifikacji budynków mieszkalnych lub ich części stanowiących przedmiot własności podmiotów gospodarczych, które są udostępniane podmiotom trzecim, w ramach wykonywania działalności gospodarczej, w kontekście przesłanki „zajęcia na prowadzenie działalności gospodarczej”, jest obiektywnie wątpliwe i wywołuje realne rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych. W konsekwencji wymaga rozstrzygnięcia w drodze uchwały abstrakcyjnej składu siedmiu sędziów NSA.

RPO uważa, że w sytuacji gdy przedsiębiorca wynajmuje budynek mieszkalny lub jego część, kluczowe dla zastosowania stawki podatku od nieruchomości, jest zbadanie rzeczywistego sposobu korzystania z nieruchomości. Z punktu widzenia podatku od nieruchomości opodatkowaniu podatkiem podlega nieruchomość, a nie działalność gospodarcza podatnika. Jeżeli nie budzi wątpliwości okoliczność, że nieruchomość wykorzystywana jest na cele mieszkalne, rozumiane jako trwałe zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych posiadacza lokalu, niezależnie od tego czy cel mieszkaniowy realizuje podatnik

(przedsiębiorca) czy też najemca, należy uznać, że nie mamy do czynienia ze spełnieniem przesłanki „zajęcia na prowadzenie działalności gospodarczej”, determinującej zastosowanie maksymalnej stawki w podatku od nieruchomości. Tym samym, w takiej sytuacji, możliwe jest opodatkowanie według stawki niższej właściwej dla budynków mieszkalnych lub ich części.

Stanowisko uwzględnione (uchwała z 21 października 2024 r., sygn. akt III FPS 2/24).

NSA podjął następującą uchwałę: „Budynki, sklasyfikowane w ewidencji gruntów i budynków w rozumieniu art. 21 ust. 1 ustawy - Prawo geodezyjne i kartograficzne jako mieszkalne, przeznaczone do najmu, w ramach prowadzonej przez podatnika podatku od nieruchomości (wynajmującego) działalności gospodarczej, w takiej części, w jakiej służą zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych najemców, należy traktować jako budynki mieszkalne lub ich części, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy o podatkach i opiatkach lokalnych.”. Sąd podzielił stanowisko Rzecznika, iż za zajęte na prowadzenie działalności gospodarczej nie będą mogły być uznane te części budynku mieszkalnego, które są wykorzystywane (zajęte) na cele mieszkalne, przez co należy rozumieć trwałe zaspokajanie podstawowych potrzeb mieszkaniowych posiadacza lokalu, nawet wówczas, gdy ich oddanie przez podatnika (np. dewelopera, spółdzielnię mieszkaniową, spółkę komunalną, podmiot działający w formule społecznej agencji najmu itd.) do korzystania osobom trzecim dla realizacji tej funkcji (zajęcie na cele mieszkalne), nastąpiło w ramach gospodarczej działalności podatnika (np. komercyjnego najmu).

IV.7003.36.2024 z 12 grudnia 2024 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie podjęcia uchwały wyjaśniającej przepisy prawne dotyczące ustalenie wartości nieruchomości wyłączonej lub przejętej z mocy prawa na podstawie ustawy o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych.

Zawarte w treści wniosku o podjęcie uchwały dotyka szerszego zagadnienia, tj. prawidłowego ukształtowania normy prawnej, znajdującej zastosowanie w przypadku ustalenia wartości nieruchomości wyłączonej lub przejętej z mocy prawa na podstawie ustawy o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych, które na dzień wydania decyzji były przeznaczone pod inwestycję drogową. Artykuł 134 ust. 3 ustawy o gospodarce nieruchomościami przewiduje, że „wartość nieruchomości dla celów odszkodowania określa się według aktualnego sposobu jej użytkowania, jeżeli przeznaczenie nieruchomości, zgodne z celem wyłączenia, nie powoduje zwiększenia jej wartości”. W artykule 134 ust. 4 u.g.n. wyrażona została natomiast tzw. zasada korzyści. Zgodnie z § 36 ust. 4 rozporządzenia Rady Ministrów z w sprawie wyceny nieruchomości sporządzania operatu szacunkowego: „W przypadku gdy na realizację inwestycji drogowej została

wywłaszczona lub przejęta z mocy prawa nieruchomości, która na dzień wydania decyzji była przeznaczona pod inwestycję drogową, wartość rynkową określa się, przyjmując przeznaczenie nieruchomości przeważające wśród gruntów przyległych, chyba że określenie wartości jest możliwe przy uwzględnieniu cen transakcyjnych nieruchomości drogowych. Przepisy ust. 1-3 stosuje się odpowiednio". Obowiązujący obecnie przepis § 49 ust. 4 rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii w sprawie wyceny nieruchomości⁴ zachowuje tożsamą treść.

Rzecznik podziela stanowisko Prezesa NSA, iż na gruncie stosowania przytoczonych wyżej unormowań ujawniły się wątpliwości interpretacyjne oraz rozbieżności w wykładni, których wyrazem było ukształtowanie się co najmniej dwóch wiodących linii orzeczniczych. Pierwsza linia nakazywała prowadzenie wykładni z uwzględnieniem zasady korzyści wystawionej, druga zaś, wiązana z najnowszym orzecznictwem, zakłada natomiast wyłączność regulacji rozporządzenia, występującego wówczas jako *lex specialis* wobec przepisów u.g.n. Poglądy zbieżne z pierwszą linią orzecniczą pojawiają się także i w nowszym orzecznictwie sądów administracyjnych.

Opisany we wstępie wniosku Prezesa NSA problem z zastosowaniem ww. regulacji dotyczy więc określenia, czy przepisy rozporządzenia mogą stanowić samoistną podstawę dla rekonstrukcji normy prawnej, stosowanej w przebiegu ustalenia wysokości odszkodowania za wywłaszczoną lub przejętą z mocy prawa nieruchomości, czy też obligatoryjnie winny uwzględniać przepisy u.g.n. - w zakresie wyrażonej zasady korzyści.

W ocenie Rzecznika błędnym pozostaje przyjęcie, że § 49 ust. 4 r.w.n. § 36 ust. 4 r.w.n. - jako przepisy szczególne - powinny stanowić samodzielną podstawę normatywną, w przypadku ustalenia wartości nieruchomości wywłaszczonych lub przejętych z mocy prawa na podstawie przepisów specustawy drogowej. Pogląd ten jest charakterystyczny dla drugiej z zaprezentowanych i analizowanych we wniosku linii orzeczniczych.

W ocenie Rzecznika tylko pełne uwzględnienie „zasady korzyści”, urzeczywistniać będzie konstytucyjny standard ochrony praw wolności człowieka i obywatela.

Zaprobowany w ramach I linii orzeczniczej NSA pogląd, wpisujący się w obowiązek prowadzenia prokonstytucyjnej wykładni prawa urzeczywistnia, względnie realizuje w większym stopniu, konstytucyjny standard ochrony prawa własności i związanego z nim prawa do słusznego odszkodowania. Uwzględnia także aspekt proporcjonalności wprowadzanych ograniczeń w zakresie uprawnień jednostki. Słuszność takiego stanowiska potwierdza także wzgląd na obowiązek prowadzenia wykładni aktów wykonawczych do ustawy w zgodzie z jej rzeczywistym brzmieniem i systematyką, a także zgodnie z hierarchicznie ukształtowaną strukturą powszechnie obowiązujących aktów prawnych.

Wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich rozpoznane przez Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny: Brak.

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

BPG.7065.9.2024 z 9 października 2024 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na - posiadającą charakter decyzji administracyjnej - „Informację o sposobie rozpatrzenia wniosku o dofinansowanie kosztów turnusu rehabilitacyjnego ze środków PFRON” - wydaną przez Dyrektora MOPS

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości - posiadającą charakter decyzji administracyjnej – „Informację o sposobie rozpatrzenia wniosku o dofinansowanie kosztów turnusu rehabilitacyjnego ze środków PFRON” - wydaną przez Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodziny w G. w dniu 15 kwietnia 2024 r. o sposobie rozpatrzenia wniosku E. P. o dofinansowanie uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym.

Zaskarżonej - posiadającej charakter decyzji administracyjnej - „Informacji o sposobie rozpatrzenia wniosku o dofinansowanie kosztów turnusu rehabilitacyjnego ze środków PFRON” – RPO zarzucił naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy tj.: art. 107 § 1 pkt 6 i § 3 w zw. z art. 104 § 1 w zw. z art. 8 § 1, art. 9 oraz art. 11 w zw. z art. 77 § 1 i art. 80 ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego, polegające na wadliwym sporządzeniu uzasadnienia zaskarżonej decyzji, które będąc ogólnikowym i lakonicznym, nie pozwala na poznanie toku rozumowania organu i kontrolę prawidłowości rozstrzygnięcia, co z kolei prowadzi do uznania, że organ w istocie nie dokonał rozpatrzenia, analizy i rozstrzygnięcia na podstawie całego zgromadzonego w aktach materiału dowodowego.

Wskazując na powyższe, Rzecznik wniósł o uchylenie w całości posiadającej charakter decyzji administracyjnej „Informacji o sposobie rozpatrzenia wniosku o dofinansowanie kosztów turnusu rehabilitacyjnego ze środków PFRON” wydanej przez Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodziny w G. w dniu 15 kwietnia 2024 r. o sposobie rozpatrzenia wniosku E. P. o dofinansowanie uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym.

V.7204.14.2024 z 5 grudnia 2024 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na zarządzenie Dyrektora Zakładu Usług Komunalnych w sprawie wprowadzenia zasad korzystania z wyznaczonego obszaru wodnego dla kąpielisk.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę na zarządzenie Nr 36/2021 Dyrektora Zakładu Usług Komunalnych w Sz. z dnia 1 września 2021 r. w sprawie wprowadzenia zasad korzystania z wyznaczonego obszaru wodnego dla kąpielisk D., G. oraz Dz.

Zaskarżonemu zarządzeniu Dyrektora Zakładu Usług Komunalnych w Sz. RPO zarzucił, że zostało wydane z istotnym naruszeniem: 1) art. 40 ust. 2 pkt 4 ustawy o samorządzie gminnym oraz 2) art. 5 ust. 1 i 2 ustawy o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych. W związku z tym, Rzecznik wniósł o stwierdzenie nieważności zaskarżonego zarządzenia Dyrektora Zakładu Usług Komunalnych w Sz.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed Sądami Administracyjnymi:

V.511.595.2024 z 15 października 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym zakończonym postanowieniem odrzucającym skargę na wezwanie Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu zakończonym w pierwszej instancji postanowieniem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w P. z dnia 24 września 2024 r., odrzucającym skargę na wezwanie Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego podjęte w trybie art. 90 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych.

V.7002.5.2024 z 20 listopada 2024 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym zakończonym wyrokiem oddalającym skargę Prokuratora Rejonowego na uchwałę Rady Miejskiej w przedmiocie uchwalenia Regulaminu Cmentarzy Komunalnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu zakończonym w pierwszej instancji wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w K. z dnia 13 listopada 2024 r., oddalającym skargę Prokuratora Rejonowego w S. na uchwałę Rady Miejskiej w S. z dnia 25 listopada 2016 r. w przedmiocie uchwalenia Regulaminu Cmentarzy Komunalnych. Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 141 § 2 p.p.s.a., RPO wniósł również o sporządzenie uzasadnienia powołanego wyżej wyroku oraz o doręczenie jego odpisu wraz uzasadnieniem.

Stanowisko nieuwzględnione (wyrok 13 listopada 2024 r., sygn. akt II SA/Ke 443/24)

Wojewódzki Sąd Administracyjny w K. po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 13 listopada 2024 r. sprawy ze skargi Prokuratora Rejonowego w S. na uchwałę Rady Miejskiej w S. w przedmiocie uchwalenia regulaminu cmentarzy komunalnych oddalił skargę.

Sądy administracyjne wydały następujące orzeczenia:

V.604.2.2024 z 3 kwietnia 2024 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na czynność Przewodniczącego Rady Miasta w przedmiocie zwrotu obywatelskiego projektu uchwały w sprawie strefy płatnego parkowania.

Skarga uwzględniona (wyrok z 30 października 2024 r., sygn. akt III SA/Łd 283/24).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Ł. stwierdził bezskuteczność zaskarżonej czynności. Zdaniem WSA, skarga jest zasadna. Sąd wskazał, iż z perspektywy realizacji obowiązku wynikającego z art. 41a pkt 3 u.s.g., każdy projekt obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej winien zostać skierowany na obrady rady - co należy rozumieć przez efektywne skierowanie, tzn. takie, dzięki któremu projekt ma faktycznie pod obrady trafić. Zagwarantowane w art. 41 a u.s.g. prawo do obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej musi mieć zatem charakter realny i nie można go uznać za skonsumowane na etapie zgłoszenia projektu uchwały, przyjęcia go, czy też ujęcia w porządku obrad. Ostateczna realizacja tego prawa następuje właśnie poprzez obradowanie nad projektem zgłoszonym w ramach obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej. Z powyższych względów sąd uznał, iż zaskarżona czynność Przewodniczącego Rady Miasta P. T. z 22 grudnia 2023 r. dotycząca obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej nie znajduje oparcia w obowiązujących przepisach prawa.

V.7204.37.2023 z 17 czerwca 2024 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na zarządzenie Dyrektora Ośrodka Sportu i Rekreacji w sprawie poszczególnych regulaminów tego Ośrodka.

Skarga uwzględniona (wyrok z 10 października 2024 r., sygn. akt II SA/Bk 418/24).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w B. stwierdził nieważność zaskarżonego zarządzenia. W ocenie WSA skarga jako zasadna podlegała uwzględnieniu, albowiem zaskarżone zarządzenie jest sprzeczne z prawem. Trafnie uznał RPO, że zasady i tryb korzystania z obiektów i urządzeń sportowo- rekreacyjnych administrowanych przez BOSiR nie zostały uregulowane w akcie prawa miejscowego wydanym przez organ stanowiący gminy w oparciu o powołane wyżej upoważnienia ustawowe, lecz w zarządzeniu Dyrektora BOSiR, czyli w akcie normatywnym nie będącym źródłem powszechnie obowiązującego prawa, którego autorem jest kierownik gminnej jednostki organizacyjnej. Doszło zatem do sytuacji, w której „zasady i tryb korzystania” z gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (sportowo-rekreacyjnych) znalazły się w aktach wewnątrzorganizacyjnych niebędących aktami prawa miejscowego wydanymi na zasadzie art. 40 ust. 2 pkt 4 u.s.g. oraz znalazły się w akcie wydanym nie przez właściwy organ, ale przez kierownika ośrodka będącego samorządowym zakładem budżetowym. Mamy więc do czynienia z naruszeniem przepisów u.s.g.

Skargi kasacyjne Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego:

V.511.595.2024 z 30 października 2024 r. – skarga kasacyjna do NSA na postanowienie WSA odrzucające skargę na wezwanie Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego do uiszczenia opłaty.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w P. z dnia 24 września 2024 r., odrzucające skargę K. S. na wezwanie Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego (dalej jako: „UFG” lub „Fundusz”) do uiszczenia opłaty za brak spełnienia obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe z ruchem tych pojazdów, o którym mowa w art. 90 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych.

Zaskarżonemu postanowieniu RPO zarzucił m.in.: na podstawie art. 174 pkt 2 p.p.s.a., że zostało ono wydane z naruszeniem przepisów postępowania, tj.: 1. art. 59 § 1 w zw. z art. 13 § 2 p.p.s.a. oraz § 1 pkt 13 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie utworzenia wojewódzkich sądów administracyjnych oraz ustalenia ich siedzib i obszarów właściwości w zw. z art. 96 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych poprzez nieprzekazanie sprawy właściwemu sądowi administracyjnemu i wydanie zaskarżonego postanowienia, podczas gdy – z uwagi na miejsce siedziby UFG, którym jest Warszawa – sądem właściwym w niniejszej sprawie był Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie.

Naczelny Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych:

V.511.581.2023 z 11 października 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 13 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2118/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skargi kasacyjne nie są zasadne i nie zasługują na uwzględnienie. W ocenie NSA oczekiwanie Rzecznika Prawa Obywatelskich odnośnie do swoistego rodzaju "sanowania" wad wymienionego postępowania, a to poprzez wezwanie strony skarżącej w toku prowadzonego postępowania wznowieniowego do złożenia - w miejsce pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym - zaświadczenia o odbyciu szkolenia w ośrodku szkolenia kierowców, a w istocie rzeczy poprzez zastąpienie we wznowionym postępowaniu pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem

rzeczywistym zaświadczenia innym zaświadczeniem, nie może być uznane za usprawiedliwione.

WZF.7043.3.2019 z 28 listopada 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na rozkaz personalny Komendanta Głównego Policji w przedmiocie zwolnienia ze służby w Policji.

Skarga oddalona (wyrok z 23 października 2024 r., sygn. akt III OSK 612/24)
Naczelny Sąd Administracyjny oddalił skargę kasacyjną oraz odstąpił od zasądzenia zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego

V.7011.50.2019 z 21 grudnia 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę RPO na decyzję Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia w przedmiocie podlegania obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z 10 października 2024 r., sygn. akt II GSK 942/24).

Naczelny Sąd Administracyjny uchylił zaskarżony wyrok w całości oraz uchylił zaskarżoną decyzję w całości. NSA uznał, że - wbrew twierdzeniu organu i Sądu pierwszej instancji - nie ma podstaw do takiej wykładni art. 145 § 1 pkt 5 k.p.a., która prowadziłaby do odkodowania z niego dodatkowego wymogu, by te nowe okoliczności i dowody nie były znane w dacie wydawania decyzji także stronie i wykluczenia uznania za przesłankę wznowienia sytuacji, w której strona o danej okoliczności wiedziała w dacie wydawania decyzji. Uwzględniając powyższe należy zatem uznać, że niezgodny z prawem był zaakceptowany przez Sąd pogląd organu, że w niniejszej sprawie była podstawa do odmowy uchylenia decyzji ostatecznej po wznowieniu postępowania z powodu niez zaistnienia podstawy wznowienia postępowania. W tej sprawie doszło do zarzucanego skargą kasacyjną naruszenia przez Sąd pierwszej instancji art. 151 p.p.s.a., gdyż z powodu błędnej wykładni art. 145 § 1 pkt 5 k.p.a. doszło do niewłaściwego zastosowania 151 § 1 pkt 1 k.p.a.

[Postępowanie administracyjne z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:](#)

V.511.119.2021 z 13 listopada 2024 r. - odwołanie od decyzji Naczelnika Urzędu Skarbowego o umorzeniu postępowania w sprawie dotyczącej umorzenia zaległości z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł odwołanie od decyzji Naczelnika Urzędu Skarbowego (dalej jako: „NUS”) w K. P. z dnia 28 października 2024 r. (dalej jako: „Decyzja”) o umorzeniu postępowania w sprawie H. J. (dalej jako: „Podatnik”) dotyczącej umorzenia zaległości z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych za 2020 r. w wysokości 147.814 zł z uwagi na jego bezprzedmiotowość.

RPO zarzucił zaskarżonej Decyzji naruszenie art. 208 § 1 Ordynacji podatkowej poprzez bezpodstawne umorzenie postępowania z wniosku Podatnika o udzielenie ulgi w spłacie zobowiązania podatkowego z uwagi na jego bezprzedmiotowość wynikającą z tego, że doszło do wygaśnięcia zobowiązania podatkowego w całości w dniu 2 kwietnia 2024 r. wskutek zapłaty i zaliczenia nadpłaty, w sytuacji gdy taka okoliczność jak zapłata podatku dokonana po zainicjowaniu postępowania w przedmiocie umorzenia zaległości podatkowej (wniosek Podatnika z dnia 2 czerwca 2021 r.), nie czyni tego postępowania bezprzedmiotowym i nie daje podstaw do jego umorzenia.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 233 § 1 pkt 2 lit a) w zw. z § 2 Ordynacji podatkowej, Rzecznik wniósł o uchylenie w całości zaskarżonej Decyzji i wydanie orzeczenia co do istoty sprawy, ewentualnie o uchylenie w całości zaskarżonej Decyzji i przekazanie sprawy NUS w K. P. do ponownego rozpoznania.

Izba Administracji Skarbowej w S., w piśmie z 23 stycznia 2025 r., po rozpatrzeniu odwołania złożonego przez podatnika i odwołania z 13.11.2024 r. złożonego przez Rzecznika Praw Obywatelskich na decyzję Naczelnika Urzędu Skarbowego w K. z 28.10.2024 r. utrzymuje w mocy decyzję organu I instancji.

Organy administracji wydały następujące decyzje w sprawach z wniosku Rzecznika: Brak.

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Skargi konstytucyjne, wnioski oraz pytania prawne, do których przystąpił Rzecznik:

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego: Brak.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich: Brak

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

III.7064.438.2024 z 11 października 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy o świadczeniach rodzinnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w niniejszym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 17 ust. 1a pkt 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych (dalej jako: „ustawa” lub „u.ś.r.”) w brzmieniu obowiązującym do czasu jego uchylecia przez art. 43 pkt 4 lit. b ustawy o świadczeniu wspierającym w zakresie, w jakim za jedyną przesłankę uprawniającą do świadczenia pielęgnacyjnego osoby wskazane w art. 17 ust. 1 pkt 4 uznaje legitymowanie się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności przez osoby spokrewnione w pierwszym stopniu z osobą wymagającą opieki jest niezgodny z art. 69 i art. 71 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji.

Uzasadnienie powyższego stanowiska Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

VII.7037.137.2024 z 12 listopada 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisów ustawy – Karta Nauczyciela.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 85t ust. 2 i ust. 8 ustawy - Karta Nauczyciela są niezgodne z art. 65 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji; art. 85t ust. 4 Karty Nauczyciela w zakresie, w jakim nie przewiduje ograniczenia czasu trwania zawieszenia w obowiązkach, podczas gdy postępowanie dyscyplinarne nadal się toczy, jest niezgodny z art. 65 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji; art. 85t ust. 6 i 10 Karty Nauczyciela w zakresie, w jakim pozwalają na rozpatrzenie odwołania od decyzji o zawieszeniu w obowiązkach, a w dalszej kolejności zażalenia na postanowienie rozpatrujące odwołanie, przez komisje dyscyplinarne działające odpowiednio przy właściwym wojewodzie oraz Ministrze Edukacji Narodowej na posiedzeniu niejawnym bez udziału

obwinionego lub jego obrońcy, są niezgodne z art. 42 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Uzasadnienie powyższego stanowiska Rzecznik przedstawi w późniejszym terminie.

III.7064.398.2024 z 21 listopada 2024 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy o świadczeniach rodzinnych, do którego Rzecznik zgłosił udział 24 września 2024 r.

Zdaniem Rzecznika przesłanką uzasadniającą kontrolę konstytucyjności przepisu, który utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny jest ustalenie, że zachodzi związek pomiędzy kwestionowanym skargą konstytucyjną uregulowaniem a ochroną konstytucyjnych praw i wolności. Związek ten zachodzi wówczas, gdy spełnione są trzy przesłanki: po pierwsze, przepis będący przedmiotem oceny zawiera treści normatywne odnoszące się do sfery praw i wolności konstytucyjnie chronionych; po drugie, nie istnieje żaden alternatywny instrument prawny (poza ewentualnym uznaniem przepisu za niekonstytucyjny), który mógłby spowodować zmianę sytuacji prawnej ukształtowanej definitywnie, zanim ów przepis utracił moc obowiązującą; po trzecie, ewentualna eliminacja danego przepisu z systemu prawnego stanowić będzie skuteczny środek przywrócenia ochrony praw naruszonych obowiązywaniem kwestionowanej regulacji prawnej.

W niniejszej skardze konstytucyjnej wydanie przez Trybunał Konstytucyjny orzeczenia odnośnie aktu normatywnego, który utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał, jest w opinii RPO konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw Skarżącego.

W opinii RPO należało jednak doprecyzować wzorzec przedstawiony w skardze konstytucyjnej odnosząc go do naruszenia prawa rodziny do pomocy państwa, o którym stanowi art. 71 ust. 1 zd. drugie Konstytucji. Przepis ten reguluje zasadę szczególnej pomocy władz publicznych rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, wymieniając w szczególności rodziny wielodzietne i rodziny niepełne, które potencjalnie najbardziej są narażone na sytuacje kryzysowe. Tymczasem przepisy u.ś.r. regulujące dostęp do świadczenia pielęgnacyjnego osób wskazanych w art. 17 ust. 1 pkt 4 z uwagi na uzależnienie tego prawa od spełnienia formalnego kryterium znacznego stopnia niepełnosprawności przez współmałżonka osoby wymagającej wsparcia mogą w sposób istotny limitować dostęp faktycznych opiekunów do świadczenia, zaś osób z niepełnosprawnością do koniecznego wsparcia, a zatem przekraczać zakres proporcjonalności niezbędny dla ochrony praw osób z niepełnosprawnością i ich rodzin.

Z uwagi na charakter świadczenia pielęgnacyjnego przyznawanego nie za samą opiekę nad niepełnosprawnym członkiem rodziny, ponieważ taka opieka

wynika z prawnego oraz moralnego obowiązku, lecz z powodu braku możliwości podjęcia zatrudnienia z uwagi na konieczność sprawowania tej opieki lub za rezygnację z zatrudnienia w celu jej sprawowania, powiązanie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego ze spełnieniem formalnego kryterium posiadania znacznego stopnia niepełnosprawności przez współmałżonka osoby wymagającej wsparcia prowadzi do naruszenia prawa rodziny do szczególnej pomocy, o której mowa w art. 71 ust. 1 zd. drugie Konstytucji.

[Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg konstytucyjnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:](#)

IV.7000.157.2023 z 4 lipca 2023 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej odnośnie zbadania zgodności z Konstytucją przepisów dotyczących określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 21 listopada 2024 r., sygn. akt SK 61/23).

Trybunał Konstytucyjny zauważył, iż związkowymi wzorcami kontroli do zarzutu naruszenia art. 64 ust. 2 Konstytucji skarżąca uczyniła art. 2, art. 7, art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 zd. drugie, art. 32 ust. 2 i art. 92 ust. 1 zd. pierwsze Konstytucji. Skarżąca nie przedstawiła jednak argumentacji dotyczącej wskazanych wzorców związkowych. Ich rzekome naruszenie ma wynikać z postawionej wcześniej przez skarżącą tezy o tożsamości prawa do wynagrodzenia adwokata działającego z wyboru i kuratora małoletniego. Wadliwość argumentacji mającej uzasadnić zarzut naruszenia art. 64 ust. 2 Konstytucji implikuje wadliwość zarzutu naruszenia wskazanych wzorców związkowych. W skardze sformułowano także zarzut naruszenia art. 30 w związku z art. 2 i art. 7 Konstytucji. Zaskarżone przepisy mają naruszać prawo do poszanowania godności kuratorów oraz deprecjonować ich pracę. Zarzut ten opiera się z jednej strony na porównaniu wynagrodzenia kuratora z wynagrodzeniem adwokata działającego z wyboru, a z drugiej na ogólnym stwierdzeniu o zbyt niskim wynagrodzeniu kuratora, które związane jest z brakiem mechanizmów waloryzacyjnych. Do wymagań formalnych skargi konstytucyjnej należy uzasadnienie zarzutu niezgodności kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, ze wskazaną konstytucyjną wolnością lub prawem skarżącego, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie. Uzasadnienie niniejszej skargi konstytucyjnej nie spełniło wymagania należytego uzasadnienia zarzutów (art. 53 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK). Z tego względu wydanie wyroku w sprawie było niedopuszczalne, a postępowanie należało umorzyć.

[Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie następujących wniosków: Brak.](#)

[Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:](#)

XI.518.53.2020 z 19 sierpnia 2020 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym z wniosku Prezesa Rady Ministrów w sprawie Konwencji Stambulskiej.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 22 października 2024 r., sygn. akt K 11/20).

W piśmie z 30 stycznia 2024 r. wnioskodawca oświadczył, że w całości cofa wniosek w niniejszej sprawie. Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż zgodnie z art. 59 ust. 1 pkt 1 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (dalej jako: „u.o.t.p.TK”) cofnięcie wniosku powoduje konieczność umorzenia postępowania. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że cofnięcie wniosku w niniejszej sprawie nastąpiło z zachowaniem terminów przewidzianych w art. 56 ust. 2 i 3 u.o.t.p.TK i było skuteczne. Jednocześnie Trybunał przypomniał, że cofnięcie wniosku nie podlega kontroli Trybunału i jest uzależnione wyłącznie od woli wnioskodawcy.

[Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytań prawnych:](#)

II.510.1361.2024 z 20 grudnia 2024 r. - w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego w Tarnowie, w sprawie stwierdzenia niezgodności 87 § 1a ustawy z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń w zakresie, w jakim nie określa precyzyjnie znamienia „stanu po użyciu podobnie działającego środka” z art. 2 Konstytucji RP oraz z art. 42 ust. 1 Konstytucji RP .

Rzecznik Praw Obywatelskich przyłączył się do postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego w Tarnowie, w sprawie stwierdzenia niezgodności 87 § 1a ustawy z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń w zakresie, w jakim nie określa precyzyjnie znamienia „stanu po użyciu podobnie działającego środka” z art. 2 Konstytucji RP oraz z art. 42 ust. 1 Konstytucji RP. Zgodnie z art. 87 § 1a k.w. kto, znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem podobnie działającego środka, prowadzi na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu inny pojazd niż pojazd mechaniczny podlega tej samej karze, co wskazana w art. 87 § 1 k.w. (karze aresztu albo grzywny nie niższej niż 2500 złotych). Zgodnie zaś z art. 87 § 2 k.w. kto, znajdując się w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka, prowadzi na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu inny pojazd niż pojazd mechaniczny, podlega karze aresztu albo karze grzywny nie niższej niż 1000 złotych. Zgodnie zaś z art. 87 § 4 k.w. w razie popełnienia wykroczenia określonego w art. 87 § 1a lub 2 k.w. można orzec zakaz prowadzenia pojazdów innych niż mechaniczne. Sprawca wykroczeń art. 87 § 1a i 2 k.w. naraża bezpieczeństwo ruchu w rozumieniu abstrakcyjnym. Przepisy wymieniają alkohol oraz środki podobnie działające. Te ostatnie są to środki

ogólnie określane jako narkotyczne, środki, do których odnosi się ustawa o zwalczaniu narkomanii, ale nie tylko. Wiele środków farmaceutycznych może wykazywać ujemne działanie na sprawność psychofizyczną człowieka i obecnie informacje o tym znajdują się w ulotkach załączonych do tych leków. A zatem środki, które art. 87 § 1a i 2 k.w. ma na uwadze, to różne postacie napojów uznanych za alkoholowe, środki, których dotyczą przepisy ustawy o zwalczaniu, a także niektóre środki farmaceutyczne oddziałujące na system nerwowy człowieka. Pytający Sąd wskazał, że od udzielonej przez Trybunał Konstytucyjny odpowiedzi na postawione pytanie bezpośrednio zależy sytuacja obwinionego, albowiem w przypadku zastosowania art. 87 § 1a k.w. w obecnym brzmieniu, zostałby on uznany za winnego tego wykroczenia, za co groziłaby mu kara aresztu oraz grzywny nie niższej niż 2500 zł, a także środek karny w postaci zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych w wymiarze od 6 miesięcy do 3 lat. Z kolei stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny, że przepis ten jest sprzeczny z Konstytucją RP, skutkować będzie umorzeniem postępowania na podstawie art. 5 § 1 pkt 2 k.p.w., względnie, jeżeli orzeczenie zapadnie po dniu 6 października 2026 r., na podstawie art. 5 § 1 pkt 4 k.p.w., z uwagi na przedawnienie orzekania w przedmiotowej sprawie Wątpliwości Sądu Rejonowego w Tarnowie budzi zgodność unormowania z ustawą zasadniczą, szczególnie w zakresie zasady wewnętrznej określoności typów czynów zabronionych wynikającej z art. 42 ust. 1 Konstytucji RP, a to wobec możliwej konkurencyjnej kwalifikacji zachowania się sprawcy z art. 87 § 2 k.w. Artykułowi 87 § 1a k.w. można postawić zarzut naruszenia zasady nullum poena sine lege stricta et certa leżącej u podstaw opisanej powyżej konstytucyjnej zasady państwa prawnego z art. 2 Konstytucji RP i z art. 42 ust. 1 Konstytucji RP, gdyż nie spełnia on wymogu wystarczającej precyzji, w tym w aspekcie tzw. Wymogu wewnętrznej określoności typu czynu zabronionego. W związku z powyższym, Rzecznik Praw Obywatelskich przyłączył się do zainicjowanego przez Sąd Rejonowego w Tarnowie postępowania.

[Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie pytań prawnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich: Brak.](#)

VII. Wystąpienia legislacyjne

II.510.345.2024 z 31 października 2024 r. – wystąpienie do Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w sprawie projektu nowelizacji Kodeksu karnego w zakresie przestępstw motywowanych przesłankami dyskryminacyjnymi.

Rzecznik Praw Obywatelskich przekazał Ministerstwu Sprawiedliwości uwagi do projektu zmiany Kodeksu karnego, który zakłada karalność stosowania przemocy oraz znieważania osób ze względu na niepełnosprawność, wiek, płeć, orientację seksualną i tożsamość płciową.

Według informacji ze strony MS cele projektu to m.in. wzmocnienie ochrony prawnokarnej przed przestępstwami motywowanymi przesłankami dyskryminacyjnymi ze względu na niepełnosprawność, wiek, płeć, orientację seksualną i tożsamość płciową oraz zapewnienie pełniejszej realizacji konstytucyjnego zakazu dyskryminacji ze względu na jakąkolwiek przyczynę.

Projekt nie budzi zasadniczych zastrzeżeń merytorycznych RPO, jeśli chodzi o dodanie do przesłanek art. 53 § 2a pkt 6 k.k. oraz do znamion przestępstw art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k. i art. 257 k.k. cech w postaci niepełnosprawności, wieku, płci i orientacji seksualnej. Rzecznik wskazał jednak, że projekt poszedł zdecydowanie dalej. W miejsce znamienia „z powodu jej przynależności” na gruncie art. 119 § 1 k.k. i na gruncie art. 257 k.k. wprowadza znamię „w związku z przynależnością” - nie wskazując o czyją przynależność chodzi.

Wedle uzasadnienia projektu, skutkiem będzie to, że osoba, w którą godzi zachowanie z art. 119 § 1 k.k. oraz z art. 257 k.k. nie będzie musiała na gruncie znowelizowanych przepisów mieć cechy przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej; nie musi jej też cechować bezwyznaniowość, niepełnosprawność, wiek, płeć lub orientacja seksualna. Znamię „w związku z przynależnością” nie determinuje również strony podmiotowej czynów zabronionych z tych przepisów. Możliwe będzie wypełnienie znamion zarówno z zamiarem bezpośrednim, jak i wynikowym.

RPO zauważył, że zmiana znamienia „z powodu jej przynależności” na „w związku z przynależnością” ma dla czynów z art. 119 § 1 k.k. i art. 257 k.k. dalej idący skutek, niż opisany w uzasadnieniu. Znamię „w związku z przynależnością” - występujące bez dookreślenia przez zaimek dzierżawczy „jej” - oznacza bowiem powiązanie funkcjonalne między zachowaniem wypełniającym znamię czynności sprawczej typów tych czynów zabronionych, a cechą w postaci przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej, bezwyznaniowością, niepełnosprawnością, wiekiem, płcią lub orientacją seksualną. Z żadnego z tych przepisów nie wynika jednakże, do kogo ma należeć ta cecha.

Znamię „w związku z przynależnością” rozszerza zakres kryminalizacji tych przestępstw na każde zachowanie, którego kontekst sytuacyjny powiązany jest

przynależnością narodową, etniczną, rasową, polityczną, wyznaniową, bezwyznaniowością, niepełnosprawnością, wiekiem, płcią lub orientacją seksualną, a którego uczestnicy nie muszą mieć żadnej ze wskazanych cech.

Konsekwencją znamienia „w związku z przynależnością” - bez dodania „jej” - będzie też objęcie zakresem kryminalizacji również zachowań umyślnych przeciw każdej osobie, która prezentuje stanowisko związane z zakazem dyskryminacji związanym z przynależnością narodową, etniczną, rasową, polityczną, wyznaniową, bezwyznaniowością, niepełnosprawnością, wiekiem, płcią lub orientacją seksualną.

Pokrzywdzonym przestępstwem z art. 119 § 1 k.k. i art. 257 k.k. w zaproponowanym kształcie będzie mógł być zatem każdy, kto stanął w obronie osoby lub grupy osób, którą cechuje określona przynależność narodowa, etniczna, rasowa, polityczna, wyznaniowa, bezwyznaniowość, niepełnosprawność, wiek, płeć lub orientacja seksualna. Należy to rozumieć szeroko jako stanięcie w obronie koniecznej, jak i obronie w postaci udziału w proteście na rzecz praw osób lub grup z przynajmniej jedną z tych cech albo w postaci udzielania się w Internecie lub mediach na rzecz osób lub grup osób z przynajmniej jedną z tych cech.

Objęcie zakresem kryminalizacji przestępstwa z art. 119 § 1 k.k. czynów popełnionych względem osób niemających opisanych cech oznacza rozszerzenie kryminalizacji na czyny polegające na stosowaniu przemocy dotychczas nieobjęte tym przepisem, a więc podjęte wobec osób, które nie mają jednej z tych cech. Oznacza to też przesunięcie kryminalizacji z art. 190 § 1 k.k. w zakresie groźby bezprawnej na grunt art. 119 § 1 k.k., gdy czyn popełniono wobec osoby, która nie ma jednej z cech z art. 119 § 1 k.k., ale zachowanie jest podejmowane w kontekście sytuacyjnym powiązanim z cechami z tego przepisu.

Objęcie zakresem kryminalizacji przestępstwa ściganego z urzędu z art. 257 k.k. czynów popełnionych względem osób niemających tych cech, oznacza przesunięcie kryminalizacji z art. 216 § 1 k.k. w zakresie czynów popełnionych publicznie, z art. 216 § 2 k.k. oraz z art. 217 § 1 k.k. na grunt art. 257 k.k., gdy czyn został popełniony wobec osoby, która nie ma jednej z cech wyszczególnionych w art. 257 k.k., ale w kontekście sytuacyjnym funkcjonalnie powiązanim z cechami wyszczególnionymi w art. 257 k.k.

W zakresie art. 216 § 1 i 2 k.k. oznacza to kryminalizację jako przestępstwa publicznego z art. 257 k.k. posługiwania się wobec innej osoby wszystkimi tymi inwektywami, które mają konotacje powiązane z przynależnością narodową, etniczną, rasową, polityczną, wyznaniową, bezwyznaniowością, niepełnosprawnością, wiekiem, płcią lub orientacją seksualną - niezależnie od tego, czy pokrzywdzonego charakteryzuje jedna ze wskazanych cech.

Z uzasadnienia projektu nie wynika w żaden sposób czy tak szeroki zakres kryminalizacji art. 119 § 1 k.k. i art. 257 k.k. jest zabiegiem zamierzonym. Może

to także budzić wątpliwości z punktu widzenia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1069 z 11 kwietnia 2024 r. w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed oczywiście bezzasadnymi roszczeniami lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi.

II.510.1260.2024 z 25 listopada 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw.

Ogólną cechą i motywem inicjatywy w zakresie ustaw penalnych jest przywrócenie zasad praworządności, a także dostosowanie warstwy normatywnej do zachodzących przemian technologicznych, kulturowych i aksjologicznych, nowych zjawisk w obszarze przestępczości i negatywnych ocen wobec praktyki stosowania prawa. Szczególnie należy docenić szeroki wymiar implementacji dyrektyw dotyczących prawa do pomocy tłumacza, prawa do informacji, prawa do pomocy obrońcy, w tym dostrzeżenie standardów, jakie powinny dotyczyć oskarżonych poniżej 18. roku życia, które dotychczas były realizowane tylko deklaratoryjnie.

Słusznie uznano za pilne zmiany dotyczące przywrócenia właściwej roli prokuratora w świetle gwarancji konstytucyjnych: prawa do sądu, nietykalności i wolności osobistej, prawa do obrony, zasad równości, podziału i równowagi władz oraz demokratycznego państwa prawnego, a także wymogów, jakie niesie obowiązywanie poszczególnych zasad procesowych: „równości broni”, bezpośredniości, kontrydiktoryjności czy samodzielności jurysdykcyjnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich w pierwszej kolejności zauważył, że w projekcie pominięto uchylenie art. 10a k.k., u którego podstaw leży założenie, że osoba czternastoletnia może być sprawcą, wobec którego tylko trwała izolacja w zakładzie karnym jest w stanie wpłynąć na jej postawę, bez wykorzystania wcześniej środków adekwatnych dla nieletnich. Brak tej zmiany należy zaopiniować negatywnie.

Obecny art. 57b k.k. przewiduje odrębne unormowanie dla ustawowego zagrożenia karą pozbawienia wolności oraz dla ustawowego zagrożenia karą grzywny i karą ograniczenia wolności. W przypadku kary pozbawienia wolności ustawodawca odstąpił od progu w postaci dwukrotności górnej granicy ustawowego zagrożenia i pozostawił podwyższenie tylko dolnego progu. W przypadku kary grzywny i kary ograniczenia wolności, kara za czyn ciągle oscyluje od podwójnej wysokości dolnej granicy do podwójnej wysokości górnej granicy ustawowego zagrożenia.

Rzecznik pozytywnie ocenił wykluczenie możliwości podnoszenia ponad 25 lat okresu wymaganego dla warunkowego zwolnienia dla kary dożywocia, co jest konsekwencją projektowanej zmiany w art. 77 § 2 k.k. Należałoby jednak dopuścić, aby art. 77 § 2 k.k. umożliwiał sądowi orzeczenie zarówno

łagodniejszych, jak i surowszych ograniczeń do skorzystania przez skazanego z warunkowego zwolnienia, niż te przewidziane w art. 78 k.k. oraz aby skorzystanie z tej możliwości stało się regułą.

Często sądy wykonujące karę pozbawienia wolności nie uwzględniają wniosków o warunkowe przedterminowe zwolnienie z reszty kary pozbawienia wolności tylko z tej przyczyny, że kara dotychczas wykonana jest w ich ocenie zbyt krótka. Takie sytuacje nie sprzyjają kształtowaniu u skazanych prawidłowych postaw i prowadzą często do załamania procesu resocjalizacji. Możliwość elastycznego kształtowania przesłanki wymaganego terminu do złożenia wniosku o przedterminowe warunkowe zwolnienie, w tym odejścia od reguły połowy kary jako zasady, na rzecz albo możliwości skrócenia tego okresu albo jego wydłużenia, pozwoli sądom tak kształtować wymiar kary, aby odpowiadał wymaganiom związanym z zastosowaniem dyrektyw prewencji szczególnej ogólnej.

Pozytywnie należy ocenić też zarówno skrócenie okresu odbywania kary, po którym skazany na dożywotnie pozbawienie wolności może starać się o uzyskanie warunkowego zwolnienia z 30 do 25 lat, jak i uchylenie możliwości wyłączenia ubiegania się przez skazanego o uzyskanie warunkowego przedterminowego zwolnienia.

Projektowane rozwiązania pozostają w zgodzie z gwarancjami wynikającymi z art. 3 EKPC, który stanowi, że nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu.

Projektowany art. 171 k.p.k. należy ocenić pozytywnie. Sprowadza się ona do zapewnienia realizacji nowych regulacji opisanych w art. 301 i 301a k.p.k., poprzez wprowadzenie do K.p.k. nowego zakazu dowodowego, dotyczącego dowodów uzyskanych z pogwałceniem nowych standardów przesłuchiwania, a więc bez zapewnienia przesłuchiwanemu podejrzanemu udziału ustanowionego obrońcy.

Projektowany zakaz dowodowy czyni zadość standardom wyznaczonym w orzecznictwie strasburskim, jak również właściwej implementacji art. 8 ust. 2 dyrektywy 2013/48/UE, co postulował kilkakrotnie RPO.

Niemożliwość wykorzystania wyjaśnień uzyskanych z naruszeniem zawartych we wskazanych przepisach gwarancji praw podejrzanego sprzyja realizacji "równości broni" w procesie sprawiedliwości proceduralnej, a głównie zapewnia podejrzanemu skuteczny dostęp do obrońcy w czasie przesłuchania.

Zdaniem Rzecznika należy ponownie rozważyć rozszerzenie zakresu obowiązku nagrywania toku czynności protokołowanych w postępowaniu karnym poprzez wprowadzenie obligatoryjności nagrywania dźwięku podczas czynności protokołowanych, umożliwiające odtworzenie wypowiedzi świadków i toku przeprowadzenia innych dowodów na dalszym etapie postępowania karnego, gdyby zaistniała taka potrzeba. Pozwoliłoby to w szczególności na ograniczenie ryzyka naruszania praw procesowych osób przesłuchiowanych, w

tym poprzez znaczne ograniczenie możliwości wywierania niedozwolonego wpływu na ich treść. Stanowiłoby też wyższy poziom ochrony funkcjonariuszy publicznych, zwłaszcza policjantów i prokuratorów, przed pomówieniami o nadużycie uprawnień lub niedochowanie obowiązków.

RPO z aprobatą odniósł się również do art. 259 § 3 k.p.k., który dokonuje zmiany tak, by areszt nie mógł być stosowany w przypadkach przestępstw zagrożonych karą nieprzekraczającą 2 lat pozbawienia wolności. Dziś bowiem tymczasowe aresztowanie nie może być stosowane, jeżeli dane przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku.

VII.501.187.2024 z 14 listopada 2024 r. – wystąpienie do Sekretarza Stanu w Ministerstwie Cyfryzacji w sprawie projektu ustawy o systemach sztucznej inteligencji.

Projekt przewiduje utworzenie nowego organu - Komisji Rozwoju i Bezpieczeństwa Sztucznej Inteligencji - wyspecjalizowanego w nadzorze nad sektorem sztucznej inteligencji oraz wspierania jego funkcjonowania. Ma być organem nadzoru nad rynkiem, ale również przyczyniać się do wzmacniania branży sztucznej inteligencji i pełnić funkcję podmiotu eksperckiego współpracującego z innymi instytucjami publicznymi w zakresie AI. Jednym z jej członków ma zostać przedstawiciel Rzecznika Praw Obywatelskich.

W ocenie RPO jest to nie do pogodzenia z pozycją ustrojową i kompetencjami, przyznanymi Rzecznikowi w Konstytucji. RPO nie jest organem administracji publicznej, lecz samodzielnym, konstytucyjnym organem ochrony prawa, stojącym na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji oraz w innych aktach normatywnych. W myśl art. 210 Konstytucji RPO jest niezawisły, niezależny od innych organów państwowych i odpowiada jedynie przed Sejmem na zasadach określonych w ustawie. Tryb rozpatrywania spraw należących do jego kompetencji uregulowano w ustawie o RPO, zgodnie z którymi zarówno o sposobie działania, jak i o podjętych środkach prawnych w danej sprawie Rzecznik decyduje autonomicznie.

Wyznaczenie na członka Komisji przedstawiciela RPO jest wątpliwe również dlatego, że czynności Komisji i wydawane przez nią decyzje administracyjne i postanowienia mogą być przedmiotem skarg obywateli do RPO. Powodowałoby to, że Rzecznik rozpoznawałby *de facto* skargi na działania podejmowane m.in. przez jego przedstawiciela. To zaś podważałoby zasadę prawa, zgodnie z którą nikt nie może być sędzią we własnej sprawie.

Jednocześnie, nie budzi wątpliwości możliwość zgłaszania przez RPO kandydatów do Społecznej Rady ds. Sztucznej Inteligencji, która będzie pełniła funkcje opiniotwórczo-doradcze na rzecz Komisji.

Rzecznik wskazał, iż art. 26 ust. 7 projektu ustawy zwalnia Komisję oraz podmioty, o których mowa w art. 7 ust. 2 ustawy, z realizacji niektórych obowiązków wynikających z rozporządzenia RODO podczas przetwarzania

danych, o których mowa w art. 26 ust. 3 ustawy, czyli m.in. danych osobowych pozyskanych w związku z nadzorem nad systemami sztucznej inteligencji dotyczących użytkowników systemów informacyjnych oraz użytkowników telekomunikacyjnych urządzeń końcowych. Wśród tych obowiązków, znajdują się te, o których stanowi art. 15 (prawo dostępu do danych), art. 16 (prawo do sprostowania danych), art. 18 ust. 1 lit. a (prawo do ograniczenia przetwarzania danych osobowych w sytuacji, gdy osoba, której dane dotyczą kwestionuje prawidłowości przetwarzania danych osobowych) i d (prawo do ograniczenia przetwarzania danych osobowych w sytuacji, gdy osoba, której dane dotyczą wniosła sprzeciw wobec przetwarzania) oraz art. 19 zdanie drugie (obowiązek zawiadomienia o sprostowaniu, usunięciu lub ograniczeniu przetwarzania danych) RODO.

Warunkiem zwolnienia z tych obowiązków jest uznanie, że ich realizacja uniemożliwiłaby wypełnienie zadań Komisji, przy czym ustawodawca nie zawęził we wskazanym przepisie celów przetwarzania danych do realizacji jedynie określonych zadań.

Zadania Komisji, o których stanowi art. 11 ust. 1 projektowanej ustawy, zakreślono szeroko. Obejmują nie tylko sprawowanie kontroli przestrzegania przepisów aktu o AI, ale także np. realizację projektów edukacyjnych czy prowadzenie działań informacyjnych. Projekt pozwala na wyłączenie stosowania powołanych wyżej gwarancji poprzez odwołanie się do ogólnej klauzuli niemożności realizacji zadań przez Komisję, przy czym to ona sama każdorazowo dokonywałaby oceny istnienia podstawy do niestosowania wskazanych przepisów RODO.

Z kolei art. 45 ust. 1 i 2 ustawy przewiduje wgląd kontrolującego w dokumenty podmiotu kontrolowanego, które mogą być objęte tajemnicą adwokacką/radcowską. Przewidziano możliwość złożenia oświadczenia przez kontrolowanego, że określone pisma i dokumenty zawierają informacje objęte tajemnicą adwokacką, czego skutkiem powinno być pozostawienie przez kontrolujących tych dokumentów w miejscu kontroli.

Jednocześnie kontrolujący mógłby zapoznać się pobieżnie z pismem lub dokumentem, w sposób pozwalający na ustalenie autora, adresata, tytułu oraz przedmiotu pisma lub dokumentu oraz daty jego sporządzenia. Mógłby także żądać od podmiotu kontrolowanego lub osoby przez niego upoważnionej dodatkowych ustnych wyjaśnień w przedmiocie złożonego oświadczenia. A jeżeli budzi ono wątpliwości, kontrolujący niezwłocznie, nie później niż po zakończeniu kontroli, przekazuje pismo lub dokument, którego wątpliwość dotyczy, sądowi ochrony konkurencji i konsumentów, w sposób zapewniający należyte zabezpieczenie przed ujawnieniem jego treści. Ostatecznie to sąd decyduje o możliwości przekazania tych dokumentów podmiotowi kontrolującemu.

Mimo tego mechanizmu kontrolnego, sama możliwość nawet pobieżnego zapoznania się z pismami i dokumentami zawierającymi informacje objęte tajemnicą adwokacką, może budzić poważne wątpliwości. Tajemnica adwokacka służy ochronie interesów klienta. Stanowi gwarancję poszanowania relacji zaufania klienta do adwokata, bez której nie można sobie wyobrazić prawidłowej reprezentacji i prawidłowo funkcjonującego wymiaru sprawiedliwości. Ochrona tajemnicy adwokackiej stanowi jeden z najistotniejszych, jeśli nie najważniejszy obok należytej reprezentacji interesów klienta, obowiązków zawodowy adwokata.

Stworzenie zatem możliwości osobom nieupoważnionym zapoznania się z pismem lub dokumentem objętymi tajemnicą adwokacką ingeruje w relację pomiędzy pełnomocnikiem i klientem oraz narusza tajemnicę korespondencji. W ocenie RPO pozostawienie tego przepisu w takim kształcie jest trudne do pogodzenia z tymi zasadami, jak i z zasadą demokratycznego państwa prawnego.

Prezesa Zarządu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (XI.815.64.2022 z 6 grudnia 2024 r.) – w sprawie sprawę zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami dostępnych świadczeń ochrony zdrowia, w tym m.in. z zakresu ginekologii i położnictwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich podjął sprawę zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami dostępnych świadczeń ochrony zdrowia, w tym m.in. z zakresu ginekologii i położnictwa. Podstawową barierą w dostępności tych świadczeń jest m.in. brak wyposażenia gabinetów w fotele ginekologiczne umożliwiające ich obniżanie, podnośniki służące do przesadzania na fotel oraz wagi krzeselkowe, najazdowe czy łożkowe. W trakcie jednego z wydarzeń, objętych honorowym patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich, uczestniczki debaty dzieliły się doświadczeniami testowania mobilnego dostępnego gabinetu ginekologicznego. W trakcie debaty wskazywano bowiem, że nawet obecnie funkcjonujące mobilne gabinety (m.in. mammobusy, cytobusy) nie są dostępne. Uruchomienie możliwości korzystania z mobilnych usług dostępnej ginekologii jest w opinii Rzecznika pomysłem wartym rozważenia, przy jednoczesnym założeniu, że byłoby to rozwiązanie tymczasowe, mające poprawić sytuację pacjentek z niepełnosprawnością w najbliższej perspektywie czasowej. Jednocześnie Rzecznik Praw Obywatelskich zapoznał się z założeniami realizowanego przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych programu „Dostępna przestrzeń publiczna”, ze szczególnym uwzględnieniem Modułu D, który jest skierowany do samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej oraz spółek prawa handlowego utworzonych z przekształcenia samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej, w których większościami udziałowcami jest Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego, świadczące opiekę

ginekologiczną, w tym opiekę prekoncepcyjną, opiekę podczas ciąży oraz po porodzie. Celem Programu – zgodnie z rozdziałem 5 regulaminu – ma być likwidacja barier technicznych, informacyjno-komunikacyjnych oraz wyposażenie w technologie wspomagające i urządzenia umożliwiające skorzystanie przez osoby z niepełnosprawnością z usług ginekologiczno-położniczych świadczonych przez podmioty lecznicze. W związku ze wskazanymi założeniami Programu RPO zwrócił uwagę, że zawężenie grona potencjalnych beneficjentów Programu do szpitali, które łączy z Narodowym Funduszem Zdrowia umowa na udzielanie świadczeń ginekologicznych w szerokim spektrum budzi wątpliwości Rzecznika co do liczby podmiotów, które spełniają wspomniane warunki formalne, a tym samym – które mogą wnioskować o przyznanie wsparcia. Rzecznik zwrócił się do Prezes PEFRON z prośbą o odniesienie się do wskazanych kwestii, a w szczególności o poinformowanie, ile podmiotów skorzystało z Programu „Dostępna Przestrzeń Publiczna” w Module D.

Zastępca Prezesa PEFRON w piśmie z 8 stycznia 2025 r. przesłała wyjaśnienia. Poinformowała, iż zamierzeniem PFRON jest, aby o wsparcie mogły ubiegać się wyłącznie podmioty, które świadczą usługi bezpłatnie, właśnie w oparciu o kontrakty z NFZ. Udzielanie dofinansowania podmiotom komercyjnym, pobierającym opłaty za wykonywane świadczenia, w opinii Funduszu powinno być ograniczone. Celem nadrzędnym programu jest bowiem zapewnienie dostępu do usług bezpłatnych, jednak z uwagi na istotność poruszanej kwestii Fundusz dokona analizy, pod kątem rozszerzenia adresatów programu w module D, o inne podmioty świadczące usługi ginekologiczno-położnicze, w oparciu o posiadanie kontaktu z NFZ. w ramach Modułu D realizowanego przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych programu „Dostępna przestrzeń publiczna” z sześćdziesięcioma trzema podmiotami leczniczymi podpisano umowy o dofinansowanie, na łączną kwotę ponad 4 120 000 zł. Wszystkie, zrealizowane w ramach programu projekty dotyczą likwidacji barier technicznych, informacyjno-komunikacyjnych oraz wyposażenia w technologie wspomagające i urządzenia umożliwiające skorzystanie przez osoby z niepełnosprawnością z usług ginekologiczno-położniczych, świadczonych przez te podmioty. Inicjatywa mobilnych gabinetów ginekologicznych znana jest Funduszowi. Nie posiada jednakże danych o dostępności tych gabinetów - czy faktycznie jest w nim odpowiednia przestrzeń manewrowa do poruszania się wózkami (w tym z napędem elektrycznym), czy zaopatrzone są w podnośniki.

II.510.1098.2024 z 12 grudnia 2024 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie przeciwdziałania zjawisku patostreamingu

W zainteresowaniu Rzecznika znajdowała się problematyka dotycząca przeciwdziałaniu zjawisku patostreamingu. Na zjawisko tzw. patotreści należy

spojrzeć z perspektywy ofiar tego zjawiska, osób wykorzystywanych – niejednokrotnie dzieci, osób z niepełnosprawnościami czy osób w kryzysie bezdomności – wobec których stosowana jest przemoc fizyczna, psychiczna bądź ekonomiczna. Działania patostreamerów naruszają nie tylko dobra osobiste osób występujących w nagraniach, ale także zagrażają dobrom ogólnospołecznym, nawołując do nienawiści i przemocy. Obecne przepisy, zarówno prawa karnego, cywilnego, jak i dotyczące ochrony danych osobowych, są niewystarczające w zakresie zwalczania i zapobiegania takim praktykom. Problemy związane z patostreamingiem obejmują brak skutecznych narzędzi legislacyjnych w prawie karnym i cywilnym do ścigania i usuwania patostreamingu, naruszenie dóbr osobistych osób uczestniczących lub będących przedmiotem takich transmisji, problemy z jurysdykcją międzynarodową, w szczególności wobec platform, które mają siedziby za granicą, co utrudnia skuteczną interwencję, niepewność prawną związaną z ochroną danych osobowych, w tym z wycofaniem zgody na przetwarzanie danych wideo uczestników takich transmisji. Dodatkowo należy podkreślić potrzebę wprowadzenia regulacji zgodnych z gwarancjami konstytucyjnymi, w szczególności zapewniających precyzyjne określenie przepisów prawa karnego. Jednocześnie regulacje te muszą uwzględniać ochronę wolności słowa oraz wolność twórczości artystycznej, badań naukowych czy legalnej działalności sportowej. Stanowisko dotyczące zjawiska patostreamingu byłoby niepełne bez nawiązania do Konstytucji. W kontekście patostreamingu należy jednak rozróżnić: działania o charakterze twórczym, które nie naruszają dóbr osobistych innych osób ani nie promują patologii oraz działania o charakterze stricte destrukcyjnym i szkodliwym, które nie mogą korzystać z ochrony wynikającej z art. 73 Konstytucji. Należy wskazać, że tym co łączy zagwarantowane wolności, jest działanie w obronie społecznie uzasadnionego interesu, a patostreaming, polegający na transmisjach naruszających godność i wizerunek osób, a także promujący przemoc, dewiacje i zachowania patologiczne wykracza poza zakres konstytucyjnej ochrony wolności słowa. Zdaniem RPO należy zaproponować penalizację prezentowania treści przemocowych małoletnim – na wzór rozwiązania funkcjonującego na gruncie art. 200 § 3 k.k. w odniesieniu do treści o charakterze pornograficznym. Penalizacji powinno podlegać świadome prezentowanie treści przemocowych osobom małoletnim, co jest szczególnie istotne w kontekście patostreamingu, do którego często mają nieograniczony dostęp dzieci i młodzież. Wzmocnienie kar oraz wprowadzenie nowych przepisów pozwoliłoby na przeciwdziałanie negatywnym skutkom społecznym tego zjawiska oraz ochronę dóbr osobistych uczestników. Należy szczególnie podkreślić potrzebę ochrony dzieci i młodzieży przed celowym udostępnianiem im treści przemocowych. Kryminalizacja jest uzasadniona ze względu na niemożność skutecznego przeciwdziałania patostreamingowi w ramach innych gałęzi prawa, takich jak prawo cywilne czy

administracyjne. Aktualnie w Kodeksie karnym istnieją rozwiązania legislacyjne, które mogą znajdować zastosowanie w przypadku patostreamingu, np. art. 255 k.k. inkryminuje nawoływanie do popełnienia przestępstwa, które może obejmować działania związane z zachęcaniem do przemocy w transmisjach patostreamingowych. Z powyższego wynika, że obecne przepisy Kodeksu karnego obejmują różnorodne zachowania związane z patostreamingiem, takie jak nawoływanie do przemocy, propagowanie nienawiści, znieważanie czy przemoc fizyczna i psychiczna. Niemniej jednak regulacje te należy uzupełnić o element ochrony małoletnich przed przemocą w przestrzeni cyfrowej. Należy dodać, że w celu zapewnienia skutecznej walki ze zjawiskiem patostreamingu ustawodawca powinien rozważyć uzupełnienie katalogu przestępstw związanych z ochroną danych informatycznych, zawartego w art. 218a § 1 k.p.k. Obowiązek zabezpieczania danych informatycznych przez podmioty prowadzące działalność telekomunikacyjną oraz administratorów treści internetowych pozwala na szybkie zidentyfikowanie dowodów w postępowaniach karnych i ograniczenie dostępu do szkodliwych materiałów. Jest to szczególnie istotne w sprawach, w których dane mogą zostać szybko usunięte lub zmodyfikowane. Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o dokonanie analizy przedstawionych w wystąpieniu problemów i rozważenie zainicjowania działań legislacyjnych w tym zakresie.

VII.7033.113.2022 z 16 grudnia 2024 r. - Ministra Nauki w sprawie problemu związanego z dowolnością rozstrzygnięć w kwestii odpłatności za czynności w przewodach doktorskich i postępowaniach w sprawie nadania stopnia doktora.

W związku z wpływającymi do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich skargami od doktorantów – byłych uczestników studiów doktoranckich Rzecznik wystosował wystąpienie generalne do Ministra Nauki. Doktoranci zgłaszają problemy związane z dowolnością rozstrzygnięć w kwestii odpłatności za czynności w przewodach doktorskich i postępowaniach w sprawie nadania stopnia doktora, którymi w części uczelni i jednostek naukowych obciąża się doktorantów, którzy wcześniej przeszli cykl kształcenia na studiach doktoranckich, a obrony rozpraw doktorskich finalizują nie posiadając już statusu uczestnika tych studiów. Zgodnie ustawą – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, osoba, która ubiega się o nadanie stopnia doktora, stopnia doktora habilitowanego lub tytułu profesora, wnosi opłatę za przeprowadzenie postępowania w tej sprawie. Z kolei art. 182 ust. 4 stanowi, że opłaty nie pobiera się w uczelni, instytucie PAN, instytucie badawczym lub instytucie międzynarodowym od osoby ubiegającej się o stopień doktora, która złożyła rozprawę doktorską przygotowaną w ramach kształcenia w szkole doktorskiej prowadzonej przez ten podmiot albo przez ten podmiot wspólnie z innym podmiotem albo z innymi podmiotami. Ponadto ustawodawca przewidział – w

uzasadnionych przypadkach – możliwość zwolnienia kandydata do stopnia w całości lub w części z opłaty. Z kolei art. 179 ust. 9 stanowi, że do osób, które rozpoczęły studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 i ubiegają się o nadanie stopnia doktora na zasadach określonych w ustawie, stosuje się odpowiednio przepis art. 182 ust. 4 tej ustawy. Już literalne odczytanie powołanej wyżej regulacji wskazuje, że wolą ustawodawcy było odpowiednie zastosowanie art. 182 ust. 4 p.s.w.n. nie tylko w odniesieniu do osób posiadających status doktoranta, lecz do szerszego kręgu podmiotów. Wskazana norma nie wprowadza wymogu posiadania statusu uczestnika studiów doktoranckich w dacie obrony rozprawy doktorskiej. W ocenie Rzecznika, taka interpretacja prowadzi do racjonalnych rozwiązań, które w szerokim zakresie gwarantują poszanowanie praw zarówno doktorantów, jak i osób, które nie uzyskały stopnia doktora w trakcie studiów. Przyjmuje się, że odpowiednie stosowanie przepisu prawa może polegać na zastosowaniu go wprost, bez żadnych modyfikacji, zastosowaniu go z modyfikacjami, tj. z dostosowaniem do charakteru rozpatrywanej sprawy bądź pominięciu go. Zaznaczyć jednocześnie należy, że zastosowanie danego przepisu z modyfikacjami bądź niezastosowanie go w ogóle, może mieć miejsce wyłącznie wówczas, gdy przepis, z uwagi na charakter sprawy, należy uznać za bezprzedmiotowy lub nieprzystający do materii, w której miałby znaleźć zastosowanie. Odpowiednie zastosowanie oznacza, że przepis ten należy zastosować z najmniejszą modyfikacją, która spełni cel przepisu odsyłającego. Taką modyfikacją jest zastąpienie ukończenia kształcenia w szkole doktorskiej – zakończeniem toku kształcenia na studiach doktoranckich. Brak jest podstaw do takiego stosowania, które prowadziłoby do zawężenia kręgu podmiotów, od których nie pobiera się opłaty za przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora. W ocenie Rzecznika, w obecnym stanie prawnym brak jest podstaw do pobierania opłaty za przeprowadzenie przewodu doktorskiego albo postępowania w sprawie nadania stopnia doktora od osoby ubiegającej się o stopień doktora, która rozpoczęła studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 i zakończyła tok studiów – bez względu na termin wszczęcia postępowania i obrony rozprawy doktorskiej. Wskazać jednak należy na diametralnie rozbieżną praktykę stosowania tych norm przez uczelnie i jednostki posiadające uprawnienia do nadawania stopni naukowych. W tych warunkach, przy braku jasnych regulacji, dochodzi do nierównego traktowania doktorantów, bowiem w analogicznych sytuacjach jedni zostają zwolnieni z opłat, a inni nie. W praktyce nie jest wykluczone, że byli doktoranci, od których pobrano opłatę za postępowanie awansowe, będą następnie dochodzić ochrony swoich praw przed sądami powszechnymi. W związku z powyższym, w sytuacji tak daleko idących rozbieżności interpretacyjnych, kwestia nieodpłatności przewodów doktorskich i postępowań w sprawie nadania stopnia doktora – w odniesieniu do byłych uczestników studiów doktoranckich –

winna zostać wprost uregulowana w ustawie, tak by nie było wątpliwości, że opłat za postępowanie prowadzone w ramach przewodów doktorskich i postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora dla byłych uczestników studiów doktoranckich, którzy studia te zakończyli nie uzyskując stopnia doktora, nie pobiera się bez względu na to, kiedy obronią rozprawę doktorską. Dostrzegając trudne położenie doktorantów, którzy zamiast koncentrować się na pracy naukowej, zmuszeni są do wyjaśniania w ramach uczelni i poza nimi zasad pobierania opłat za przewody doktorskie i postępowania w sprawie nadania stopnia doktora, co generuje także dodatkowy stres, Rzecznik Praw Obywatelskich przedłożył Ministrowi niniejsze stanowisko w sprawie z prośbą o jego przeanalizowanie oraz rozważenie potrzeby dokonania zmian legislacyjnych.

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w piśmie z 15 stycznia 2025 r. przesłało wyjaśnienia. Interpretacja przedstawiona w wystąpieniu prowadziłaby do konkluzji, iż każda osoba, która w przeszłości została skreślona z listy uczestników studiów doktoranckich może wystąpić obecnie oraz w nieograniczonej czasowo przyszłości do dowolnego podmiotu doktoryzującego w Polsce z wnioskiem o bezpłatne przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora. W opinii Ministerstwa taka interpretacja jest niewłaściwa. Jednocześnie zapewniono, że poczyniono liczne kroki, aby uczestnicy studiów doktoranckich mogli bezkosztowo uzyskać stopień doktora. Trzykrotnie wydłużono termin finalizacji przedmiotowych postępowań awansowych. Opłaty nie pobiera się w uczelni, instytucie PAN, instytucie badawczym lub instytucie międzynarodowym od osoby ubiegającej się o stopień doktora, która złożyła rozprawę doktorską przygotowaną w ramach kształcenia w szkole doktorskiej prowadzonej przez ten podmiot albo przez ten podmiot wspólnie z innym podmiotem albo z innymi podmiotami. Wcześniejsze brzmienie art. 182 ust. 4 ustawy zawierało słowa „ukończyła kształcenie w szkole doktorskiej”. Ustawą o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw, nastąpiła zmiana tej treści na sformułowanie: „złożyła rozprawę doktorską przygotowaną w ramach kształcenia w szkole doktorskiej prowadzonej”. W związku z tą zmianą, w opinii ministerstwa art. 179 ust. 9 przepisów wprowadzających powinien być interpretowany w taki sposób, że opłaty za postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora nie pobiera się od osoby, która w ramach kształcenia na studiach doktoranckich – a więcej mając status uczestnika studiów doktoranckich – złożyła rozprawę doktorską. Tym samym, w przypadku wszczęcia nowego postępowania w sprawie nadania stopnia doktora – już na podstawie aktualnie obowiązującej, mając status uczestnika studiów doktoranckich, procedura awansowa jest bezpłatna, nawet jeśli zakończy się po 31 grudnia 2024 r. Jednocześnie, zwolnienie z opłaty nie dotyczy co do zasady osób, które zaczęły przygotowywać rozprawę doktorską w ramach studiów doktoranckich, a następnie zostały z nich skreślone, przez co

prace nad rozprawą są/będą kontynuowane już w trybie eksternistycznym – jeżeli doktorant wyrazi taką wolę. Ta sama zasada dotyczy uczestników szkół doktorskich.

Ministra Sportu i Turystyki (VII.053.76.2024 z 17 grudnia 2024 r.) - w sprawie zarządzenia w sprawie wytycznych dla komórek organizacyjnych Ministerstwa Sportu i Turystyki przygotowujących programy dotacyjne w zakresie transparentności beneficjentów.

W związku z otrzymaną skargą, zwracającą uwagę na brak podstawy prawnej wydanego przez Ministra zarządzenia w sprawie wytycznych dla komórek organizacyjnych Ministerstwa Sportu i Turystyki przygotowujących programy dotacyjne w zakresie transparentności beneficjentów, Rzecznik Praw Obywatelskich wystosował wystąpienie do Ministra Sportu i Turystyki. W załączniku do zarządzenia określono mające obowiązywać od 2025 roku kryteria otrzymywania dofinansowania z programów Ministra Sportu i Turystyki przez związki sportowe oraz powiązane z nimi spółki kapitałowe i fundacje. Organizacja ubiegająca się o dofinansowanie musi m.in. publikować wszystkie swoje uchwały, budżet, wykaz członków, a także rejestr zawieranych umów. Zarządzenie w istocie uzupełnia treść art. 29 ust. 1 ustawy o sporcie, zgodnie z którym minister właściwy do spraw kultury fizycznej może dofinansowywać uprawianie lub organizowanie sportu oraz jego promocję. Żaden przepis ustawy o sporcie nie określa jednak kryteriów przyznawania dofinansowania, w tym również nie określa żadnych obowiązków, od których wypełnienia może zostać uzależniona decyzja Ministra Sportu i Turystyki o przyznaniu finansowania. Tymczasem art. 93 ust. 2 Konstytucji RP explicite stanowi, że zarządzenia „nie mogą stanowić podstawy decyzji wobec obywateli, osób prawnych oraz innych podmiotów”. Zobowiązanie wyklucza przyznanie dofinansowania organizacji, która nie spełnia tych kryteriów – a co za tym idzie – implikuje ono obowiązek wdrożenia określonych w załączniku wymogów przez te organizacje, jeśli chcą ubiegać się o dofinansowanie. Istnieją więc poważne wątpliwości co do zgodności zarządzenia z Konstytucją RP, niezależnie od tego, że cel, któremu służy to zarządzenie. Jeśli ustawa nie określa żadnych kryteriów przyznawania środków finansowych w trybie ustawy o sporcie, to zarządzenie nie może ich samoistnie tworzyć. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się z prośbą o zainicjowanie prac nad nowelizacją art. 29 ustawy o sporcie w celu uregulowania kryteriów przyznawania dofinansowania.

Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (VII.7202.38.2024 19 grudnia 2024 r.) z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w sprawie udzielenia wsparcia rolnikom faktycznie prowadzącym działalność rolną na danym gruncie.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynął wniosek Polskiej Federacji Rolnej o wystąpienie do właściwych organów z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w celu nowelizacji przepisu art. 22 ustawy o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 przez nadanie wskazanemu przepisowi brzmienia: „Jeżeli warunkiem przyznania pomocy jest posiadanie gruntu, pomoc jest przyznawana do gruntu, który w dniu 31 maja roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie pomocy, jest w posiadaniu podmiotu ubiegającego się o jej przyznanie”, z jednoczesnym zastrzeżeniem w przepisach przejściowych, że przepis art. 22 ustawy z dnia 8 lutego 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 w znowelizowanym brzmieniu stosuje się do postępowań administracyjnych oraz do postępowań przed sądami administracyjnymi, wszczętych, a niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej. Wnioskodawcy podkreślają, iż celem art. 4 ust. 4 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115, ustanawiającego przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz uchylającego rozporządzenia nr 1305/2013 i nr 1307/2013 jest przede wszystkim udzielenie wsparcia rolnikom faktycznie prowadzącym działalność rolną na danym gruncie. Wolą ustawodawcy unijnego było, aby za „kwalifikujące się hektary” uznawano grunty pozostające w dyspozycji rolnika, które są wykorzystywane do prowadzenia działalności rolniczej. Jak zauważają Wnioskodawcy, ustawa nie ustanawia warunków pozwalających na ustalenie, czy grunty znajdują się w dyspozycji rolnika, dokonuje jednak rozróżnienia pomiędzy podmiotami posiadającymi grunty na podstawie tytułu prawnego oraz podmiotami posiadającymi grunty bez tytułu prawnego. Art. 22 ustawy w obecnym brzmieniu stanowi, iż „Jeżeli warunkiem przyznania pomocy jest posiadanie gruntu, pomoc jest przyznawana do gruntu, który w dniu 31 maja roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie pomocy, jest w posiadaniu podmiotu ubiegającego się o jej przyznanie na podstawie tytułu prawnego”. Wnioskodawcy podkreślają, że rozróżnienie to jest problematyczne przede wszystkim ze względu na fakt, iż posiadanie gruntu bez tytułu prawnego może mieć różny charakter i przyczyny. Zdaniem Wnioskodawcy przyjęte obecnie rozwiązanie jest związane z podejmowanymi uprzednio w Polsce działaniami mającymi na celu wyłączenie możliwości obrotu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, a także zakończeniem trwania zawartych uprzednio przez Agencję Nieruchomości Rolnych umów dzierżawy, co doprowadziło do powstania licznych sporów prawnych pomiędzy dzierżawcami a Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa. Wnioskodawcy podważają również przedstawioną w uzasadnieniu do projektu ustawy o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 interpretację

wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie C-216/19 Land Berlin, według której TSUE miałyby stwierdzić, że dysponowanie (posiadanie) gruntem powinno być zgodne z prawem danego państwa członkowskiego, a więc powinno odbywać się na podstawie tytułu prawnego. Wnioskodawcy konkludują, że wnioski TSUE w ww. wyroku nie dawały podstaw do przyjęcia generalnego wymogu przedstawienia przez każdy podmiot ubiegający się o wsparcie dowodu posiadania tytułu prawnego do gruntu objętego wnioskiem. Wnioskodawcy wskazują na niezgodność ustawy z założeniami i celami prawa Unii Europejskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra o zajęcie stanowiska w odniesieniu do regulacji kwestii gruntu, który pozostaje w dyspozycji w ramach Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027.

Ministerstwo Rozwoju Wsi i Rolnictwa w piśmie z 27.01.2025 r. wyjaśnia, iż zgodnie z przepisami UE jednym z warunków przyznawania wsparcia w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 jest wymóg, aby kwalifikujące się hektary pozostawały w dyspozycji rolnika. Ponieważ jednak prawo UE nie definiuje pojęcia „w dyspozycji” ani nie określa charakteru stosunku prawnego, na podstawie którego dany obszar jest użytkowany przez rolnika, na gruncie prawa krajowego przyjęto, że pojęcie „w dyspozycji” należy odczytywać jako tożsame z posiadaniem, rozumianym zgodnie ustawy – Kodeks cywilny. Jednocześnie w orzeczeniu w sprawie C-216/19 Land Berlin Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej stwierdził, że w przypadku gdy wniosek o przyznanie pomocy został złożony zarówno przez właściciela gruntów rolnych, jak i przez osobę trzecią, która faktycznie wykorzystuje te obszary bez jakiegokolwiek podstawy prawnej, kwalifikujące się hektary odpowiadające rzeczonym obszarom są „w dyspozycji” jedynie właściciela tych obszarów. Należy zgodzić się z tym, że Trybunał wskazał, iż żaden przepis prawa Unii nie wymaga, aby wnioskodawca przedstawił tytuł własności lub jakiegokolwiek dowód podstawy prawnej w celu wykazania, że zadeklarowane kwalifikujące hektary pozostają w jego dyspozycji, niemniej stwierdził, że państwu członkowskiemu przysługuje, z zachowaniem zasady proporcjonalności, zakres swobodnego uznania w odniesieniu do dokumentów i dowodów wymaganych od wnioskodawcy jako uzasadnienie wniosku o przyznanie pomocy, w tym również ważnego tytułu prawnego potwierdzającego prawo wnioskodawcy do użytkowania obszarów będących przedmiotem wniosku. Osoba trzecia, która nie ma żadnej podstawy prawnej do danego gruntu, nie może twierdzić, że legalnie nim rozporządza. Legalne dysponowanie gruntami oznacza również uzyskanie prawa do ich użytkowania w sposób zgodny z prawem, tj. zgodnie z krajowymi ramami prawnymi regulującymi użytkowanie gruntów. Jednocześnie zgodnie z zasadą swobody umów, wszystkie dostępne prawnie formy posiadania gruntów rolnych w prawie krajowym kwalifikują się w tym zakresie. Biorąc powyższe pod uwagę należy wskazać, że wnioskodawcy błędnie wskazują,

jakoby zawarcie ustnej umowy dzierżawy było posiadaniem gruntu bez tytułu prawnego. Ustna umowa dzierżawy jest w świetle prawa tak samo wiążąca, jak umowa pisemna i jak najbardziej stanowi tytuł prawny do gruntu. Należy również wskazać, że regulacje zawarte w ustawie o PS WPR nie przewidują, jak wskazują wnioskodawcy, „generalnego wymogu przedstawienia przez każdy podmiot ubiegający się o wsparcie dowodu posiadania tytułu prawnego do gruntu objętego wnioskiem”. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa żąda dowodów na potwierdzenie posiadanego tytułu prawnego do danego gruntu jedynie w przypadku powzięcia uzasadnionych wątpliwości, w szczególności w sytuacji wystąpienia tzw. konfliktu krzyżowego. W związku z powyższym należy stwierdzić, że wdrożone do prawa krajowego rozwiązania dotyczące posiadania tytułu prawnego do gruntu, do którego rolnik ubiega się o przyznanie płatności, są zgodne z przepisami UE i Ministerstwo nie planuje się zmian w tym zakresie.

VIII. Opinie i stanowiska

Do projektu ustawy Ministerstwa Sprawiedliwości o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw (XI.541.302.2024 z 18 grudnia 2024 r.)

W odpowiedzi na przekazany projekt ustawy o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw, Rzecznik przedstawił uwagi. Jednym z głównych celów projektu jest zmiana sposobu składania wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy, zezwolenia na pobyt stały oraz zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE poprzez zastąpienie obowiązku złożenia ww. wniosków w formie papierowej podczas osobistego stawiennictwa w urzędzie wojewódzkim obowiązkiem złożenia ww. wniosków w postaci elektronicznej za pośrednictwem Modułu Obsługi Spraw. Proponowane usprawnienie procedur legalizacji pobytu cudzoziemców ma wynikać z konieczności obsłużenia wzrastającej z roku na rok liczby wniosków o legalizację pobytu w Polsce. Opisane rozwiązanie było już przedmiotem wystąpienia Rzecznika, w którym pozytywnie oceniony został kierunek proponowanych zmian i umożliwienie składania przez cudzoziemców wniosków o udzielenie zezwoleń pobytowych w postaci elektronicznej, bez konieczności osobistego stawiennictwa w urzędzie. W tym miejscu należy jednak ponownie zwrócić uwagę na zróżnicowany poziom kompetencji cyfrowych cudzoziemców. W uzasadnieniu projektu wprowadzono wskazano, że w celu zminimalizowania ryzyka wykluczenia cyfrowego aplikujących, zobowiązano wojewodę do zapewnienia pomocy przy składaniu wniosku o udzielenie zezwolenia pobytowego w lokalu urzędu wojewódzkiego. Wymaga to jednak odpowiednio przygotowanych stanowisk komputerowych, gwarantujących ochronę danych osobowych, a także wsparcia wnioskodawcy ze strony pracowników urzędów wojewódzkich. Warto mieć również na uwadze, że zgodnie z projektem cudzoziemiec, składając wniosek o zezwolenie na pobyt, opatruje go kwalifikowanym podpisem elektronicznym lub podpisem zaufanym, co może stanowić dodatkowe utrudnienie, a w przypadku konieczności uzyskania przez cudzoziemca numeru PESEL także wydłużenie całej procedury. Rzecznik pozytywnie ocenił uregulowanie w projektowanej ustawie kwestii zachowania terminu do złożenia wniosku o zezwolenie na pobyt czasowy, zezwolenia na pobyt stały oraz zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE w sytuacji nieprawidłowego działania systemu teleinformatycznego MOS, co odpowiada na wyrażone w wystąpieniu Rzecznika wątpliwości co do braku uwzględnienia ewentualnych awarii systemu i sposobu działania w przypadku ich wystąpienia. Jednak nieprawidłowe działanie MOS może powodować stan niepewności u cudzoziemców, w szczególności biorąc pod uwagę fakt, że ponoszą oni daleko idące konsekwencje w przypadku braku złożenia wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt w odpowiednim terminie. Umożliwienie w takim

przypadku skorzystania z tradycyjnej tj. papierowej formy składania wniosków byłoby wskazane w celu zachowania uprawnienia cudzoziemca do złożenia wniosku o zezwolenie pobytowe w wybranym przez niego terminie. Możliwość składania wniosków o udzielenie zezwolenia na pobyt wyłącznie za pośrednictwem MOS może stanowić istotne utrudnienie dla cudzoziemców, którzy nie posiadają wystarczających umiejętności cyfrowych. Rozwiązania przewidziane w projekcie mogą okazać się niewystarczające, aby zapewnić pełny dostęp do procedur legalizujących pobyt na terytorium RP. Rzecznik zwrócił uwagę na stosunkowo krótki czas na przygotowanie urzędów wojewódzkich do nowego sposobu składania wniosków przy jednoczesnym ich dużym obciążeniu. Pozytywnie ocenił proponowaną w projekcie zmianę, mającą na celu modyfikację właściwości miejscowej sądu, do którego kierowany jest wniosek o umieszczenie w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub w strzeżonym ośrodku małoletniego cudzoziemca przebywającego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bez opieki. Dostrzeżona została także potrzeba doprecyzowania niektórych regulacji prawnych dotyczących postępowania w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej prowadzonego z udziałem małoletnich bez opieki. W ocenie Rzecznika niezbędne jest jednak przyjęcie dodatkowych rozwiązań prawnych, ukierunkowanych na dostosowanie krajowego prawodawstwa do standardów ochrony praw migrujących dzieci. Rzecznik odniósł się do zaproponowanego nowego brzmienia art. 77 ustawy, zgodnie z którym korzystanie przez cudzoziemca z pomocy socjalnej w ośrodku, ale także z opieki medycznej, ma być wstrzymywane z mocy prawa, jeśli cudzoziemiec przebywa poza tym ośrodkiem przez okres dłuższy niż 2 dni. Wskazana w przepisie kategoria osób, wobec których nie wstrzymuje się udzielania opieki medycznej, nie wyczerpuje wszystkich sytuacji szczególnych, które mogą wiązać się z zagrożeniem życia lub zdrowia cudzoziemca, nie uwzględnia także, że cudzoziemiec może przebywać poza ośrodkiem w związku z usprawiedliwioną przyczyną. Proponowane zmiany w sposób nieuzasadniony mogą więc pozbawiać dostępu do opieki medycznej cudzoziemców, wobec których nadal może toczyć się postępowanie o udzielenie ochrony międzynarodowej. Mając na względzie, że niektóre rozwiązania zawarte w projekcie mogą powodować negatywne skutki dla ochrony praw cudzoziemców, Rzecznik zwrócił się z prośbą o uwzględnienie powyższych uwag w toku prowadzonych prac legislacyjnych.

IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi

X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

WZF.7043.160.2023 z 2 stycznia 2024 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie potrzeby dostosowania obowiązujących w służbie ABW, AW, CBA, SKW oraz SWW zasad postępowania kwalifikacyjnego do standardów konstytucyjnych.

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji jako koordynator służb specjalnych, w piśmie z 17 stycznia 2025 r. przedstawił stanowisko. Prawo dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach nie ma charakteru absolutnego i podlega ograniczeniom na zasadach określonych w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Pojęcie dostępu na jednakowych zasadach należy interpretować w powiązaniu z treścią art. 32 i art. 33 Konstytucji RP. Prawo do równego traktowania oraz prawo dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach nie są jednak tożsame. W odpowiednich przepisach ustaw pragmatycznych wskazano precyzyjnie, jakie wymagania są stawiane kandydatom do służby w każdej z tych formacji. Wymagania te czynią zadość kryteriom określonym w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, w efekcie pozwalając na ograniczenie równego dostępu do służby wszystkim obywatelom. Każdy z kandydatów do służby, w momencie podejmowania decyzji o ubieganiu się o przyjęcie do danej służby specjalnej, ma możliwość zapoznania się z etapami postępowania kwalifikacyjnego oraz ich szczegółowym przebiegiem, przy czym w stosunku do wszystkich kandydatów stosowane są te same zasady procedury kwalifikacyjnej. Stwierdzenie spełnienia przez kandydata niektórych z wymienionych powyżej warunków może być oparte na kryteriach jawnych, możliwych do zweryfikowania i kontroli z uwzględnieniem przepisów powszechnie obowiązujących aktów normatywnych, niemniej ocena wielu innych następuje w oparciu o materiały zawierające informacje niejawne i powinna mieć w związku z tym charakter stricte dyskrecyjny. Interes ochrony informacji niejawnych ma pierwszeństwo przed innymi prawnie chronionymi interesami. Przedstawienie kandydatowi do służby powodów zakończenia wobec niego postępowania kwalifikacyjnego w określonych przypadkach będzie stanowiło zagrożenie dla skutecznego i efektywnego działania danej służby specjalnej, a nawet dla bezpieczeństwa Państwa.

VII.511.8.2017 z 8 stycznia 2024 r. - wystąpienie do Prezesa Naczelnej Rady Lekarskiej w sprawie zwrotu kosztów ustanowienia obrońcy lekarzowi lub lekarzowi dentyście prawomocnie uniewinnionemu w postępowaniu dyscyplinarnym.

Prezes Naczelnej Rady Lekarskiej w piśmie z 25 października 2024 r. wskazał, że obecny stan prawny w zakresie zwrotu kosztów obrony w postępowaniach z zakresu odpowiedzialności zawodowej lekarzy wymaga

jednoznacznej interwencji legislacyjnej. Tylko poprzez zmianę przepisów możliwe będzie zapewnienie lekarzom pełnego prawa do obrony, w tym zwrotu kosztów obrony w przypadku uniewinnienia. Sądy lekarskie, działając w ramach obecnych przepisów, nie są w stanie samodzielnie uregulować tej kwestii bez wyraźnych wskazań ustawodawcy.

V.511.612.2020 z 29 lutego 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie praktyki doliczania przez notariuszy podatku od towarów i usług do taksy notarialnej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 28 listopada 2024 r. mając na uwadze dotychczasową utrwaloną wykładnię, konsekwentne stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości oraz wieloletnią praktykę, nie kwestionowaną przez Ministerstwo Finansów do 2021 r., uwzględniając również kwestię zaufania obywateli do Państwa, poinformowała, że Minister Sprawiedliwości nie dostrzega obecnie pilnej konieczności podjęcia działań legislacyjnych w zakresie zasad naliczania podatku VAT od taksy notarialnej.

BPK.7010.2.2024 z 15 marca 2024 r. - wystąpienie do Minister do spraw Polityki Senioralnej dotyczące osób starszych, które po zakończeniu leczenia pozostają na oddziałach szpitalnych.

Minister do spraw Polityki Senioralnej w piśmie z 31 października 2024 r. poinformowała, że 22 marca 2024 r. został utworzony Międzyresortowy Zespół do spraw systemowych rozwiązań związanych z opieką nad osobami starszymi. Do zadań Zespołu należy m.in. analiza systemowych rozwiązań związanych z opieką nad osobami starszymi oraz proponowanie kierunków działań w obszarach dotyczących opieki nad osobami starszymi. Zespołowi przewodniczy Minister do spraw Polityki Senioralnej, a w jego skład wchodzi m.in. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Minister Zdrowia. W ramach Zespołu została powołana grupa robocza do spraw opieki długoterminowej. Zakres jej prac obejmuje problematykę domów pomocy społecznej, zakładów opiekuńczo-leczniczych/pielęgnacyjno-opiekuńczych, dostępności świadczeń oraz usług, wsparcia środowiskowego, wsparcia rodziny w opiece nad seniorem (wytchnienie, aktywizacja, wyzwania opiekunów nieformalnych). Podejmowane działania mają na celu poprawę sytuacji w zakresie zapewnienia dostępu do kompleksowej i odpowiedniej jakości opieki długoterminowej.

III.7060.92.2024 z 25 marca 2024 r. - wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie zmian w ustawie o emeryturach i rentach Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

w piśmie z 14 listopada 2024 r. wskazał, że zniesienie mechanizmu potrącania wynikającego z art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej wobec ubezpieczonych z roczników innych niż 1953, skutkowałoby tym, że wcześniejsi emeryci korzystaliby ze sztucznej kapitalizacji wartości emerytury powszechnej. Mimo pobierania dotychczasowego świadczenia i nieodprowadzania składek, staliby się beneficjentami opóźnienia daty przejścia na emeryturę w nowym systemie. Wysokość emerytury z nowego systemu zwiększałaby się z uwagi na parametr zewidencjonowanych i waloryzowanych składek, niepomniejszych o wypłacone emerytury wcześniejsze, oraz zmniejszanie się parametru statystycznego okresu dalszego trwania życia. Powstałaby sytuacja, w której im dłużej pobierana byłaby emerytura wcześniejsza, tym wyższa byłaby wysokość emerytury z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego. Taki stan rzeczy byłby sprzeczny z fundamentalną ubezpieczeniową zasadą powiązania wysokości świadczenia z wysokością odprowadzonych składek. System emerytalny ma charakter repartycyjny i jest zbudowany na zasadach międzypokoleniowej solidarności. Dodatkowo, Fundusz Ubezpieczeń Społecznych jest funduszem deficytowym, który corocznie wymaga wielomiliardowych dotacji z budżetu państwa, który jest gwarantem wypłacalności tego funduszu. Natomiast realizacja proponowanego rozwiązania spowoduje bardzo znaczny wzrost wydatków sektora finansów publicznych.

III.7042.5.2022 z 20 kwietnia 2024 r. - wystąpienie do Ministra Cyfryzacji dotyczące rozporządzenia w sprawie określenia grup nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych uprawnionych do otrzymania wsparcia sfinansowanego ze środków publicznych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Cyfryzacji w piśmie z 24 października 2024 r. wyjaśnił, że na podstawie art. 2 ust. 2 ustawy o wsparciu rozwoju kompetencji cyfrowych nauczycieli, Minister Cyfryzacji określa w drodze rozporządzenia grupy nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych ze szkół, uprawnionych do otrzymania wsparcia, oraz ich kolejność, mając na uwadze typ szkoły i wykładany przez nauczyciela przedmiot oraz charakter realizowanych zadań przez wychowawców i innych pracowników pedagogicznych, a także sytuację społeczno-gospodarczą i stan finansów publicznych. Obecnie w Ministerstwie Cyfryzacji trwają prace nad przygotowaniem rozporządzenia, w którym planuje się objęcie wsparciem kolejnej grupy nauczycieli, obejmującej m.in. nauczycieli szkół ponadpodstawowych oraz nauczycieli klas I-III szkół podstawowych. Sekretarz Stanu zaznaczył, że merytorycznie za treść rozporządzenia odpowiada urząd właściwy ds. oświaty i wychowania, tj. Ministerstwo Edukacji Narodowej, przekazując do Ministra Cyfryzacji etapowo kolejne grupy nauczycieli uprawnionych do wsparcia.

VII.520.19.2023 z 3 maja 2024 r. - wystąpienie do Szefa Krajowej Administracji Skarbowej w sprawie projektowanego centralnego systemu informatycznego.

Szef Krajowej Administracji Skarbowej w piśmie z 6 grudnia 2024 r. zapewnił, że wypracowane przez KAS procedury związane z uzyskaniem dostępu do faktur ustrukturyzowanych, poparte regulacjami dotyczącymi zachowania tajemnicy skarbowej, odpowiednio zabezpieczają interes przedsiębiorców przed nieuprawnionym dostępem, rozpowszechnieniem danych zgromadzonych w KSeF czy ich przekazaniem konkurencji. Odnosząc się natomiast do obaw związanych z przetwarzaniem danych konsumentów, Szef Kas poinformował, że obligatoryjnym KSeF nie będą objęte transakcje realizowane na rzecz osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej. Decyzja w tym zakresie będzie należała do przedsiębiorcy (sprzedawcy). Co istotne, faktura wystawiana na rzecz osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej nie musi zawierać identyfikatora podatkowego PESEL tej osoby. W związku z powyższym w strukturze logicznej faktury ustrukturyzowanej FA(2) takie dane również nie są wymagane. Gromadzone w KSeF dane będą zatem wykorzystywane wyłącznie w wymaganym zakresie, związanym z realizacją zadań KAS oraz innych, upoważnionych do tego organów. Szczególna uwaga będzie przywiązywana do poszanowania praw osób fizycznych do prywatności i ochrony ich danych.

VII.604.32.2023 z 22 maja 2024 r. - wystąpienie do Przewodniczących Komisji do Spraw Petycji Sejmu i Senatu RP w sprawie propozycji zmian w ustawie o petycjach.

Przewodniczący Komisji Petycji Senatu RP w piśmie z 10 października 2024 r. wskazał, iż postulaty zgłoszone przez przedstawicieli Zespołu Spraw Lokalnych Inicjatyw „Nasz Rzecznik”, z jakimi zwrócili się oni do Rzecznika Praw Obywatelskich zostały w Kancelarii Senatu poddane analizie. Z opinii Biura Legislacyjnego Kancelarii Senatu wynika, że na rozważenie zasługuje jeden z postulatów dotyczący doprecyzowania art. 8 ust. 2 ustawy o petycjach wskazujący na potrzebę jednoznacznego uregulowania, że podmiot rozpatrujący petycję ma obowiązek publikowania na swojej stronie internetowej skanu odpowiedzi udzielonej na petycję. Zarówno postulaty zawarte w piśmie Zespołu Spraw Lokalnych Inicjatyw „Nasz Rzecznik”, jak i wnioski płynące z opinii Biura Legislacyjnego zostaną wzięte pod uwagę przy okazji prac Komisji Petycji nad ewentualną nowelizacją ustawy o petycjach.

VII.520.20.2018 z 22 maja 2024 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie dostępu do dokumentacji

medycznej leczenia psychiatrycznego na potrzeby postępowania prowadzonego przez ABW.

Koordinator Służb Specjalnych w piśmie z 4 grudnia 2024 r. podkreślił, że postępowanie sprawdzające prowadzone przez Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego jest procedurą opartą na dobrowolności, a tym samym nie może zostać przeprowadzone bez uprzedniej zgody osoby sprawdzanej (powyższe nie dotyczy kontrolnego postępowania sprawdzającego). Przeprowadzenie postępowania sprawdzającego wymaga pisemnej zgody osoby, której ma dotyczyć. Organ, który prowadzi postępowanie sprawdzające, kieruje się zasadami bezstronności i obiektywizmu, ale przede wszystkim obowiązany jest do wykazania najwyższej staranności w toku prowadzonego postępowania sprawdzającego co do jego zgodności z przepisami ustawy. Ponadto, wszystkie czynności przeprowadzone w toku postępowania sprawdzającego muszą być przez organ prowadzący postępowanie rzetelnie udokumentowane. Oznacza to tyle, iż dana okoliczność winna wynikać z dokumentów (w tym przypadku np. w postaci dokumentacji medycznej) bądź powinna być stwierdzona na podstawie takich dokumentów. Mając na uwadze powyższe należy uznać, że działania służb prowadzących postępowania sprawdzające polegające na wnioskowaniu czy żądaniu udostępnienia wszelkiej dokumentacji medycznej dot. zdrowia psychicznego osoby sprawdzanej, powinny być postrzegane jako zasadne.

BPG.7064.5.2024 z 6 czerwca 2024 r. - wystąpienie do Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych w sprawie procedury przyznawania świadczeń wspierających.

Pełnomocnik Rządu Do Spraw Osób Niepełnosprawnych w piśmie z 3 października 2024 r. wskazał, iż sytuacje przekroczenia terminu do rozpatrzenia przez wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności wniosku w postępowaniu o wydanie decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia mają charakter wieloaspektowy i powinny być analizowane nie jedynie przez pryzmat realizowania zadań przez wojewódzkie zespoły, ale również prawidłowego składania wniosku przez osoby niepełnosprawne albo ich opiekunów prawnych. Do wojewódzkich zespołów do spraw orzekania o niepełnosprawności wpłynęło około 383 tys. wniosków o wydanie decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia. Większość z nich wpłynęła bezpośrednio po dniu wejścia w życie ustawy o świadczeniu wspierającym. Wojewódzkie zespoły orzekające o niepełnosprawności nie były przygotowane na tak znaczną liczbę wniesionych wniosków w tak szybkim czasie, pomimo zwiększenia liczby etatów i zatrudnienia nowych pracowników do obsługi zadań związanych z wydawaniem decyzji ustalających poziom potrzeby wsparcia, jak również przygotowania bazy lokalowej do obsługi tych zadań. Pełnomocnik wyjaśnił także, że większość osób niepełnosprawnych i ich opiekunów ustawowych składa wnioski o wydanie decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia za pośrednictwem operatora

pocztowego albo bezpośrednio do organu wydającego decyzję, a nie drogą elektroniczną, pomimo, że taka funkcjonalność została zaimplementowana na portalu Emp@tia. Rozpatrzenie wniosku w formie papierowej niestety wydłuża cały proces.

II.510.666.2024 z 11 lipca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie braku wygaśnięcia zabezpieczenia majątkowego w postaci zakazu obciążania i zbywania nieruchomości nałożonego w postępowaniu karnym.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 14 listopada 2024 r. wskazał, że opisana przez Rzecznika sytuacja, jak się wydaje, wymaga interwencji legislacyjnej, niemniej jednak zaproponowany kierunek przebudowy art. 294 k.p.k., bez wprowadzenia odpowiednich rozwiązań legislacyjnych w przepisach Kodeksu postępowania karnego i Kodeksu postępowania cywilnego, jest działaniem niewystarczającym, które nie uwzględnia w pełni interesu państwa w kontekście ogólnospołecznych celów realizowanych w toku procesu karnego, a w konsekwencji może powodować bezskuteczność wydanych w postępowaniu karnym postanowień o zabezpieczeniu majątkowym w postaci zakazu zbywania i obciążania nieruchomości. Wprowadzenie proponowanego przez RPO przepisu o automatycznym wygaśnięciu zabezpieczenia majątkowego postaci zakazu zbywania i obciążania nieruchomości w sytuacji uprawomocnienia się postanowienia o przysądzeniu własności nieruchomości nie zasługuje więc na aprobatę.

IV.7217.89.2019 z 12 lipca 2024 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie pomocy osobom w kryzysie bezdomności.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 7 października 2024 r. skierowanym do Zastępcy Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów poinformowała, że mając na względzie w szczególności kwestie prawne i finansowe, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej proponuje powołanie międzyresortowego zespołu ds. bezdomności, który współpracowałby z większością resortów (również MRiT ze względu na duży wpływ tego resortu na przeciwdziałanie bezdomności) w ramach ich istniejących struktur i zasobów kadrowych. Jednocześnie zespół ds. bezdomności powinien zostać poinformowany przez ministerstwa i ministrów z jakimi komórkami taka współpraca miałyby się odbywać.

V.7108.90.2024 z 17 lipca 2024 r. - wystąpienie do Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w sprawie zjawiska overbookingu w przewozach lotniczych i innych naruszeń praw pasażerów.

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w piśmie z 6 listopada 2024 r. zaznaczył, że praktyka polegająca na sprzedawaniu większej liczby biletów niż liczba miejsc w samolocie jest powszechnie stosowana przez przewoźników lotniczych i prawnie dozwolona. Stosowne uprawnienia dla pasażerów, którym przewoźnik lotniczy odmówił przyjęcia na pokład samolotu zostały wprowadzone przepisami rozporządzenia (WE) nr 261/2004 z dnia 11 lutego 2004 r. ustanawiającego wspólne zasady odszkodowania i pomocy dla pasażerów w przypadku odmowy przyjęcia na pokład albo odwołania lub dużego opóźnienia lotów (dalej jako: „Rozporządzenie”). Niemniej jednak, mając na uwadze przekazane w zawiadomieniu RPO informacje (przede wszystkim dotyczące utrudniania konsumentom składania reklamacji oraz dochodzenia roszczeń związanych z uprawnieniami określonymi w przepisach Rozporządzenia, dotyczącymi odmowy przyjęcia na pokład) Prezes UOKiK postanowił o wszczęciu postępowania wyjaśniającego mającego na celu wstępne ustalenie, czy w związku z praktykami przewoźnika lotniczego stosowanymi wobec pasażerów, którym odmówiono przyjęcia na pokład, nastąpiło naruszenie uzasadniające wszczęcie postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

II.519.433.2024 z 5 sierpnia 2024 – wstąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie stosowania środków zapobiegawczych przez prokuraturę oraz sąd w postępowaniu karnym.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 18 grudnia 2024 r. udzielił wyjaśnień. W świetle obowiązujących przepisów oraz faktu, że to organ wydający orzeczenie podejmuje kroki zapewniające jego wykonanie, przyjąć należy, że w przywołanej sytuacji procesowej organem tym będzie sąd. Konkluzja ta wynika z treści rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, którego prawidłowa wykładnia nie powinna budzić wątpliwości. Zgodnie z ogólną regułą rozstrzygnięć sądu odwoławczego sąd rozstrzygający zażalenie prokuratora na zastosowanie konkretnego środka zapobiegawczego w postępowaniu przygotowawczym może przecież nie tylko uchylić to postanowienie, ale także je zmienić, stosując na przykład, zamiast zastosowanego przez prokuratora poręczenia majątkowego, zakaz opuszczania kraju. W związku z tym wydaje się, że nie budzi wątpliwości, że w takiej sytuacji procesowej to na sądzie będzie wtedy spoczywał doręczenia odpisu takiego postanowienia Straży Granicznej. Nie sposób przy tym zgodzić się z poglądem zaprezentowanym w wystąpieniu, jakoby obowiązek zawiadomienia przez prokuratora Straży Granicznej o treści orzeczenia wydanego przez sąd wynikał z art. 256 k.p.k., stanowiącego, że nadzór nad prawidłowością wykonania środków zapobiegawczych sprawuje sąd, a w postępowaniu przygotowawczym – także prokurator. Przepis ten odnosi się do wykonania nałożonego i obowiązującego środka zapobiegawczego. Pojęciowo nie jest możliwe

sprawowanie nadzoru nad prawidłowością wykonania środka zapobiegawczego, który nie jest stosowany. Przedstawiony Rzecznika w piśmie problem sprowadza się przy tym nie do prawidłowości stosowania środka zapobiegawczego, lecz do zawiadomienia o tym, że środek nie jest już stosowany wskutek jego uchylenia. Źródłem obowiązku prokuratora zawiadomienia Straży Granicznej w opisanych wyżej przypadkach nie można doszukiwać się w roli prokuratora jako gospodarza postępowania przygotowawczego. Postulowane przez Rzecznika działania prokuratora, polegające na zawiadomieniu Straży Granicznej o zmianie bądź uchyleniu przez sąd środka zapobiegawczego w postaci zakazu opuszczania kraju, nie polegałyby na realizacji roli gospodarza postępowania przygotowawczego, lecz na naprawianiu uchybienia innego organu procesowego, polegającego na zaniechaniu realizacji przez niego obowiązku prawnego. Dodatkowo Kodeks postępowania karnego nie zawiera przepisów wprost normujących (przesądających), kto (który organ) jest upoważniony do wykonywania decyzji procesowych. Uchylenie lub zmiana środka zapobiegawczego powinny być zatem natychmiast wykonane przez organ, który dokonał tego uchylenia/zmiany, w tym również przez organ drugiej instancji. Z uwagi na powyższe przyjąć należy, że zmiany legislacyjne w obrębie poruszonej materii nie są konieczne. Ministerstwo zawiadomiło, iż komórki podległe Ministrowi Sprawiedliwości wystąpią do prokuratorów i sędziów z informacją o obowiązujących przepisach w sygnalizowanej kwestii.

VII.7202.11.2021 z 8 sierpnia 2024 r. - wystąpienie do Minister Klimatu i Środowiska w sprawie potrzeby nowelizacji przepisów Prawa łowieckiego.

Minister Klimatu i Środowiska w piśmie z 12 listopada 2024 r. wskazała, że zwiększenie poziomu ochrony prawa własności oraz skuteczne informowanie właścicieli nieruchomości o polowaniach mają stać się w założeniu przedmiotem planowanej nowelizacji ustawy – Prawo łowieckie. Ministerstwo Klimatu i Środowiska ze zrozumieniem przyjmuje stanowisko Pana Rzecznika, że obecny stan prawny budzi istotne wątpliwości z perspektywy konstytucyjnej możliwości ograniczania prawa własności prywatnej, które musi mieć charakter proporcjonalny, co wynika wprost z przepisów Konstytucji. Uprawnienie właścicieli nieruchomości do partycypacji w procedurze tworzenia obwodów łowieckich ma zaś w istocie charakter iluzoryczny. Dodatkowo Minister poinformowała, że z perspektywy ochrony środowiska, analizowana będzie także możliwość poddawania planów łowieckich strategicznym ocenom oddziaływania na środowisko. Aktualnie toczą się zaś prace zmierzające do zaproponowania zmian w systemie informowania o planowanych polowaniach zbiorowych oraz indywidualnych, tak aby informacja taka była powszechnie i łatwo dostępna.

VII.510.75.2022 z 26 sierpnia 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie ograniczenia czasowego w przedmiocie przeniesienia sędziów i asesorów w inne miejsce służbowe.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 27 października 2024 r. podkreślił, że osoba kandydująca na wolne stanowisko sędziowskie w założeniu powinna dokonywać świadomego i racjonalnego wyboru przyszłego miejsca pełnienia służby. Powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego w ujęciu, w jakim funkcjonuje w polskim ustawodawstwie, oznacza nadanie prawa do sprawowania jurysdykcji w konkretnym sądzie, będącym miejscem służbowym (siedzibą) sędziego. Samo przeniesienie na inne miejsce służbowe powinno – co do zasady – mieć charakter wyjątkowy i wynikać z istotniej zmiany okoliczności życiowych sędziego. Słusznym założeniem ustawodawcy było dążenie do stabilizacji kadry orzeczniczej w sądach oraz do przeciwdziałania praktyce zbyt częstego składania wniosków o przeniesienie. Jednocześnie w ocenie Ministerstwa Sprawiedliwości w dalszym ciągu zachodzi potrzeba utrzymania w mocy regulacji o charakterze zasadniczym, zakładających pewne ograniczenia czasowe do możliwości przeniesienia asesora sądowego na inne miejsce służbowe. Regulacje te służą stabilizacji zawodowej osób wykonujących zawód asesora sądowego i zapewniają możliwość niezakłóconego przebiegu służby asesorskiej. Przepisy zakładające – co do zasady – nieprzenoszalność asesora sądowego, obok zapisów o nieusuwalności asesora sądowego z pełnionego stanowiska, stanowią ważny element gwarantujący niezawisłość i niezależność tej grupy orzeczników, wymagany od osób zajmujących stanowiska związane ze sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości. W opinii resortu nie zachodzi potrzeba modyfikacji obowiązujących rozwiązań normatywnych, dotyczących zasad przenoszenia sędziów i asesorów sądowych na inne miejsce służbowe.

V.7200.8.2015 z 26 sierpnia 2024 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie braku skutecznych regulacji prawnych ograniczających nadmierny hałas z imprez masowych.

Szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w piśmie z 14 listopada 2024 r. przekazał rozstrzygnięcie, w którym PRM orzeka, iż organem właściwym w sprawie emisji hałasu, którego źródłem są imprezy masowe, jest Minister Klimatu i Środowiska. Nie budzi wątpliwości, że zagadnienie ochrony przed hałasem należy do zakresu spraw objętych działem administracji rządowej – klimat. Nie można przy tym pominąć, że wpływ na sposób kształtowania ochrony przed hałasem na określonym terenie mają również jednostki samorządu terytorialnego. Niemniej jednak aktem normatywnym o charakterze systemowym regulującym sprawę ochrony przed hałasem jest ustawa – Prawo ochrony środowiska. Jednocześnie Szef Kancelarii zwrócił uwagę, że inni ministrowie, w tym Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, są

zobowiązani do współdziałania z Ministrem Klimatu i Środowiska w sprawie wypracowania odpowiednich rozwiązań, ukierunkowanych na ochronę przed hałasem, którego źródłem emisji są imprezy masowe – nie tylko te mieszczące się w zakresie przedmiotowym ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych.

VII.7033.77.2024 z 27 sierpnia 2024 r. - wystąpienie do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Minister Zdrowia w sprawie nieprawidłowości podczas wyborów rektorskich na Warszawskim Uniwersytecie Medycznym.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 9 października 2024 r. wyjaśniła, że przepisy ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, ani też ustawy - przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, nie nakładały na uczelnie obowiązku przekazania projektowanych statutów do zaopiniowania lub akceptacji nadzorującemu ministrowi. Senaty uczelni, zgodnie z autonomią nadaną im ustawowo, uchwaliły statuty, które zaczęły obowiązywać od 1 października 2019 r. Ministerstwo Zdrowia nie otrzymało sygnałów o możliwej niezgodności przepisów zawartych w statutach poszczególnych uczelni z przepisami ustawy, stąd brak było podstaw do weryfikacji tych statutów przez Ministerstwo Zdrowia. Podczas wyborów Rektora Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, do Ministerstwa Zdrowia wpłynęły pisma wskazujące na możliwość niezgodności części przepisów statutu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego z przepisami ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Minister Zdrowia, po analizie Statutu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego przyjętego uchwałą Senatu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego z dnia 23 października 2023 r., podjął rozstrzygnięcie nadzorcze dotyczące stwierdzenia nieważności par. 49 ust. 2 i 3 Statutu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego w związku z ich niezgodnością z ustawą – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

V.7011.23.2024 z 29 sierpnia 2024 r. - wystąpienie do Minister Zdrowia w sprawie statusu prawnego Zespołu Koordynacyjnego ds. Chorób Ultrarazadkich.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 11 października 2024 r. wskazał, że Minister Zdrowia podjął prace legislacyjne mające na celu zmianę ustawy o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (dalej jako: „ustawą o refundacji”), w wyniku których uchwalono ustawę o zmianie ustawy o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych oraz niektórych innych ustaw (dalej jako: „ustawa o zmianie ustawy o refundacji”). Ustawą o zmianie ustawy o refundacji dodano art. 16a i art. 16b do ustawy o refundacji, w których usankcjonowano zespoły koordynacyjne. Przepisy te określają zarówno zasady powołania zespołów, jak i

ich zadania, wymogi dla kandydatów na członków zespołu, tryb ich powołania i odwołania oraz tryb działania tych zespołów. Podsekretarz Stanu podkreślił, że postępowania refundacyjne toczą się przed Ministrem Zdrowia od momentu złożenia wniosku o refundację do wydania ostatecznej decyzji w sprawie. Zapisy programów lekowych uzgadniane są każdorazowo z gronem specjalistów klinicznych w odpowiedniej dziedzinie medycyny. Decyzję o kwalifikacji do programu lekowego, w oparciu o szczegółowe kryteria włączenia do programu, podejmuje lekarz podmiotu posiadającego kontrakt w tym zakresie lub zespół koordynacyjny, w przypadku gdy opis programu lekowego tak stanowi. Zatem praca zespołów koordynacyjnych nie jest częścią postępowania refundacyjnego, a jedynie czynnością techniczną polegającą na zakwalifikowaniu pacjenta do leczenia w danym programie dopiero po tym, jak dany lek zostanie objęty refundacją.

WZF.511.1.2024 z 29 sierpnia 2024 r. - wystąpienie do Ministra Obrony Narodowej w sprawie braku możliwości wniesienia skargi do sądu administracyjnego na decyzję w sprawie: powołania do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej oraz odbycia ćwiczeń wojskowych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 22 października 2024 r. wskazał, że zaakceptowanie stanowiska, które opiera się na argumentacji zmierzającej do uznania braku możliwości złożenia skargi do sądu administracyjnego na decyzje w sprawie powołania do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej oraz powołania do odbycia ćwiczeń wojskowych za niekonstytucyjne i w efekcie podjęcie prac legislacyjnych, których celem byłoby umożliwienie wnoszenia skarg do sądów administracyjnych na decyzje organów wojskowych, wywołałoby szereg negatywnych konsekwencji. Działanie takie skutkować mogłoby przede wszystkim poważnym zakłóceniem systemu uzupełnieniowo-mobilizacyjnego SZ RP, w postaci braku możliwości zaplanowania i przeprowadzenia ćwiczeń wojskowych oraz realizacji wprowadzanej jedynie w szczególnych okolicznościach zasadniczej służby wojskowej. W obecnym stanie prawnym dopuszczalne ograniczenie prawa do sądu żołnierzy spełnia wymaganie niezbędności w takim zakresie, w jakim jest to konieczne do zapewnienia większej mobilności i zdolności do osiągnięcia wyższych stanów gotowości wojska oraz w celu spójnego i sprawnego działania Sił Zbrojnych.

WZF.7040.9.2024 z 29 sierpnia 2024 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie braku podwyżki uposażenia funkcjonariuszom CBA, którzy odeszli ze służby na początku 2024 r.

Koordinator Służb Specjalnych w piśmie z 4 grudnia 2024 r. wskazał, że w dniu 1 czerwca 2024 r. weszły w życie przepisy zmieniające stawki uposażenia

zasadniczego funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego (CBA). Zgodnie z § 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 maja 2024 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie stawek uposażenia zasadniczego na poszczególnych stanowiskach służbowych funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz wzrostu uposażenia zasadniczego z tytułu wysługi lat nowe stawki uposażenia zasadniczego określone w załączniku do rozporządzenia stosuje się przy ustaleniu wysokości uposażeń należnych funkcjonariuszom Centralnego Biura Antykorupcyjnego od dnia 1 stycznia 2024 r. W konsekwencji dokonanych zmian omawiane przepisy cyt. rozporządzenia są analogiczne do przepisów rozporządzeń wprowadzających nowe wysokości stawek uposażenia zasadniczego w innych służbach specjalnych i nie odbiegają zakresem normowania ani sposobem formułowania treści od tych przepisów. Jednocześnie Koordynator stwierdził, że sam nie posiada kompetencji do ingerowania w indywidualne sprawy dotyczące treści stosunku służbowego pomiędzy Szefem CBA a konkretnym funkcjonariuszem CBA (w tym zasadności naliczania wysokości uposażenia zasadniczego stanowiącego podstawę obliczania wysokości emerytury z systemu zaopatrzenia emerytalnego), a także do wydawania wiążących interpretacji przepisów prawa.

IV.7021.65.2016 z 30 sierpnia 2024 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie konieczności zmiany przepisów dotyczących wyrobienia dowodu osobistego dla dziecka.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 18 listopada 2024 r. zaznaczył, że organ gminy przyjmujący wniosek o wydanie dowodu osobistego dla dziecka, w każdej sytuacji, w której posiada wiedzę o pozbawieniu rodzica władzy rodzicielskiej albo o jej ograniczeniu w sposób uniemożliwiający ubieganie się o dowód dla dziecka, bądź też gdy pojawią się inne wątpliwości w powyższym zakresie, powinien zażądać stosownych oświadczeń lub dokumentów pod rygorem wstrzymania procedowania wniosku o wydanie dowodu osobistego. MSWiA przywiązuje ogromną wagę do kwestii bezpieczeństwa i dobra dzieci. W związku z powyższym, mając na uwadze stanowisko RPO oraz Ministra Sprawiedliwości w omawianej sprawie, rozważane jest podjęcie prac legislacyjnych, których celem będzie zwiększenie bezpieczeństwa wydawania dowodów osobistych dla dzieci. Ze względu na złożoność poruszonego zagadnienia, konieczne jest przeprowadzenie szczegółowej analizy powyższej kwestii, tak aby wypracowane rozwiązania były skuteczne i zapewniały odpowiednią ochronę dzieciom.

XI.816.7.2023 z 2 września 2024 r. - wystąpienie do Minister Edukacji Narodowej w sprawie organizacji edukacji mniejszości narodowych.

Minister Edukacji w piśmie z 12 listopada 2024 r. poinformowała, że poruszone przez Rzecznika kwestie dotyczące organizacji nauczania języka mniejszości narodowych, etnicznych i języka regionalnego, w tym m.in. funkcjonowania szkół prowadzących nauczanie w języku mniejszości narodowej są przedmiotem prac Zespołu ds. Edukacji powołanego w ramach Komisji Wspólnej Rządu oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Pierwsze spotkanie Zespołu ds. Edukacji odbyło się 8 października 2024 r. Strona Rządowa (Ministerstwo Edukacji Narodowej i Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji) oraz przedstawiciele mniejszości określili swoje priorytetowe zadania i problemy do rozwiązania w obszarze oświaty mniejszościowej. Ustalono, że na następne spotkanie (w listopadzie) MEN przygotuje propozycję legislacyjną dotyczącą możliwości zwolnienia ucznia, który uczestniczy w nauce języka mniejszości z nauki drugiego języka obcego.

IV.7000.11.2022 z 6 września 2024 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie nabywania i dziedziczenia nieruchomości przez cudzoziemców.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 8 października 2024 r. podkreślił, że dwuletni termin na wystąpienie z wnioskiem o wydanie zezwolenia na nabycie nieruchomości, wskazany w art. 7 ust. 3 ustawy o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców, ma charakter dyscyplinujący cudzoziemca-spadkobiercę testamentowego. Wydaje się, że ww. termin jest wystarczający, aby cudzoziemiec, będący spadkobiercą testamentowym, dopełnił wszelkich formalności związanych ze śmiercią spadkodawcy. Odnosząc się do kwestii niekonstytucyjności odmiennego traktowania przez ustawodawcę spadkobierców ustawowych i testamentowych oraz postulatu zrównania ich sytuacji prawnej, w ocenie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, proponowane w piśmie Rzecznika rozwiązanie mogłoby prowadzić do nadużyć z punktu widzenia celów ustawy, a także zaburzyć kryteria, jakimi kieruje się organ rozpatrując wnioski o wydanie zezwolenia na nabycie nieruchomości. Natomiast proponowane przez RPO uregulowania w zakresie np. powstania obowiązku ekwiwalentu lub odszkodowania od spadkobierców ustawowych, którzy z mocy prawa nabyli nieruchomość, podlegają ewentualnej ocenie co do zmiany przepisów prawa dotyczących dziedziczenia i rozliczeń pomiędzy spadkobiercami, zawartych przykładowo w Kodeksie cywilnym, wykraczającej poza kompetencje Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

XI.7050.1.2022 z 26 września 2024 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie potrzeby wdrożenia rozwiązań prawnych uwzględniających potrzeby osób z niepełnosprawnościami w kontekście ewakuacji w sytuacji zagrożenia.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 5 listopada 2024 r. podkreślił, że resort spraw wewnętrznych i administracji dostrzega zasadność podjęcia prac w szczególności w zakresie zagadnień dotyczących sposobów powiadamiania osób ze szczególnymi potrzebami o zagrożeniu w sytuacji pożaru oraz zapewnianiu odpowiednich środków technicznych i organizacyjnych, służących ich ewakuacji. Odnosząc się do kwestii opracowania dostępnych systemów powiadamiania o sytuacji zagrożenia masowego, Podsekretarz Stanu poinformował, że resort spraw wewnętrznych i administracji na bieżąco podejmuje starania, aby komunikaty publikowane w ramach Regionalnego Systemu Ostrzegania (RSO), były dostępne dla jak najszerszego grona odbiorców, również dla osób Głuchoniemych. Z uwagi na powyższe, w zależności od stopnia zagrożenia, komunikaty opublikowane w RSO mogą być zamieszczane: w aplikacji mobilnej RSO, na stronie internetowej systemu RSO, na stronach internetowych urzędów wojewódzkich oraz stronach internetowych innych podmiotów, w telewizji hybrydowej, w telegazecie, w postaci napisów dla niesłyszących w programach regionalnych oraz, w przypadku poważnego zagrożenia, ogólnopolskich TVP.

BPK.519.89.2014 z 27 września 2024 r. - wystąpienie do Minister Zdrowia w sprawie potrzeby uregulowania materii stwierdzania, dokumentowania i rejestrowania zgonów.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 8 października 2024 r. poinformował, że aktualnie trwają prace legislacyjne, których celem jest opracowanie projektu ustawy wprowadzającej do ustawy o działalności leczniczej kompleksowe regulacje w zakresie spraw związanych ze stwierdzaniem zgonów i wystawianiem kart zgonu, w tym elektronicznej karty zgonu, oraz powołaniem instytucji koronera. Wskazane prace legislacyjne zostały ujęte w zestawieniu projektów ustaw, co do których planowane jest uruchomienie rządowej procedury prawodawczej do końca II kwartału 2025 r., przekazanym do Przewodniczącego Stałego Komitetu Rady Ministrów.

IV.7005.2.2024 z 27 września 2024 r. - wystąpienie do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie przepisów regulujących wyłączenie dzierżawy.

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi w piśmie z 24 października 2024 r. podkreślił, że działania dawnej Agencji Nieruchomości Rolnych i obecnie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa mają pełne uzasadnienie w obowiązujących przepisach prawa, a sytuacja gospodarstw, które nie wyłączyły 30% powierzchni dzierżawionych nieruchomości jest wynikiem uchwalenia przez Sejm w 2011 r. ustawy o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych innych

ustaw, która przewiduje konsekwencje takiej sytuacji w postaci braku możliwości przedłużenia umowy dzierżawy ani ich „reaktywacji”. Są to konsekwencje decyzji, które zainteresowani podjęli 12 lat temu. Obecnie zatem nie jest rozważana możliwość odejścia od koncepcji wyłączeń z dzierżaw. Minister zauważył ponadto, że skoro do tej pory, pomimo wniosków, które m.in. w tym zakresie do Trybunału Konstytucyjnego zostały już złożone przez różne podmioty, stwierdzenie niekonstytucyjności przepisów ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw. nie nastąpiło, to brak jest podstaw do uznania, że są one niezgodne z Konstytucją.

XI.503.1.2023 z 27 września 2024 r. - wystąpienie do Minister ds. Polityki Senioralnej w sprawie ewentualnego zaangażowania Polski w prace nad Konwencją o prawach osób starszych.

Minister do spraw Polityki Senioralnej w piśmie z 7 listopada 2024 r. wyjaśniła, że zadania podległego jej resortu zostały określone w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra do spraw Polityki Senioralnej, które nie wskazuje wprost zadań z zakresu współpracy z Organizacją Narodów Zjednoczonych. Niemniej, pracownicy Departamentu Polityki Senioralnej w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów dokonują analizy dorobku Grupy Roboczej ONZ ds. Starzenia się (OWEGA) oraz stanowisk Polski i krajów UE formułowanych w ramach prac tej Grupy. Jest to niezbędny element wypracowania stanowiska strony polskiej względem propozycji zawartych w decyzji nr 14/1 OWEGA podjętej podczas ostatniej sesji Grupy w maju br. Ww. zadania są realizowane równoległe z innymi, ważnymi z punktu widzenia poprawy sytuacji osób starszych w Polsce, pracami m.in. konsultacjami projektu ustawy o bonie senioralnym, realizacją programów Aktywni+ oraz Senior+, czy kamienia milowego A70G w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności.

XI.541.31.2021 z 27 września 2024 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie przewlekłości postępowań administracyjnych prowadzonych przez wojewodów w sprawach legalizacji pobytu cudzoziemców na terytorium RP.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 14 listopada 2024 r. podkreślił, że bieg terminu na załatwienie sprawy na gruncie aktualnego stanu prawnego nie musi być utożsamiany z okresem od wszczęcia postępowania rozumianego jako skutek złożenia podania przez stronę posiadającą legitymację do jego zainicjowania. Zaznaczył też, że przepisy art. 100c i 100d ustawy pomocowej stanowią wyraz koniecznej (i z założenia czasowej) interwencji ustawowej, przeciwdziałającej

negatywnym skutkiem dużych i ciągłych wzrostów liczby spraw, wynikających z wybuchu i trwania wojny w Ukrainie. Podsekretarz Stanu zapewnił, że Szef UdsC podjął szereg działań umożliwiających wojewodom i organowi II instancji poprawę efektywności czynności procesowych podejmowanych w toku prowadzonych postępowań w sprawach legalizacji pobytu cudzoziemców, w tym m.in.: wdrożenie Modułu Obsługi Spraw w wersji 1.0, tj. portalu internetowego, umożliwiającego przygotowanie, wypełnienie i złożenie przez cudzoziemców wniosków w sprawach legalizacji pobytu on-line oraz zapewniającego cudzoziemcowi uzyskanie w przystępny sposób niezbędnej wiedzy w zakresie procedur migracyjnych. Portal ten będzie sukcesywnie rozbudowywany i modernizowany. Ponadto, wdrożono wyszukiwarki do systemów innych instytucji i systemów wielkoskalowych Unii Europejskiej (UE) i zapewniono możliwość zaciągania danych biometrycznych z PESEL UKR.

Część 2

Wybór spraw indywidualnych

Zespół do Spraw Wykonywania Kar

IX.517.823.2024

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się skazany odbywający karę pozbawienia wolności, który żalił się, że jest bezpodstawnie izolowany od pozostałych osadzonych, co niekorzystnie wpływa na jego stan psychiczny. W toku przeprowadzonego postępowania ustalono, że z uwagi na potrzebę kształtowania właściwej atmosfery wychowawczej w celi mieszkalnej, w której skarżący był wówczas zakwaterowany, oraz zapobieżenia zdarzeniu nadzwyczajnemu, konieczna była zmiana miejsca jego zakwaterowania. Ponieważ brak było możliwości innego rozmieszczenia osadzonego w celi wieloosobowej, zgodnie z aktualną podgrupą klasyfikacyjną oraz deklaracją o niepaleniu wyrobów tytoniowych, oraz brak było możliwości umieszczenia go w celi mieszkalnej jednoosobowej monitorowanej, został zakwaterowany w celi izolacyjnej. Zgodnie z przepisem § 33 ust. 2 Zarządzenia Nr 69/23 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 31 października 2023 r. w sprawie sposobów ochrony, konwojowania oraz zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej, w takiej celi można umieścić osadzonego nieukaranego karą dyscyplinarną umieszczenia w celi izolacyjnej, na podstawie decyzji dyrektora, w celu zapewnienia porządku, bezpieczeństwa lub powierzchni mieszkalnej, o której mowa w art. 110 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego. W takim przypadku dyrektor zakładu karnego powinien wydać decyzję, która będzie zawierała informację o podstawie prawnej jej wydania, powodach jej wydania oraz terminie obowiązywania, jak również pouczenie o możliwości zaskarżenia tej decyzji do sądu penitencjarnego. Jak ustalono, w przypadku skarżącego taka decyzja nie została wydana. Dokonane w sprawie ustalenia nie dostarczyły podstaw do zakwestionowania zasadności umieszczenia skarżącego w celi izolacyjnej jako celi mieszkalnej. Wykazały natomiast nieprawidłowość polegającą na niewydaniu decyzji o umieszczeniu w takiej celi, do czego zobowiązują dyrektora zakładu karnego przywołane wyżej przepisy. Skutkiem tego doszło do naruszenia przysługującego osadzonemu prawa do skargi, nie mógł on bowiem skorzystać z prawa poddania tej decyzji kontroli sądu penitencjarnego w trybie art. 7 Kodeksu karnego wykonawczego. Mając na względzie powyższe Rzecznik zwrócił się do dyrektora jednostki penitencjarnej o rozważenie przedmiotowej sprawy i podjęcie działań w celu niedopuszczenia do zaistnienia podobnych nieprawidłowości w przyszłości.

IX.517.959.2024

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, który skarżył się m.in. na długi czas oczekiwania na realizację w warunkach penitencjarnych wizyty u lekarza okulisty. Podczas badania sprawy Rzecznik ustalił, że osadzony podczas konsultacji lekarskiej z dnia 4 kwietnia 2023 r. zgłosił pogorszenie wzroku. W rezultacie lekarz skierował go na konsultację z okulistą. Realizacja wizyty została wyznaczona na styczeń 2025 r. Rzecznik Praw Obywatelskich ocenił powyższe ustalenia następująco. Konieczność oczekiwania niemal 2 lata na wizytę u lekarza specjalisty nie można uznać za zapewnienie dostępu do adekwatnej opieki medycznej. W szczególności z uwagi na codzienne trudności związane z funkcjonowaniem, jakich doświadcza osoba, której pogarsza się wzrok. Jednocześnie Rzecznik zwrócił uwagę, że pomimo dwukrotnego poruszenia w korespondencji z dyrektorem jednostki penitencjarnej kwestii dostępu osadzonego do lekarza okulisty, udzielone wyjaśnienia nie wskazywały na okoliczności uzasadniające tak odległy termin realizacji wizyty osadzonego, ściśle ograniczając się do zakresu pytania Rzecznika. Mając powyższe na uwadze, Rzecznik Praw Obywatelskich ocenił, że doszło do naruszenia prawa osadzonego określonego w art. 102 k.k.w. do otrzymywania odpowiednich ze względu na stan zdrowia świadczeń zdrowotnych, jak również prawa wyrażonego w art. 115 § 1 k.k.w., który zobowiązuje administrację jednostki penitencjarnej do zapewnienia osadzonemu bezpłatnych świadczeń zdrowotnych, leków i artykułów sanitarnych. Tym samym skarga została uznana za częściowo zasadną.

IX.517.1011.2024

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, który wskazał, że podczas pobytu w Areszcie Śledczym przebywa w celi mieszkalnej, w której umywalka znajduje się poza kąciem sanitarnym, co powoduje, że jest nieosłonięta. Otrzymane w sprawie wyjaśnienia od Dyrektora jednostki penitencjarnej potwierdzają podniesiony przez osadzonego zarzut, a zatem jego skargę należało uznać za zasadną. Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na stanowisku, że umywalki nie powinny znajdować się poza kąciem sanitarnym. Taki stan rzeczy, w równym stopniu, co brak zabudowy kącia sanitarnego, powoduje, że wymóg zapewnienia intymności podczas korzystania z urządzeń sanitarnych, nie jest spełniony. Narusza to przepis wyrażony w § 25 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, który stanowi, że niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie. Powszechnie uznaje się, że do niezbędnych urządzeń sanitarnych należy również umywalka, zatem i ona powinna być w taki sposób usytuowana. Zatem codzienne czynności związane z utrzymaniem czystości ciała, realizowane przez osadzonych w celi mieszkalnej,

powinny odbywać się zgodnie nie tylko z przyjętą normą prawną, ale również z normą kulturową i społeczną. Trudno zaś przyjąć, że brak umywalki w kąciek sanitarnym, a umiejscowienie jej poza nią w celi mieszkalnej, spełnia te wymogi. Mając powyższe na uwadze, skargę należało uznać za zasadną. Rzecznik został poinformowany, iż obowiązek wyposażenia węzła sanitarnego w umywalkę jest uwzględniany przy budowie nowych, adaptacji lub przebudowie pawilonów. Administracja Aresztu Śledczego dąży do sukcesywnej instalacji umywalek wewnątrz kącików sanitarnych i podjęte zostały stosowne kroki w tym zakresie. RPO odstąpił zatem od podejmowania dalszych czynności w zakomunikowanej sprawie.

IX.517.1049.2024

Rzecznika Praw Obywatelskich prowadził postępowanie wyjaśniające w związku ze skargą Wnioskodawcy dotyczącej kwaterowania w wieloosobowych celach mieszkalnych, w których umywalka znajdowała się poza zabudowanym kąciem sanitarnym. Rzecznik Praw Obywatelskich przyjął wyjaśnienia właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, które potwierdzają, że od dnia 14 września 2023 r. do dnia 4 stycznia 2024 r. oraz od dnia 4 marca 2024 r. Wnioskodawca odbywa karę pozbawienia wolności w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego dla recydywistów penitencjarnych. W okresie objętym skargą Wnioskodawca przebywał w celach mieszkalnych, które posiadają wydzielone pomieszczenie stanowiące węzeł sanitarny, w którym zainstalowana jest instalacja wodno-kanalizacyjna, zaś umywalka umiejscowiona jest na zewnątrz węzła sanitarnego. Rzecznik uważa, że takie usytuowanie umywalki w celi mieszkalnej wieloosobowej narusza przepis § 25 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. poz. 2847). Przepisy te stanowią, że niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie. Powszechnie uznaje się, że do niezbędnych urządzeń sanitarnych należy również umywalka, zatem i ona powinna być w taki sposób usytuowana. Taką ocenę Rzecznik przedstawił Dyrektorowi Generalnemu Służby Więziennej w piśmie z dnia 17 lipca 2015 r., a następnie Ministrowi Sprawiedliwości w wystąpieniu generalnym z dnia 24 stycznia 2017 r. (IX.517.796.2016). Właściwy Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej poinformował Rzecznika, że problem lokalizacji umywalek poza węzłem sanitarnym na terenie opisywanego Zakładu Karnego dotyczy starego budynku. Budynek ten był modernizowany, jednak nie był przebudowywany ani adaptowany pod kątem obecnie obowiązujących wytycznych. Mając na uwadze przedstawione ustalenia Rzecznik Praw Obywatelskich uznał, że w powyższej sprawie doszło do naruszenia prawa do niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych i zwrócił się do właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej z prośbą o wsparcie działań

administracji Zakładu Karnego, zmierzających do włączenia umywalek do zabudowanych kąpoków sanitarnych we wszystkich celach mieszkalnych oraz powiadomienie o podjętych w tej sprawie decyzjach.

IX.517.1335.2024

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się pan P. S., skarżąc się na traktowanie podczas pobytu w Izbie Wyrzeźwień. Wnioskodawca podnosił, że bez uzasadnienia zastosowano wobec niego przymus bezpośredni, podał, że przez wiele godzin był zapięty w pasy, które spowodowały obtarcia na rękach i nogach. Skarżył się, że został zmuszony do zdjęcia odzieży, twierdzi, że nie otrzymywał wody do picia. Na prośbę Rzecznika wyjaśnień w sprawie udzielił dyrektor Izby, Rzecznik zapoznał się także z dokumentacją dotyczącą pobytu skarżącego w Izbie. Niestety, nie było możliwe zapoznanie się z nagraniami z monitoringu, ponieważ zgodnie z obowiązującymi przepisami nagrania te są przechowywane przez okres co najmniej 30 dni, nie dłużej jednak niż 60 dni od dnia ich zarejestrowania. W dniu podjęcia sprawy przez Rzecznika (a także w dniu złożenia skargi do Rzecznika) nagrania te nie były już dostępne. W oparciu o analizę zebranych w sprawie informacji Rzecznik Praw Obywatelskich nie znalazł podstaw do kwestionowania zasadności umieszczenia skarżącego w Izbie Wyrzeźwień oraz zasadności i prawidłowości zastosowania wobec niego przymusu bezpośredniego w postaci unieruchomienia za pomocą pasów. Zastrzeżenia Rzecznika wzbudziło natomiast postępowanie pracowników Izby polegające na odebraniu skarżącemu odzieży własnej. Z udzielonych Rzecznikowi wyjaśnień wynika, że powodem odebrania skarżącemu odzieży nie był jej zły stan, lecz przyjęta w Izbie, stosowana rutynowo wobec wszystkich pacjentów praktyka, polegająca na tym, że każdy pacjent Izby w obecności doprowadzających funkcjonariuszy Policji lub Straży Miejskiej jest zobowiązany do rozebrania się z odzieży wierzchniej (z pozostawieniem bielizny). Po przeszukaniu przez funkcjonariuszy odzież zostaje zdeponowana do odbioru przez pacjenta w momencie zwalniania z Izby. Rutynowe pozbawianie pacjentów korzystania z własnej odzieży podczas pobytu w Izbie jest więc niezgodne z obowiązującymi przepisami. Ponadto, przepis rozporządzenia zobowiązuje do wydania pacjentowi, który nie korzysta z własnej odzieży, odzieży zastępczej. Z dokumentacji dotyczącej pobytu skarżącego w Izbie nie wynika, aby wydano mu odzież zastępczą, co wskazuje, że podczas pobytu w Izbie pozostawał w samej bieliźnie. Mając na uwadze poczynione ustalenia Rzecznik Praw Obywatelskich uznał za zasadny zarzut skarżącego, dotyczący pozbawienia go możliwości korzystania z odzieży własnej podczas pobytu w Izbie i niewydania mu na ten czas odzieży zastępczej. O zajęтым stanowisku Rzecznik powiadomił Dyrektora Izby Wyrzeźwień, zwracając się jednocześnie do niego z wnioskiem o zaniechanie rutynowego stosowania praktyki, polegającej na odebraniu każdemu pacjentowi Izby odzieży własnej, i

dostosowanie postępowania personelu Izby w tym zakresie do obowiązujących przepisów.

IX.517.1670.2023

Rzecznik Praw Obywatelskich przeprowadził postępowanie wyjaśniające w sprawie odbywania w Zakładzie Karnym konsultacji lekarskich w formie teleporad. W skardze skierowanej do Rzecznika Praw Obywatelskich osadzony żalił się, że wszystkie konsultacje lekarskie w formie teleporad odbywają się cyt.: „w Sali mieszkalnej, jesteśmy zmuszeni rozmawiać o swoich dolegliwościach zdrowotnych podczas obecności osadzonych którzy są zakwaterowani na tej sali”. Tym samym tak realizowane konsultacje z lekarzem nie zapewniają pacjentom prawa do prywatności i nie pozwalają im na ochronę danych wrażliwych ich dotyczących. Wyjaśnienia w tej sprawie przedstawił Dyrektor Zakładu Karnego, a ponadto przedstawiciele Rzecznika w dniach 22-23 kwietnia 2024 r. zbadali sprawę na miejscu – w jednostce penitencjarnej. Zebrany w sprawie materiał potwierdził, że w Zakładzie Karnym świadczenia medyczne udzielane są w formie teleporad. W trakcie wizytacji ustalono, iż teleporady udzielane są przez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, zatrudnionego w Zakładzie Karnym. Teleporady odbywają się w pawilonach mieszkalnych, w celach, w których zakwaterowani są osadzeni porządkowi. W każdym pawilonie sposób realizacji teleporad wygląda inaczej – ustalono, że w niektórych pawilonach mieszkalnych osadzeni porządkowi są obecni w celi mieszkalnej podczas trwających teleporad, a w innych opuszczają celę mieszkalną. W czasie trwania teleporady, jeśli według lekarza udzielającego świadczenia wystąpi konieczność zbadania pacjenta i osadzony wyrazi wolę bezpośredniego kontaktu z lekarzem, zostaje on doprowadzony do ambulatorium. Dyrektor wskazał, że osadzony może nie wyrazić zgody na odbycie teleporady i domagać się bezpośredniego kontaktu z lekarzem. Skazani jednak kwestionowali taką możliwość. Jedynie lekarze specjaliści przyjmują pacjentów osobiście. Rzecznik Praw Obywatelskich, po przeprowadzeniu analizy sprawy oraz po zbadaniu jej na miejscu, ma zastrzeżenia co do sposobu realizacji świadczeń zdrowotnych za pośrednictwem teleporad w Zakładzie Karnym. W stwierdzonym stanie rzeczy, odbywanie teleporad w obecności innych osadzonych lub na korytarzu nie zapewnia dyskrekcji rozmowy oraz warunków do dochowania tajemnicy lekarskiej. Niejednokrotnie osadzeni zmuszeni są do mówienia o swoich dolegliwościach – również tych krępujących – w obecności innych osadzonych. Powyższe zadecydowało o uznaniu skargi wnioskodawcy za zasadną. Dyrektor Zakładu Karnego w piśmie z dnia 21 grudnia 2023 r. zadeklarował, że z uwagi na wolę poprawienia komfortu odbywania teleporad przez osadzonych administracja planuje wydzielić odrębne miejsce w rejonie pawilonów mieszkalnych, poza celami mieszkalnymi, gdzie zostaną zamontowane dodatkowe aparaty telefoniczne, z których osadzeni będą mogli korzystać

również w sposób swobodny i bez udziału osób postronnych. Do dnia wizytacji przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich takich działań jednak nie podjęto. Dlatego też przedstawiciele RPO zakomunikowali Dyrektorowi Zakładu Karnego powyższe stanowisko oraz wnioskowali podjąć działania w celu wyodrębnienia pomieszczeń przeznaczonych do realizacji teleporad. Ponadto, Rzecznik ponownie zwrócił się do Dyrektora Zakładu Karnego z pytaniem, czy udało się zrealizować złożoną w grudniu 2023 r. deklarację.

IX.517.2501.2020

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, który żalił się na nieprawidłowe postępowanie administracji Zakładu Karnego, dotyczące zasad i warunków odbywania spaceru. Z otrzymanej odpowiedzi wynika, że w okresie którego dotyczy skarga osadzony był zatrudniony w kuchni Zakładu Karnego. Pracę wykonywał co drugi dzień przez około 11 godzin. Powracał do oddziału mieszkalnego około godziny 18:00, natomiast w myśl obowiązującego ówczesnie w jednostce porządku wewnętrznego spaceru osadzonym udzielane były w godzinach 7.00-19.00. Nie było więc możliwości udzielić skarżącemu spaceru w dniu, w którym realizował obowiązki wynikające z zatrudnienia, zgodnie z regulacjami prawnymi w wymiarze co najmniej jednej godziny i w sposób respektujący postanowienia art. 104 k.k.w. Podjęto więc decyzje, że w dni wolne od pracy osadzony będzie mógł korzystać ze spaceru dwukrotnie: pierwszy będzie spacerem realizowanym w danym dniu i w swojej grupie spacerowej, drugi spacerem dodatkowym w ramach rekompensaty za brak spaceru w dniu wykonywania pracy. Biorąc po uwagę powyższe wyjaśnienia, Rzecznik uznał przedmiotową skargę za zasadną w zakresie, w jakim administracja Zakładu Karnego nie zagwarantowała skarżącemu prawa do co najmniej godzinnego spaceru w ciągu doby.

Mając powyższe na względzie, Rzecznik uznał skargę osadzonego za zasadną we wskazanym powyżej zakresie.

IX.517.3204.2017

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, który żalił się na nieprawidłowe postępowanie administracji Zakładu Karnego w zakresie przeprowadzenia badań na obecność w jego organizmie substancji niedozwolonych, decyzji komisji penitencjarnej w przedmiocie skierowania skazanego do zakładu karnego typu zamkniętego oraz decyzji dyrektora jednostki o wymierzeniu kary dyscyplinarnej w postaci udzielenia widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą, na okres 3 miesięcy w związku z przekroczeniem skazanego polegającym na zażyciu środka odurzającego w postaci amfetaminy. W toku postępowania ustalono, że w dniu 8 września 2017 r. w Zakładzie Karnym o godz. 10:50 skarżący został poddany

badaniu na obecność w organizmie środków odurzających. Badanie dało wynik pozytywny, który osadzony zakwestionował. Następnie, tego samego dnia o godz. 12:30 skarżącemu została pobrana krew celem przeprowadzenia badania laboratoryjnego zgodnie z § 4 pkt 1 obowiązującego ówczesnie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 stycznia 2012 roku w sprawie sposobu przeprowadzania badań na obecność alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych w organizmie skazanego pozbawionego wolności, ich dokumentowania oraz weryfikacji (dalej zwanego rozporządzeniem). Badanie laboratoryjne zostało wykonane przez Instytut Genetyki Sądowej w dniach 12-29.09.2017 r., a w dniu 04.10.2017 r. wpłynął do jednostki penitencjarnej wynik badania laboratoryjnego, który wskazywał, że nie stwierdzono obecności substancji psychoaktywnych w krwi skarżącego. Tymczasem, jak wynika z przedłożonych materiałów źródłowych, już po pierwszym badaniu testowym - którego wynik okazał się pozytywny, w związku z uznaniem, że naruszenie zakazu z obowiązującego ówczesnie art. 116a § 4 k.k.w. było ewidentne, sporządzono wymienionemu wniosek o wymierzenie kary dyscyplinarnej. Dyrektor zakładu rozpatrując wniosek wymierzył osadzonemu karę dyscyplinarną w postaci udzielenia widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą, na okres 3 miesięcy. Ponadto, komisja penitencjarna nadała skarżącemu grupę i podgrupę klasyfikacyjną R-1/p i skierowała go do dalszego odbywania kary pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu zamkniętego. Jakkolwiek decyzja komisji penitencjarnej w przedmiocie klasyfikacji opiera się na przesłankach, które podlegają indywidualnej ocenie przez członków komisji penitencjarnej, o tyle odpowiedzialności dyscyplinarnej skazany podlega jedynie za zawinione naruszenie nakazów lub zakazów wynikających z ustawy, regulaminu lub innych przepisów wydanych na jej podstawie albo ustalonego w zakładzie karnym lub miejscu pracy porządku, zwane dalej "przekroczeniem" (vide. art. 142 § 1 k.k.w.). Zgodnie z brzmieniem ówczesnego art. 116a pkt 4 k.k.w. skazanemu nie wolno spożywać alkoholu oraz używać środków odurzających lub substancji psychotropowych. Natomiast ówczesny art. 116b § 1 i 2 k.k.w. stanowił, iż badanie w celu ustalenia w organizmie skazanego obecności alkoholu, środka odurzającego lub substancji psychotropowej przeprowadza się przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego. Weryfikacja badań, o których mowa w § 1, dokonanych przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego, może odbyć się za pomocą badań laboratoryjnych. W związku z ustaleniami poczynionymi w sprawie Rzecznik uznał skargę osadzonego za zasadną, jedynie w zakresie wymierzenia mu kary dyscyplinarnej. Należy podkreślić, że Rzecznik nie rozstrzygał, czy skazany rzeczywiście zażył środki odurzające, czy też nie. Nie można bowiem wykluczyć, iż rzeczywiście dokonał on tego przekroczenia. Tym niemniej, w ówczesnym stanie prawnym i przy właściwej ocenie zebranych dowodów (badania laboratoryjnego, które dało

wynik negatywny), wymierzenie kary dyscyplinarnej jawiło się jako bezpodstawne.

IX.517.1137.2024

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, który wskazał m.in., że podczas pobytu w jednostce penitencjarnej przebywa w wieloosobowej celi mieszkalnej, w której umywalka znajduje się poza kącikiem sanitarnym. Otrzymane w sprawie wyjaśnienia od Dyrektora jednostki potwierdziły przedmiotowy zarzut, wobec czego Rzecznik uznał skargę za częściowo zasadną. Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na stanowisku, że umywalki nie powinny znajdować się poza kącikami sanitarnymi. Taki stan rzeczy powoduje niespełnienie wymogu zapewnienia intymności podczas korzystania z urządzeń sanitarnych, wobec czego naruszony zostaje § 25 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, który stanowi, że niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie. Powszechnie uznaje się, że do niezbędnych urządzeń sanitarnych należy również umywalka, zatem i ona powinna być w taki sposób usytuowana. Rzecznik Praw Obywatelskich dąży do tego, by warunki w więzieniu nie odbiegały od standardów przyjętych w społeczeństwie. Zatem codzienne czynności związane z utrzymaniem czystości ciała, realizowane przez osadzonych w celi mieszkalnej, powinny odbywać się zgodnie nie tylko z przyjętą normą prawną, ale również z normą kulturową i społeczną. Trudno zaś przyjąć, że brak umywalki w kąciku sanitarnym, a umiejscowienie jej poza nią w celi mieszkalnej, spełnia te wymogi.

IX.517.1642.2019

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się skazany, przebywający wówczas w Zakładzie Karnym (dalej: skarżona jednostka). Wnioskodawca żalił się, że na podstawie decyzji dyrektora jednostki penitencjarnej jego konkubina A. K. została wykreślona z listy osób uprawnionych do widzeń. Rzecznik zwrócił się w tej sprawie do właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej. W toku przeprowadzonego postępowania wyjaśniającego ustalono, iż skarżący przez kilka lat utrzymywał kontakt z panią A. K. w formie korespondencji i rozmów telefonicznych. Następnie - w kwietniu 2014 r. - została ona wpisana na listę osób uprawnionych do widzeń jako konkubina. Informacja o łączącej ich relacji o charakterze konkubinatu została potwierdzona w projekcie oceny okresowej z kwietnia 2015 r. Osadzony, w czasie pobytu w poprzedniej jednostce, zrealizował z konkubiną dwa widzenia bez osoby dozoru (nagrody, o których mowa w art. 138 § 1 pkt 2 k.k.w.). Otrzymał również nagrodę w postaci zezwolenia na widzenie w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby

dozorującej (art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w.), które miało być zrealizowane z panią A. K. Do spotkania nie doszło, bowiem pani A. K. została umieszczona w zakładzie karnym. W dniu 14 czerwca 2019 r. dyrektor skarżonej jednostki podjął decyzję o wykreśleniu pani A. K. z listy osób uprawnionych do odwiedzin skazanego. Weryfikacja informacji uzyskanych od wnioskodawcy oraz danych zawartych w centralnej bazie Noe.NET doprowadziła administrację więzienną do wniosku, że relacja łącząca skazanego z panią A. K. nie spełniała przesłanek konkubinatu, gdyż ograniczała się jedynie do ewentualnej więzi uczuciowej między nimi. Brak więzi fizycznej i gospodarczej pomiędzy panią A. K. a wnioskodawcą skutkowało ww. decyzją dyrektora skarżonej jednostki. Za koniecznością podjęcia takich działań – w ocenie administracji więziennej – przemawiał również fakt, iż uznanie pani A. K. za konkubinę, umożliwiłoby korzystanie zainteresowanym z widzeń w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej, co biorąc pod uwagę charakter czynów popełnionych przez osadzonego, stanowiłoby niebezpieczeństwo dla odwiedzającej. Czynności wykreślenia pani A. K. z listy osób uprawnionych do widzeń ze skazanym dokonano na ustne polecenie dyrektora skarżonej jednostki. O powyższej decyzji – jak wskazał organ więziennictwa - skazany został poinformowany ustnie. Analiza zgromadzonego materiału źródłowego dała Rzecznikowi Praw Obywatelskich podstawę do uznania, że doszło do naruszenia prawa skazanego do poszanowania życia prywatnego poprzez pozbawienie wnioskodawcy możliwości utrzymywania z panią A. K., jako osobą bliską, kontaktu w postaci widzeń. W ocenie Rzecznika nieprawidłowością było również niewydanie w tym przedmiocie pisemnej decyzji dyrektora jednostki wraz z uzasadnieniem. Zgodnie z art. 105 § 1 k.k.w. skazanemu należy umożliwić utrzymywanie więzi przez widzenia przede wszystkim z rodziną i innymi osobami bliskimi. Krąg osób, które mają prawo odwiedzić skazanego, ograniczony jest zatem do rodziny i innych osób bliskich. W ocenie Rzecznika, dokonane ustalenia wskazują, że relacja bliskości między skazanym a panią A. K. miała miejsce. Osoby te utrzymywały systematyczny kontakt w postaci korespondencji, rozmów telefonicznych. Co istotne realizowano widzenia bez osoby dozorującej, a nadto skazany otrzymał zezwolenie na spotkanie z panią A. K. podczas widzenia w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej. Nagrody takie udziela się jedynie skazanym, których łączy z osobą odwiedzającą relacja bardzo bliska. Administracja skarżonej jednostki nie przywołała natomiast żadnych okoliczności, które mogłyby świadczyć o zerwaniu bliskiej relacji. Wobec tego skazany, w myśl przywołanego art. 105 § 1 k.k.w., miał prawo do widzeń z panią A. K. Nie było więc podstaw do podjęcia przez administrację więzienną działań mających na celu pozbawienie wnioskodawcy tego prawa. W sprawie istotny jest również fakt, iż wykreślenie pani A. K. z listy osób uprawnionych do odwiedzin skazanego nastąpiło na podstawie ustnego polecenia dyrektora skarżonej jednostki, a wnioskodawca został o tym poinformowany ustnie.

Wykreślenie bliskiej osoby skazanego z jego listy osób uprawnionych do odwiedzin jest decyzją, na którą przysługuje skarga w trybie art. 7 k.k.w. W myśl art. 7 § 3 k.k.w. skarga na decyzję, o której mowa w § 1, przysługuje skazanemu w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia lub doręczenia decyzji; decyzję ogłasza się lub doręcza wraz z uzasadnieniem i pouczeniem o przysługującym skazanemu prawie, terminie i sposobie wniesienia skargi. Skargę wnosi się do organu, który wydał zaskarżoną decyzję. Jeżeli organ, który wydał zaskarżoną decyzję, nie przychylił się do skargi, przekazuje ją wraz z aktami sprawy bezzwłocznie do właściwego sądu. Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej z prośbą o podjęcie działań mających na celu zapobieżenie w przyszłości podobnym nieprawidłowościom.

IX.517.1670.2023

Rzecznik Praw Obywatelskich przeprowadził postępowanie wyjaśniające w sprawie odbywania w Zakładzie Karnym konsultacji lekarskich w formie teleporad. W skardze skierowanej do Rzecznika Praw Obywatelskich osadzony żalił się, że wszystkie konsultacje lekarskie w formie teleporad odbywają się cyt.: „w Sali mieszkalnej, jesteśmy zmuszeni rozmawiać o swoich dolegliwościach zdrowotnych podczas obecności osadzonych którzy są zakwaterowani na tej sali”. Tym samym tak realizowane konsultacje z lekarzem nie zapewniają pacjentom prawa do prywatności i nie pozwalają im na ochronę danych wrażliwych ich dotyczących. Wyjaśnienia w tej sprawie przedstawił Dyrektor Zakładu Karnego, a ponadto przedstawiciele Rzecznika w dniach 22-23 kwietnia 2024 r. zbadali sprawę na miejscu – w jednostce penitencjarnej. Zebrany w sprawie materiał potwierdził, że w Zakładzie Karnym świadczenia medyczne udzielane są w formie teleporad. W trakcie wizytacji ustalono, iż teleporady udzielane są przez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, zatrudnionego w Zakładzie Karnym. Teleporady odbywają się w pawilonach mieszkalnych, w celach, w których zakwaterowani są osadzeni porządkowi. W każdym pawilonie sposób realizacji teleporad wygląda inaczej – ustalono, że w niektórych pawilonach mieszkalnych osadzeni porządkowi są obecni w celi mieszkalnej podczas trwających teleporad, a w innych opuszczają celę mieszkalną. W czasie trwania teleporady, jeśli według lekarza udzielającego świadczenia wystąpi konieczność zbadania pacjenta i osadzony wyrazi wolę bezpośredniego kontaktu z lekarzem, zostaje on doprowadzony do ambulatorium. Dyrektor wskazał, że osadzony może nie wyrazić zgody na odbycie teleporady i domagać się bezpośredniego kontaktu z lekarzem. Skazani jednak kwestionowali taką możliwość. Jedynie lekarze specjaliści przyjmują pacjentów osobiście. Rzecznik Praw Obywatelskich, po przeprowadzeniu analizy sprawy oraz po zbadaniu jej na miejscu, ma zastrzeżenia co do sposobu realizacji świadczeń zdrowotnych za pośrednictwem teleporad w Zakładzie Karnym. W stwierdzonym stanie rzeczy,

odbywanie teleporad w obecności innych osadzonych lub na korytarzu nie zapewnia dyskrecji rozmowy oraz warunków do dochowania tajemnicy lekarskiej. Niejednokrotnie osadzeni zmuszeni są do mówienia o swoich dolegliwościach – również tych krępujących – w obecności innych osadzonych. W tych sytuacjach dochodzi do naruszenia praw pacjenta wynikających z przepisów powszechnie obowiązujących, tj. art. 30 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 7 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 06 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, w myśl których każdy ma prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Powyższe zadecydowało o uznaniu skargi wnioskodawcy za zasadną.

IX.517.766.2020

Z wnioskiem do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, który żalił się, że korespondencja urzędowa, którą otrzymuje ze wskazanych przez niego sądów, jest mu doręczana w otwartej kopercie, co w konsekwencji umożliwia zapoznanie się z jej treścią przez osoby nieuprawnione. Z otrzymanych od prezesów czterech sądów odpowiedzi wynika, że w trzech przypadkach korespondencja ta była istotnie wysyłana w sposób niewłaściwy, z naruszeniem przepisu art. 8a § 3 k.k.w.1 tak, że osoby niebędące jej adresatem miały możliwość zapoznania się z jej treścią. W pierwszym przypadku, do koperty zaadresowanej na dane wnioskodawcy dołączone zostały dwa poświadczenia odbioru. Jedno poświadczenie było dla skarżącego, a drugie dla administracji jednostki penitencjarnej. Taki sposób nadania korespondencji obligował więc administrację jednostki do otworzenia koperty, albowiem mogła w niej znajdować się nie tylko korespondencja skierowana do wnioskodawcy, ale również do innych osób pozbawionych wolności bądź administracji więziennej. W drugim przypadku korespondencja skierowana do wnioskodawcy została umieszczona w kopercie zaadresowanej do administracji jednostki penitencjarnej. Administracja więzienna również w tym przypadku była zobowiązana do otworzenia koperty, albowiem adresatem była administracja jednostki penitencjarnej, a nie osoba pozbawiona wolności, do której w istocie było kierowane pismo. W trzecim przypadku korespondencja została umieszczona w kopercie adresowanej do Dyrektora jednostki ze zwrotnym potwierdzeniem odbioru, a pismo skierowane do wnioskodawcy nie znajdowało się w drugiej, zamkniętej kopercie, opatrzonej jego nazwiskiem. Taki sposób wysłania korespondencji do osoby pozbawionej wolności również stanowi naruszenie art. 8a § 3 k.k.w. Nadto skierowane zostało pismo do Centralnego Zarządu Służby Więziennej z prośbą o podjęcie działań mających na celu wyeliminowanie podnoszonych nieprawidłowości w praktyce doręczania korespondencji osobom pozbawionym wolności oraz informowanie Departamentu Nadzoru nad Wykonaniem Orzeczeń o występujących

uchybieniach w tym zakresie. Mając na uwadze ustalenia poczynione w toku rozpoznawania niniejszej sprawy, uznać należy, że w dalszym ciągu dochodzi w tym obszarze do nieprawidłowości. Rzecznik uznał więc skargę wnioskodawcy za zasadną, informując o powyższym prezesów wskazanych sądów i wnioskując o zmianę praktyki przesyłania korespondencji osobom pozbawionym wolności na gwarantującą ochronę tajemnicy korespondencji.

IX.517.912.2024

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, który skarżył się m.in., że podczas przyjęcia do jednostki penitencjarnej nie pozwolono mu zatrzymać okularów potrzebnych mu do pisania i czytania. Następnie zaś napotykał trudności z pobraniem ich z magazynu. W trakcie postępowania wyjaśniającego ustalono, że osadzony został przyjęty do jednostki penitencjarnej ok. godz. 14:45, podczas gdy magazyn funkcjonował tego dnia do godz. 15:00. Wobec braku możliwości zrealizowania tego dnia rozliczenia osadzonego z magazynem, zastosowano sporządzoną na taką okoliczność instrukcję dyrektora jednostki penitencjarnej. Zgodnie z jej przepisami osadzonemu pozwolono mu zabrać do celi mieszkalnej wyłącznie bieliznę i odzież, którą miał na sobie. Pozostałe przedmioty osadzonego – w tym okulary – zdeponowano w magazynie działu ochrony. Jednocześnie nie wydano mu bielizny i odzieży skarbowej. Z ww. instrukcji wynika, że osadzony, który nie został doprowadzony do magazynu w dniu przyjęcia go do jednostki penitencjarnej, powinien zrealizować rozliczenie z magazynem w pierwszym dniu roboczym. Jednak w przypadku osadzonego miało to miejsce dopiero miesiąc później. Z karty depozytowej osadzonego wynika, że przed rozliczeniem się z magazynem osadzony nie pobrał dodatkowej odzieży prywatnej, ponieważ – jak wynika z ustaleń – nie został do niego doprowadzony. Oznacza to, że osadzony przez niemal miesiąc nie posiadał własnej bielizny i odzieży na zmianę i był zmuszony korzystać wyłącznie z tej, w której został przyjęty do jednostki. Jednocześnie, po doprowadzeniu osadzonego do magazynu, nadal nie wydano mu okularów. Rzecznik Praw Obywatelskich ocenił powyższe w sposób następujący. Art. 110a k.k.w. wymienia przedmioty, które osadzony ma prawo posiadać w celi mieszkalnej. Są to m.in. przedmioty osobistego użytku, do których należy zaliczyć okulary. Z kolei art. 79a § 2 k.k.w. wskazuje, że podczas przyjmowania do zakładu karnego, skazany przekazuje do depozytu dokumenty, środki pieniężne, przedmioty wartościowe i inne przedmioty, których nie może posiadać w celi. W świetle wskazanych przepisów nie można uznać za zgodną z k.k.w. ww. instrukcją, która ogranicza katalog przedmiotów pozostawionych osadzonemu podczas przyjęcia go do jednostki penitencjarnej po godzinach funkcjonowania magazynu. Negatywnie należy również ocenić realizację dyspozycji art. 79a § 2 k.k.w. po miesiącu od przyjęcia skazanego do jednostki penitencjarnej oraz niewydanie mu wtedy okularów. Z

przedstawionych wyjaśnień wynika, że w celu uzyskania przez osadzonego okularów z magazynu konieczne było zaopiniowanie jego wniosku przez lekarza okulistę. Jako podstawę takiego działania wskazano rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 20023 r. w sprawie warunków i sposobu zaopatrzenia osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych w protezy, przedmiotu ortopedyczne i środki pomocnicze. Postawienie takiego wymogu wydaje się być w tej sytuacji nieuzasadnione. Przywołane rozporządzenie reguluje bowiem przypadki, w których osadzony zwraca się o zaopatrzenie go w środki pomocnicze, np. okulary, przez zakład karny – a nie o wydanie jego własnych, samodzielnie przez niego zakupionych okularów z magazynu (§ 1 rozporządzenia). Skarga osadzonego w zakresie dotyczącym niewydania mu odzieży skarbowej przy przyjęciu go do jednostki penitencjarnej została uznana za zasadną przez dyrektora jednostki penitencjarnej. Rzecznik zauważył również nieprawidłowości w sposobie postępowania administracji jednostki penitencjarnej z prośbami i wnioskami skazanego. W nadesłanych wyjaśnieniach wielokrotnie wskazano, że nie odnotowano daty wpłynięcia wniosku skazanego lub daty zapoznania się przez niego ze sposobem rozpoznania jego wniosku. Funkcjonariusz Służby Więziennej, który przyjmuje od osadzonego pisma kierowane do dyrektora jednostki penitencjarnej, powinien umieścić na korespondencji datę odbioru i potwierdzić tę czynność stosowną parafką lub podpisem. Na podstawie udzielonych wyjaśnień Rzecznik wywnioskował, że w jednostce penitencjarnej wnioski i prośby osadzonych rozpoznawane są ustnie nie tylko w przypadku rozpoznania ich bezpośrednio po zgłoszeniu. Wskazano bowiem, że jeden z wniosków skazanego został rozpatrzony przez dyrektora w dniu jego wpłynięcia do administracji jednostki, a „osadzony zapoznał się z pozytywną decyzją”. Tymczasem § 8 ust. 2 ww. rozporządzenia dopuszcza odstąpienie od pisemnego zawiadomienia osoby składającej wniosek, skargę lub prośbę o sposobie ich załatwienia Rzecznik Praw Obywatelskich ocenił, że doszło do naruszenia prawa osadzonego z art. 110a k.k.w. do posiadania w celi przedmiotów użytku osobistego, prawa z art. 102 k.k.w. do odzieży oraz odpowiednich warunków higieny, jak również prawa do otrzymania pisemnej informacji o sposobie załatwienia jego wniosku wynikające z § 8 ust. 2 ww. rozporządzenia. Dodatkowo Rzecznik stwierdził nieprawidłowości w zakresie:

1. realizacji procedury z 79a § 2 k.k.w. regulującej zdeponowanie przez osadzonego po przyjęciu do zakładu karnego dokumentów, środków pieniężnych, przedmiotów wartościowych i innych przedmiotów, których nie może posiadać w celi;

2. realizacji rekomendacji Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w zakresie umieszczenia na pismach pochodzących od osadzonych daty ich wpływu. Jednocześnie wyniki przeprowadzonego postępowania wyjaśniającego nie pozwoliły na potwierdzenie zarzutów skazanego w zakresie konieczności

zrealizowania widzenia w odzieży skarbowej podczas odbywania kary pozbawienia wolności w zakładzie typu półotwartego oraz w zakresie dokonywania nieuprawnionej cenzury jego korespondencji. Skarga skazanego została zatem uznana za częściowo zasadną.

IX.517.1234.2024

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony ze skargą, w której zarzucił administracji jednostki penitencjarnej:

1. zakwaterowania go w celi mieszkalnej znajdującej się w zakładzie karnym typu zamkniętego pomimo skierowania go przez komisję penitencjarną do zakładu karnego typu półotwartego;

2. niewskazania przez komisję penitencjarną przedziałów czasowych w ciągu doby i w poszczególnych dniach tygodnia, w których miałby prawo się oddalić z miejsca stałego pobytu na okres nieprzekraczający 12 godzin dziennie (dalej: harmonogram) podczas odbywania kary pozbawienia wolności w Systemie Dozoru Elektronicznego (dalej: SDE). Podczas postępowania wyjaśniającego ustalono, że po wydaniu w jego sprawie decyzji klasyfikacyjnej przez jeden dzień przebywał w zakładzie karnym typu półotwartego. Następnie jednak został zakwaterowany w zakładzie karnym typu zamkniętego. Stało się tak z uwagi na opinię lekarza, że osadzony, jako osoba mająca ograniczenia ruchowe, powinien przebywać w celi znajdującej się na parterze – a zakład karny typu półotwartego jest zlokalizowany na piętrze. W udzielonych wyjaśnieniach zapewniono, że podczas zakwaterowania w zakładzie karnym typu zamkniętego umożliwiono osadzonemu korzystanie z uprawnień przysługujących osobom osadzonym w zakładzie karnym typu półotwartego tj. do noszenia odzieży prywatnej, realizacji trzech widzeń w miesiącu czy korzystania z aparatu telefonicznego na warunkach obowiązujących osadzonych z tożsamą decyzją klasyfikacyjną. Niemniej cęła, w której osadzony przebywał, pozostawała zamknięta w porze dziennej, wbrew dyspozycji art. 91 pkt 1 k.k.w. Wskazano, że miało to miejsce z uwagi na konieczność zapewnienia ładu i porządku w oddziale mieszkalnym oraz zapewnieniem prawidłowego toku odbywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania. W skierowanym do Rzecznika piśmie poinformowano przy tym, że cyt. „obecnie nie są planowane żadne prace remontowe w celu dostosowania celu w oddziale półotwartym do pobytu osób niepełnosprawnych, w szczególności z uwagi na warunki architektoniczne budynku”. Przebywając w zakładzie karnym typu zamkniętego, osadzony złożył wniosek o udzielenie mu zezwolenia na odbywanie kary pozbawienia wolności w SDE. W następstwie wniosku Dyrektor jednostki penitencjarnej wystąpił z odpowiednim wnioskiem do Komisji Penitencjarnej jednostki. Z uwagi na to administracja jednostki penitencjarnej odstąpiła od zgłoszenia osadzonego do transportu w celu przeniesienia do zakładu karnego typu półotwartego. Podstawą prawną do rezygnacji z wszczęcia

procedury transportowej podczas oczekiwania na rozpatrzenie wniosku o odbycie kary w systemie SDE jest § 5 ust. 1 pkt. 5 zarządzenia nr 38/23 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 31 maja 2024 r. w sprawie transportowania osadzonych. Komisja penitencjarna przychyliła się do ww. wniosku. Z analizy przesłanej Rzecznikowi dokumentacji dotyczącej przeprowadzonego postępowania wynika, że wydając decyzję, komisja nie określiła harmonogramu. W udzielonych wyjaśnieniach wskazano, że ani w treści złożonego wniosku, ani w trakcie przedmiotowego posiedzenia komisji, osadzony nie wskazywał na konieczność realizacji leczenia czy rehabilitacji poza miejscem zamieszkania. Poinformowano również, że wymieniony został pouczony o prawie do złożenia wniosku w zakresie zmiany harmonogramu, jak również o prawie do zaskarżenia decyzji komisji penitencjarnej w ciągu 7 dni od jej ogłoszenia, co potwierdził własnoręcznym podpisem. Podano, że osadzony nie skorzystał z ww. praw. Dokonane ustalenia Rzecznik ocenił następująco. Zauważył, że działania administracji jednostki penitencjarnej polegające na umieszczeniu osadzonego w zakładzie karnym typu zamkniętego odbywały na podstawie obowiązujących przepisów prawnych oraz miały na celu zapewnienie mu możliwości przebywania w celi mieszkalnej zlokalizowanej w sposób dostosowany do jego wymogów zdrowotnych. Docenił również intencje Dyrektora jednostki, by umożliwić jak najszybsze rozpatrzenie wniosku osadzonego o odbycie kary w SDE. Jednakże osadzenie go w zakładzie karnym typu zamkniętego naruszyło jego prawo do przebywania w celi, która jest otwarta w porze dziennej. Odnośnie kwestii wydania harmonogramu Rzecznik zauważył, że zgodnie z art. 43 na zd. 2 k.k.w. jest ono obowiązkiem komisji penitencjarnej. Przepisy nie przewidują w tym zakresie konieczności inicjatywy – złożenia przedmiotowego wniosku czy prośby – po stronie osadzonego. Jednocześnie w uzasadnieniu swojego wniosku osadzony podał, że wymaga leczenia i rehabilitacji, co wskazuje, że może zaistnieć potrzeba opuszczania przez niego miejsca stałego pobytu. Tymczasem z protokołu posiedzenia komisji penitencjarnej wynika, że kwestia wydania harmonogramu nie została na nim poruszona. Rzecznik ocenił zatem, że podczas procedowania wniosku przez komisję penitencjarną doszło do niedopatrzenia proceduralnego i naruszenia dyspozycji art.43 na k.k.w. poprzez pominięcie wydania harmonogramu. Wobec powyższego, Rzecznik Praw Obywatelskich uznał skargę za zasadną.

IX.517.1884.2021

Do Rzecznika zwrócił się partner skazanej pozbawionej wolności, zakwalifikowanej do skazanych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego, podnosząc, że nie może się z nią skontaktować za pośrednictwem komunikatora internetowego Skype. Rzecznik Praw Obywatelskich uznał skargę za zasadną w zakresie niezapewnienia warunków dla skazanych stwarzających poważne

zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego (tzw. niebezpiecznych) do korzystania ze stanowiska komputerowego. Skazana otrzymała jednorazową zgodę na przeprowadzenie wideorozmowy przez Skype ze swoim partnerem, którą zrealizowała zanim została zakwalifikowana do skazanych tzw. niebezpiecznych. Po zakwalifikowaniu do skazanych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego, osadzona skierowała do dyrektora zakładu karnego kolejny wniosek o umożliwienie jej przeprowadzenia rozmowy przez Skype ze swoim partnerem. Otrzymała jednak decyzję odmowną. W wyjaśnieniach udzielonych Rzecznikowi, Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej wskazał, że co do zasady, wszelkie formy aktywności osadzonych zakwalifikowanych do osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu, takie jak: zajęcia kulturalno - oświatowe, posługi religijne, korzystanie z łaźni i samoinkasującego aparatu telefonicznego, organizowane są w obrębie oddziału mieszkalnego, w którym przebywają. Pomieszczenia do odbywania rozmów za pomocą komunikatora Skype znajdują się poza oddziałem, w którym przebywała skazana, a ponadto nie są one wyposażone w zabezpieczenia techniczno - ochronne adekwatne do przebywania w nich osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu. Dyrektor Okręgowy wskazał jednocześnie, że osadzona mogła korzystać z widzeń z rodziną i innymi osobami bliskimi. Miała również możliwość korzystania z innych form kontaktów ze światem zewnętrznym, takich jak na przykład korespondencja, czy rozmowy telefoniczne. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, nie można zgodzić się ze stanowiskiem Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, który jako podstawowy powód odmowy umożliwienia realizacji rozmowy za pośrednictwem komunikatora internetowego Skype podał okoliczności związane z odbywaniem przez skazaną kary pozbawienia wolności w reżimie dla skazanych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego. Należy podkreślić, że żaden z przepisów Kodeksu karnego wykonawczego nie ogranicza ani nie zakazuje skazanym tzw. niebezpiecznym możliwości odbywania rozmów za pośrednictwem komunikatora Skype. Zdaniem Rzecznika, administracja zakładu karnego powinna stworzyć w ramach jednostki penitencjarnej odpowiednie warunki do korzystania ze stanowiska komputerowego w celu rozmów za pośrednictwem komunikatora Skype również dla skazanych tzw. niebezpiecznych. To samo dotyczy umożliwienia tej kategorii skazanych dostępu do stanowiska komputerowego w celu zapoznania się z informacją publiczną znajdującą się na stronach internetowych Biuletynu Informacji Publicznej. W ocenie Rzecznika, powoływanie się przez administrację jednostki na trudności organizacyjne, nie jest zasadne.